DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 10

Devrimcilik Üzerine

M. Atatürk

Doğu Perinçek'in sunuşuyla...

KAYNAK YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 10

Devrimcilik Üzerine

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kaynak Yayınları No: 947
Yayıncı Sertifika No: 42150
ISBN: 978-605-69354-4-2

1. Basım: Mayıs 2019

Genel Yayın Yönetmeni
Tunca Arslan

Editör
Kurtuluş Güran

Kapak Tasarımı
Serdar Beyaz

Sayfa Tasarımı
Fatma Özbek Yalçın

Baskı ve Cilt
İmak Ofset Basım Yayım San. Tic. Ltd. Şti.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No: 12 Esenyurt / İstanbul
Tel: 444 62 18 Sertifika No: 12531

© Bu kitabın yayın hakları Görev Kitap ve Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi'nindir.
Eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen
alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

GÖREV KİTAP VE YAYINCILIK TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. Erman Han No:5 /10 34433 Beyoğlu/İst.
www.kaynakyayinlari.com • iletisim@kaynakyayinlari.com
Tel: 0212 252 21 56-99 Faks: 0212 249 28 92

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 10

Devrimcilik Üzerine

Derleyen
Kurtuluş Güran

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ (Doğu Perinçek) 29

DERLEYENİN NOTU 33

Evvela Sosyalist Olmalı Maddeyi Anlamalı! 37
(1903-1904)

Yedi Evliya Kuvvetinde Farz Olunan Padişaha İsyan 37
(1903-1904)

Şam'da, Bir Evin Odasında
İnkılap Yolunda Çalışmak Üzere
Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni Kuran Üç Türk Subayı 39
(1905)

Mukaddes Tabanca 42
(1907)

Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin
Selanik Şubesinin Kurulması 47
(1907)

"Memleketi Kurtarmak İçin Evvela Büyük Adam Lazımdır"
Diyenler Adam Değildir 50
(1907)

İnkılabı Tamamlamak Lazımdır 54
(1908)

31 Mart Vakası Üzerine İstanbul Halkına Beyanname 56
(19 Nisan 1909)

Milletin Büyük İnkılaplara İhtiyacı Vardır! 58
(1914)

"Bütün Kumanda Ettiğiniz Kuvvetleri Emrim Altına Veriniz" Önerisini
"Çok Gelmez mi?" Diye Karşılayan Liman von Sanders'a Cevap:
"Az Gelir!" 59
(8 Ağustos 1915)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Her Şeye Rağmen
Muhakkak Bir Nura Doğru Yürümekteyiz 61
(24 Mayıs 1918)

Sosyal Hayatımızdaki İnkılabı
Bir Anda Bir Darbeyle Tatbik Etmek 63
(6 Temmuz 1918)

Ben İnkılap Ruhunu Fikret'ten Aldım 64
(19 Ağustos 1918)

Mütareke İstanbul'unda
Fethi Bey ve Dört Ortak Arkadaşla Kurulan İhtilalci Komite 64
(1919)

Mütareke İstanbul'unda İçimde Gizlediğim Sır:
Anadolu'ya Geçmek
Milleti Uyandırarak Kurtulma Çarelerini Aramak 65
(1919)

"Kahramanlık Gösteriniz!" 67
(16 Mayıs 1919)

Erzurum'da Mazhar Müfit Bey'e Yazdırılan
Devrim Programı 68
(7/8 Temmuz 1919)

Milletin ve Memleketin Geleceği ve Şerefi
Her Düşüncenin Üzerindedir 71
(24 Ekim 1919)

Anadolu'nun Büyük İnkılaplara Muhtaç Olan Kadınlık Hayatı 74
(13 Aralık 1919)

Ferdâ Elbette Bizimdir ve Mutlaka Bizim Olacaktır 74
(27 Aralık 1919)

İnkılabın Hedefi: Milli Hâkimiyet 76
(10 Ocak 1920)

Birleşen Mısır Halkının İngilizlere Karşı İhtilali 78
(27 Mart 1920)

Subaylar Bağımsızlık Mücadelesinde
Birinci Derecede Faal ve Fedakâr Olmak Mecburiyetindedirler 79
(31 Temmuz 1920)

Rus İnkılabı ve Bolşevizmin
Ortak Düşmanımıza Karşı Kazandığı Teşekküre Değer Zafer 81
(14 Ağustos 1920)

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nden Doğan
Halk Hükümetimiz Sovyet İdari Teşkilatından Farksızdır 84
(13 Eylül 1920)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Fukara Halkın Refah ve Saadetinin Temini
Cihan İnkılabının Olduğu Kadar Bizim de Gayemizdir 85
(Ekim 1920)

Her Şeyde Körü Körüne Taklitçilik Fenadır
Bilhassa İnkılapçılıkta! 86
(16 Ekim 1920)

Rus Milletinin
İnsanlığın Kurtuluşu İçin Gösterdiği Yüce Fedakârlığa
Milletimizin Verdiği Büyük Değer 89
(22 Ekim 1920)

Batı'nın Zalimlerince Ülkesi Parçalanmak
Haysiyeti, Bağımsızlığı Çiğnenmek İstenen
Türk Milletinin Ayaklanması 90
(1 Kasım 1920)

Türkiye ile Rusya Arasındaki
Dostane Münasebetlerin Takviyesine İtina Edilmesi 91
(1 Aralık 1920)

İnkılapçı ve Bağımsızlık Taraftarı TBMM Hükümeti 93
(8 Aralık 1920)

Bolşevizmin ve İslam Dünyasının Ortak Gayesi:
Kapitalist İdaresinin Hayat ve Kuvvet Aldığı
Batı Emperyalizmini Devirmek 94
(18 Aralık 1920)

Toplumsal İnkılap
Milletin Gelişme ve Eğilimine Bağlıdır 94
(3 Ocak 1921)

Vatanın Bağrına Düşman Dayasın Hançerini
Bulunur Kurtaracak Bahtı Kara Maderini 95
(13 Ocak 1921)

Bir İnkılapçı Olarak Eminim ki
Rusya ve Türkiye Arasındaki İttifak İnsanlığı Kurtaracaktır ve
Komünizm Fikri Er Geç Muzaffer Olacaktır 96
(24 Ocak 1921)

Türk İnkılapçıları ve Türk Halkı Olarak
Batı Emperyalizmine ve
Despot Sultan Rejimine Karşı İsyan Ettik 102
(29 Ocak 1921)

Hürriyet ve Bağımsızlık Benim Karakterimdir
Kendimde Şeref, Haysiyet, Namus İddia Edebilmek İçin
Milletimin de Aynı Vasıfları Taşımasını Esas Şart Bilirim 105
(22 Nisan 1921)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Emperyalist Zalimlere Karşı Birleşen Mazlum Doğu Milletleri 106
(14 Kasım 1921)

Geleceğimizi Rusya ve Doğu Milletleriyle Müştereken Harekette Görüyoruz 107
(20 Kasım 1921)

Hayatını Emek Harcamadan Geçirmek İsteyen İnsanların Toplumumuz İçerisinde Yeri ve Hakkı Yoktur 107
(1 Aralık 1921)

Bizi Mahvetmek İsteyen Emperyalizme ve Bizi Yutmak İsteyen Kapitalizme Karşı Mücadeleyi Uygun Gören Bir Mesleği Takip Eden İnsanlarız 108
(1 Aralık 1921)

Rus ve Ukrayna Milletleri Türk Milletinin Sadakatkâr ve Sarsılmaz Dostluğuna Güvenebilir 109
(19 Aralık 1921)

Türkiye Halkı Sakarya Muharebesi'nde Bütün Doğu Milletlerinin Selameti İçin Mücadele Etti 110
(19 Aralık 1921)

İnsanlık Önünde Sonunda Birleşmeli Sömürü Sistemi Ortadan Kaldırılmalıdır 111
(25 Aralık 1921)

Mazlumların Ahı Zalimlere Kalmaz 113
(30 Aralık 1921)

Rusya Milletleri Çarların Despotluğundan Kurtulmak İçin Kanlı İhtilaller Yaptılar ve Kendilerini Hakiki İnsanlık Gayesine Götüren Yollar Aradılar 115
(3 Ocak 1922)

Milletimizin Bugünkü İdaresi Rusların Sovyet İdaresi Dediği "Şûra" İdaresinden Başka Bir Şey Değildir 116
(3 Ocak 1922)

Mazlum Milletler Zalimleri Bir Gün Mahv ve Yok Edecek İnsanlık Kendisine Yakışan Bir Toplumsal Hale Kavuşacaktır 117
(3 Ocak 1922)

İnsanlığın Saadeti, Mazlum Milletlerin Kendilerini Esaret Zincirinde Bulundurmayı Hedefleyen Emperyalist Antlaşmaları Parçalamasıyla Mümkündür 118
(3 Ocak 1922)

Zincirlerini Kıran Türk ve Rus Halklarını Birbirine Yakınlaştıran Ortak Özlemler ve Benzer Vaziyetler 119
(4 Ocak 1922)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yabancı İşgaline Başkaldıran Türk Halkı
Kendi Kaderini Eline Almayı Başarmıştır 120
(4 Ocak 1922)

Sovyet Sistemine, Kapitalist Sisteme Göre
Çok Daha Yakınlaşmış Vaziyetteyiz 121
(4 Ocak 1922)

Türkiye ve Rusya Arasındaki Mühim Benzerlik:
Kapitalizm ve Emperyalizme Karşı Mücadele 121
(4 Ocak 1922)

Kapitülasyon Rejimini Kaldırmayı Hedefleyen Mücadelemiz
Öncelikle Kapitalizme Karşı Yönelmiştir 122
(4 Ocak 1922)

Niyetimiz Büyük Kapitalistler Sınıfının
Gelecekte Memlekete Hâkim Olmasının Önüne Geçmektir 122
(4 Ocak 1922)

Türkiye'nin Saldırılara Hedef Olmasının Nedeni
Mazlum Halklara Kurtuluşa Giden Yolu Göstermesidir 123
(4 Ocak 1922)

TBMM Türkiye'si
Sovyet Rusya'ya Karşı İzlediği Siyasetten Geri Adım Atmayacaktır 124
(4 Ocak 1922)

Türkiye Ordularının Büyük İftihar Payı Olan Büyük Doğu İnkılabı
Mazlum Doğuluları Sağlam Bağlarla Birbirine Bağlamaktadır 125
(7 Ocak 1922)

İnsanlığa Yeni Bir Saadet Hayatı Kazandırmaya Çalışan
Rusya Köylü ve Amelesi ile
Kapitalizm ve Emperyalizme Karşı Varlığını Müdafaaya Çalışan
Türkiye Halkı Arasındaki Kardeşçe Münasebetler 125
(30 Ocak 1922)

Büyük Ekim İnkılabı'nın İlk Günlerinden Beri
Bolşeviklerin İzledikleri Politikaya Büyük Bir İlgi Gösterdik 126
(30 Ocak 1922)

Afganistan Bağımsız Olmadıkça
Kılıcını Kınına Koymayacağına Yemin Eden Amanullah Han 127
(2 Mart 1922)

Cihana Numune Olacak Yüce Bir Meslek Göstermiş Olan
Rus İnkılabı 128
(2 Mart 1922)

Biz Türkiyeliler Asyai Bir Milletiz, Asyai Bir Devletiz 129
(2 Mart 1922)

Türkiye Asya İçin Metin ve Sağlam Bir Kaledir 129
(2 Mart 1922)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Rus İnkılabı Mazlum İnsanlığa
Zulümden, İhtirastan Kurtulmak İçin Yol Gösterdi 130
(3 Mart 1922)

Türkiye Halkı da Emperyalistlere, Kapitalistlere Karşı
Rus Halkı Gibi Ayaklanmaya ve İsyana Mecburiyet Hissetti 131
(3 Mart 1922)

Mazlum Doğu Milletleri Kuvvetli ve Bağımsız Olduklarında
Emperyalist Batı Silahını Teslime Mecbur Kalacak
Zulüm ve Zorbalığına Son Verecektir 132
(3 Mart 1922)

Türk ve Rus Milletleri Arasındaki Bağ
Sudaki Hidrojen ile Oksijenin Birliği Derecesinde Sıkı Olmalıdır 134
(3 Mart 1922)

Mazlum Doğu Âleminin Uyanmasına ve Kurtuluşuna Yol Açan 134
Rusya Şûralar Cumhuriyeti
(31 Mart 1922)

Rusya Dostluğu Her Zaman
TBMM Hükümetinin Asli Siyaseti Olacaktır 136
(10 Nisan 1922)

Türk Milleti Bağımsızlık Olmadan Yaşamamıştır
Yaşayamaz ve Yaşamayacaktır 137
(18 Haziran 1922)

Ölümü Esarete Tercih Eden ve
Bunu Fiilen İspatlayan Bir Milleti İmha Arzusuna Düşmek Kadar
Dünyada Vahşet Tasavvur Olunur mu? 138
(18 Haziran 1922)

TBMM Hükümeti
Her Bağımsız Millet ve Devlet İçin Meşru Olan Haklarını
Yetkilerini Pervasızca Kullanır ve Kullanacaktır 139
(18 Haziran 1922)

Türkiye Halkının ve Ordusunun Başarısı
Bütün Doğu'yu ve Mazlum Milletleri İlgilendirir 140
(14 Temmuz 1922)

Fransız İhtilali ile Türk İhtilali Arasındaki Bağ 141
(14 Temmuz 1922)

Harpte Zafer, Azim ve İmanı Kuvvetli Olan Tarafındır! 146
(21 Ekim 1922)

Yeni Türkiye'nin Eski Türkiye'yle Hiçbir Alakası Yoktur 147
(28 Ekim 1922)

Sultan Bizim İçin Artık Yoktur 148
(28 Ekim 1922)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk Milleti Hâkimiyet ve Saltanatını İsyan Ederek, Kendi Eline Fiilen Almıştır Bu Emrivaki Tabii Görülmezse İhtimal Bazı Kafalar Kesilecektir 148
(1 Kasım 1922)

Türk-Rus Dostluğu Karşılıklı Olarak Esastır ve Böyle Kalacaktır 151
(7 Kasım 1922)

İkinci Meşrutiyet ile Türk Devrimi Arasındaki Fark 151
(9 Aralık 1922)

Türkiye'yi Derece Derece mi İlerletmeli Ani Olarak mı? 152
(1922)

İnkılabımıza Tepkileri Doğduğu Yerde Boğmak Lazımdır 153
(15 Ocak 1923)

Her Yeni İnkılabın Bir Karşı Tepkisi Olacaktır 154
(16/17 Ocak 1923)

İdareimaslahatçılar Esaslı İnkılap Yapamaz 155
(16/17 Ocak 1923)

İnkılabın Kanunu Mevcut Kanunların Üstündedir Bizi Öldürmedikçe Başladığımız İnkılap Bir An Bile Durmayacaktır 156
(16/17 Ocak 1923)

İnkılapla Kurulan Yeni Türkiye'nin İki İlkesi: Tam Bağımsızlık ve Kayıtsız Şartsız Milli Hâkimiyet 157
(18 Ocak 1923)

Millet, Haklı İsyanıyla Elde Ettiği Hâkimiyetinin Bir Zerresini Bile Başkasına Terk Edemez 158
(18 Ocak 1923)

İlk İşimiz Milleti Çalışkan Yapmaktır 159
(18 Ocak 1923)

İnkılabı Yapanlar ve Onu Tamamlamaya Karar Verenler Karşılarına Çıkacak Kuvvetleri Ezebilecek Kudrete Kabiliyete ve Tedbire Sahiptirler 159
(19 Ocak 1923)

Toplumda Fertlerin Hayat ve Saadeti Bütün Millet ve Memleketin Hayat ve Saadetiyle Mümkündür 160
(19 Ocak 1923)

Bin Sene Evvel Yaşayan Bir Toplum İçin Yapılan Kanunlarla Bugünkü Toplumları İdareye Kalkışmak Gaflettir, Cehalettir 161
(22 Ocak 1923)

Kanla Yapılan İnkılaplar Daha Sağlam Olur Kansız İnkılap Ebedileştirilemez 162
(22 Ocak 1923)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yapacağım, Yapacağız, Yapabiliriz! 162
(22 Ocak 1923)

Bir Millet İçin Kurtuluş İstiyorsak
Bunu Yalnız Bir Şahıstan Talep Etmemeliyiz 163
(27 Ocak 1923)

En İleri İdareler Bile
Milli Hâkimiyeti Tecelli Ettiren İdare Şeklimize Gelebilmek İçin
Yeniden İnkılap Yapmak Zorunda Kalacaklardır 164
(27 Ocak 1923)

Atılan Adım
Bundan Sonra Atılması Gereken Adımların Başlangıcıdır 164
(27 Ocak 1923)

Hayat Demek, Mücadele, Çarpışma Demektir
Hayatta Başarı, Mutlaka Mücadelede Başarıyla Mümkündür 165
(2 Şubat 1923)

Hayat, Hayallere Değil, Maddiyata Dayanır
Hedef Hayali Olursa Başarılı Olunamaz 165
(2 Şubat 1923)

Yaşamak İçin Ölmeye Karar Veren Toplumlar Mutlaka Yaşar
Ölümden Kaçanlarsa Mutlaka Ölürler 166
(2 Şubat 1923)

İnsanlık Daima Hâkimiyetini Gasp Eden
Zorbaların Elinden Kurtulmak İstikametinde Yürümüştür 167
(2 Şubat 1923)

Milleti İrticaya Sevk Edecek İnsanların Yeri Zindanlardır 168
(2 Şubat 1923)

Milli Hâkimiyete Karşı Olan Mürtecilere Yapılacak Şey 170
Bunları Parça Parça Etmektir
(2 Şubat 1923)

Bu Memleketin En Son Tepesine Çıkacağız
Ve Orada Taş Taş Üstünde Kalmayıncaya Kadar Uğraşacağız 171
Ve En Son Orada Öleceğiz
(2 Şubat 1923)

Türk Milleti Bir Kişi Kalsa Bile
Zalimlerin Zulmünü Yıkıncaya Kadar
İntikamını Kalp ve Vicdanından Çıkarmayacaktır 172
(2 Şubat 1923)

Sefil ve Aşağılık Şekilde Elli Sene Sonra Ölmektense
Kalp ve Vicdanımız Açık Olarak Bugün Ölelim ve
Tarih Bizi Böyle Yazsın 173
(2 Şubat 1923)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hakiki Görüşlere ve Tabii Sebeplere Dayanan Türkiye-Rusya Münasebetleri Her Gün Daha Ziyade Esaslaşmaktadır Ve Daha Çok Esaslaşacaktır 174
(2 Şubat 1923)

İnkılap Esaslarına Karşı Olanların Hepsinin Kafasını Koparmak Lazımdır 175
(2 Şubat 1923)

Milletten Çok Şey Talep Etmeye Hakkımız Yoktur Millete Hizmet Eden, Namus Vazifesini Yapmıştır 175
(2 Şubat 1923)

İrticai Hareketlere Karşı Son Derece Uyanık Bulunulması Lazımdır 176
(7 Şubat 1923)

Üç Dört Seneye Sığdırılan İnkılapların Neticelerini Henüz Emin Saymak Büyük Gaflet Olur 177
(15 Mart 1923)

Hakiki Zafer Başarıların Kaynaklarını Kuvvetlendirmek Milleti Yükseltmektir 178
(15 Mart 1923)

Hakiki Fetihler Yalnız Kılıçla Değil, Sabanla Yapılandır 179
(16 Mart 1923)

Milletlerin Kalbinde Hayatına, İkbaline, Refahına Düşman Olanlara Karşı İntikam Hissi Olmalıdır 179
(16 Mart 1923)

Padişahlık İdaresini Bir Daha Dirilmemek Üzere Tarihe Gömdük 180
(16 Mart 1923)

Büyük İnkılaplar Yapma Şerefi Bir Adamın Değil Bütün Milletindir 182
(16 Mart 1923)

Milletimizin Büyük Kabiliyetine Güvenerek Söylediğim Sözlerin Hakikatler ve Fiillerle Doğrulandığını Görmekle Bahtiyarım 182
(16 Mart 1923)

Millet Hayatı Tehlikeye Maruz Kalmayınca, Harp Bir Cinayettir 183
(16 Mart 1923)

Milli Mevcudiyetimize Düşman Olanlara Denilecek Söz: "Türküm ve Düşmanım Sana, Kalsam da Bir Kişi" 184
(20 Mart 1923)

İnkılaba Karşı Adım Atanlar Karşısında Herkes Çekilse ve Yalnız Kalsam, Yine Tepeler ve Yine Öldürürüm 185
(20 Mart 1923)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Cehaleti İzale Yolunda Karşılaşılacak Engelleri Yıkıp Parçalamak Memleketin Şerefini, Namusunu, Hayatını Düşünenler İçin Borçtur 186
(22 Mart 1923)

Milletin İtimadına Mazhar Oldukça Daima ve Daima İleri Yürüyeceğim 186
(22 Mart 1923)

Millet Fertlerinin Hiçbirinden Fazla Yüksekliğe Sahip Değilim 187
(23 Mart 1923)

İnkılap Mücadelesinin Cehaleti Kahretme Harbinde İrfan Ordusunun Ruhu Olan Öğretmenlere Düşen Görev 189
(24 Mart 1923)

Türk İnkılabı'nın Milli Düsturu: Türkiye Devletini Kuran Türkiye Halkında Tacdar Yoktur! Diktatör Yoktur ve Olmayacaktır! 189
(1 Nisan 1923)

Cihanın En Büyük İnkılaplarından Birini Vücuda Getiren Rus Amele ve Köylüsü 190
(23 Haziran 1923)

Hatırat Defterini Başkalarının Yazılarıyla Doldurmaktansa Hayat Defterini Faaliyet ve Fazilet Eseriyle Doldurmalı 191
(19 Eylül 1923)

Türkiye'nin Yeni İdaresi Türk Tarihinde Bir Cumhuriyet Devri Açtı 192
(5 Şubat 1924)

Sultanların Boğdukları Zannolunan Millet Ruhu Saltanat Taç ve Tahtı Parçalanarak İhya Edildi 192
(5 Şubat 1924)

İnkılaplar İçin Hangi Metot Tabiidir: Evvela Kamuoyunu Aydınlatmak Sonra Emrivakiler mi? Evvela Emrivakiler Sonra Kamuoyunu Aydınlatmak mı? 194
(11/12 Şubat 1924)

Dünya Medeniyet Âlemine Katılmak İçin Yapılması Gereken İnkılaplar 197
(22 Şubat 1924)

Türkiye'nin Birkaç Seneye Sığdırdığı İnkılaplar Öğretmenlerin Toplumsal ve Fikri İnkılaptaki Başarılarıyla Teyit Olunacaktır 197
(25 Ağustos 1924)

Türk Milletinin Hâkimiyetini Kayıtsız Şartsız Eline Almış Olması Tarihimizde ve Bütün Cihanda En Büyük ve Feyizli Bir İnkılaptır 198
(30 Ağustos 1924)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Milli Hâkimiyet Öyle Bir Nurdur ki Onun Karşısında Zincirler Erir, Taç ve Tahtlar Yanar, Mahvolur 199
(30 Ağustos 1924)

Vatanı, Hürriyeti ve Hâkimiyeti İçin Fedakâr Olan Milletimiz Yaptığı İnkılapların Kıskanç Savunucusudur 200
(30 Ağustos 1924)

Milletimizin Hedefi Bütün Cihanda Tam Manasıyla Medeni Bir Toplum Olmaktır 200
(30 Ağustos 1924)

Hayat ve Günlük İşlere Hâkim Olan Hükümlerin Zamanla Değişmesi, Gelişmesi ve Yenilenmesi Zaruridir 201
(30 Ağustos 1924)

Her Türlü Yükselmeye ve Gelişmeye Kabiliyetli Olan Milletimizin Toplumsal ve Fikri İnkılap Adımlarını Kısaltmak İsteyen Engeller Mutlaka Bertaraf Edilmelidir 202
(30 Ağustos 1924)

İnkılabımız Türkiye'nin Asırlar İçin Refahını Saadetini Yükümlenmiştir 203
(11 Eylül 1924)

İnkılabımız, İktisadi Refah ve Saadetimizi de Temin Edecektir 203
(15 Eylül 1924)

Halk Fırkası, Türk Cumhuriyeti'ni Kuran İnkılapçı Ruhun Bütün Millette Kendisini Gösteren Örgütlenişidir 204
(16 Eylül 1924)

Fikri ve Toplumsal İnkılap Taraftarlığı 204
(16 Eylül 1924)

Memleketi ve Milleti Asırlardan Beri Berbat Edenler Çoktan Ölmüştür Bizim Başlarımız Gitmedikçe, Bizim Kanımız Akmadıkça Bunlar Bir Daha Dönmeyeceklerdir 205
(19 Eylül 1924)

Yorucu ve Uzun İnkılap Yolundan Sapmamak Genel Hedeften Gözünü Ayırmamak Gerekir 206
(20 Eylül 1924)

İlk Cüreti, İlk Cesareti Gösteren, İlk Teşkilat Yapan Havzalıların İnkılap ve Cumhuriyet Tarihindeki Büyük Yeri 206
(24 Eylül 1924)

Efendiliği Benimsemek Millete Her Yeniliği Yaptıracaktır 207
(28/29 Ekim 1924)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk Milletinin Kati Kararı
Cumhuriyet, Medeniyet ve Terakki Yolunda
Durmadan Korkusuzca İlerlemektir 207
(1 Kasım 1924)

Memleket ve Milletin Kurtuluşu ve Saadeti İçin Çalışmak
Bir İnsan İçin Kâfi Sevinç ve Haz Temin Eder 208
(3 Ocak 1925)

Zafer "Zafer Benimdir" Diyebilenindir
Başarı "Başaracağım" Diye Başlayanın ve
"Başardım" Diyebilenindir 209
(11 Ocak 1925)

Bütün Devrimci Güçlerin Halktan Yana Olması Şarttır 210
(28 Ocak 1925)

Cumhuriyet ve İnkılaba Bağlı Olan Milletimiz Sayesinde
İrticai İsyana Sebep Olanlar Cezalandırılacaktır 211
(26 Şubat 1925)

İnkılaba Başlayan, İnkılabı Tamamlayacaktır 211
(2 Mart 1925)

Prensiplerimiz Davasında Bir Kişi Kalsak 211
Başımızı Verir, Taviz Vermeyiz!
(1925)

İnkılap Aleyhine Teşebbüsleri Nefretle Karşılayan
Milletin Liyakati Karşısında
İrtica Zihniyeti Ebediyen Eriyecektir 212
(3 Mart 1925)

İnkılabımıza Yapılan Suikast Teşebbüsü Karşısında
Her Fedakârlığı Yapmaya Hazır Hür ve Aydın Gençlik 213
(4 Mart 1925)

Bu Seferki Mücadele Bir İdeal Harbi Olarak Tanınacaktır 213
(26 Nisan 1925)

Büyük İnkılabıyla
İnsanların ve Milletlerin Hukukunu Dünyaya İlan Ederek
Bugünkü Medeniyetin Temellerini Atan Fransız Milleti 214
(20 Mayıs 1925)

Mutlaka İleri Gideceğiz 214
(24 Ağustos 1925)

Şimdiye Kadar Ne Gibi Hamleler, İnkılaplar Yapmışsam
Hep Halkımızdan Kuvvet ve İlham Alarak Yaptım 215
(26 Ağustos 1925)

Seri ve Yoğun İnkılapların Şuurlu Kahramanı Olan Millet 216
(27 Ağustos 1925)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türkiye Cumhuriyeti Halkı
Yenilikçi ve Gelişmiş Bir Millet Olarak
İlelebet Yaşamaya Karar Vermiştir 217
(27 Ağustos 1925)

Bunun Adına Şapka Derler 218
(27 Ağustos 1925)

İnkılaplarımızın Yerleşmesi Hususunda
Öğretmen Hanımların Mühim Vazife ve Hizmetleri Olacaktır 219
(28 Ağustos 1925)

Fikri ve Toplumsal İnkılabımızın
En Ön Saflarında Yürüyecek Gençler 219
(29 Ağustos 1925)

Ordumuz, Milletimizin Bütün İnkılaplarında Öncü Olmuştur 220
(30 Ağustos 1925)

İnkılaplarımızın Gayesi, Türkiye Cumhuriyeti Halkını
Çağdaş ve Medeni Bir Toplum Haline Kavuşturmaktır 221
(30 Ağustos 1925)

Türkiye Cumhuriyeti, Şeyhler, Dervişler, Müritler
Mensuplar Memleketi Olamaz 222
(30 Ağustos 1925)

Yenilikçi ve İnkılapçı Türk Milleti
İlerleme Adımlarını Kadın-Erkek Birlikte Atmalıdır 223
(30 Ağustos 1925)

Türk Milletini
Kendi Nefsini Anlamaktan Men Eden Setler Yıkılmıştır
ve Devamlı Yıkılacaktır 223
(8 Ekim 1925)

Herhangi Bir Hedefe Ulaşmakla Yetinmeyip
Daima Daha İlerisine Varmak İçin Çalışacağız 224
(10 Ekim 1925)

İnkılaplar Üzerinde Musikinin Çok Büyük Tesiri Olacaktır 225
(13 Ekim 1925)

Bu Vazife Bitmeyecektir
Ben Toprak Olduktan Sonra da Devam Edecektir 225
(21 Ekim 1925)

Türk İnkılabı Nedir? 226
(5 Kasım 1925)

Millet, İnkılapların Tabii ve Zaruri İcabı Olarak
Dünyevi Bir İdare Zihniyetini Hayat Sebebi Saymıştır 226
(5 Kasım 1925)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Milletimizin Vücuda Getirdiği Dönüşümler
En Muazzam İnkılaplardandır 227
(5 Kasım 1925)

Eski Hukuk Yerine Yeni Hukukun Geçmiş Bulunması
Bugün Bir Emrivakidir 227
(5 Kasım 1925)

Her İnkılabın Kendisine Mahsus Müeyyidesi Bulunması Zaruridir 228
(5 Kasım 1925)

İnkılapçıların En Büyük ve En Sinsi Can Düşmanı
Çürümüş Hukuk ve Onun Dermansız Mensuplarıdır 228
(5 Kasım 1925)

Büsbütün Yeni Kanunlar Getirerek
Eski Hukuki Esasları Temelinden Kaldırmak Teşebbüsündeyiz 230
(5 Kasım 1925)

Kalplerinde, Ruhlarında, Hissiyatlarında İnkılap Yapamayanlar
Dünyada Hiçbir İnkılap Yapamazlar 231
(19 Nisan 1926)

İnkılabımız Henüz Yenidir 231
(28 Nisan 1926)

Tiyatro Sanatçılarının İnkılabımızdaki Mühim Hizmetleri 232
(10 Haziran 1926)

Düşmanlarımızın Boğazlanırcasına Hareketleri
Bizim İnkılap Ateşimizi Söndüremez! 233
(20 Haziran 1926)

Mevcudiyetine Yönelik Tertipler Karşısında Gösterdiği Hissiyat
Millet Fertlerinin İnkılabımızı Canı Gibi Koruduğunun
En Parlak ve Kuvvetli Bir Delilidir 233
(22 Haziran 1926)

İnkılap Pek Çok Şeyi Başarmıştır
Fakat Daha Vazifemiz Bitmemiştir 234
(30 Haziran 1926)

Parasızlık, Milletle Beraber Attığımız Koca Adımları Durduramadı
Yürüdükçe, Başardıkça Maddi Engeller Kendiliğinden Hallolundu 234
(30 Eylül 1926)

Toplumsal Dertleri
Yarım Tedbirlerle Uyuşturmak Eğiliminde Olmayan
Cumhuriyet'in Giriştiği Radikal Islahat 236
(1 Kasım 1926)

Bu Saray Artık Milletin Sarayıdır
ve Ben Burada Milletin Bir Ferdi
Bir Misafiri Olarak Bulunmakla Bahtiyarım 237
(1 Temmuz 1927)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Benim Kararım:
Milli Hâkimiyete Dayalı, Kayıtsız Şartsız Bağımsız
Yeni Bir Türk Devleti Tesis Etmek! 238
(15-20 Ekim 1927)

Türk Milleti Esir Yaşamaktansa Mahvolsun Evladır!
Dolayısıyla, ya İstiklal ya Ölüm! 239
(15-20 Ekim 1927)

Osmanlı Hükümetine, Padişahına ve
Müslümanların Halifesine İsyan Etmek ve
Bütün Milleti ve Orduyu İsyan Ettirmek Lazım Geliyordu 239
(15-20 Ekim 1927)

İnsaf ve Merhamet Dilenmekle Millet ve Devlet İşleri Görülemez 240
(15-20 Ekim 1927)

Hayatı İnkılaplar İçinde Geçmiş İnsanlar
Beklenmedik Hadiselerin Karşı Tedbirlerini Bulup Uygulamakta
Yavaş Davranmayacaklardır 240
(15-20 Ekim 1927)

Türk İnkılap Tarihinin Gelecek Nesillere Hitap ve İhtarı:
Bir Türk Kumandanının, Ordusunu Kullanmaksızın
Düşmana Esir Düşmesini Tarih Asla Affetmez ve Affetmemelidir 241
(15-20 Ekim 1927)

İnkılap Tarihimizde Tesirli Bir İbret Misali:
Asi Ethem ve Kardeşlerinin Tepelenmesi 242
(15-20 Ekim 1927)

Kudret ve Kabiliyetten Mahrum Olanlara İltifat Olunmaz 242
(15-20 Ekim 1927)

Milletin Yenileşme ve Gelişmesi Yolunda Faaliyet ve İcraatla
Sözlerin ve Teorilerin Önüne Geçmeyi Tercih Ettik 243
(15-20 Ekim 1927)

İnkılabı Yapanlar, İnanmak İstemeyen İnatçı Hasımlarını
İknaya Mecbur mudur? 244
(15-20 Ekim 1927)

Taassup Çağdaş Harekete Karşı Ayağa Kalktığı Zaman
İlericilerin Yeri Mürtecilerin Ümit Kaynağı Olan Saf Olamaz 244
(15-20 Ekim 1927)

Devletin Hayat ve Bağımsızlığını Temin İçin
Takriri Sükûn Kanunu'ndan İstifade Ettik 246
(20 Ekim 1927)

Türk Gençliğinin Birinci Vazifesi:
Türk İstiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni
İlelebet Muhafaza ve Müdafaa Etmek 248
(20 Ekim 1927)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk Milletinin, Siyasi ve İktisadi Zaferleri Dolayısıyla Dost Sovyet Milletleriyle Birlikte Sevinmesi Tabiidir 251
(16 Kasım 1927)

Her Millet, Toplumsal Muhitinin ve Zamanının İcaplarına Göre İnkılabını Yapar 251
(20 Şubat 1928)

Harf İnkılabını ya Üç Ayda Yapabiliriz ya Hiçbir Zaman 252
(27 Temmuz 1928)

15 Sene Mühlet Verirsek İnkılap da 15 Sene Sonra Başlar 253
(Temmuz-Ağustos 1928)

Güzel Dilimizi İfade Etmek İçin Yeni Türk Harfleri Kabul Ediyoruz 254
(9/10 Ağustos 1928)

Yüksek Vasıflı Türk Milleti İnsanlık Tarihinde Yepyeni Bir Safha Açmaktadır 255
(9/10 Ağustos 1928)

Basit Şark Musikisi Türkün Çok Gelişmiş Ruh ve Hissiyatını Tatmine Kâfi Gelemez 256
(9/10 Ağustos 1928)

Yeni Türk Harflerini Her Vatandaşa Kadına, Erkeğe, Çobana, Hamala, Sandalcıya Öğretiniz 257
(9/10 Ağustos 1928)

Milletimin Yükselişi Şerefine İçiyorum 258
(9/10 Ağustos 1928)

Veda İçin Hangi Tabiri Kullanalım: "Allahaısmarladık" mı, "Tekrar Görüşelim" mi? 259
(9/10 Ağustos 1928)

Yeni Harfler Bizi İnönü, Sakarya, Dumlupınar Harpleri Kadar İlgilendirmeli, Ümitlendirmeli, Meşgul Etmeli 260
(12 Ağustos 1928)

İnkılapların Önüne Set Çekmek İsteyeceklerin Akıbeti Türk'ün Kuvvetli Ayakları Altında Ezilmektir 261
(26/27 Ağustos 1928)

Halkın Yeni Yazıyı Öğrenmek ve Öğretmek İçin Göstermiş Olduğu Arzu, Şevk ve Gayret 263
(14 Eylül 1928)

Yenilikçi Genç Türkiye Cumhuriyeti Fransız İnkılabı'nın Hak ve Adalet Prensiplerinde Metin Bir Dayanak Bulmuştur 264
(27 Eylül 1928)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Silahlarını Yüce ve İnsani Dayanaklar Üzerinde Kullanabilecek Fazilet ve İktidarda Bulunanlara İnsan Olanlar Taarruz Edemez 264
(11 Kasım 1928)

Sovyet Milletleri ile Türk Milleti Arasında Kurulan ve Sarsılmaz Bir Tarzda Devamı Mukadder Olan Dostane İlişkiler 265
(15 Kasım 1928)

Milletinin Menfaati İçin Sağlığını, Ömrünü Vakf ve Hasreden Milleti İçin Çalışan ve Yaşayan Kuvvetini Milletine Olan Sevgisinden Alan Adam 266
(10 Ağustos 1929)

Korku Üzerine İktidar İnşa Edilemez 267
(30 Kasım 1929)

Bir İş Ahlaki Bir Kıymeti Olması İçin Ulvi Bir Kaynak Olan Cemiyetten, Milletten Çıkmalıdır 268
(1930)

Türk Milleti, İnsanlık Âleminin Samimi Bir Ailesidir 268
(1930)

Türklerin İnkılap Senelerindeki Birlik Kuvvetinde Muharebe Halinde Bulunmanın Tesiri Mühimdir 269
(1930)

Hürriyet Türkün Hayatıdır Cumhuriyet'in Kurucuları ve Sahipleri Bizzat Kendileridir 269
(1930)

Türk Milleti İrtica Kaynağı Olan Müesseselere ve Onların Mensuplarına Tahammül Edemezdi ve Etmedi 270
(1930)

Bütün Halkın Fiile Geçtiği Gün Onları Durduracak Kuvvet Yoktur 271
(1930)

Hakiki Hürriyetçiler, İyi Niyetle Dahi Olsa Taassup Hatalarına Karşı Dikkatli Olmaktan Vazgeçemezler 272
(1930)

Her İnsan Sahip Olduklarının ve Kendi Şahsi Varlığının En Büyük Kısmını Atalara ve Bir Zamanda Yaşadığı İnsanlara Borçludur 273
(1930)

Dünya Birliğe Doğru Yürümektedir İnsanlar Arasında Sınıf, Derece, Ahlak Elbise, Dil, Ölçü Farkı Gittikçe Azalmaktadır 274
(1930)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Toplumsal Güvencelere
Devlet Sosyalistliğine Yaklaşarak Varılabilir 275
(1930)

"Herkes Kendi İçin" Yerine "Herkes Herkes İçin" Düşüncesi
Toplumsaldır, Millidir, Geniş ve Yüksek Manasıyla İnsanidir 275
(1930)

İnsan Yalnız Hürriyet Vasıtası Olarak Servete Sahip Olmalıdır
Servete Esir Olmak İçin Değil 276
(1930)

Her Şeyden Mukaddes Bir Hak Olan Çalışmak
Kazanmanın Tek Yoludur 277
(1930)

Çalışmak, En Şiddetli, En Büyük Bir Zevktir 277
(1930)

Herkes Kendi Kabiliyetine Göre Bir İş Tutmalıdır 278
(1930)

Başarı ve İşlerin İyi Gitmesi İçin Gereken Faziletler:
Gayret, Doğruluk, Ketumiyet 279
(1930)

Mühim Olan Başarı Değil, Gayrettir
İnsanın Elinde Olan ve Onu Memnun Eden Ancak Gayrettir 280
(1930)

Yeni Şartlara Uymayan ve Ananede Israr Eden
Yalnız Kalmaya, Zayıf Düşmeye
Harap Olmaya ve Ölüme Mahkûmdur 280
(1930)

Milleti ve Toplumsal Zemini Hazırlamadan
İnkılaplar Yapılamaz 281
(25 Şubat 1930)

Millet Bünyesindeki Öldürücü Hastalıkları
Kökünden Söküp Atmak 281
(Mart 1930)

En İyi Fert, Kendinden Çok Mensup Olduğu Toplumu Düşünen
Onun Varlığının ve Saadetinin Muhafazasına 282
Kendini Vakfeden İnsandır
(24 Aralık 1930)

Kubilay'ın Uğradığı Tecavüzü
Cumhuriyet'e Karşı Bir Suikast Kabul Eden Millet
Cüretkârlarla Teşvikçileri Ona Göre Takip Edecektir 283
(27 Aralık 1930)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Menemen Olayını Tezgâhlayan Nakşibendi Tarikatı Ezilmeli Menemen Halkı Orayı Terk Etmelidir 284
(7 Ocak 1931)

İnkılap Yolunda Her Şeyin Üstüne Çıkarak Hedefimize Yürümekte Asla Tereddüt Etmeyiz 288
(27 Ocak 1931)

İnkılabın Manasını Köylülere Anlatmaya Çalışıyor musunuz? 288
(2-3 Şubat 1931)

Milletin Maneviyatına Tasallut Edenlerin ve Müritlerinin Millet Bünyesinde Mevcudiyetlerine Müsamaha Edilemez 291
(7 Şubat 1931)

Cumhuriyet ve İnkılap Kanunları Aleyhindeki Hareketler Ağır Ceza Müeyyidelerine Bağlanmalıdır 291
(26 Ocak-2 Mart 1931)

İnkılabın Tehlikelere Karşı Korunmuşluğu İçin Milliyetçi ve Cumhuriyetçi Kuvvetlerin Bir Yerde Toplanması 292
(22 Mart 1931)

Bütün İnkılap Neticelerini Koruyan ve Hiçbir Hadise veya Tesir Önünde Sarsılmayan Bir Hükümet Otoritesi Kurmak ve İşletmek İşlerimizin Temelidir 293
(20 Nisan 1931)

İnkılabımızın Tarihi Bir Hatırası Olan Sivas Genel Kongresi 294
(10 Mayıs 1931)

CHF Programına Temel Olan Ana Fikirler İnkılabımızın Başlangıcından Bugüne Kadarki Fiiliyat ve Tatbikatta Aşikârdır 295
(13-14 Mayıs 1931)

CHF İnkılapçıdır İnkılaplardan Doğan ve Gelişen Prensipleri Müdafaa Etmeyi Esas Tutar 295
(13-14 Mayıs 1931)

Cahilliği Yok Etmek Cumhuriyetçi ve Laik Vatandaş Yetiştirmek Güzel Sanatlara, Musikiye Önem Vermek 296
(13-14 Mayıs 1931)

"Büyük Bir İnkılap Yaratan Muhammed" 298
(Temmuz-Ağustos 1931)

Biz Daima Hakikat Arayan ve Onu Buldukça ve Bulduğumuza Kani Oldukça İfadeye Cüret Gösteren Adamlar Olmalıyız 299
(16/17 Ağustos 1931)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk Milletinin Ruhu
Anadolu'nun Büyüleyici Fakat Sert Yaylalarında Anlaşılabilir 300
(26 Ekim 1931)

Gençlik, İnkılabın Fikirlerini Benimseyip
Gelecek Nesillere Götürecek Kimselerdir 302
(Nisan 1932)

İnkılapçılıkta Takip Edilen Yol 302
(Ekim 1932)

Türk Genci, İnkılapların ve Rejimin Sahibi ve Bekçisidir 302
(5 Şubat 1933)

Emperyalizm Yeryüzünden Yok Olacak
Yerine Milletler Arasında Yeni Bir Ahenk ve
İşbirliği Çağı Geçecektir 304
(27 Mart 1933)

İki Mustafa Kemal Var: Fani Olan ve
Türk Milletinin Şuuruyla Beraber Ebediyen Yaşayacak Olan 304
(10 Mayıs 1933)

İnkılap Mevcut Müesseseleri Zorla Değiştirmektir 305
(4 Haziran 1933)

Cumhuriyet Kendilerine Emanet Edilmiş Olan Türk Gençleri
Yarının Muhakkak Büyük Adamlarıdır 306
(5 Temmuz 1933)

Fransız İhtilali'nin En Asil Çocuklarından Olan
Briand'ın Yüce Ülkücülüğü 307
(17 Ekim 1933)

Türk İnkılabı Kurucudur
Yüksek Bir İnsani Ülküyle Birleşmiş Vatanperverlik Eseridir 308
(29 Ekim 1933)

Kurtuluş ve İnkılabımızın İlk ve Sadık İşçisi:
Hâkimiyeti Milliye 309
(29 Ekim 1933)

Türkiye'de Doğan İnkılap Güneşi
Yakın Mazinin Biriktirdiği Karanlıkları Dağıtmıştır 309
(29 Ekim 1933)

Yüzde 80'i Ümmi Bırakılmış Bir Memlekette
İnkılaplar Plebisitle Olmaz!.. 310
(11 Nisan 1934)

Türk-Sovyet Dostluğu
Milletler Arasındaki Münasebetlerde Sadakatin Bir Örneğidir 310
(31 Mayıs 1934)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yaptıklarımdan Değil, Yapacaklarımdan Bahsediniz 312
(1934)

**Türk Kadınının Mebus Seçme ve Seçilme Hakkını Alması
En Mühim İnkılaplardan Biridir** 312
(5 Aralık 1934)

**Yüksek ve İnkılapçı Bir Kültür Seviyesine Varmak İçin
Çok Emek Vereceğiz** 313
(4 Şubat 1935)

**Türk Genel Devriminin Kısa İfadesi:
Yıllarca Süren Savaşın Ardından Yeni Vatan, Yeni Toplum, Yeni Devlet
Ve Bunları Başarmak İçin Arasız Devrimler** 313
(9 Mayıs 1935)

**Devletin Esas Kuramı:
Türkiye; Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik ve
Devrimci Bir Cumhuriyettir** 314
(13 Mayıs 1935)

Cumhuriyet Halk Partisi Evrimci Değil, Devrimcidir 315
(13 Mayıs 1935)

**Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik ve
Devrimci Yurttaş Yetiştirmek** 316
(13 Mayıs 1935)

Halka Devrim Fikir ve Duygularını Aşılamak 316
(13 Mayıs 1935)

**Gençlik, Devrimi, Bağımsızlığı ve Yurdu Korumak Uğrunda
Onları Bütün Varlığını Vermeye Hazır Tutan
Bir Düşünüşle Yetiştirilecektir** 317
(13 Mayıs 1935)

**Her Türk Ferdinin Son Nefesi
Türk Ulusunun Nefesinin Sönmeyeceğini
Onun Ebedi Olduğunu Göstermelidir** 318
(11 Aralık 1935)

**Güzel Sanatlarda Başarı
Bütün İnkılapların Başarılı Olduğunun En Kati Delilidir** 318
(18/19 Temmuz 1936)

Musiki İnkılabı Bir Milletin Yüksek Gelişiminin Beratıdır 319
(2/3 Eylül 1936)

En Güç Devrim Müzik Devrimidir 320
(13 Eylül 1936)

İnkılabımıza Dair Film Yapmak Bizim İşimiz Olmalıdır 320
(1937)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ektiğimiz Özlü ve Kuvvetli Tohumların Feyizli Neticeler Döner Dolaşır Kalpleri Doldurur 321
(1937)

Ancak Kendilerinden Sonrakileri Düşünebilenler Milletlerini Yaşamak ve İlerlemek İmkânlarına Nail Ederler 324
(17 Mart 1937)

İnsanın Serveti Kendi Manevi Şahsiyetinde Olmalıdır 324
(11 Haziran 1937)

İnkılapları ve İlkeleri Yaşatacaksın Gerektiğinde Mücadele Edeceksin 324
(20-25 Eylül 1937)

İnkılap Arkadaşları Arasında Samimi İşbirliği Bizde Âdettir 325
(19 Ekim 1937)

İnkılabın ve İnkılapçılığın Hayati Vazifeler Verdiği Vatandaşların Sağlığı Milli Meselemizdir 326
(1 Kasım 1937)

Yalnız Kurumlarında Değil Düşüncelerinde Temelli Bir İnkılap Yapmış Büyük Türk Milleti 326
(1 Kasım 1937)

Prensiplerimizi Dogmalarla Bir Tutmamalıdır Biz İlhamımızı Doğrudan Doğruya Hayattan Almış Bulunuyoruz 327
(1 Kasım 1937)

Haksızlık ve Gerilikle Mücadele Eden İnkılapçı Şair Tevfik Fikret 328
(17 Kasım 1937)

Türkiye'nin Her Köşesinde İhtilal ve İnkılap Hakiki Türklüğe Kavuşma Mücadelesi Olmuştur 329
(25 Aralık 1937)

Dün ve Bugün Olduğu Gibi Yarın da Memleket ve Millet İçin Yegâne Kudret, İkbal ve Refah Kaynağı Olan İnkılap Prensipleri 329
(15 Ekim 1938)

KAYNAKÇA 331

DİZİN 339

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SUNUŞ

Atatürk'ün devrimciliği yalnız kaleminde değildir; hayatı devrimcidir.

Her vatanseverin devrimci olmak zorunda olduğu bir çağda hayata gözlerini açtı, o zor koşullarda büyüdü, Manastır İdadisi'nden son nefesine kadar devrimci olarak yaşadı, dünya ölçeğinde değeri olan bir devrime önderlik etti.

Sınıf arkadaşı Ali Fuat (Cebesoy), Atatürk'le birlikte yaşadıkları gençlik yıllarını "Harbiye'de sabahlara kadar uyumaz, ihtilali konuşurduk" diye özetliyor. Mustafa Kemal, daha askerî öğrencilik yıllarında, gece sabahlara kadar "devlete karşı halk isyanı" hayalleri kurar. İhtilalci Mustafa Kemal gizli cemiyetlere girer, tutuklu kalır.[1]

Devrimci Atatürk'ün hayatı bir örgütçünün hayatıdır. Çünkü devrim yapmak, eski toplumu yıkıp yenisini kurmak bir örgütlenme işidir. Hayatı boyunca devrim için örgütlenmelere önderlik etti. Genç bir subay olarak Şam'da Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni örgütledi. İttihat Terakki'ye katıldı. Cephelerde devrim için savaştı. 1919 yılında 19 Mayıs günü devrim için Samsun'a çıktı. Devrimin öncü örgütlenmesi olan Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne katıldı. Anadolu'da devrimci bir hükümet kurma amacıyla Cemiyet'in Erzurum ve Sivas kongrelerini örgütledi. 23 Nisan 1920 günü artık zamanını doldurmuş olan Osmanlı Devleti'ni yıkarak eylemli olarak Cumhuriyetin kuruluşuna önderlik etti. Ankara'da devrimin meclisini ve devrimin hükümetini kurdu. Türk milletini emperyalizme

1 Falih Rıfkı Atay, Atatürk'ün "isyanlı" gençlik yıllarını ve devrimci kişiliğinin oluşmasını çok güzel anlatır. Bkz. *Çankaya*, İstanbul, 1969, s.29-54.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

karşı silahlı mücadele için örgütledi. 30 Ağustos 1922 zaferi, devrimin zaferiydi. Ülkenin bağımsızlığını sağladıktan sonra Ortaçağ ilişki ve kurumlarını devrimle temizleyen büyük bir pratiğe yöneldi. Bu işlerin toplamı Kemalist Devrimdir.

Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşının eşiğindeki durumu ve çözümü daha sonra 1927 yılındaki Büyük Nutku'nda şöyle anlatmıştı:

> "Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. [...] Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da milli hâkimiyete dayalı, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti tesis etmek! [...] Osmanlı hükümetine, Osmanlı padişahına ve Müslümanların halifesine isyan etmek ve bütün millet ve orduyu isyan ettirmek lazım geliyordu."[2]

Bu üç cümle Kemalist Devrimin özetini vermektedir. Devrimin nesnel koşulları, devrimin programı ve devrimin kuvvetleri ile önderliği belirlenmiştir.

Kemalist önderlik, toplumlar devrimle mi yoksa evrimle mi ilerler sorusuna, devrim yaparak pratik bir cevap vermiştir. Bu cevabın teorisi de yapılmıştır. Kemalist Devrim döneminde, devrim tarihi derslerinde yeni kuşaklara şu büyük gerçek öğretilir:

> "Sosyal ve ekonomik hayatta ilerleme, evrimde değil, icabında ihtilaldedir."[3]

Atatürk, devrimi şöyle tanımlar:

> "İnkılap, mevcut kurumları zorla değiştirmek demektir.
>
> İnkılap, Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koymuş olmaktır."[4]

Kemalist Devrimin önderleri, başta Atatürk, devrimi istek ve iradeye bağlamamış, eski sistem çürüdüğünde ve koşullar olgunlaştığında tarihsel bir zorunluluk olarak görmüşlerdir.[5]

---

2 Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2015, 38-39.

3 Kemalist Devrim önderliğinin devrimle ilgili görüşleri için bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, 7. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ocak 2014, s.41 vd., 69 cd., 77 vd., 103, 104, 113-147, 149-185. Ayrıca bkz. Doğu Perinçek, *Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet*, geliştirilmiş 4. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, s.220 vd.; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-5/ Kemalizmin Felsefesi ve Kaynakları*, geliştirilmiş 2. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, s.32 vd.

4 Fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Âfetinan, "Atatürk ve Demokrasi", *Belleten*, Ocak 1959, c.XXIII, sayı 89, s.2, 8; Âfetinan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, s.259; ayrıca bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.26, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2009, s.181.

5 Bkz. Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, 7. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ocak 2014.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

O nedenle devrim haklılığını var olan kanunlardan almaz, "Devrimin kanunu mevcut kanunların üstündedir".[6]

Atatürk'ün Büyük Nutku'nun sonunda yer alan Gençliğe Hitabesi ve Bursa Nutku bu devrimci anlayışın ürünüdür. "Gaflet, dalalet ve hıyanet içindeki yöneticilere", onların emrindeki devlet kuvvetlerine ve adliyeye karşı direnme görevi verilir. Devrimi terk eden ve çürüyen devlet yöneticilerine karşı çözüm devrimdedir. Devrimi yapacak kuvvet de halkın ve gençliğin kendisidir. Devrim, bir devlet eylemi değil, örgütlü halk eylemidir.

Atatürk, Kemalist Devrimi tamamlanmış bir eylem olarak görmedi. 9 Mayıs 1935 günü CHP'nin 4. Büyük Kurultayı'nı açış konuşmasında "arasız devrimler" öngörüyordu.[7]

Kemalist Devrim önderliği 1930'lu yıllarda toprak ağalığı ve Kürt meselesini çözmek için kapsamlı bir devrimci atılım planlamıştı. Yoksul ve topraksız köylüye toprak dağıtımı, 1935 yılında yapılan 4. Büyük Kurultay'da CHP Programı'na kondu. 1937 yılı Şubat ayında Anayasa değiştirilerek, toprakların neredeyse tazminatsız denebilecek bir bedelle kamulaştırılması koşulları yaratıldı. Ancak 1938'de Atatürk hayata veda etti ve arkasından İkinci Dünya Savaşı geldi.[8]

İnönü, 1945 yılında, devrimin 1939 yılına kadar sürdüğünü belirtmiş ve neden olarak da İkinci Dünya Savaşı'nı göstermiştir.[9] O yılın 19 Mayıs konuşması köylüye toprak dağıtılmasını hâlâ baş mesele olarak ortaya koymaktadır.[10] İkinci Dünya Savaşı sona erince, TBMM 11 Haziran 1945 günü Toprak Kanunu'nu kabul ederken aldığı kararda köylünün toprak sahibi kılınmasını "bir devrim hareketi" olarak görmekteydi.[11] Bu nedenle 17 Haziran "Toprak Bayramı" olarak kabul edilecek, fakat kanun uygulanamayacaktır.

Artık Türkiye Atlantik sistemine bağlanmıştır. Böylece 1980'e kadar ağır yürüyen bir süreçle Atatürk Devrimi'nin altı oyuldu. 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte devrim yıkım sürecine girdi. Hayat, Atatürk'ün "arasız devrimler" şiarının ne kadar hayatî önemde olduğunu kanıtladı. Sen devrim yapamazsan, sana karşıdevrim yaparlar!

---

6 Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923)*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993, s.163; ayrıca bkz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.14, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ağustos 2004, s.302.

7 *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c.27, Kaynak Yayınları, İstanbul, Temmuz 2010, s.205.

8 Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-7/ Toprak Ağalığı ve Kürt Sorunu*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

9 *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları 1920-1973,* c.2, Ankara, 1983, s.60.

10 *Akşam*, 20 Mayıs 1945, No: 9550, s.1; bu konuda ayrıca bkz. Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın)*, 3. basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Temmuz 1969, s.247.

11 Resmi Gazete, 15 Haziran 1945, *Düstur*, 3. Tertip, c.26.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

2019 yılında geldiğimiz durum ortadadır: Borç batağında çırpınan, üretim yapısı ağır darbeler yemiş, iflas etmiş bir ekonomi! ABD'nin üzerimize sürdüğü PKK bölücülüğü ve FETÖ Gladyosu, Akdeniz, Karadeniz ve Güney sınırlarımızda vatanımıza yönelik ciddi tehditler...

Türkiye, Kemalist Devrimi arasız devrimlerle sürdüremediği için, bugün yeniden ancak devrimle çözebileceği sorunlarla karşı karşıyadır. Türkiye'nin gündemi Vatan Savaşı ve Üretim Devrimidir. Atlantik sistemine bağımlılıktan kurtularak Avrasya'daki devrimci konumumuza yerleşmek, Kemalist Devrimi tamamlamak Türkiye'nin gündemindedir.

Atatürk için "Cumhuriyetin kurucusu" denir, "büyük devlet adamı" veya "büyük komutan" gibi değerlendirmeler yapılır. Bunların hepsi doğrudur, fakat Atatürk'ün tarihsel kişiliğini anlatmak için yetersizdir.

Atatürk, Çağımızın Büyük Devrimcisidir. Sovyet ve Çin devrimleriyle birlikte Asya Çağı'nın kapısını açan büyük bir devrime önderlik etmiştir.

Türkiye'nin tarih birikimi içinde bugün bize en gerekli olan miras nedir diye soracak olursak, Atatürk'ün devrimciliğini buluruz.

Atatürk'ün devrimciliği Türkiye'nin ufuklarındadır.

Doğu Perinçek
Gayrettepe, 10 Mayıs 2019

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DERLEYENİN NOTU

Elinizdeki kitap Atatürk'ün devrim, devrimler ve devrimcilik konularında söyleyip yazdıklarını ilk kaynaklarından yorumsuz olarak bir araya getirmektedir.

Metinlere tarih sırasıyla yer verilmiş, başlıklar tarafımızdan eklenmiştir.

Metinler günümüz okurunun kolayca okuyup anlaması için sadeleştirilmiş, dönemin söyleyiş özellikleri korunarak yalnız bugün anlaşılmayan sözcüklerin günümüzdeki karşılıkları kullanılmıştır.

Tarafımızdan eklenen dipnot ve açıklamalar, sonlarına "yayımlayanın notu" anlamında "(Y.N.)" eklenerek belirtilmiştir.

Metin altlarında parantez içinde özlü olarak yer alan kaynakların tam künye bilgileri Kaynakça'da verilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DEVRİMCİLİK ÜZERİNE

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Evvela Sosyalist Olmalı Maddeyi Anlamalı!

Akla uygunluğun başlangıçta gözle görülene üstün olması, bununla beraber akla uygunluğu gözle görülenle terbiye esası.

Evvela Sosyalist[1] olmalı

Maddeyi anlamalı!

1903-1904

2 Numaralı Not Defteri

(*Atatürk'ün Bütün Eserleri* [ATABE], c.1, s.15; *Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler III,* s.1-46; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Atatürk Özel Arşivi, Kutu No: 7, Defter No: 2; Ali Mithat İnan, *Atatürk'ün Not Defterleri*, s.32-49)

Yedi Evliya Kuvvetinde Farz Olunan Padişaha İsyan

Anam ve kız kardeşim Akaretler'de 76 numarada ikamet ediyorlardı. Ben diğer bir ikametgâh arıyordum. Benim çocukluğumdan beri bir tabiatım vardır; oturduğum evde ne ana ne kız kardeş ne de ahbap ile beraber bulunmaktan hoşlanamazdım. Yalnız ve bağımsız bulunmayı çocukluğumdan çıktığım zamandan itibaren daima tercih etmiş ve sürekli olarak öyle yaşamışımdır. Tuhaf bir halim daha var, ne ana -babam çok erken ölmüş- ne kardeş ne de en yakın

1 El yazısı metinde Latin harfleriyle "Socialiste" şeklindedir. (Y.N.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

akrabamın kendi zihniyet ve anlayışlarına göre bana şu veya bu tavsiye veya nasihatte bulunmasına tahammülüm yoktu. Aile arasında yaşayanlar pekâlâ bilirler ki sağdan soldan pek saf ve samimi ihtarlardan kurtulamazlar. Bu vaziyet karşısında iki hareket tarzından birini seçmek zaruridir: Ya itaat, yahut da bu ihtar ve nasihatleri hiçe saymak. Bence ikisi de doğru değildir: İtaat nasıl olur? En aşağı benimle 20-25 yaş farkı olan anamızın ihtarlarına itaat geçmişe dönmek olmaz mı? İsyan etmek, faziletine, iyi niyetine, yüksek kadınlığına inandığım anamın kalbini ve anlayışlarını altüst etmektir. Bunu da doğru bulmam.

Bununla beraber size bu münasebetle anamın ve kız kardeşimin inkılap işlerinde bana inandıklarını ve hizmet ettiklerini de belirtmeliyim: Biz Selanik'te tahmin edeceğiniz tarihlerde, görünüşteki manası ne olduğunu bilmem, fakat fedakârca komitacılık yapıyorduk. Meşrutiyet'in ilanından çok evveldi. Bir gece bizim evde bir toplantı yapmıştık. Bu ev, Selanik'te Sanayi Mektebi karşısında, pembe boyalı büyücek bir evdir. İşte bu evin bir odasında arkadaşlarla toplanmıştık. Bu arkadaşlardan biri -ki şehit oldu veya vefat etti; büyük bir hürmetle yâd ederim- Kâmil Bey isminde bir süvari subayı idi. Şişmanca bir zat... Çok paralar toplamışlardı; liralar, mecidiyeler ve gümüş madeni paralar... Bizim görüştüğümüz odaya bakan bir hizmetçi, anneme bunu haber vermiş. Yukarıda paralar, bahisler, münakaşalar ve planlar var manasında birtakım sözler söylemiş. Annem, hasta ve ihtiyar, yatağından kalkmış, bizim bulunduğumuz odanın kapısına kadar gelmiş ve kısmen ne konuştuklarımızı dinlemiş, tekrar odasına gitmiş. Alınan kararlardan sonra arkadaşlar beni terk ettiler. Ardından uyumakta olduğunu zannettiğim annem yanıma geldi. Bana dedi ki:

- Çocuğum bir şey anlamak istiyorum. Sen ve senin arkadaşların yedi evliya kuvvetinde olan padişaha isyan mı ediyorsunuz?

Anneme ne düşündüğümüzü, ne yaptığımızı söylemek istemiyordum. Fakat bizim o akşamki toplantımızı görmüş ve her şeye vâkıf olmuş olduktan sonra, artık annemden ve kardeşimden hakikati gizlemeye lüzum görmedim. Bilakis onları aydınlatmayı tercih ettim:

- Evet anne, dedim, senin yedi evliya kuvvetinde farz ettiğin adam hiçbir kuvvete sahip değildir. Biz burada toplanan insanlar, memleketi bu zalimlerden kurtarmak istiyoruz. Senin buna aklın ermeyebilir. Fakat yaptığımı ya kabul eder, bana hizmet edersin, yahut evladın olduğumu unutarak, gider, evliyalara kavuşursun.

Annem o vakit aklını başına aldı. Dedi ki:

- Evladım, siz acemisiniz. Mademki böyle şeylerle uğraşıyorsunuz, beni yaptığınız işlerden haberdar ediniz ve gizli şeylerinizi bana veriniz. Çok dikkat etmelisiniz, başarılı olmak zordur; mahvolmak daha tabii kabul edilmek lazım

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gelir. Ne yapayım, yegâne erkek evladımsın, senin mahvolmanı istemiyorum. Bu çok gücüme gidiyor.

- Anne, dedim, bu işler almış yürümüştür. Namuslu bir adam olan ben bu işlerin içinde bulunmak mecburiyetindeyim. Beni bundan men eder misiniz?

- Hayır evladım, bir gün bu işler olduktan sonra, seni namus ve haysiyet sahibi olanlarla beraber görmezsem, işte o zaman üzülürüm. Ben senin kadar okumadım. Senin kadar bilmem. Seni, gördüğün, anladığın şeyleri yapmaktan alıkoymaya kalkışmam. Yalnız dikkat et; esas, başarılı olmaktır, başarılı olmaya çalışın!

1903-1904

Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri

(*ATABE,* c.3, s.30-31; *Hâkimiyeti Milliye,* 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Milliyet,* 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Cumhuriyet,* 15 Mart 1926-13 Nisan 1926; Cevat Abbas Gürer, "19 Mayıs", *Yeni Türk,* Temmuz 1937, sayı 55, s.992-999; Falih Rıfkı Atay, "19 Mayıs 1919", *Ulus,* 19 Mayıs 1938, s.17; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları,* 1955; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Hâtıraları,* 1965; *Atatürk'ün Anıları,* Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, 1998)

Şam'da, Bir Evin Odasında İnkılap Yolunda Çalışmak Üzere Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni Kuran Üç Türk Subayı

Osmanlı İmparatorluğu devrinde 5. Ordu'nun merkezi Şam'dı. Oraya Askeri Akademisi'nden yüzbaşı çıkmış iki adam sürülmüştü: Biri Mustafa Kemal, diğeri Müfit.[2] Bunlar Şam'da 29. ve 30. Süvari Alaylarında stajyer idiler. O devirde her sene Havran'da bin bir mesele icat olunurdu. 1905'te Havran meselesi "Emvali Magsube"[3] adıyla ortaya atılmıştı. Oraya bir ordu gidecekti. Hakikatte böyle bir mesele var mıydı, yok muydu, bunun izahını ve muhakemesini şimdilik bırakalım.

[...]

Bu yazının başındaki ilk cümleye dönelim: Şam'da Hamidiye Çarşısı'nda, üç Türk zabiti. Bu zabitler Mustafa Kemal, Müfit ve Lütfi'dir. Bu Lütfi Havran Harekâtı'nı idare etmiş olan kumandandır. Çarşıda yürürlerken Mustafa Kemal dikkat ediyor. Bay Lütfi'nin ayağında çizme pantolonu var; fakat kundurası bir

2 Kırşehir Saylavı [Milletvekili] Bay Müfit Özdeş. (*Belleten*'in notu.)

3 Talan edilmiş mallar. (*Belleten*'in notu.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çizme değil, alelade bir ayakkabıdır. Bu, eğer bir yanlışlık eseri değilse, muhakkak bir sefalet manzarasıdır. Mustafa Kemal bunun sebebini Bay Lütfi'den soruyor. O, şu cevabı veriyor:

- "Kemal, hakikat gördüğün gibidir. Bundan başka pantolonum yok."

Üç arkadaş çarşıda yürüyerek bir köşede, içine ancak iki üç adam sığabilecek, hücre kabilinden bir dükkânın önüne geliyorlar. Burası Tüccar Mustafa'nın[4] ticarethanesidir. Dükkânın önünde duruyorlar. Ayağında ayakkabı yerine nalın bulunan bir adam takır tukur yürüyerek kendilerine doğru geliyor ve dükkânda oturacak yer olmadığı için dükkânın önüne birkaç sandalye koyduruyor. Mustafa Kemal meraklıdır. Dükkânın içini görmek istiyor, giriyor, raflarda birtakım hafif eşya var. Ortada uzun bir masa duruyor. Bunun üstünde felsefeye, inkılaba, sosyalizme, tıbba ait Fransızca kitaplar var. Mustafa Kemal bunları karıştırıyor ve ticarethane sahibine soruyor.

- "Siz tüccar mısınız, filozof musunuz, doktor musunuz, nesiniz?"

Tüccar Mustafa şu cevabı veriyor: "Tüccarım, bu kitaplar eskiden kalmış şeylerdir. Unutmamak için ara sıra okurum."

Aradan günler geçiyor. Bir gece Mustafa Kemal, Müfit, Doktor Mahmut[5] ve Lütfi, Tüccar Mustafa'nın evine gidiyorlar. Şam'ın çıkmaz karanlık bir sokağında bir evin kapısını çalıyorlar. Tüccar Mustafa, elinde bir lambayla kapıyı açıyor, "Buyurunuz" diyor.

Şam'da dünya karanlıktır; bu ev de karanlıktır. O gece yalnız Doktor veya Tüccar Mustafa'nın elindeki lamba ışık vermektedir.

Toplantı Doktor ve Tüccar Mustafa'nın evinin bir odasında oluyor.

- "İhtilal yapmalı, inkılap yapmalı."

Bunu söyleyen Doktor veya Tüccar Mustafa'dır; devam ediyor:

- "Ben Tıbbiye'nin son sınıfında iken bu emeli takip ettiğim için evvela mehterhanede yattım, sonra sürüldüm. Çok kıymetli arkadaşlarımız vardır, inkılabı yapmalıyız."

Müfit ayağa kalkarak bağırıyor: "Mutlaka yapmalıyız."

Bu kadar ciddiyet ve katiyet karşısında Bay Lütfi: "Ben" diyor, "çoluk çocuk sahibiyim. Namuslu bir adam olduğum için size tabi olurum, fakat benden bir şey beklemeyiniz".

O dakikaya kadar arkadaşlarını sadece dinleyen Mustafa Kemal, "O halde" diyor, "Siz buradan derhal gidiniz; bizim bundan sonra konuşacağımız şeyleri sizin dinlemeniz caiz değildir".

O gittikten sonra orada kalanlar inkılaptan, inkılap yolunda ölmekten bahsettiler. Mustafa Kemal: "Mesele ölmekte değil, ölmeden idealimizi yaratmak, yapmak ve yerleştirmektedir."

4 Çorum Saylavı [Milletvekili] Dr. Bay Mustafa Cantekin. (*Belleten*'in notu.)

5 Mustafa Kemal'in aşırı inkılapçı arkadaşlarından biri. (*Belleten*'in notu.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bundan sonra Doktor Mustafa, bütün hararetiyle Mustafa Kemal'e bağlandı.

O gece orada inkılap yolunda çalışmak üzere bir cemiyet kurulmuş ve buna Vatan ve Hürriyet adı verilmişti.

Mustafa Kemal Suriye'de mümkün olanı yaptıktan sonra Makedonya'ya geçiyor ve Şam'daki eserini Makedonya'da da kuruyor.

Evrensel ve tarihi işin, 1908 İnkılabı'nın esasını Şam'da, Doktor Mustafa'nın evinde aramak lazım gelir.

1905

(*ATABE*, c.29, s.179, 186-187; Âfet [Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı], "Atatürk'ü Dinlerken: Vatan ve Hürriyet", *Belleten*, 1 Nisan 1937, c.1, sayı 2, s.289-298; *Cumhuriyet*, 12 Eylül 1937, No: 4789, s.1, 8; *Kurun*, 12 Eylül 1937, No: 7066-1156, s.1, 4-5; *Tan*, 12 Eylül 1937, No: 862, s.1, 8; *Son Posta*, 12 Eylül 1937, No: 2557, s.1, 8, 10)

Beyrut'taki 5. Ordu'da görevli Osmanlı personeli (15 Temmuz 1907)
Soldan sağa; ön sıra: Mehmet Muhittin (Kurtiş), Fuat Ziya (Çiyiltepe), Lütfi Müfit (Özdeş), Mustafa Kemal (Atatürk)
Arka sıra: Ali Fuat (Cebesoy), Miralay Mehmet Fayek, Süleyman Şevket (Demirman), Mehmet Hayri (Tarhan), Halil

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mukaddes Tabanca

Harp Akademisi'nden çıkar çıkmaz 5. Ordu'ya sürülmüş olan Erkânıharp Kolağası Mustafa Kemal'i bir aralık Selanik'te görüyoruz. Bu, usulü dairesinde izinli bir geliş değil, despotluk devrinin gözetleme ve kayıtlamalarından sıyrılarak bir kaçıştı. İzah edelim:

Mustafa Kemal, 5. Ordu'nun Yafa mıntıkasında piyade stajı yapıyordu. Fakat ruhu, inkılap idealinin yüksek ilhamlarıyla doluydu. Şam'da bir gece, tüccar veya doktor Mustafa'nın evinde kurduğu "Hürriyet ve Vatan Cemiyeti" teşkilatını Makedonya'ya yaymayı düşünüyordu.

Kafasını ve kalbini saran bu düşünceyle O, bir gün Yafa'yı terk ederek Mısır'a kaçtı. Hedefi Selanik'ti. Buraya girebilmenin yolunu hazırlıyordu. Mısır'da çok durmadı. Akdeniz'in dalgalı ve fırtınalı bir mevsiminde bir vapura binerek Pire'ye çıktı, oradan Atina'ya gitti. Burada vaziyeti ve Selanik'e girebilmek vasıtalarını araştırdıktan sonra kararını verdi ve Selanik'te Erkânıharp Yüzbaşısı Ahmet Tevfik'e şu üç kelimeli telgrafı çekti:

"Parti bateau grec."[6] Ve bir gün Pire limanından Selanik'e kalkan Yunan bandralı bir vapura binerek doğduğu diyara yollandı. Arkadaşı Ahmet Tevfik, vapurun ismi yazılı olmayan bu üstü kapalı telgrafı aldığı tarihten itibaren her gün bir kayığa binerek Selanik limanına giren Yunan vapurlarını birer birer ziyaret ediyor ve her defasında aradığını bulamadan dönüyordu. Nihayet Mustafa Kemal'in bindiği vapur Selanik önünde demirledi. Ahmet Tevfik, hüviyetini gizlemek için arkasına bir muşamba giymiş olduğu halde, bir sandalla vapura yanaştı. Biraz sonra iki arkadaş, aynı sandalla gümrüğün rıhtımına çıkmış bulunuyorlardı.

Mustafa Kemal burada üç sorgudan geçecekti: Gümrük memurları, polis memurları, askeri inzibat memurları... Tıpkı kaçan bir nefer gibi gelen bir erkânıharp subayı için bu sorgulara cevap vermek müşkül, belki de imkânsızdı. Fakat bir arkadaşı, Selanik Merkez Kumandan Muavini Mümtaz Yüzbaşı Cemil (şimdi Tekirdağ Saylavı, eski Dahiliye Vekili Cemil Uybadın) onun imdadına yetişiyor. Mustafa Kemal'in seyahati tarzından evvelce malumatı olan Yüzbaşı Cemil, lazım gelen tertibatı almış, Pire'den bir subay gelip ismi Mustafa Kemal olduğunu söyleyince serbest bırakılması için iskeledeki inzibat memurlarına talimat vermişti. Yüzbaşı Cemil'in bu tertibatından Ahmet Tevfik bile haberdar değildi.

6 "Yunan gemisiyle yola çıktım." (Y.N.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mustafa Kemal, Annesiyle Karşı Karşıya

Mustafa Kemal, Selanik'e çıkar çıkmaz, Sanayi Mektebi karşısındaki evine gidiyor. Mustafa Kemal bu evde dünyaya gelmiştir. Ana oğul karşılaşınca annesi, çocuğunun başına bir felaket gelebilmek endişesi içinde soruyor:

- "Ne cesaretle buraya gelebildin oğlum? Hem nasıl geldin? Devletin ve Padişahımız Efendimizin arzusuna aykırı bir iş yapmış olmayasın?"

Mustafa Kemal:

- "Merak etme anne" diyor, "rahat ol! Benim buraya gelmekliğim lazımdı, onun için geldim. Padişahımız Efendimizin ne olduğunu da şimdi değil, fakat yakın zamanda sana göstereceğim."

Bununla beraber vaziyet hiç emniyet verici değildir. Mustafa Kemal'in ortada görünmesi despotluğun gözcülerini derhal harekete getirebilirdi. Bunu düşünebilen Mustafa Kemal, bir müddet evinden dışarı çıkmadı, kendi arzusuyla evinde mahpus kaldı. Bu müddet zarfında kimse onun Selanik'te bulunduğundan haberdar değildi. Mustafa Kemal kendi seçimi olan bu tutukluluğu zarfında maksadı uğruna faaliyete koyuldu.

İlk Teşebbüs

Mustafa Kemal'in Selanik'te ilk teşebbüsü orada o devrin şöhretli bir paşasıyla görüşme oldu. Mustafa Kemal daha Şam'da iken bu Paşa'yla haberleşmişti. Onu kendisine bir vatanperver ve ihtilalci olarak tanıtmışlardı.

Mustafa Kemal, onun şahsında bir inkılap arkadaşı bulacağı kanaatiyle, bir gece vakti onun evine gitti. Kapıyı açan adama ismini vererek Paşa'ya haber gönderdi. Derhal kabul edileceğini zannetti. Mustafa Kemal "Paşa Hazretleri bir yere gitmek mecburiyetindedirler, kendileriyle şimdi görüşemeyecekler" cevabıyla karşılaştı. Fakat yüksek maksadı uğrunda yola çıkmış olan Mustafa Kemal böyle bir engel önünde geri dönemezdi. Kabul olunmak için ısrar etti. Nihayet Paşa'nın yanına götürüldü. Paşa'nın salonunda ayakta gerçekleşen bu görüşme topu topu birkaç dakika süren üç beş kelimenin teatisinden ibaret kalmıştı.

Mustafa Kemal sordu:

- "Paşam, ben size Suriye'den mektup yazdım, inkılaptan, ihtilalden bahsettim. Memlekette inkılap yapabilir bir adam olduğumu anlattım. Siz de bana 'Her ne suret ve vasıtayla olursa olsun buraya geliniz, ben elimden geleni yaparım' diye cevap verdiniz. Şimdi halinizde bir çekinme, bir tereddüt görüyorum. Ancak ben bir defa gelmiş bulundum, şimdi ne yapacağım?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Uzaktan şöhreti işitilen bu Paşa'nın cevabı şu olmuştu:

- "Ben hiçbir şey yapamam. Yalnız senin yapacaklarını iyi kabul etmekle yetinirim. Ancak benim de senden bir ricam var: Beni yakma!"

Mustafa Kemal, yakılmaktan korkan bu paşaya kendisini yakmayacağına dair söz verdi ve gecenin karanlığında, geldiği gibi evine döndü.

O gece Mustafa Kemal sabaha kadar uyumadı. Ne yapacağını, işe nereden başlayacağını düşünerek sabahı buldu.

Sabaha Karşı Onun Verdiği Karar

Ortalık ağarıyor... Mustafa Kemal fecrin ilk aydınlığıyla beraber kararını vermiştir. Üniformasını giyerek ordu erkânıharbiye dairesinin kapısı önüne geliyor ve burada bir adamın gelmesini bekliyor. Beklediği adam Erkânıharbiye Miralayı Hasan Bey'di. Çok geçmeden Hasan Bey kılıcını şakırdatarak geldi. Makamına gireceği sırada... Mustafa Kemal kendisini önledi ve:

- "Beni tanımadınız mı?" dedi. Hakikaten tanıyamamıştı. Mustafa Kemal'in yüzüne dikkatle baktığı halde bir türlü hatırasını aydınlatamıyordu.

- "Tanıyamadım çocuğum!"

Mustafa Kemal kendisini tanıttı:

- "Ben Selanik Askeri Rüştiyesi'nde okurken siz birçok defalar bize mümeyyizliğe[7] gelmiştiniz. Mektebi bitirdikten sonra İstanbul'a, Kuleli İdadisi'ne girecektim. Siz buna mâni oldunuz ve 'Manastır'da daha iyi yetişirsin' diyerek beni Manastır İdadisi'ne gönderdiniz. Şimdi hatırladınız mı?"

Mustafa Kemal'in bu kısa izahı Hasan Bey'in hatıralarını aydınlatmaya kâfi gelmişti. Mustafa Kemal devam etti:

- "Tahmin ve teşhisiniz doğru çıktı, ben hakikaten dediğiniz gibi daha iyi yetiştim. Fakat şimdi bir felaketle karşılaşmış bulunuyorum. Sizi namuslu bir adam olarak tanıdığım için bugünkü vaziyetimin felaketli yönünü de size anlatmaktan çekinmeyeceğim."

Miralay Hasan Bey, Mustafa Kemal'in halini anlamış olacak ki ona:

- "Büroma buyurunuz, orada görüşelim" dedi. Hasan Bey'in mesai odasında Mustafa Kemal ona vaziyeti, nasıl kaçtığını, nasıl gayri kanuni bir surette geldiğini, nihayet maksadı ne olduğunu, hiçbir noktayı saklamaksızın açıkladı.

Mustafa Kemal'i dikkat ve sükûnetle dinleyen Hasan Bey:

- "Çocuğum" dedi, "sen her şeyi yıktıktan, altüst ettikten sonra buraya gelmiş bulunuyorsun, ben şimdi sana ne yapabilirim?"

7 Mümeyyizlik: Ayırtmanlık. (Y.N.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mustafa Kemal'in cevabı:

- "Ne yapacağınızı ben değil, siz takdir edeceksiniz. Görüyorsunuz ki ben milletime faydalı olabilecek bir hale gelmiş bulunuyorum. Siz bu fikirde değilseniz ve bu azmimde bana yardım etmezseniz, hayatım tehlikeye girer. O vakit ben de başka çare düşünmek mecburiyetinde kalırım. Kendi başıma düşünüp bulacağım bu çare beni belki başarılı kılabilir, fakat kılamazsa o vakit ben, bu yetişmiş adam, hiç olurum. Beni hiç olmaktan kurtarmak şu dakikada sizin ellerinizdedir. Size söz veririm Beyefendi, öyle hareket ederim ki size zerre kadar mesuliyet getirtmem."

Hasan Bey yüksek namusuyla Türkiye'de inkılap olmasını isteyen ve onu yapacakları yetiştirmeyi ve onların yetiştirilmesini isteyen ve bununla uğraşan bir adamdı. Mustafa Kemal onun Selanik Askeri Rüştiyesi talebesi olduğu günden beri dikkat nazarını çekmiş olan bir çocuk olduğu için bütün tavsiyeleri o günün kanun, nizam ve ahlak kaidelerinden üstün olan inkılapçılık düşüncesiyle hareket ediyordu. Onun içindir ki Mustafa Kemal'e şu tavsiyede bulundu:

- "Vaziyet hakikaten dediğiniz gibi fena ve tehlikelidir. Şu dakika hatırıma gelen çareyi size söyleyeyim: Müşiriyet makamına bir dilekçeyle müracaat ediniz, hastalığınızdan bahsederek hava değişimi talebinde bulununuz. Fakat sadece Erkânıharbiye Yüzbaşısı Mustafa Kemal diye imzalayınız. Ben bu dilekçeyi Heyeti Sıhhiye'ye havale ettirir, Sıhhiye Reisi İskender Paşa'yı ayrıca görerek lazım gelen vasiyetlerde bulunurum. Pek söz veremem amma, umarım ki başarılı olursunuz."

Mustafa Kemal Muayene Odasında

Ertesi gün Mustafa Kemal, Selanik Askeri Hastahanesi'nin muayene odasında birtakım genç doktorlar arasında muayene edilmektedir. Ondan hastalığını soruyorlar, fakat o açık bir cevap veremiyor. Yalnız arada sırada "Hastalığımın mahiyetini İskender Paşa Hazretleri bilir" diyor. İskender Paşa hakikaten Hasan Bey'den tavsiye almış, fakat bunu hastanedeki doktorlara söylemeyi unutmuştu. Nihayet Paşa meseleyi hatırlıyor ve Mustafa Kemal'e bir raporla dört ay Selanik'te hava değişimi kararı veriliyor. Bu rapor İstanbul'a gönderiliyor.

Mustafa Kemal Çalışmak İçin Zaman Kazanmıştır

Mustafa Kemal, artık saklanmaya ve hüviyetini gizlemeye lüzum görmeden gayesi uğrunda çalışabilecektir. Derhal işe koyuluyor ve arkadaşlarından Hatip Ömer Naci'yi, topçu subaylarından Hüsrev'i,[8] sınıf arkadaşı ve o tarihte Selanik Askeri Rüştiyesi Tarih ve Edebiyat Öğretmeni Hakkı Baha'yı buluyor. Bunların

8 Hüsrev Sami Kızıldoğan. (Y.N.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aracılığıyla Selanik Muallim Mektebi Müdürü Hoca Mahir ve Selanik Askeri Rüştiyesi Müdürü Bursalı Tahir'le tanışıyor. Bunlar Mustafa Kemal'in hazırladığı inkılaba Makedonya'da ilk girenlerdir.

Selanik'in Çınarlı Mahallesinde Bir Ev

Ev sahibi Hakkı Baha yeni evlenmiştir. Mustafa Kemal, arkadaşlarıyla burada toplanmaya karar veriyor. Hakkı Baha'nın evine gidiliyor. Hakkı Baha, arkasına giymiş olduğu süslü bir Japon pijamasıyla kendilerini karşılıyor. Hakkı Baha o zaman musikiye meraklı idi, flüt çalardı. Bu evin tarihi bir kıymeti ve manası vardır: Çünkü Mustafa Kemal'in Şam'da tesis ettiği ihtilal komitesinin Makedonya teşkilatı bu evde kurulmuştur.

Mustafa Kemal ve arkadaşları bir masa etrafında toplanıyorlar, Mustafa Kemal cebinden bir kartvizit çıkarıyor. Bunun üzerinde yazılı üç beş maddeyi arkadaşlarına okuyor, arkadaşlar Mustafa Kemal'in tasavvur ve teklifini aynen kabul ediyorlar.

Şimdi hafif bir merasim işi kalmıştı: Komiteye sadakat yemini!

Mustafa Kemal bu yeminin silah üzerine yapılmasını teklif etti; çünkü, inkılabın yürüyebilmesi için icabında müracaat edilecek vasıta yine silahtı. Silah sözü üzerine pijamalı Edebiyat Hocası cebini yoklarken Mustafa Kemal, Topçu Subayı Hüsrev'e dönerek "Silahın var mı?" dedi. Hüsrev "Var efendim" cevabıyla tabancasını çıkardı. Mustafa Kemal tabancayı aldı ve masanın üstüne koydu.

- "Arkadaşlar" dedi, "inkılap için bu silah üzerine yemin ediyoruz, unutmayınız ki burada birbirimize verdiğimiz söz inkılap sözüdür; ve onun olması için icabında silah kullanmaktan da çekinmeyeceğiz!"

Arkadaşlar birer birer bu silahı öptüler ve onun üzerine yemin ettiler. Bu merasim bittikten sonra Mustafa Kemal, Topçu Hüsrev'e dönerek "Al silahını" dedi. "Bu silah mukaddes bir silahtır; onu iyi sakla! Bir gün bana verirsin!" Ve hakikaten öyle olmuştu.

1907

(*ATABE,* c.30, s.21-25; Âfet [Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı], "Atatürk'ü Dinlerken: Mukaddes Tabanca", *Belleten,* 1 Ekim 1937, c.1, sayı 3-4, s.605-610; *Ulus,* 19 Mart 1938, s.1, 8; *Ülkü,* Nisan 1938, c.11, sayı 62, s.97-101)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kolağası Mustafa Kemal (1907)

Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin Selanik Şubesinin Kurulması

Mustafa Kemal Selanik'te

Şam'da Dr. Mustafa'nın evinde Atatürk'ün kurduğu Vatan ve Hürriyet Cemiyeti o havalide yayılmaya başlamıştı. Ancak bu büyük eseri bütün memlekete yaymak, teşkilatlandırmak lazımdı. Artık O'nun muazzam deha kuvveti, taşacak yeni sahalar arıyordu. Sultan'ın zulüm ve despotluğuna karşı memleket ve milleti kurtarmak zamanının geldiğine katiyetle inanmıştı. Bu inanış, bu ateşli ülkü bütün mevcudiyetini sarmıştı.

Şam ve Suriye O'nun düşündüğü geniş ihtilal ve inkılap hareketlerine hareket üssü olamazdı. Kendisine en müsait muhit, yabancı unsurların ayrılma

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

karışıklıkları içinde kaynaşan "Makedonya" idi. Hem de orada mektep hayatından beri sevdiği, itimat ettiği yüzlerce fedakâr subay arkadaşları da vardı. Bunlar karışıklık çıkaran unsurlarla Makedonya'nın yeşil ve zengin ovalarında, ormanlı ve karlı dağlarında maksatsız çarpışıyorlardı. Orada yakın tehlikeyi anlamış olan Türk kütlesi daha uyanık, daha olgun idi. Hemen kararını verdi: Makedonya'ya geçmek...

Fakat Mustafa Kemal Şam'da hür ve serbest değildi. Oraya sürülmüş, her dakika gözetim ve yoklama altında bulunuyordu. Bu şartlar içinde büyük emelini nasıl gerçekleştirecekti? İşte bu kördüğümü çözmek lazımdı.

Mustafa Kemal için hayatta müşkül ve imkânsız yoktur. Bir kere karar verdikten sonra o şey mutlaka ve mutlaka olmalıdır ve olur.

Makedonya'ya geçmek için izin almak veya mazeret belirtmek zaruri bir mecburiyetti. Fakat Mustafa Kemal'e kim ve ne cesaretle izin verebilirdi? En meşru mazeretleri bile kabul edilemezdi. Bu vaziyet karşısında Mustafa Kemal kendisine has olan kararını verdi: İzin almadan gitmek. Bu hareket firar etmek demekti. Ruhunun bu ilk isyan ateşiyle Akdeniz kıyısına indi. Oradan ilk vapurla Akdeniz'in dalgalı enginlerine açıldı.

Selanik'te Heyecan

Mustafa Kemal'in Yunanistan'dan yazdığı bir telgraf arkadaşları arasında hemen duyulmuştu. Bu telgraf kendi sınıf arkadaşlarından Erkânıharp Yüzbaşısı Selanikli Ahmet Tevfik'e[9] hitaben yazılmıştı.

Bir gün Mustafa Kemal Selanik rıhtımına yanaşan bir vapurdan çıktı. Derin mavi gözlerinin içinde ihtilalin şimşekleri çakıyordu. Rıhtımda kendisini bekleyen Tevfik'in ellerini hararetle sıktı. Kendisinin olan bu güzel memlekete ayak basar basmaz duyduğu tatlı heyecan içinde yolculuğunun bütün zahmetlerini, meşakkatlerini unutmuştu. İskeleden, yıllarca çocukluğunun aziz ve ateşli hatıralarını taşıyan sokaklardan geçerek evine doğru gitti. O gün çok sevdiği annesinin şefkat ve hasretle tutuşan huzurunda aylarca sürmüş olan ayrılık acısını dinlendirdi...

Mustafa Kemal Faaliyette

Rıhtıma çıkar çıkmaz Ahmet Tevfik'ten eski arkadaşlarından şair ve hatip Ömer Naci'yi sordu. Akşam kendisini görmesini söyledi. Ömer Naci diyebilirim ki Mustafa Kemal'deki gizli kudret ve dehayı ilk keşfeden bir vefalı dostu

9 Ahmet Tevfik, Hürriyet'in ilanından evvel ölmüştür. Cemiyet'in eski ve kıymetli üyelerinden idi. (Hüsrev Sami Kızıldoğan'ın notu.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

idi. Yüksek bir halk hatibi olan Ömer Naci, Mustafa Kemal'den sonra ordu ve memleket içinde pek çok sevilen bir zattı. O gece Naci'yle buluştular. 3. Ordu mıntıkasında da Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin teşkiline karar verdiler.

Ertesi gün Naci Lembet'teki topçu kışlasına geldi. Bana Mustafa Kemal'in geldiğini söyleyerek bu akşam Selanik Askeri Rüştiyesi öğretmenlerinden Bursalı Hakkı Baha'nın evine mühim bir meselenin müzakeresi için gideceğiz dedi. Hiç unutmam, o taşkın ve ateşli ruhlu Naci fevkalade bir heyecan içinde sarsılıyor, hiçbir yerde oturamıyor, gecenin gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu. Naci'ye bu mühim toplantının konusunu sordukça açık söylemiyor, yalnız "ümitlerimizin gerçekleşmek üzere olduğunu" söylemekle yetiniyordu. Akşam olmuştu. Belli saatte Hakkı Baha'nın Kule kahvelerine giden yol üzerindeki evine karanlıkta girdik. Hakkı Baha yeni evlenmiş bulunuyordu. Güzel döşenmiş bir gelin odasında toplanmıştık. Mustafa Kemal, Ömer Naci, Hakkı Baha, Mustafa Necip[10] ve ben. Kahveler içildikten, Hakkı Baha'yla bazı latifeler yapıldıktan sonra Mustafa Kemal oturduğu koltuktan doğrularak ağır ve vakur bir sedayla "Arkadaşlar" dedi, "bu gece burada sizleri toplamaktan maksadım şudur: Memleketin yaşadığı vahim anları size söylemeye lüzum görmüyorum. Bunu hepiniz idrak ediyorsunuz. Bu bedbaht memlekete karşı mühim vazifelerimiz vardır. Onu kurtarmak yegâne hedefimizdir. Bugün Makedonya'yı ve tekmil Rumeli kıtasını vatan camiasından ayırmak istiyorlar. Memlekete yabancı nüfuz ve hâkimiyeti kısmen ve fiilen girmiştir. Padişah, zevk ve saltanatına düşkün, her alçaklığı yapacak iğrenç bir şahsiyettir. Millet zulüm ve despotluk altında mahvoluyor. Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok olma vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası hürriyettir. Tarih bugün biz evlatlarına bazı büyük vazifeler yüklüyor. Ben Suriye'de bir cemiyet kurdum. Despotlukla mücadeleye başladık. Buraya da bu cemiyetin esasını kurmaya geldim. Şimdilik gizli çalışmak ve teşkilatı yaymak zaruridir. Sizden fedakârlıklar bekliyorum. Kahredici bir despotluğa karşı ancak ihtilalle cevap vermek ve köhneleşmiş olan çürük idareyi yıkmak, milleti hâkim kılmak, kısaca vatanı kurtarmak için sizi vazifeye davet ediyorum."

Oda içinde derin bir sessizlik hasıl olmuştu. Lambanın solgun ışıkları içinde Mustafa Kemal'in heybetli sesinin akisleri hâlâ dalgalanıyordu. Ömer Naci ayağa kalkarak, Mustafa Kemal'in hitabesine karşı o tatlı şivesiyle: "Mustafa Kemal, arkandayız, seni takip edeceğiz, ölümler, cellatlar, işkenceler bile bizi bu azmimizden çeviremeyecektir. Hürriyet verilmez, o ancak alınır. Zulüm ve despotluk altında inleyen bu masum ve biçare milleti kurtaracağız, yaşasın hürriyet ve ihtilal!.." sözleriyle derin sessizliği bozmuştu. Mustafa Necip, inkı-

10 Mustafa Necip piyade mülazımı idi. Balkan Harbi'nde Babıâli baskınında şehit düşmüştür. (Hüsrev Sami Kızıldoğan'ın notu.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

labın o fedakâr evladı, gizli hıçkırıklarla yanımda gözyaşlarını zapt etmeye çalışıyordu. Mustafa Kemal tekrar söze başladı. "Arkadaşlar!" dedi, "Gerçi bizden evvel birçok teşebbüsler yapılmıştır. Fakat onlar başarılı olamadılar. Çünkü teşkilatsız işe başladılar. Biz kuracağımız teşkilatla bir gün mutlaka ve mutlaka başarılı olacağız. Vatanı, milleti kurtaracağız."

Bu hitabelerden sonra teşkilat işi görüşüldü. Nihayette Atatürk bana bakarak "Hüsrev, tabancanı çıkar, bu masanın üzerine koy, kararımızı yeminle de teyit edelim" dedi. Taşıdığım Browning tabancasını masanın üzerine koydum. Hepimiz ellerimizi bu tabancanın üzerine koyarak ölünceye kadar bu mukaddes dava uğrunda çalışacağımıza ant içtik.

Bu tarihi manzara cidden muhteşem ve ulviydi. Atatürk'ün yüksek huzurunda o gece Türkün kurtuluş tarihi doğmuştu. Bu suretle 1908 İnkılabı'nı yapan Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin o gece Selanik'te de temel taşları konulmuştu.

1908 İnkılabı

Yazımın başında söylediğim gibi meçhul kalan bu tarihi hakikati milli tarihe artık vermelidir. Bu sırrı bilen hayatta ancak üç kişi kalmıştır: Atatürk, Hakkı Baha ve ben.

Mustafa Kemal'i zalim idare tekrar Şam'a iade etti. Selanik'te kalan arkadaşları Mustafa Kemal'in kendilerine verdiği ve emanet ettiği büyük eseri genişlettiler. Vatan ve Hürriyet Cemiyeti vatanın her köşesine dal budak saldı. Memleketin en kıymetli, en fedakâr evlatlarını sinesine aldı, bazı küçük gruplar da buna katıldı; nihayet bu teşekkül az zamanda teşkilatlanarak kahramanlarıyla 1908 Temmuz'unda Zalim Sultan'ın karşısına dikildi. [...]

1907

(*ATABE,* c.30, s.26-29; Hüsrev Sami Kızıldoğan [Kars Saylavı], "Vatan ve Hürriyet = İttihat ve Terakki", *Belleten,* 1 Ekim 1937, c.1, sayı 3-4, s.619-625; *Ulus,* 20 Mart 1938, s.1, 8)

"Memleketi Kurtarmak İçin Evvela Büyük Adam Lazımdır" Diyenler Adam Değildir

[...] Bir gün aynı Halep şehrinde çok büyük tanınmış bir kumandanla sohbet ediyordum. Benim bütün fikirlerime ve görüşlerime katıldıktan sonra sordu:

- Ne yapmak lazımdır?

- Hiçbir şey yapamazsanız, hiç olmazsa istifa ediniz, dedim.

Muhatabım gözyaşlarıyla teyit ettiği fikir ve his katılmasından sonra bana dedi ki:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

- Yapamam, çünkü kendim ve çok sevdiğim evlatlarım için dayanak noktam yoktur.

Hatırladığıma göre şu cevabı verdim:

- Efendim, söz konusu olan koca bir Türk milletinin hayat ve mematıdır. Mahvolan budur ve buna emin olduğunuzu gözyaşlarınızla gösteriyorsunuz. Bu hayat ve memat manzarası karşısında özel düşüncelerin ve endişelerin olmaması lazımdır.

O tarihte vaziyeti ve sözü herkes üzerinde etkili olacağına şüphe etmediğim bu kişinin harekete gelmesini çok bekledim.

Atlar ve kısraklarımızın pazarda satılamamış olduğunu söylemiştik, o sıralarda 4. Ordu'nun Bahriye Nâzırı Kumandanı Halep'te yanıma geldi. Çok şeyler konuştuk; ortak kararlar vermiş olduğumuzu sandım. Bu safhaları hikâye etmek uzun olur, bu da ayrı bir fasıldır. Fakat merhum Cemal Paşa'nın bana ayrıca bir muhabbet ve bağlılığı olduğunu belirtmek de vazifemdir. Ben Cemal Paşa'yı Cemal Paşa olduktan sonra, yahut Cemal Paşa Mustafa Kemal'i kendisiyle Halep'te konuşan Ordu Kumandanı Mustafa Kemal olarak tanışmış değildik.

Bu son cümleyle Büyük Gazi ta eski, 1324 (1908) İnkılabı'ndan evvelki Selanik hatıralarına temas etti. Kendilerine Cemal Paşa'yla Selanik'teki münasebetlerinden bahsettirmek, daima biraz karanlıkta kalan o devre ait kıymetli notlar almak için güzel bir fırsattı. Nezaketlerinden istifade ederek, Halep meselesine tekrar gelmek üzere, Selanik hikâyelerinden birkaçını dinlemek istedik.[11]

Çok seneler evvel, Selanik'in tabii olmayan, daha doğru bir tabirle, ancak Sultan Hamidvari bir teşkilat kadrosuna sığabilecek "Üçüncü Ordu Müşiriyeti Maiyeti Erkânıharbiyesi"nin[12] küçük bir odasında, o Erkânıharp Binbaşı Cemal Bey, ben Erkânıharbiye Kolağası[13] Mustafa Kemal Bey olarak tanıştıktı. Cemal Bey eski zamanın çok çeşitli tecrübelerine oldukça sahip, üstlerini zekâsı, faaliyeti ve teşebbüslerindeki süratle kendisine hürmet ettirmiş, rütbesi küçük fakat mevkii büyük bir vaziyette idi. Ben ise okuldan yüzbaşı çıkar çıkmaz evvela hapis ve tevkif, sonra sürgün edilmiş acemi, yahut eskilerin tabirine göre "çömez" bir gençtim. Hakkımda bu sıfatları pervasızca kullanan tecrübe görmüşlere çok tesadüf etmişimdir. Ben iki tarafın vaziyetini düşündüğüm zaman, ne yalan söyleyeyim, bu arkadaşlara acımaktan kendimi alamazdım. Takdir ediyordum ki bu kişiler bizim nazarlarımıza açılmış ufuklar üzerinde yeni doğuş-

11 İtalik dizilen bölümler Falih Rıfkı Atay'a aittir. (Y.N.)

12 "Üçüncü Ordu Müşirliği Karargâhının". (Y.N.)

13 Kurmay Kıdemli Yüzbaşı. (Y.N.)

ları haber veren alametleri görmek yeteneğinde değildiler. Bir aralık bu zaruri ve tabii dönüşümlere dikkatlerini çekmek aklımdan geçmedi değil, hatta buna teşebbüs de ettim; fakat anladım ki onların içinde bulundukları âlem başka, bizim içine girmek üzere olduğumuz âlem büsbütün başkadır. Eski âlemin kıvılcımlarını, yeni âlemin güneşlerine yaklaştırmak güçtür. Herkes parlamak, parlatmak ve parlaklığını göstermek hevesindedir. Kendilerine hak verirdim.

Arkadaşlar, Selanik'te Hürriyet Meydanı denilen bir meydan vardır; herkesçe bilinen birtakım yerler bu meydanın etrafındadır; Olimpos Palas, Kristal, Yonyo vesaire... Bir gece Yonyo'nun mahşer gibi kalabalık büyük salonunun bir köşesinden ufak merdivenle çıkılır bir de özel oda olduğunu haber aldım, çıktım. Bu da ufak, zarif bir salondu. Ve ağzına kadar doluydu. Salonda bir masaya yaklaştığımı hatırlarım; bu masada ihtilalci kişiler varmış. Rakı ve bira içildiğine dikkat ettim. Masayı işgal edenler çok vatanperverane konuşuyorlardı. İnkılap yapmaktan, inkılap yapabilmek için büyük adam olmaktan söz ediliyordu. Herkeste büyük adam olma hevesi vardı. Fakat büyük olabilmek için insan nasıl ve kimin gibi olmalı?

İçlerinden biri bağırdı: "Cemal gibi olmak isterim!" Sofrayı işgal edenlerin hepsi "Bravo" dediler, "Cemal gibi..." Sonra hiçbirini yakından tanımadığım bu kişiler hep birden bana döndüler. Ben durgun ve sabit bir bakışla kendilerine baktım. Bu bakışımla tabii bir şey anlatmak istiyordum. Benim tavrımdaki ve durgunluğumdaki manaya dikkat eden yoktu. Benim onlardan daha çok, her gün ve her gece temas etmekte olduğum Cemal Bey hakkındaki görüşlerini teyit etmekliğimi bekliyorlardı. Ben bilmem neden, bu kişileri tatmin edecek bir işarette bulunamadım. Fakat içimden şu düşünceler geçti: "Bir adam ki büyük olmaktan bahseder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki memleketi kurtarmak için evvela büyük adam lazımdır der ve bunun için bir de kendine örnek seçer, onun gibi olmayınca memleketin kurtulamayacağı kanaatinde bulunur; bu, adam değildir."

Böyle düşünürken, sofra arkadaşlarımı memnun edemediğimi hissettim. Hiç şüphe etmem ki bana dair hükümleri olumsuz olmuştur ve bu hükümlerini makul bir şekilde izah edebilmek için demiş olsalar gerektir ki: "Bu acemi efendi galiba kendini o kadar büyük görüyor ki ve bu sebepten bakış açısı o kadar daralmıştır ki artık büyüklüğü göremez hale gelmiştir. Bu adam, arkadaşımız olamaz."

Bu gece o sofranın mahmurluğu etrafında iki görüş ortaya çıktı:

Biri olumlu, biri olumsuz.

Bir görüşe göre, evvela büyük adam olmak, sonra memleketi kurtarmak lazımdır.

Diğer görüşe göre, büyük adam lafla olmaz, evvela memleketi kurtarmalı, ondan sonra dahi büyüklük söz konusu değildir.

Arkadaşlar, size bu hikâyeyi bugünkü duygumla, bugünkü tecrübemle söylemiyorum; "Yonyo"nun özel odasındaki gözlemlerimin bana ilham ettiği fikir, buydu.

Bir gün Cemal Bey Selanik gazetelerinden birine imzasız bir başyazı yazmış; beraber çalıştığımız daireden çıkıp tramvaya binmiş, Olimpos'a gidiyorduk. Cemal Bey'in elinde o gazete vardı. Bana uzatıp dedi ki:

- Bu başyazıyı okudunuz mu?

- Hayır.

- Oku... dedi.

Okudum.

- Nasıl? diye sordu.

- Sıradan bir gazetecinin sıradan bir yazısı, dedim.

- Amma yaptın ha, dedi; bunu ben yazdım.

Cevap verdim:

- Afedersiniz, bilmiyordum; yazmamış olmanızı temenni ederdim.

Ve ilave ettim:

- Cemal Bey, siz şu ve bu tarzda birtakım kuş beyinli kimselere kendinizi beğendirmek hevesine düşmeyiniz, bunun hiçbir kıymeti ve önemi yoktur. Siz içinde bulunduğumuz vaziyeti değerlendiriniz. Ve evvela kabul ediniz ki biraz feragat sahibi olmak lazımdır. Eğer şunun bunun teveccühünden kuvvet almaya tenezzül ederseniz, bugününüzü bilmem, fakat geleceğiniz çürük olur. Çünkü bizim henüz hakikatle hiç temasa gelmemiş geniş muhitlerimiz vardır. Bu muhitlerde henüz uçuk hayallerle dolu olanlar çoktur. Büyüklük odur ki hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın, memleket için hakiki ülkü ne ise onu görecek, o hedefe yürüyeceksin, herkes senin aleyhinde bulunacaktır, herkes seni yolundan çevirmeye çalışacaktır. İşte sen bunda mukavemeti yok eden olacaksın, önüne sonsuz engeller yığacaklardır, kendini büyük değil, küçük, zayıf, vasıtasız, hiç kabul ederek, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın. Ondan sonra sana bu yüksek derlerse, bunu diyenlere de güleceksin!

Cemal Bey sözlerimi sükûnetle dinledi, bana hak verdi. İmzasız makalesini eleştirdiğim için hasıl olan üzüntüsü de kaybolmuş göründü.

1907

Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri

(*ATABE,* c.3, s.27-29; *Hâkimiyeti Milliye,* 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Milliyet,* 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Cumhuriyet*, 15 Mart 1926-13 Nisan 1926; Cevat Abbas Gürer, "19 Mayıs", *Yeni Türk,* Temmuz 1937, sayı 55, s.992-999; Falih Rıfkı Atay, "19 Mayıs 1919", *Ulus*, 19 Mayıs 1938, s.17; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları,* 1955; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Hâtıraları,* 1965; *Atatürk'ün Anıları,* Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, 1998)

İnkılabı Tamamlamak Lazımdır

1908 yılında bir kış gecesi, Selanik'te, Beyazkule karşısında, Askeri Kulüp'te bir konferans veriliyor. Bu kulüp yeni açılmıştır ve kulüpte askeri konferanslar yeni verilmeye başlanmıştır. Bu tarihten evvel ne kulüp açılabilirdi ne de konferans vermek mümkündü. Niçin? Çünkü memlekette hürriyet yoktu. Hürriyet ancak o sene içinde alınmış gibiydi. "Gibiydi" diyorum; zira o ülküye hakikaten kavuşulmuş muydu? İşte bazı zihinleri yoran bir soru işareti ki önünde durmadan geçiyoruz.

Konferansçı, tabur komutanlarından Binbaşı Cemil Bey'dir. Kürsüye çıktığı zaman, beraberinde getirdiği birtakım aletleri dinleyicilerin onları iyi görebilecekleri şekilde yerleştirdi. Bunlar atış öğrenmeye yeni başlayanların kullanacakları basit aletlerdi. Komutan söze başladı: [...]

Konferans bir saatten fazla sürmüştü. Dinleyiciler istifade etmişler, fakat aynı zamanda çok yorulmuşlardı.

Konferansçı sözünü bitirdikten sonra herkes birer birer dağılmaya başladı. Çok geçmeden konferans salonu boşalmıştı. Yalnız üç beş asker kulübün lokantasında oturuyorlar ve konuşuyorlardı. Bu askerlerden biri de Mustafa Kemal'di. Ötekiler Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Milli Savunma Bakanı olan General Kâzım Özalp, diğeri Ankara Vali ve Kumandanlığını yapmış, sonraları Toroslar'da da kumanda etmiş, nihayet mebus olmuş olan rahmetli Nuri Conker'di. Bunlar arasında mevcut bulunmadığı halde Mustafa Kemal'in hatırlayıp orada var saydığı Fethi Okyar (Londra Büyükelçisi, 1937)... ve daha bazı kıymetli asker arkadaşları...

Mustafa Kemal, arkadaşı Binbaşı Cemil Bey'in konferansından memnundur, onun sözlerinden çok duygulanmıştır, yeni ilham almış gibidir. Bir aralık arkadaşlarına şu sözleri söylüyor:

- "İnkılabı tamamlamak lazımdır. Biz bunu yapabiliriz. Ben bunu yapacağım. O zaman için düşündüklerimi size kısaca anlatayım: Bugünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun yüksek sayılan kumandanları benim için yoktur. Ordu kumanda sicilleri için ben son (sınır limit) olarak binbaşıyı kabul ediyorum. Geleceğin büyük kumandanları bunlar olmalıdır. Sicil defterlerinin binbaşıya kadar olanlarını muhafaza edeceğim, üst tarafını yaktıracağım."

Arkadaşlarından biri bu söz üzerine buna itiraz ediyor ve bu büyük tasfiye işinin nasıl yapılabileceğini anlamak istiyor. Mustafa Kemal'in cevabı şudur:

- "Evet, binbaşıdan yüksek olanlar aybaşında benim teşkil edeceğim bürolara gelip maaşlarını istedikleri zaman, büro şefleri defterleri dikkatle inceledikten sonra 'Efendim defterde sizin isminiz yoktur, sizi tanımıyoruz' diyeceklerdir."

Mustafa Kemal'in arkadaşlarından biri soruyor:

- "Bundan sonrası ne olacak?"

Mustafa Kemal tereddüt etmeden şu cevabı vermiştir:

- "Bundan sonra ne olacağını yapacağımız inkılap gösterecektir" ve sözlerine devam ederek daha kati ifadeyle:

- "Evet, inkılap yapacağız. Bugüne kadar yapılan inkılap kâfi sayılmaz. Fazlasını yapacağız. Memleketi bin bir akılsızın eline ve keyfine bırakamam. Bu çok adamların yerine birkaç kafayla yetinebilirim. Mesela Kâzım Köprülü'yü (Özalp) Harbiye Nazırı yapacağım. Nuri'yi (Conker) kumandan ve idare şefi yaparım. Fethi'yi (Okyar) yeni inkılapçı Türkiye'nin temsilcisi sıfatıyla Avrupa'ya gönderirim...

Sofrada hazır bulunan öteki arkadaşları derhal soruyorlar:

- "Ya bizleri efendim?"

Mustafa Kemal şu cevabı veriyor:

- "Sizler de göstereceğiniz değer ve faaliyet nispetinde birer vazife alırsınız."

Sofradaki arkadaşlarından biri (Nuri Conker) Mustafa Kemal'in geleceği kucaklayan bu sözlerine ahenkli bir kahkahayla gülüyordu. Mustafa Kemal kahkahasını bir türlü yenemeyen bu arkadaşının sükûnet bulmasını bekledikten sonra ona sordu:

- "Niçin gülüyorsun?"

Gülen arkadaşı cevaben:

- "Seni düşünüyordum da, onun için... bütün bu işler içinde sen ne olacaksın?"

Mustafa Kemal bu soruya açık cevap vermeden, yalnız şu genel cümleyle karşılık vermiştir:

- "Ben mi? Ben de sizleri o makamlara koyabilen olacağım."[14]

1908

İnkılap Hakkında Âfet Hanım'a Yazdırılan Notlar

(*ATABE,* c.29, s.199, 201-202; Prof. Dr. Âfetinan, "Atatürk'ü Dinledim: Atatürk'ün Bana Yazdırdıkları", *Belleten,* c.18, Ekim 1954, sayı 72, s.429-439; Prof. Dr. Âfetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler,* 1959, s.69, 72-73)

31 Mart Vakası Üzerine İstanbul Halkına Beyanname

1) Millet, senelerden beri zulüm uygulayan despotluk kuvvetini parçalayarak meşru ve meşruti hükümeti kurdu. Bu kansız ve mesut ihtilalden zarar gören alçaklar gayri meşru bir şekilde menfaat sağlamalarına hizmet eden eski durumun geri gelmesi için bin türlü oyuna, hileye ve alçaklığa müracaat ederek meşru ve meşruti hükümetimizi zarara uğratmak istediler ve bütün insanlık âleminin lanetlediği İstanbul faciasının meydana gelmesine sebebiyet vererek masum kanlar döktüler.

2) Millet, hayat ve ikbalinin biricik kefili olan meşrutiyetin sekteye uğratılmak ve şeriat hükümlerinin ve umumi milli selamet ve saadetimizin temeli olan anayasamızın ayaklar altına alınmak istenildiğini gördü ve bu alçakça harekâta asıl sebep olanlara hadlerini bildirmek lüzumunu takdir ederek bütün varlığıyla İstanbul üzerine yürümeye karar verdi. İlk icra kuvveti olmak üzere işte bizi, İstanbul surlarının karşısında gördüğünüz bu Hareket Ordusu'nu buraya gönderdi.

3) Hareket Ordusu'nun maksat ve vazifesi, meşru ve meşruti hükümetimizi hiçbir kuvvetin sarsamayacağı şekilde kuvvetlendirmek ve sırf şeriat kuvvetiyle sağlamlaştırılan anayasanın üstünde hiçbir kanun, hiçbir kuvvet olmadığını ve olamayacağını ispat etmek ve meşru meşrutiyetimizin istikrarından memnun olmayan vatan ve millet hainlerine son ve kati bir ibret dersi vermektir.

14 Kaynakta burada Âfet İnan'ın şu açıklaması yer almaktadır:
"1908 tarihinde Selanik Askeri Kulübü'nde konuşulmuş olan bu sözleri, ben 1937 tarihinde Çankaya'da Atatürk'ü dinleyerek hemen aynen yazmıştım.
İkinci Meşrutiyet'te hürriyet ilanıyla yapılan harekette Türk inkılabının eksik kaldığını ve bu inkılabı bizzat tamamlayacağını bir erkânıharp kolağasıyken söylemiş olan Mustafa Kemal, idealinin yörüngesi üstünde hiç şaşmadan ve sapmadan yürümüş ve bütün siyasi hayatı boyunca daima 'inkılapları tamamlamak' gayesini gütmüştür." Bkz. aynı yerde. (Y.N.)

4) Mazlum ahali ve tarafsız askerler tamamıyla himaye edilecektir. Ancak tahrikçiler, fesatlar ve işbirlikçiler ne olursa olsun layık oldukları kanuni cezadan kurtulamayacaklardır. [...]

19 Nisan 1909

31 Mart Vakası Üzerine İstanbul Halkına Beyanname

(*ATABE,* c.1, s.47; Ali Cevat, *İkinci Meşrutiyetin İlânı ve 31 Mart Hadisesi,* s.137-139; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.271, 272; Hikmet Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri/ Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar,* s.34-40; Celâl Bayar, *Ben de Yazdım,* c.l, s.583-584)

Mustafa Kemal Hareket Ordusu erkânıyla birlikte
(orta sırada sağdan yedinci)

Milletin Büyük İnkılaplara İhtiyacı Vardır!

Genç Türk Cumhuriyeti'nin onuncu yıldönümü münasebetiyle haklarında en derin tazim hisleri beslediğim Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin Sofya'da kısa bir müddet ikametleri zamanına ait eski bir hatırayı yâd etmek için şu satırları yazıyorum. O zamanlar Sofya'da askeri ataşe olarak bulunan Mustafa Kemal, vatandaşlarını ve dostlarından İsmail Bey'le[15] eşi Süzbeyde Hanım'ı görmek için Djeressi ismindeki Musevi ailesi nezdine sık sık gelirdi. İsmail Bey o zamanlar Bulgar parlamentosunda Gümülcine mebusuydu.

Bir gün dostları kendisini Sofya civarında Sofya-Kniajevo-Vladaya taraflarında bir otomobil gezintisine davet etmişler, Mustafa Kemal de her zamanki gibi bu aile nezdine gelmişti. Tesadüfen ben de oradaydım ve Mustafa Kemal tarafından gezintiye katılmaya davet edildim. Gideceğimiz yere varınca, ataşemiliter ile ben Lulin dağının tepesine doğru yürüyerek yolumuza devam ettik. Biraz dinlenmek üzere oturduğumuz esnada aramızda çok ateşli bir konuşma başlamıştı. Münakaşamızın mevzuu eski Türkiye idi. Ataşe, memleketinin o zamanlar içinde bulunduğu fena şartlardan, manevi ve toplumsal vaziyetinden kaynaklanan sonsuz üzüntü ve heyecanını büyük bir samimiyetle anlatmakta, bütün bunlardan sultan idaresini mesul tutmaktaydı. O gün bana daima hatırımda olan şu sözleri söylemişti:

"Türk milletinin fevkalade meziyetleri vardır. Fakat ne yazık ki onu karanlık ve cehalet içinde bırakıyorlar. Millet pratik bir şekilde modern eğitime susamıştır. Rejim, iktisadi hayatın hiçbir cephesinde millet ve devletin faaliyet göstermesine müsaade etmiyor. Halbuki, Türkiye'nin nefes alması, ilerleyebilmesi ve saygı görmesi için her şeyden evvel Türk milletinin maneviyatını yükseltmek ve onu taassuptan kurtararak faal bir kudret kazanmasına çalışmak lazımdır. Millet cahil dervişlerin ellerinden kurtarılmalı ve bunların yerine iyi tahsil görmüş laik profesörler getirilerek işin başına geçirilmelidir. Özetle milletin daha pek çok şeylere ve büyük inkılaplara ihtiyacı vardır!"

Yarı Türkçe ve yarı Almanca olarak aramızda cereyan eden bu konuşmayı Mustafa Kemal Bey "Beni anladınız değil mi dost Graziani?" sözleriyle bitirdi.

1914

Albert Graziani'nin Anısı

(Albert Graziani, "Mustafa Kemal ile 20 Sene Evvel Bir Mülakat", *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1933, No: 3408, s.3)

15 İsmail Hakkı Kavalalı. (Y.N.)

Sofya'da arkadaşlarıyla (1914)

"Bütün Kumanda Ettiğiniz Kuvvetleri Emrim Altına Veriniz" Önerisini "Çok Gelmez mi?" Diye Karşılayan Liman von Sanders'a Cevap: "Az Gelir!"

Arıburnu Kumandanı'ydım. İngilizler Anafartalar'a çıkmıştı. Vaziyet buhranlı ve çok tehlikeliydi. Başkumandan Vekili Enver Paşa'ya doğrudan doğruya müracaat mecburiyetinde kaldım; doyurucu cevap gelmedi. Karargâhı Yalova'da[16] bulunan Ordu Kumandanı Liman von Sanders telefonla beni aradı, konuşmamıza aracılık eden yine Erkânıharbiye Reisi Kâzım Bey'di.[17] Sorduğu soru şuydu:

- Vaziyeti nasıl görüyorsunuz ve nasıl bir tedbir tasavvur ediyorsunuz?

Vaziyeti nasıl gördüğümü ve kademe kademe nasıl tedbirler alınmak lazım geldiğini çoktan bütün ilgililere bildirmiştim. Bütün bu müracaatlarımın cevapsız kalmasından doğan bir tesir içinde birden şu cevabı verdim:

- Vaziyeti nasıl gördüğümü çoktan size bildirmiştim. Tedbire gelince: Bu dakikaya kadar çok uygun tedbirler vardı. Fakat bu dakikada tek bir tedbir kalmıştır.

- O tedbir nedir?

- Bütün kumanda ettiğiniz kuvvetleri emrim altına veriniz, tedbir budur.

16 Eceabat yakınlarında bir köy. (Y.N.)

17 Kâzım İnanç. (Y.N.)

Alaycı bir cevap aldım:

- Çok gelmez mi?

- Az gelir! dedim.

Telefon kapandı. Bundan sonra da uzun hikâyeler var, en sonunda Anafartalar Grubu Kumandanlığı'nın bana verilmesi vesaire...

Az mı gelir, çok mu gelir? Buna karar vermek için aradan bunca facialar ve telafi edilemez zararlarla dolu dört senenin geçmesini mi beklemek lazımdı? Mukadder bu imiş... O gün benim dediğim hakikat teslim mi olunsa daha iyi olurdu, dört senelik felaket derslerinin sebep olduğu uyanış hissinin baskısı altında bugün bana Grup kuvvetlerinin bırakılmasında mı fazla fayda vardı? Bu hususlar münakaşaya değer. Osmanlı Devleti mukadder felakete maruz kalıp yok olduktan ve her şey çamurlar içine battıktan sonra bile yapılan bu işlerde olumlu hiçbir mana ve maksat yoktur.

Çanakkale'de siperlerde (1915)

Esasen devirlerin bir ayrım çizgisi olması gerekir. Şimdi, çok memnunum ki beni geçmişteki safhaların akışı üzerinde bulunmaktan men etmişlerdir. Hakikaten insan, yaşadığı, bulunduğu ve çalıştığı muhit içinde, o devri sevk ve idare edenlerle aynı vaziyet ve kanaatte olursa, aynı muhit ve devrin adamı olmaktan çıkamaz. Bana bu felaketten uzak kalmak için ellerinden geleni yapanlara teşekkür etmeyi vazife sayarım; onların, bu hareketlerinin bilinçli failleri olmadıklarını belirtmek şartıyla...

8 Ağustos 1915

Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri

(*ATABE,* c.3, s.61-62; *Hâkimiyeti Milliye,* 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Milliyet*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Cumhuriyet,* 15 Mart 1926-13 Nisan 1926; Cevat Abbas Gürer, "19 Mayıs", *Yeni Türk,* Temmuz 1937, sayı 55, s.992-999; Falih Rıfkı Atay, "19 Mayıs 1919", *Ulus*, 19 Mayıs 1938, s.17; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, 1955; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Hâtıraları,* 1965; *Atatürk'ün Anıları*, Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, 1998)

Her Şeye Rağmen Muhakkak Bir Nura Doğru Yürümekteyiz

Her şeye rağmen muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleketim ve milletim hakkındaki sonsuz sevgim değil, bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde sırf vatan ve hakikat aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdendir. İşte, azizim Ruşen Eşref Bey, sizi, ben, bu kutsal hizbin doğal üyelerinden görüyorum. Gün geçtikçe daha önemli hizmetlerinizi bekliyorum. Bugünden çok yarınların şükran ve alkışlarına aday olan sizi bugünden tanıyabilmekle memnunum.

24 Mayıs 1918

Ruşen Eşref (Ünaydın)'a Armağan Edilen Fotoğrafın Üzerine Yazı

(*ATABE,* c.2, s.170; *Belleten,* c.VII, sayı 28, I. Teşrin (Ekim) 1943, Özel Sayı, iç kapak; Ruşen Eşref Ünaydın, *Atatürk'ü Özleyiş*, s.16; Sadi Borak, *Ata ve İstanbul*, s.73)

Ruşen Eşref (Ünaydın)'a armağan edilen fotoğraf
(24 Mayıs 1918)

Sosyal Hayatımızdaki İnkılabı
Bir Anda Bir Darbeyle Tatbik Etmek

Yemekten sonra oturduğumuz salon, dans salonunun bitişiğindeydi. Gayet zarif, latif birkaç genç kadın smokinli erkeklerle dans ediyorlardı. İki salon arasındaki büyük camlı kapı köşede işgal ettiğimiz fauteuil'lerden[18] bu tekrarlanan ve sürüp giden one-step'leri seyre pek müsaitti.

- Ne güzel dedim. Dansı çok sevdiğimden ve askeri ataşelik zamanımda birinci valsörlerden sayıldığımdan bahsettim.

Hanımefendi de kızlık hayatında çok dans ettiğinden ve dansı sevdiğinden bahsetti ve sonra ilave etti...

- Bu hayatın bizde yerleşmesi ne kadar zor...

Dedim ki ben her zaman söylerim, burada da bu vesileyle arz edeyim, benim elime büyük yetki ve kudret geçerse, ben sosyal hayatımızda arzu edilen inkılabı bir anda bir "coup"[19] ile tatbik edeceğimi zannederim. Zira, ben, bazıları gibi halkın anlayışını, önde gelenlerin anlayışlarını yavaş yavaş benim anlayışım ölçüsünde düşünme ve tasarlamaya alıştırmak suretiyle bu işin yapılabileceğini kabul etmiyorum ve böyle harekete karşı ruhum isyan ediyor. Neden ben bu kadar yıllık bir yüksek öğrenim gördükten, medeni ve sosyal hayatı inceledikten ve hürriyeti elde etmek için hayatı ve yılları harcadıktan sonra neden sıradanların seviyesine ineyim? Onları kendi seviyeme çıkarayım; ben onlar gibi değil, onlar benim gibi olsunlar. Bununla beraber bu meselede incelenmeye değer bazı noktalar vardır. Bunları iyice kararlaştırmadan işe başlamak hata olur. [...]

Kısacası, netice: Bu kadın meselesinde cesur olalım. Vesveseyi bırakalım... Açılsınlar, onların zihinlerini ciddi bilim ve fenle süsleyelim. İffeti, fenni sağlıklı olarak açıklayalım. Şeref ve haysiyet sahibi olmalarına birinci derecede önem verelim. Sonra şahsi ilişkiye gelince, tabiat ve ahlakımıza uygun karı arayalım ve onunla evlenme şartlarımızı açık ve kesin kararlaştıralım. Ona, uymakta kusur edince, onun gereğini yapalım. Kadın da böyle hareket etsin!..

6 Temmuz 1918

Karlsbad Hatıraları

(*ATABE,* c.2, s.188, 190; Prof. Dr. Ayşe Âfet İnan, *M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983)

18 Fauteuil (Fr.): Sandalye. (Y.N.)
19 Coup (Fr.): Darbe. (Y.N.)

Ben İnkılap Ruhunu Fikret'ten Aldım

Fikret'in ölümü üzerinden üç yıl geçmiştir. Anafartalar'ın muzaffer kumandanı Mustafa Kemal, Aşiyan'ın dik yokuşunu tırmanmakta, yanında da Harbiye'den Manej[20] Hocası Emin Bey bulunmaktadır. Koluna girdiği hocasına yüreğinin derinliklerinden gelen bir sesle Fikret'e olan sevgisini şöyle anlatır:

"Ben inkılap ruhunu ondan aldım. Ziyaret edeceğim yerlerin başında elbetteki Aşiyan gelir."

Mustafa Kemal, hocasına bu yokuşta bir sır verir:

"Yakında Anadolu'ya gidiyorum, ne diyorsun?"

Hocası cevap verir:

"Ne duruyorsun?"

[...] Aşiyan'a çıkılır, Fikret'in temiz ruhu önünde saygı duruşunda bulunulur.[21]

19 Ağustos 1918

(Emin Bey'den dinleyen Fahri Uzun'dan nakleden: Mustafa Baydar, "Anılarla Fikret ve Atatürk", *Varlık,* 15 Aralık 1967, sayı 708, s.8)

Mütareke İstanbul'unda
Fethi Bey ve Dört Ortak Arkadaşla Kurulan İhtilalci Komite

Eski arkadaşım Fethi Bey'le[22] günler ve gecelerce dertleştim. Benim evimde veya onun apartmanında konuşuyor ve birbirimize aynı şeyi soruyorduk: Ne yapılabilir? Temas ettiklerim arasında eski İttihatçılardan, yahut İtilafçılardan, işgal kuvvetleriyle beraber çalışanlardan birçok kimse vardı. Her biriyle büsbütün başka türlü görüşüyordum. Bunlar dışında pek samimi ve gizli bir temasım da İsmet Bey'le[23] olmuştur.

Bir gün Fethi Bey ve dört müşterek arkadaşımızla birlikte bir hayli münakaşadan sonra ihtilalci bir komite kurmaya karar verdik ve ihtilalci tedbirler düşünmeye başladık: Padişahı değiştirmek, kabineyi düşürmek, yeni bir kabine kurarak daha azimli hareketlere başvurmak gibi... Başka bir gün bizim Şişli'deki evde toplantımız son bulduktan sonra dört kişiden biri, İsmail

20 Manej (Fr. manège): Yarış atı eğitimi; atların eğitiminin yapıldığı yer. (Y.N.)

21 Fahri Uzun'dan naklen. İkinci Dünya Savaşı'nda Maltepe Askeri Lisesi Akşehir'e nakledilir. Emin Bey bu lisede Almanca öğretmenidir. Bu sırada Akşehir'de Türkçe öğretmenliği yapmakta olan Fahri Uzun bu anıyı Emin Bey'den dinlemiştir. Fahri Uzun bugün hayattadır. (Mustafa Baydar'ın notu.)

22 Fethi Okyar. (Y.N.)

23 İsmet İnönü. (Y.N.)

Canbulat Bey dedi ki: "Arkadaşlar, ben çok düşündüm. Namusumla söz veririm ki sırrınız gizli kalacaktır, fakat komitede çalışmaya devam edemeyeceğim."

Hepimiz hayret içinde birbirimize baktık, içimizden biri "Bu ne demek, başarıdan emin mi değilsiniz?" diye sordu.

- Hayır, bunu düşünmedim. Başarılı olacaksınız. Fakat, ihtilalciler başarılı olsalar bile birçok tehlike karşısındadırlar. Bunu da kabul etmelidirler. İşte o zaman ben ve benim gibiler, sizin kararlarınızı tatbik etmek üzere iktidara gelecek yedek adaylar oluruz.

Fethi Bey'le ben gözlerimizle konuştuk. Derhal dedim ki:

- Beyefendinin iştirak etmeyeceği bir teşebbüs makul de olmayabilir. Onun için cemiyeti hemen feshetmeliyiz.

Böyle yaptık. Kendisi müsaade alıp gitti. Kalanlar cemiyeti tekrar kurmuş oldular.

*

Fethi Bey İstanbul'da Dahiliye Nâzırı olmadan önce *Minber* isminde bir gazete çıkardı, belki hatırlarsınız. Sahibi ve başyazarı o idi. Fikirlerimizi birlikte yayımlamak üzere ben de kendisiyle ortak olmuştum. Gazetenin ne derece başarılı olduğunu bilemem. Her halde benim bu ilk ve son gazeteciliğim başarılı olmamıştır.

1919

Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri

(*ATABE*, c.3, s.79-80; *Hâkimiyeti Milliye*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Milliyet*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Cumhuriyet*, 15 Mart 1926-13 Nisan 1926; Cevat Abbas Gürer, "19 Mayıs", *Yeni Türk*, Temmuz 1937, sayı 55, s.992-999; Falih Rıfkı Atay, "19 Mayıs 1919", *Ulus*, 19 Mayıs 1938, s.17; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, 1955; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Hâtıraları*, 1965; *Atatürk'ün Anıları*, Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, 1998)

Mütareke İstanbul'unda İçimde Gizlediğim Sır: Anadolu'ya Geçmek Milleti Uyandırarak Kurtulma Çarelerini Aramak

Günler geldi, geçti. Mustafa Kemal ve bazı arkadaşları şu kanaate vardılar ki Vahdettin'i öldürmekten, hükümeti düşürmekten esaslı bir netice almaya imkân yoktu. Nihayet yeni hükümdar ve yeni hükümet de düşman süngüleri karşısında bulunmak vaziyetinden kurtulmuş olmayacaklardı:

Bununla beraber bu temaslarımda devam ediyordum. İçlerinden bir kısmında saf bir vatanperverlik hissinin coşkunluğundan başka ne fikir ne de tedbir kabiliyeti vardı. Bir kısmının hâlâ hasis politikacılık menfaatlerinden başka düşündükleri yoktu. Kendi kendime şu kararı verdim: Uygun bir zaman ve fırsatta İstanbul'dan kaybolmak, basit bir tertiple Anadolu içine girmek, bir müddet isimsiz çalıştıktan sonra, bütün Türk milletine felaketi haber vermek!

İçimde çok dikkatle gizlediğim bu sırrı vakti gelmedikçe kimseye söylemedim. Böyle bir karar vermemişim gibi herhangi temaslara devam ettim. Sırdaşlarımdan birini size haber vereyim: Bir gün İsmet Bey'i davet ettim. Şişli'deki evimde beni yalnız bulan İsmet Bey "Gene ne var?" dedi. Soru sorarken gözlerinin içi yüksek zekâsı ve itimat veren neşesiyle gülüyordu. Hatırladığıma göre İsmet Bey o tarihte İstihzaratı Sulhiye Komisyonu'nda askeri uzman olarak bulunmaktaydı.

- Ne haber? dedim.

- Tahmin edeceğin gibi...

- Şuradan bana bir Türkiye haritası bulup masaya açar mısın? Üzerinde konuşacağım.

İsmet Bey haritayı bulup açtı. Fazla olarak daima cebinde taşıdığı pergeli de çıkardı. Latife ettim:

- Henüz pergellik bir şey yok. Biraz pergelsiz görüşelim...

- Ne yapacaksın? diye sordu.

Bu münasebetle söylemeliyim ki benim en iyi anlaştığım dostlarımdan biri İsmet olmuştur. Onun için bu görüşmenin boşuna olmadığını anlamıştı.

- Mesela, dedim, hiçbir sıfat ve yetki sahibi olmaksızın Anadolu'ya geçmek ve orada milleti uyandırarak kurtulma çarelerini aramak için en uygun bölge ve beni o bölgeye götürecek en kolay yol hangisi olabilir?

Yüzüme baktı, tekrar neşeli ve ümitli güldü:

- Karar verdin mi? dedi.

- Şimdilik bundan bahsetmeyelim; bana memleketi, milleti ve orduyu anlayıp bilen, vaziyeti yakından gören, tehlikeden şüphesi olmayan bir arkadaş gibi cevap ver!

İsmet Bey masanın kenarındaki sandalyeye ilişti ve derin derin düşünmeye başladı. O sıralarda ben salonun içinde dolaşıyordum. Bana sesleninceye kadar gezindim. Birdenbire ayağa kalktı, gülerek:

- Yollar çok, bölgeler çok! dedi.

Bazı ziyaretçilerin geldiğini haber verdiler. Haritayı kapamaya vakit kalmadan içeri giren bu tanıdıklarla başka bahislere daldık. Bir hayli müddet sonra İsmet Bey'le yalnız kaldık:

- Ne yapacağını bana ne vakit söyleyeceksin?
- Zamanında!

Bu dakikada siz de düşünürsünüz ki bir kararım varken onu niçin hemen tatbik etmiyorum? Ben de hemen söyleyeyim ki ağır ve kati bir kararın doğruluğuna inanmak için durumu her köşesinden incelemek lazımdır. Ağır ve kati bir karar tatbik edilmeye başlandıktan sonra, "Keşke bu tarafını da düşünseydim... Belki bir çıkar yol bulurduk; yeniden bunca kan dökmeye, bunca can yakmaya ihtiyaç kalmazdı!" gibi tereddütlere yer kalmamalıdır. Böyle bir tereddüt karar sahibinin vicdanında kanayan bir nokta olur ve onu yaptığının doğruluğundan da şüpheye düşürür. Bundan başka, beraber çalışılacak olanlar, yapılandan başka bir şey yapılmak ihtimali kalmadığına inanmalıydılar. İşte benim Mütareke sırasında dört beş ay İstanbul'da kalışım sırf bunun içindir.

Bu geçirdiğim zamanın bir kısmını da hazırlıklara ayırdım. Tahmin edersiniz ki fikir hazırlıkları seferberlikte asker toplamak gibi davul zurnayla temin edilemez. Fikir hazırlıklarında tevazuyla çalışmak, kendini silmek, karşısındakine samimi bir kanaat ilham etmek lazımdır.

1919

Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri

(*ATABE*, c.3, s.80-82; *Hâkimiyeti Milliye*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Milliyet*, 13 Mart 1926-12 Nisan 1926; *Cumhuriyet*, 15 Mart 1926-13 Nisan 1926; Cevat Abbas Gürer, "19 Mayıs", *Yeni Türk*, Temmuz 1937, sayı 55, s.992-999; Falih Rıfkı Atay, "19 Mayıs 1919", *Ulus*, 19 Mayıs 1938, s.17; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, 1955; Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Hâtıraları*, 1965; *Atatürk'ün Anıları*, Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, 1998)

"Kahramanlık Gösteriniz!"

Ben evvela herhangi bir suretle Anadolu'ya geçmek ve orada milletin fikirlerini ve hissiyatını bir defa daha yoklamak ve memleketin kaynaklarını takip etmek istiyordum. İstanbul'dan ayrılmam bir meseleydi. Bunun çözümünü düşündüğüm bir sırada, Anadolu'da yetkisi oldukça geniş ordu müfettişliğini kabul edip etmeyeceğim yoklandı. Tereddütsüz kabul ettim ve Anadolu'ya bu şartlar altında geçtiğim takdirde fazla hiçbir inceleme ve araştırmaya lüzum kalmaksızın düşüncelerimin en müsait bir tatbikat sahası bulabileceğine emindim. Hemen hareket günüydü ki İzmir'i haydutçasına işgal etmek suretiyle millete büyük bir suikast misali vermiş oldular. Artık sarsılmaz bir surette

kararımı vermiştim: Anadolu'ya gideceğim; derhal bütün yetki ve vasıtalarımla milleti hakiki vaziyetten haberdar edeceğim ve milli bağımsızlığımıza vurulmak istenen darbeye karşı mukavemet ve müdafaa vasıtalarını hazırlamaya çalışacağım. Erkânıharbiyei Umumiye'de vicdanlarına emin olduğum reislere maksadımı anlattım ve icraatımın zorluğa uğratılmaması için mümkün olan yardımlarını rica ettim. Vapura binmeden evvel Babıâli'ye uğradığım zaman Yunanlıların bu tecavüzünü gaflet içinde haber alan Vekiller Heyeti toplantı halinde bulunuyordu. Benim gelişimden haberdar oldukları zaman müzakerelerine ara vererek bir kısmı yanıma geldi:

- "Ne yapalım?" dediler.

- "Kahramanlık gösteriniz!" dedim.

- "Bunu burada nasıl yapabiliriz?" dediler, yine:

- "Burada yapabildiğiniz kadarını yaptıktan sonra devam edebilmek için benim yanıma gelirsiniz" cevabını vererek ayrıldım.

Samsun'a ayak bastıktan sonra derhal memleket ve milleti yokladım; gördüm ki memleketin ve milletin eğilimleri bağımsızlık müdafaasında tereddüt edenleri utandıracak mevkide bırakabilecek yüce bir mahiyettedir. Hakikaten iki seneden beri bütün dünyanın şahit olduğu vakalar ve hadiseler düşüncelerimde isabet ve milletin azim ve imanında hakiki sağlamlık olduğunu ispat etti. Bundan dolayı cidden iftihar etmekteyim.

16 Mayıs 1919

Hâkimiyeti Milliye ile Mülakat

(*ATABE,* c.11, s.145; *Hâkimiyeti Milliye,* 24 Nisan 1921, No: 167, s.1; *Vakit,* 5 Mayıs 1921, No: 1224; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.22-28)

Erzurum'da Mazhar Müfit Bey'e Yazdırılan Devrim Programı

[...] Süreyya Yiğit'in:

- "Başarılı olduktan sonra dahi iş bitmiyor Paşam, memleketin sonsuz çalışmaya ve inkılaplar vücuda getirmeye ihtiyacı var" şeklindeki görüşüyle mevzu memleketin sosyal bünyesine intikal etti.

Paşa vatanın kurtulmasından sonra cumhuriyet ilanının şart olduğu hakkındaki görüş ve inanını bir kere daha sağladıktan sonra:

- "Mazhar, not defterin yanında mı?.." diye sordu.

- "Hayır Paşam..." dedim.

- "Zahmet olacak amma, bir merdiveni inip çıkacaksın. Al gel" dedi.

Samsun'a hareket etmeden kısa süre önce Rauf Bey'e imzalanan fotoğraf
(17 Nisan 1919)

Neredeyse sabah olacaktı. Fakat onun yanındayken dünya, gecesi gündüzü olmayan bir âlemden ibaretti. Dolayısıyla uyku ihtiyacı da yoktu. Hemen aşağıya indim. Not defterini alıp geldim.

O, hatıra defterime ve günü gününe her hadiseyi not edişime hem memnun olur, hem de bazen latife etmekten kendisini alıkoyamazdı.

- "Hafızalarımız zayıfladığı zaman Mazhar Müfit'in defteri çok işimize yarayacak..." derdi.

Defteri getirdiğimi görünce sigarasını birkaç nefes üst üste çektikten sonra:

- "Amma bu defterin bu yaprağını kimseye göstermeyeceksin. Sonuna kadar mahrem kalacak. Bir ben, bir Süreyya, bir de sen bileceksin. Şartım bu... " dedi.

Süreyya da, ben de:

- "Buna emin olabilirsiniz Paşam..." dedik.

Paşa, bundan sonra:

- "Öyleyse önce tarih koy!.." dedi.

Koydum: 7/8 Temmuz 1919. Sabaha karşı.

Tarihi sayfanın üzerine yazdığımı görünce:

- "Pekâlâ... yaz!.." diyerek devam etti:

- "Zaferden sonra hükümet şekli cumhuriyet olacaktır. Bunu size daha önce de bir sorunuz münasebetiyle söylemiştim. Bu bir.

İki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince icap eden muamele yapılacaktır.

Üç: Tesettür kalkacaktır.

Dört: Fes kalkacak, medeni milletler gibi şapka giyilecektir."

Bu anda gayri ihtiyari kalem elimden düştü. Yüzüne baktım. O da benim yüzüme baktı. Bu, gözlerin bir takılışta birbirine çok şey anlatan konuşuşuydu.

Paşa'yla zaman zaman senli benli konuşmaktan çekinmezdim.

- "Neden durakladın?" deyince:

- "Darılma amma Paşam, sizin de hayalperest taraflarınız var" dedim.

Gülerek:

- "Bunu zaman tayin eder. Sen yaz..." dedi.

Yazmaya devam ettim:

- "Beş: Latin harfleri kabul edilecek."

- "Paşam kâfi... kâfi..." dedim ve biraz da hayalle uğraşmaktan bıkmış bir insan edasıyla:

- "Cumhuriyet ilanını başaralım da üst tarafı yeter!" diyerek defterimi kapadım ve koltuğumun altına sıkıştırdım. İnanmayan bir adam tavrıyla:

- "Paşam sabah oldu. Siz oturmaya devam edecekseniz hoşça kalın..." diyerek yanından ayrıldım.

Hakikaten gün ağarmıştı. Süreyya da benimle beraber odadan çıktı. Fakat, burada ve bu anda hadiselerin beni nasıl tekzip ve Mustafa Kemal'i teyit ettiğini, daha doğrusu Mustafa Kemal'in beni nasıl bir cümleyle mat ve mahcup ettiğini itiraf etmeliyim.

Çankaya'da akşam yemeklerinde birkaç defa:

- "Bu Mazhar Müfit yok mu, kendisine Erzurum'da tesettür kalkacak, şapka giyilecek, Latin harfleri kabul edilecek dediğim ve bunları not etmesini söyle-

diğim zaman defterini koltuğunun altına almış ve bana hayalperest olduğumu söylemişti" demekle kalmadı, bir gün mühim bir ders de verdi:

Şapka inkılabını ilan etmiş olarak Kastamonu'dan dönüyordu. Ankara'ya döndüğü anda otomobille eski Meclis binası önünden geçiyor, ben de kapı önünde bulunuyordum. Manzarayı görünce gözlerime inanmadım. Kendisinin ve yanında oturan Diyanet İşleri Reisi'nin başında birer şapka vardı. Kendisi neyse ne?.. Fakat, kendisini karşılamaya gelenler arasında bulunan Diyanet İşleri Reisi'ne de şapkayı giydirmişti. Ben hayretle bu manzarayı seyrederken, otomobili durdurttu, beni yanına çağırdı ve birden:

- "Azizim Mazhar Müfit Bey, kaçıncı maddedeyiz? Notlarına bakıyor musun?" deyiverdi!

7/8 Temmuz 1919

Mazhar Müfit Kansu'nun Anısı

(Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, c.1, s.130-132)

Milletin ve Memleketin Geleceği ve Şerefi Her Düşüncenin Üzerindedir

[...] Bu hareketle alakadar olduğumuz için bundan bir iki ay evvel bizi maceraperestlikle itham eden bir iki İstanbul gazetesi, isterdim, yakından temas etseydi de işin hakikatini keşfedip ona göre tarif etseydi... Milletin hakkını aramasına bir iki kişi maceraperestlik dediler. O hakkı geri almak için çalışanlar da maceraperest birer muhteris oldu. Fakat durup dururken macera yaratmaya, maceraperest olmaya bilmem ki lüzum ve ihtiyaç var mıydı? Bu maceraperest denilen insanların rütbeleri mi eksikti? Şahsi haysiyetleri mi haleldar olmuştu? Aç mı kaldılardı, yoksa şahsi gelecekleri kararmış mıydı? Hayır, değil mi ya? Her şeyleri yerli yerindeydi. O halde, bilhassa bir harp yorgunluğundan sonra istirahate muhtaç bir insanın böyle kalkıp da maceralar, gaileler yaratmaya ihtiyacı yoktu. Halbuki milletin ve memleketin geleceği ve şerefi söz konusu oluyordu. Bu mesele her düşüncenin üzerindedir. Millet ve memleket sayesinde kazanılan rütbe ve refahın bir ehemmiyeti, bir kutsiyeti vardır. Biz bunlardan, ancak yine bu aziz millet ve memlekete borçlu olduğumuz son bir namus vazifesini yapmak için ayrıldık. Milletin kendi hayatını kurtarmak, kendi meşru hakkını müdafaa için çıkardığı sese katılmak, her kendini bilen vatandaşın vazifesidir. Eğer bu millet, bu memleket parçalanacak olursa genel şerefsizliğin enkazı altında şunun bunun şahsi şerefi de parça parça olur. Biz o genel şere-

fi kurtarabilmek için harekete gelen millete ruhumuzla katıldık. Katılmamıza mâni olabilecek şahsi rütbeleri, mevkileri de genel şerefi kurtarmaya yönelmiş bir gaye uğrunda feda ettik. Milletin hayat ve bağımsızlık hakkını talep etmesi birkaç kişi tarafından âleme güya hükümete karşı bir isyan mahiyetinde yutturulmaya çalışıldı, bir iki kişiyi de teşvikçi olarak gösterdiler. Halbuki geçtiğiniz yerlerde bizzat görmüşsünüzdür; hükümetin nüfuzu, hükümetin kanunları her yerde geçerli değil midir?

Eğer konuştunuzsa, ahalinin arzusu nedir? Bizzat kendi ağzından duymadınız mı?

Şu halde bu şahsi bir isyan, bir siyaset manevrası kabul edilemez. Değil mi ya? Bu hareket milletin bir arzusudur, hatta bir ihtiyacıdır. Bu arzu ve ihtiyacı doğuran şey, şahıslar değil, bizzat hadiselerdir. Devletin birlik ve bağımsızlığını tehdit eden meşru olmayan birtakım ihtiraslar, topraklarımızda hiçbir hakka dayanmaksızın vuku bulan taarruzlar tehlike karşısında millete birleşmek lüzumu duyurmuştur. Böyle bir harekete macera demek, bu hareketi takdir edenleri maceraperestlikle adlandırmak, gafillik, garezkârlık değil midir? Fakat böyle bir şahsi şeylerle uğraşılacak vakitlerde değiliz. Böyle birtakım adi, bayağı şeylere zamanın nezaketi müsait değildir. Bence muhalefet hürmete değerdir. Çünkü o da bir incelemenin, bir görüşün neticesidir. Fakat edilecek itirazlar makul ve meşru sebeplere dayanmazsa muhalefet müptezel[24] olur. [...]

- Bugün hiç kimse inkâr edemez ki memlekete ve millete büyük hizmet görmeye can atarak her fedakârlığı göze aldınız. Bu fedakârlığınız hemen hemen herkesçe bir muhabbet ve şükrana mazhar oldu. Gerek sizi, gerek arkadaşlarınızı bir muhabbet kuşatıyor. Bunun devam etmesi ancak sizin elinizdedir. Millet pek çok zamandır kendisine hakikaten dost olacak halis insanlardan mahrum kaldığı için, şu acıklı günlerde yardımına koşan insanları daima aynı fedakârlık, aynı feragat içinde görmek ister. Onları manevi bir kuvvet halinde muhafaza ve takdis etmek ihtiyacındadır. Bu kuvvetin muhafaza edilebilmesi de ancak şahsi menfaatlerin hor görülmesiyle mümkün olabilir düşüncesindeyim. Mevki hırsı, nice samimiyetlerin ölmesine, nice iyi emellerin yarı yolda kırılmasına sebep olmuştur.

- Mevki hırsından anlaşılan mana hükümette bir nezaret işgal etmekse, onun için böyle şeyler yapmaya hacet yoktur. İstanbul'da oturup çalışmak, o maksada ulaşmak için daha kolaydı. Fakat millete hizmet etmek için en sağlam vasıtanın her türlü dış görünüşten vazgeçip ancak sinei millette bulunmakla, manevi mükâfatı maddi mükâfata tercih etmekle mümkün olacağını takdir

24 Müptezel: Bol miktarda bulunan, orta malı, değersiz. (Y.N.)

edenlerdenim. Dolayısıyla hayatta başarılı olmak için, millete hizmet etmek için yalnız nezaret mevkii tutmak icap edeceğini düşünmedim. Mevki hırsı dedikleri buysa, bende ve arkadaşlarımda böyle bir şey yoktur. Bunu herkesin açıkça bilmesini isterim. Üstlendiğimiz vazife çok mukaddestir. Onun kutsiyetine birtakım şahsi ihtiraslarla halel getirildiğini hiçbirimiz arzu etmeyiz. Bizim istediğimiz şey, bugüne kadar hakkından mahrum yaşatılan, mevcudiyeti ehemmiyete alınmayan milletin hayata, refaha müstahak bir kuvvet olduğunu hükümetimize ve hükümetlere anlatmaktır. Bugün kâinat toplumsal inkılaplar geçirmektedir. Bu sahada kazanılan başarılar zorbalara ve lakaytlara teslim ettirilen haklı muharebe meydanlarındaki zaferler kadar, hatta daha mühimdir. Ancak bu eminliği anlayan ve anladığını fiiliyatla da ispat eden hükümetler -herhangi partiye mensup olursa olsunlar- milletin yüceltmesine ve takdirine liyakat kazanırlar. Bunu anlamayıp da milleti hâlâ kendi kafalarının keyfine göre idare etmeye kalkışan kuvvetler artık birer beladır. Bela çekmeye de bu milletin artık tahammülü kalmamıştır. Millet, yapılan işlere bizzat denetimini koymalıdır. Hayata layık olduğunu âleme bu suretle ispat etmeli, sonra âlemden de hayat hakkını niyaz eylemeli, talep eylemelidir.

Dünya, milletimizin hayatına ya hürmet edip onun birlik ve bağımsızlığını tasdik edecektir ya da son topraklarımızı son insanlarımızın kanıyla suladıktan sonra bütün bir milletin naaşı üstünde reddedilmiş istila hırsını tatmin etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu türlü bir vahşete ise bugünkü insanların asabı artık tahammül edemez.

Milletin bu arzusunu anlayan hükümet ricalinin vazifesi gayet açıktır. Milletinin emniyetini kazanmak, samimiyetle, tereddütsüz çalışmak, bizi masa başında hesaplaşmaya çağıracak yabancı ricaliyle milletin arzusunu açıktan açığa münakaşa etmektir.

Yemek vaktine kadar konuşulan şeylerin özeti işte budur. Bu adamın da siyasi cereyanlar arasında bugünkü istisnai mevkiini kaybetmemesini çok temenni ettim. Öğleden sonra Amasya panayırında pehlivan güreşi vardı. Oraya davetliydik. Meydanda büyük bir kitle kendisini alkışladı. Bu teveccühten çok etkilenmişti.

- Bak birader, böyle milletten nasıl ayrılırsın! Bu eski püskülerin içinde perişan gördüğün insanlar yok mu? Onlarda öyle yürek, öyle cevher vardır ki olmaz şey! Çanakkale'yi kurtaran bunlardır; Kafkas'ta, Galiçya'da, şurda burda aslan gibi çarpışan, mahrumiyete aldırmayan bunlardır. Şimdi bu adamcağızların seviyesini toplumsal olarak yükseltmek herhangi bir hükümetçilik mevkii hırsından daha iyi değil midir? Bu insani mücadelelerin yanında siyasi mücadeleler bayağı kalır, değil mi ya? Siyasi mücadelelerin çoğu neticesizdir. Fakat

toplumsal mesai her vakit için verimlidir. Bizim aydınlar buna çalışmalı. Neden Anadolu'ya gelip uğraşmazlar! Neden milletle doğrudan doğruya temasta bulunmazlar! Memleketi gezmeli, milleti tanımalı, eksiği nedir görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lafla muhabbet fayda vermez.

24 Ekim 1919

Ruşen Eşref Bey'le Amasya'da İkinci Mülakat

(*ATABE,* c.4, s.373-376; *Tasviri Efkâr,* 25 Kasım 1919, No: 2912)

Anadolu'nun Büyük İnkılaplara Muhtaç Olan Kadınlık Hayatı

Muhterem Cemiyetinizin teşkilatına ait Nizamname ve buna eklenmiş bulunan tertemiz yazınız Heyeti Temsiliye'ce okundu. Anadolu'nun, bilhassa pek büyük inkılaplara muhtaç olan kadınlık hayatında, gelecekte pek büyük ilerleme ve uyanış eserleri vaat eden bu takdire değer teşebbüs, memleketin her türlü selamet ve saadetini gaye edinmiş olan heyetimizin şükranını hakkıyla gerektirdi. Türk kadınlarının nezaketi ve idealinin ciddiyeti, şefkat ve âlicenaplıkla karışmış olan fedakârlıkları bu gibi toplumsal vesilelerle meydana çıktıkça, bütün cihan gözünde, özellikle Avrupa'nın bize muhalif olan kamuoyu karşısında, geleceğin çağdaş bir Türkiye'sine vücut verecek milli kabiliyetimizi ispat edeceğinden, vatani ve milli menfaatlerde hanımefendilerin de ruhi ve fikri ortaklığı memleket namına iftihar sebebidir. Fazilet ve fedakârlık gibi meziyetlerin manevi ve ahlaki saikleri arasında kadınlığın ve ona ait hissiyatların pek büyük bir mevkii olduğuna göre, hanımlarımızın milli mesaide metanet ve ciddiyetle ilerlemeleri, erkekler için teşvik vesilesi ve gelecek nesiller için de misal numunesi olacaktır.

13 Aralık 1919

Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne

(*ATABE,* c.5, s.363; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Klasör 2-3, Dosya 1, Fihrist 22; Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Millî Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti,* s.4-5)

Ferdâ Elbette Bizimdir ve Mutlaka Bizim Olacaktır

27 Aralık 1919'da Ankara'ya ilk defa gelen Mustafa Kemal Paşa için muazzam bir karşılama töreni düzenlenmişti. Tören o zamanki ve şimdiki Vilayet binası

önünde son bulmuştu. Ankara Sultanisi'nin son sınıflarındaki öğrenciler de törendeydi. Tören programında Ankara Sultanisi adına milli bir şiir okunması da vardı. Okul bu görevi bana vermişti. Tevfik Fikret'in "Ferdâ" şiirini okudum:

Ferdâ senin; senin bu teceddüd, bu inkılâp...
Her şey senin değil mi ki zâten?.. Sen, ey şebâb,
[...][25]

Mustafa Kemal Paşa beni yanına çağırdı:

"Oğlum, ferdâ elbette bizimdir ve mutlaka bizim olacaktır. Bu inançla Ankara'ya geldim. Bu inançla mücadeleye girişmiş bulunuyoruz" dedi.

27 Aralık 1919

Ankara Sultanisi Öğrencisi Münir Müeyyet Bekman'ın Anısı

(Nurettin Can Gülekli-Rıza Onaran, *Türkiye Büyük Millet Meclisi 50. Yıldönümü (1920-1970)*, s.263; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, s.23)

---

25 "Bugünün gençlerine" hitaben yazılan "Ferdâ" adlı şiirin tamamı günümüz Türkçesiyle beraber:

Ferdâ

Ferdâ senin; senin bu teceddüd, bu inkılâp...
Her şey senin değil mi ki zâten?.. Sen, ey şebâb,
Ey çehre-i behîc-i ümîd, işte ma'kesin
Karşında: Bir semâ-yı seher, sâf ü bî-sehâb,
Aguş-ı lerze-dâra açık, bekliyor... Şitâb!
Ey fecr-i hande-zâd-ı hayât, işte herkesin
Enzârı sende; sen ki hayâtın ümîdisin,
Alnında bir sitâre-i nev, yok, âf-tâb,
Afâka doğ, önünde şu mâzî-i pür-mihen
Sönsün müebbeden.

Sönsün müebbeden o cehennem; senin bugün
Cennet kadar güzel vatanın var, şu gördüğün
Zümrüt bakışlı, inci şetâretli kızcağız
Kimdir, bilir misin? Vatanın... Şimdi saygısız
Bir göz bu nazlı çehreye -Allah esirgesin-
Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?
İster misin, şu ak sakalın pâk ü muhteşem
Pîşâni-i vakarına, bir kirli el demem,
Hattâ yabancı bir el uzansın? Şu makberi,
Râzı olur musun, taşa tutsun şu serseri?
Elbet hayır; o makber, o pîşâni-i vakûr
Kudsî birer misâl-i vatandır... Vatan gayûr
İnsanların omuzları üstünde yükselir.

Yarın

Yarınlar senin; senin bu yenilik, bu inkılap...
Her şey senin değil mi ki zaten? Sen, ey gençlik,
Ey ümidin gülen yüzü, işte akis yerin
Karşında: Bir tan yeri, saf ve bulutsuz,
Titrek kucağı açık, bekliyor... Koş!
Ey hayatın gülümseten şafağı, işte herkesin
Gözü sende; sen ki hayatın ümidisin.
Alnında bir yeni yıldız, yok, güneş,
Ufuklara doğ, önünde şu mihnet dolu mazi
Sönsün sonsuza dek.

Sönsün sonsuza dek o cehennem; senin bugün
Cennet kadar güzel vatanın var, şu gördüğün
Zümrüt bakışlı, inci parıltılı kızcağız
Kimdir, bilir misin? Vatanın... Şimdi saygısız
Bir göz bu nazlı çehreye -Allah esirgesin-
Kötü bir gözle baksa tahammül eder misin?
İster misin, şu ak sakalın pak ve muhteşem
Vakarlı alnına, bir kirli el demem,
Hatta yabancı bir el uzansın? Şu kabri,
Razı olur musun, taşa tutsun şu serseri?
Elbet hayır; o kabir, o vakarlı alın,
Kutsal birer vatan misalidir... Vatan gayretli
İnsanların omuzları üstünde yükselir.

İnkılabın Hedefi: Milli Hâkimiyet

Bugünden itibaren yayımlanan ve sütunlarında bütün Anadolu ile onu alakadar eden muhitlerin ahval ve hadiselerini ihtiva edecek olan gazetemize bu ismi tesadüfi olarak vermedik. Gazetemizin ismi aynı zamanda takip edeceği mücadele yolunun da nevidir. Şu halde diyebiliriz ki *Hâkimiyeti Milliye*'nin mesleği milletin hâkimiyetini müdafaa olacaktır.

Cihanın her tarafında en ileri ve en yüksek demokrasilere yönelik inkılaplar vücuda getirildiği, milletler, medeni ilerlemelerin dayandığı manevi hâkimiyetlerden bile şikâyetçi bulunduğu, servetler ve geçim hususunda bile eşitliğe doğru önüne geçilmez cereyanlar peyda olduğu bir zamanda, bilhassa Meşrutiyet'i getiren inkılaptan 12 sene sonra tekrar milli hâkimiyet için mücahedeye ihtiyaç görünmesi biraz garip anlaşılabilir. Böyle düşünecek zevata şimdiden kısaca cevap verelim ki milli hâkimiyet hiçbir zaman meşrutiyet demek değildir. Meşrutiyet ancak onun vasıtası olabilir.

Her millet inkılabını, hâkimiyetini geri almak için yaptığı gibi, bizde de inkılabın hedefi milli hâkimiyet idi. Meşrutiyet'in ilanını takip eden ilk birkaç sene içinde bu hedefe az çok yaklaşıldığı halde bir taraftan irtica korkusunun tazyike başladığı hürriyetler, diğer taraftan milletin mukadderatına rekabetsiz el koymak garip ihtirasının bulandırdığı karışık dimağlarla birleşerek gerici hareketlere sebep oldu. Ve millet hissetmeyerek, göz açıp kapayıncaya kadar,

---

Gençler, bütün ümîd-i vatan şimdi sizdedir.
Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
Lâkin unutmayın ki zaman tünd ü mutmain
Bir hatve-i samut ile tâkîb eder bizi.
Önden koşan, fakat yine dikkatle her izi
Ta'mîka yol bulan bu yanılmaz muâkıbın
Şermende-i itâbı kalırsak, yazık!.. Demin
"Ferdâ senin" dedim, beni alkışladın; hayır,
Bir şey senin değil, sana ferdâ vedîadır;
Her şey vedîadır sana, ey genç, unutma ki
Senden de bir hesâb arar âtî-i müştekî.
Mâzîye şimdi sen bakıyorsun pür-intibâh,
Âtî de senden eyleyecek böyle iştibâh.
Her uzvu gird-bâd-ı havâyicle sarsılan
Bir neslin oğlusun; bunu yâd et her zaman.
Asrın, unutma, bârikâlar asr-ı feyzidir:
Her yıldırımda bir gece, bir gölge devrilir,
Bir ufk-ı i'tilâ açılır, yükselir hayât;
Yükselmeyen düşer: Ya terakkî, ya inhitât!

Yükselmeli, dokunmalı alnın semâlara;
Doymaz beşer dedikleri kuş, i'tilâlara...
Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
Durmak zamânı geçti, çalışmak zamânıdır!

Gençler, vatanın bütün ümidi şimdi sizdedir.
Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
Lakin unutmayın ki zaman, sert ve kendinden emin
Bir suskun adımla takip eder bizi.
Önden koşan, fakat yine dikkatle her izi
İncelemeye yol bulan bu yanılmaz cezalandırıcının
Azarıyla mahcup kalırsak, yazık!.. Demin
"Yarınlar senin!" dedim, beni alkışladın; hayır,
Bir şey senin değil, sana yarınlar emanettir;
Her şey emanettir sana, ey genç, unutma ki
Senden de bir hesap arar şikâyetçi ati.
Maziye şimdi sen bakıyorsun bütün gözaçıklığıyla
Ati de senden böyle şüphelenecek.
Her uzvu ihtiyaç kasırgalarıyla sarsılan
Bir neslin oğlusun; bunu yâd et her zaman.
Asrın, unutma, feyizli yıldırımlar asrıdır;
Her yıldırımda bir gece, bir gölge devrilir,
Bir yükselme ufku açılır, yükselir hayat;
Yükselmeyen düşer: Ya ilerleme, ya düşüş!

Yükselmeli, dokunmalı alnın semalara;
Doymaz insan dedikleri kuş, yükselişlere...
Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!

Bkz. Tevfik Fikret, *Halûk'un Defteri*, Tanin Matbaası, İstanbul, 1327 (1911-1912) içinde. (Y.N.)

elinde tuttuğunu zannettiği hâkimiyeti başından geçen velveledar fırtınalara kaptırmış bulundu. Bir gün geldi ki hürriyetten bahsedilip dururken, hiç kimse istediği gibi harekete, en meşru işlerinde dahi kendinde mezuniyet göremez oldu. Ve milli hâkimiyet namına geçmiş zamanların belirsiz bir hatırasından başka bir şeye sahip olmadığını hissetti.

Buna tahammül edilemezdi. Çünkü o hâkimiyeti ele geçirinceye kadar ne fedakârlıklar yapılmış, ne kurbanlar verilmiş, 33 senelik bir zulüm saltanatının ne kara günleri, ne acıları, ne felaketleri, ne gözyaşları çekilmişti! Fakat daima sınırın bir köşesinden sinsi ve hain bir tecavüz fırsatı bekleyen düşman gözler hiçbir gün parlamaktan geri kalmadı. Ve milletin hâkimiyetini yine ona dayanarak gasp edenler, daima ufkun o iki yuvarlak ateşle parlayan noktasını göstererek tehditkâr bir genişlemeyle taşmak eğilimini gösteren sabır ve tahammülü teskin ettiler. Başarılı oldular. Çünkü bu millet hayat ve mevcudiyeti namına her fedakârlığı tereddütsüz kabulden hiçbir gün çekinmemişti. "Vatan endişesi" karşısında onun unutmadığı kin ve intikam, terk ve feda etmediği emel ve menfaat, göze aldırmadığı vaka ve tehlike yoktur. Mevcudiyetini koyduğu bir muharebede kendisine zafer vaat edenlerin hâkimiyetine tecavüz etmelerini hoş gördü. Fakat zafer yerine hezimet gelince, bu millet dünyanın hiçbir milletinde bulunmayan büyük ve metin bir âlicenaplıkla hâkimiyete sahip olduğunu gösterdi, başında bulunanları kırdı, devirdi.

Mütarekeyi müteakip bekleniyordu ki milli hâkimiyet artık onu iptal hırsında olan pençelerden kurtarıldığı için, millete kayıpların telafisi yolunda yüksek ve tesirli bir etken olacak, barışı ve onun geleceğe dair şartlarını temin hususunda her şeyden ziyade kuvvetli olan milli mevcudiyeti gösterecek ve ispat edecek, hezimetin dağıttığı muhtelif milli kuvvetleri birleştirerek ve uzlaştırarak hedefe sevk eyleyecek. Evet, böyle zannolunuyordu. Meğer bu memleketin hâkimiyetinin harabesi üzerinde kirli ve çamurlu yuvalar kurmak isteyen baykuşlar daha eksilmemiş... Meğer maziye karıştığını zannettiğimiz mezalim devrinin dönüşü rüyasıyla yaşayanlar, müstakbel saraylarının altın temellerini bu zavallı milletin kafatası üzerinde kurmak isteyen Hülâgü torunları daha varmış. Mütareke'nin hemen sonrasında iğrenç bir manevrayla iktidar mevkiine öyle hükümetler çıktı ve ilk darbeyle yıktıkları milli hâkimiyetin tesirlerinin aksinden korkarak öyle hıyanetler işlediler, memleketi düşmanların taksim masasına kolları bağlı sürüklemek, milleti tarih mezbahasına gözleri kapalı sevk etmek için düşman kuvvetlerine dayanarak öyle fenalıklar vücuda getirdiler ki millet bu defa bütün kuvvet ve büyüklüğüyle mevcudiyetini ve hâkimiyetini fiilen göstermek mecburiyetinde kaldı. İşte Kuvayi Milliye, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Teşkilatı bu mecburiyetten doğmuştur ve bu ahval ve hadiselerin tabii neticesidir. *Hâkimiyeti Milliye* gazetesi de bu hadiselerden doğuyor.

Bundan sonra milli hâkimiyet ihlal edilemez. Buna şüphe yok. Millet bu en sonuncu tecrübesinden o kadar büyük bir uyanışla çıktı ki artık hâkimiyet onun zihninde 12 sene evvelki Temmuz hatırasından[26] daha çok derin, daha pek çok nüfuz etmiş bir iz teşkil ediyor. Akli melekeleri bu iz üzerinde durmadıkça işleyemez. Fakat memleketimizde milli hâkimiyetin düşmanları o kadar alçak ve o kadar aşağı bir mahiyettedir ki düşman himayelerine sığınarak, yabancı kuvvetlerinden yardım umarak milletin hak ve hâkimiyet sesini boğmak teşebbüsünden kolay kolay vazgeçeceklerini zannetmiyoruz. Vaktiyle büyük inkılaplar sırasında saraylarını düşman askerlerine muhafaza ettiren, milletlerine düşmanlarının süngülerini davet eyleyen hükümdarlar bile görülmüştü. Fakat unutulmamalıdır ki bu hükümdarlar siyaset meydanlarında can verdiler ve daha fenası bütün insanlığın hafızasında lanetlenerek yaşıyorlar! Hükümdarları affetmeyen milli hâkimiyetin birkaç türediyi ne dereceye kadar hazmedebileceği meydandadır. İşte gazetemiz milletin hâkimiyetine musallat olmak isteyecek şahıslara karşı mücahede ve mücadele için yayımlanıyor.

*Hâkimiyeti Milliye'*nin mücahedelerine daha çok zaman ihtiyaç görüyoruz. Meşrutiyetin, meclislerin, oralarda herhangi birkaç manevrayla çoğunluk kazanacak fırkaların, siyasi zümrelerin arkasında Anadolu'nun saf, uzakgörüşlü, mütevekkil ve âlicenap, fakat daima azim ve iradesine sahip vicdanını kendisine rehber edinerek *Hâkimiyeti Milliye* yaşayacaktır.

Hâkimiyeti Milliye üç büyük dayanak tanır: Zekâ, irfan, hamiyet. Bunlar haricinde hiçbir şeye dayanamaz. Milletin hâkimiyeti ne sermayelerin ne içi boş siyasetlerin ne kinlere, menfaatlere, ikbal ve geleceklere yönelik geçici heveslerin oyuncağı olamaz. Millet yaşamaya, hür ve bağımsız yaşamaya, yaşadıkça da mesut ve olgun bir ilerleme unsuru olmaya muhtaçtır. Hâkimiyetini bunun için kullanacaktır. Gazetemizin de gayesi milletin bu ihtiyacıdır.

10 Ocak 1920

*Hâkimiyeti Milliye'*nin İlk Sayısındaki Başyazı

(*ATABE,* c.6, s.123-125; *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Ocak 1920; *Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Mustafa Kemal,* c.I, s.199-202)

Birleşen Mısır Halkının İngilizlere Karşı İhtilali

Şubat'ta Mısır'dan yazılan bir mektubun mühim parçaları aşağıdadır:

Bütün ahali ruhen ve cismen birleşmişlerdir. Tamamı memleketi elbirliğiyle düşmandan kurtarmak için yemin etmişlerdir. Bu maksatla birçok ihtilaller

26 1908 Devrimi kastediliyor. (Y.N.)

vuku bulmaktadır. Anadolu'daki milli harekât takdirkârane takip olunmaktadır. İngilizler bu harekâttan korkmaktadırlar. Eğer bu harekâtta devam edilirse İngiltere milli talepleri kabul etmek zorunda kalacaktır.

27 Mart 1920

Sivas Vilayeti'ne ve Heyeti Merkeziye'ye

(*ATABE*, c.7, s.217; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2887-2888'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, s.274-276; Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 336/20-A, Fihrist 55'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Şubat 1989, sayı 87, s.88-91)

Subaylar Bağımsızlık Mücadelesinde
Birinci Derecede Faal ve Fedakâr Olmak Mecburiyetindedirler

Efendiler! Eski silah arkadaşlarımla böyle yakından ve samimi temasta bulunmaktan büyük vicdani zevk hissediyorum. Sizinle oturup uzun hasbıhal etmek isterdim. Fakat çoksunuz; müsait yer de yoktur. Bu sebeple hissiyatımı birkaç cümleyle ifade etmekle yetineceğim.

Arkadaşlar! İngilizler ve yardımcıları milletimizin bağımsızlığını imhaya karar vermişlerdir. Milletler bağımsızlıklarını hiç kimsenin lütuf ve atıfetine borçlu değildir. Hiç kimse kimseye, hiçbir millet diğer millete hürriyet ve bağımsızlık vermez. Milletlerde tabiaten ve yaratılıştan mevcut olan bu hak, milletlerce kuvvetle, mücadeleyle korunur. Kuvveti olmayan, dolayısıyla mücadele edemeyen bir millet mahkûm ve esir vaziyettedir. Böyle bir milletin bağımsızlığı gasp olunur. Dünyada hayat için, insanca yaşamak için bağımsızlık lazımdır. Bağımsızlık sahibi olmak için kuvvet sahibi olmak ve bunun için mevcudiyetini ispat etmek icap eder.

Kuvvet ordudur. Ordunun hayat ve saadet kaynağı, bağımsızlığı takdir eden milletin kuvvetin lüzumuna olan vicdani imanıdır.

İngilizler, milletimizi bağımsızlıktan mahrum etmek için pek tabii olarak evvela onu ordudan mahrum etmek çarelerine giriştiler. Mütareke şartlarının tatbikatıyla silahlarımızı, cephanelerimizi, bütün müdafaa vasıtalarımızı elimizden almaya çalıştılar. Sonra kumandanlarımıza ve subaylarımıza tecavüz ve taarruza başladılar. Askerlik izzetinefsini yok etmeye gayret ettiler. Ordumuzu tamamen lağvederek milleti bağımsızlığını muhafaza için muhtaç olduğu dayanak noktasından mahrum etmeye teşebbüs ettiler. Bir taraftan da müda-

faasız, ordusuz bıraktıklarını zannettikleri milletin de izzetinefsine, her türlü haklarına ve mukaddesatına taarruzla milleti alçaklığa, boyun eğmeye alıştırmak planını takip ettiler ve ediyorlar.

Her halde ordu düşmanlarımızın birinci taarruz hedefi oldu. Orduyu imha etmek için mutlaka subayları mahvetmek, aşağılamak lazımdır. Buna da teşebbüs ettiler. Bundan sonra milleti koyun sürüsü gibi boğazlamakta engeller ve zorluklar kalmaz.

Bu hakikat karşısında ve içinde bulunduğumuz vaziyete göre subaylar heyetimize düşen vazifenin mahiyeti, ehemmiyeti ve kıymeti kendiliğinden meydana çıkar.

Milletimiz hür ve bağımsız yaşamak lüzumuna tam bir imanla kani olmuş ve buna kati azimle karar vermiştir. Zaman zaman şurada burada üzüntü verici karaktersizliklerin görülmüş olması hiçbir vakit milletimizin genel kanaatine, hakiki imanına sekte vurmamıştır ve vuramayacaktır.

Dolayısıyla kuvvetin, ordunun vücudu için lazım olduğunu söylediğim kaynak -ki milletin vicdani imanıdır- mevcuttur. Ordu ise, arkadaşlar, ancak subaylar heyeti sayesinde vücut bulur. Malum bir askeri hakikat, felsefi hakikattir: "Ordunun ruhu subaylardadır". O halde subaylarımız, düşmanlarımız tarafından yıkılmak istenilen ordumuzu tamir edecek ve canlandıracak ve ordu ve milletimizin bağımsızlığını muhafaza edecektir.

Millet, bağımsızlığının muhafazasından ibaret olan hayati gayesinin teminini ordudan, ordunun ruhunu teşkil eden subaylardan bekler. İşte subayların yüce olan vazifesi budur.

Allah göstermesin milletin bağımsızlığı ihlal edilirse bunun vebali subaylara ait olacaktır. Subaylar, izah ettiğim yüce, mukaddes ve bütün açılardan üzerlerine düşen vazife itibariyle bütün mevcudiyetleriyle ve bütün dikkat ve ferasetleriyle giriştiğimiz bağımsızlık mücahedesinde birinci derecede faal ve fedakâr olmak mecburiyetindedirler.

Şahsi ve özel hayatları itibariyle de subaylar, fedakârlar sınıflarının en önünde bulunmak mecburiyetindedirler. Çünkü düşmanlarımız herkesten evvel onları öldürürler. Onları aşağılar ve hor görürler. Hayatında bir an olsa bile subaylık yapmış, subaylık izzetinefsini, şerefini duymuş, ölümü küçümsemiş bir insan, hayatta iken, düşmanın tasarladığı ve reva gördüğü bu muamelelere katlanamaz. Onun yaşamak için bir çaresi vardır: Şerefini korumak! Halbuki düşmanlarımızın da kastettiği, o şerefi ayaklar altına almaktır.

Dolayısıyla subay için "ya istiklal, ya ölüm" vardır. Fakat arkadaşlar, ölmeyeceğiz, bağımsızlığımızı muhafaza ederek yaşayacağız ve milletimizi daima bağımsız görmekle bahtiyar olacağız!

31 Temmuz 1920

Afyonkarahisar Kolordu Dairesi'nde Subaylara Hitaben Konuşma

(*ATABE*, c.9, s.112-113; Afyon'da çıkan *İkaz*'dan aktaran: *Anadolu'da Yenigün*, 10 Ağustos 1920; Yrd. Doç. Dr. İhsan Güneş, "Atatürk'ün Bilinmeyen Bir Konuşması", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.2, sayı 5, yıl 1986, s.463-465)

Rus İnkılabı ve Bolşevizmin Ortak Düşmanımıza Karşı Kazandığı Teşekküre Değer Zafer

Arkadaşlar, hepinizin malumudur ki Harbi Umumi'nin son senelerinde Rusya dahilinde patlayan inkılap, insanların mutlak çoğunluğunu teşkil eden fakir halk içinde, bilhassa bu halkın en çok sıkıntılara ve meşakkatlere ve ıstıraba maruz kalmış olan amele sınıfı içinde eskiden beri mevcut olan sosyalistlik hakiki maksatlarını ve gayelerini ilan etti. Daha açık, daha bariz ve daha şiddetli bir surette ilan etti. Ve bütün insanlığın emperyalist ve kapitalist idarelerin zalimane tahakküm ve zorbalığından kurtarılmasını bir hedef kabul etti. Tabiatıyla bu hedefe ulaşabilmek için mücadeleyi esas aldı ve son pratik noktası da bu gayeye bütün insanlığı iştirak ettirmek için teşebbüs almasıydı. Ruslar, Çar'ın despot idaresi altında takip eden harp senelerinin teyit ettiği sefalet neticesinde bu hissiyatı azami derecede artırmışlardı. Memleketlerinin gayet geniş olmasına ve birçok tabii vasıtalara ve şartlara sahip bulunmasına dayanarak bütün dünyanın emperyalistlerine karşı düşmanlık ve harp ilan etmekten çekinmediler. Batı emperyalistleri de bütün kuvvetlerini, bütün kudretlerini, bütün vasıtalarını kendi aleyhlerinde kullandıkları halde yaptıkları harekâtı, inkılabı bugüne kadar tam bir başarıyla yaşatmaya muktedir oldular. Bolşeviklerin bilhassa son günlerde Lehistan dahilinde süren başarıları ve zaferleri cidden inkılaplarının pek mesut, pek parlak ve pek mühim bir neticesidir. İslamiyetin en yüce kaide ve kanunlarını ihtiva eden Bolşevizmin bizim de mevcudiyetimize kastetmiş olan ortak düşman aleyhinde bugün kazanmış bulunduğu zafer bizim için de teşekküre değer bir neticedir.

Efendiler, Doğu âleminin kayıtsız şartsız sahibi, mutasarrıfı[27] olmak emelini mağrur kafalarına sokmuş olan İtilaf devletleri, kendi hayat ve mevcudiyetle-

27 Mutasarrıf: Tasarruf eden, kullanma hakkı ve yetkisi bulunan. (Y.N.)

rinin devam ve kalıcılığının bu sahiplikte ve bu tasarrufta olduğunu pek güzel takdir etmişlerdir. Dolayısıyla bu sahiplik ve tasarrufu temin etmek için başta İngilizler olmak üzere bütün İtilaf devletleri bir taraftan tekmil kullanabildikleri vasıta ve kuvvetlerle bizi mahvetmek, bizi ezmek için çalıştıkları bir sırada, diğer taraftan da bütün mazlum insanlığı kurtarmak için çalışan Bolşeviklerin mazlum milletimize el uzatamaması için yine servetlerini, kuvvet ve kudretlerini sarf ederek uğraşmışlardır.

Fakat Bolşevik Cumhuriyeti, hem kendi hayat ve mevcudiyetlerinin ehemmiyetini artırmak hem de İtilaf devletlerinin zulüm pençesinden kurtuldukları takdirde dünya çapında olan inkılabın gayelerine ulaşmak için kendilerine en kuvvetli, en kudretli bir destek ve yardımcı olacak milletimizin dostluk ve birlik elini tutmak için fiili teşebbüslerde bulunmuştur. Yaptığı teşebbüs efendiler, 10. ve 11. ordularını doğrudan doğruya Kafkasya'ya, Doğu cephesine tahsis etmek oldu. Bu ordular, bizim yol göstericiliğimiz, tesirimiz ve hizmetimiz sayesinde kolaylıkla Kuzey Kafkasya'yı geçtiler ve Azerbaycan'a dahil oldular ve Azerbaycanlılar da gelen orduları tam bir sükûnetle kabul ettiler. Bu ordular bir taraftan Ermenistan ve Gürcistan sınırlarında lazım gelen tedbirleri ve askeri vaziyeti aldılar. Diğer taraftan da maddeten bizimle irtibat tesisine giriştiler -ki bu Mayıs aylarında idi-. Tam bu sıradaydı ki Lehistan'da cereyan eden ahval, vakalar ve hadiseler gittikçe Bolşeviklerin aleyhine olarak ehemmiyet kazanmıştı ve Bolşevik hükümeti mümkün olduğu kadar çok kuvveti Lehistan cephesine sevk etmek mecburiyetindeydi. Bundan dolayı Kafkasya'ya sevk etmiş olduğu, tahsis ettiği ordulardan 10. Ordu'yu tümüyle kuzeye sevk etti. 11. Ordu'nun da bir kısmını sevk etti. [...]

1 Ağustos tarihinde Rus Bolşevik hükümetinin Kızılordu'suyla Büyük Millet Meclisi'nin ordusu Nahcivan'da birbiriyle maddeten birleşmiş oldu. *(Alkışlar.)* Oraya giden kuvvetlerimiz, kızıl kuvvetler tarafından özel merasim ve fevkalade ihtiramatla kabul edilmişlerdir. Burada birleşen iki hükümet kuvvetleri diğer kuvvetler gelinceye kadar mahallinde birlikte tedbirler almakla halen bugün dahi meşguldür. [...]

Anlaşılıyor ki Bolşevik hükümeti bizimle irtibat ve temas yapmak için fiilen teşebbüslerde bulunmuştur. Ordu göndermiştir. İkincisi; vaziyetin bir iki aydan beri Doğu'da ihmal edilmiş, muğlak kalmış olması, Lehistan vaziyetinden ileri gelmiş oluyor. Lehistan'a kuvvet gitmiş olmasıyla Ermenilerin, Gürcülerin, Azerilerin mahalli muhalif ve karşı hareketleri buna sebebiyet vermiş olur. Üçüncüsü; bütün bunlara rağmen, burada kalan kızıl kuvvetlerin zaafına rağmen Azerilerin, Gürcülerin, Ermenilerin mukavemet ve taarruzuna rağmen yine Kızılordu yol, vasıta buluyor ve imkân buluyor. Nahcivan'a kadar gelip bizimle teması arıyor ve buluyor. Bu üç nokta ortak düşmanları neticede mağlup

etmek için azmetmiş olan iki milletin, iki hükümetin gelecekteki münasebetlerinin de arzu edildiği yönde olacağına dair bir güven verebilir.

[...] Efendiler, Bolşevikler, siyasi ve hatta toplumsal bakımdan -çünkü bilirsiniz ki Batı ve Amerika amelesi nezdinde Ermeniler mazlum tanıttırılmışlardır- Ermenilere ehemmiyet atfetmişlerdir. Himayekâr bir siyaset takip eder görünmüşlerdir. Fakat bugün bu Ermeniler onlara dahi nankörlük etmiştir. Onların kuvvetine dahi fiilen tecavüz etmiştir. *(Kahrolsun sesleri.)* Pek ziyade muhtemel ve beklenmektedir ki bu defa Bolşevik Cumhuriyeti artık bu küstah milletin haddini tanıtmak için şiddetli ve kati kararını verecektir ve pek ziyade beklenir ki Lehistan başarılarını müteakip Bolşevikler bizimle maddeten vücuda getirdikleri bağı takviye edeceklerdir. Yine hepimizce malumdur ki yaklaşık 20 günden beri Moskova'da bulunan delege heyetimizin siyasi teşebbüsleri bütün bu vakalardan alınan neticelere göre iyi hale sokulacaktır.

[...] Efendiler, her münasebet düştükçe arz etmiştim ve bu münasebetle de bir defa tekrar ve teyit etmek isterim ki biz memleket ve milletimizin mevcudiyetini ve bağımsızlığını kurtarmak için karar verdiğimiz zaman kendi görüşlerimize tabi bulunuyorduk ve kendi kuvvetimize dayanıyorduk. Hiçbir kimseden ders almadık, hiç kimsenin aldatıcı vaatlerine aldanarak işe girişmedik. Bizim görüşlerimiz, bizim prensiplerimiz herkesçe malumdur ki Bolşevik prensipleri değildir ve Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık. Bizim itikadımıza göre, milletimizin hayat ve yükselmesinin temini kendi hazım kabiliyetine uygun olan görüşlerdir. Fakat esas itibariyle incelenirse, bizim görüşlerimiz -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki bu, dünyanın en kuvvetli bir esası, bir prensiptir. Elbette böyle bir prensip Bolşevik prensipleriyle çelişmez. Gerçi bize milliyetperver derler. Fakat biz öyle milliyetperverleriz ki bizimle işbirliği yapan bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milliyetlerinin icaplarını tanırız. Bizim milliyetperverliğimiz her halde bencilce ve mağrurca bir milliyetperverlik değildir ve bilhassa biz İslam olduğumuz için, İslamiyet açısından bizim ümmetçiliğimiz vardır ki milliyetperverliğin çizmiş olduğu sınırlı daireyi sonsuz bir sahaya nakleder ve bu itibarla da bu bakımdan bizim istikametimizde Bolşevik istikameti görülebilir. Bilhassa Bolşevizm millet içinde mağdur olan bir sınıf halkı göz önüne alır. Bizim milletimiz ise bütünüyle mağdur ve mazlumdur. Bu itibarla dahi bizim milletimiz insanlığı kurtarmaya teşebbüs eden kuvvetler tarafından himayeye layıktır. Bunları söylemekten maksadım, bu noktayı açık, samimi ve kati olarak ifade ediyorum, memleket ve milletimizi kurtarabilmek için, memleketin ahengini, intizamını muhafaza etmek lazımdır. Her tarafta muhtelif kafaların, dimağların, vücut-

ların teşebbüsü, memleketin içinde muhtelif cereyanlar, muhtelif vaziyetler doğurabilir. Halbuki efendiler, biz her taraftan, hariçten ve haricin tesiriyle dahilden sayısız taarruzlara, hücumlara maruz bulunmaktayız. Bu vaziyet içinde bizim için esas, sessizce birliği muhafaza etmektir. Bu birliğe böyle münferit teşebbüslerle halel getirdiğimiz gün, o münferit teşebbüslerin başarı neticeleri en parlak dahi olsa, bütünü kurtarmak kabiliyetinden mahrumdur.

14 Ağustos 1920

Büyük Millet Meclisi'nde Konuşma

(*ATABE,* c.9, s.172-177; *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 1, c.3, s.185-191, 197, 203-208)

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nden Doğan Halk Hükümetimiz Sovyet İdari Teşkilatından Farksızdır

Süleyman Sami Yoldaş vasıtasıyla gönderdiğiniz 15 Haziran 1920 tarihli mektubunuzu aldım. Milletimiz kendisini hiçbir suretle temsil etmeyen İstanbul hükümetinin kabul eylediği barış şartlarını reddetmiştir. Büyük çoğunluğu rençber ve köylüden meydana gelen milletimiz Batı'nın emperyalizm ve kapitalizm mahkûmiyetinden kendini kurtarabilmek için bunlara karşı birleşmiş olarak mücadeleye ve çarpışmaya karar vermiştir ve bu kararını tatbik etmektedir.

Türkiye İştirâkiyyûn Teşkilatı'nın da aynı kanaat ve gayeyle çalışmakta olmasını büyük bir memnuniyetle karşıladık.

Milletimiz Ankara'da vücuda getirdiği Büyük Millet Meclisi'yle mukadderatına bizzat ve tam bağımsızlık dairesinde el koymuştur. İşbu halk hükümetini vücuda getiren teşkilatımızın köyden itibaren nahiye, kaza, liva ve vilayet merkezlerine kadar her yerde halk tarafından seçilmiş birer heyeti idaresi vardır ve bu teşkilat Büyük Millet Meclisi Riyaseti'ne bağlıdır. İşbu teşkilat Mütareke'yi müteakip Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı altında vücuda getirilmiş bir teşkilattır. Bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti işbu teşkilattan doğmuştur ve dolayısıyla sovyet idari teşkilatından farksızdır. Toplumsal inkılap da lüzumlu safhalarını geçirmekte olup, bu inkılabı halktan doğmuş olan Büyük Millet Meclisi sevk ve idare etmektedir.

Gerek şahsen ben ve gerekse bütün mesai arkadaşlarım çoğunluğu rençber ve köylüden ibaret olan milletimizin bağımsızlığını tesis ve temin yegâne gayesini takip etmekteyiz.

Memleket ve milletimiz her taraftan emperyalist ve kapitalistlerin hücumlarına maruz bir halde olduğu gibi, fiilen bunlara iştirak eden İstanbul hükümetinin padişahına atfen memleket dahilinde çıkarılan devamlı karışıklıklardan

doğan mahalli anlaşmazlıklara da karşı koymak mecburiyetindedir. Dolayısıyla milletin birlik ve mukavemetini ihlal edebilecek zamansız ve fazla teşebbüslerden sakınmak, milletimizin kurtuluşu açısından elzemdir. Bu lüzumu göz önünde bulunduran Büyük Millet Meclisi toplumsal inkılabı sükûnetle ve esaslı surette tatbik etmektedir.

Gaye ve prensip itibariyle bizimle tamamen ortak olan Türkiye İştirâkiyyûn Teşkilatından maddeten ve manen hakkıyla istifade edebilmekliğimiz için teşkilatınızın sadece Büyük Millet Meclisi Riyaseti'yle irtibat tesis ve muhafaza eylemesi lazımdır. Türkiye dahilinde tatbik edilecek her tür teşkilat ve inkılaplar ancak bu kanal vasıtasıyla yapılabilir.

Aynı hedefe yürüyen Türkiye İştirâkiyyûn Teşkilatı'yla tamamen işbirliği yapılabilmek üzere Büyük Millet Meclisi nezdine tam yetkiye sahip bir delege göndermenizi ve Büyük Millet Meclisi tarafından Azerbaycan hükümeti nezdine delege olarak Bakû'ya gönderilmiş Memduh Şevket Bey'le irtibat tesis ve işbirliği eylemenizi rica eder ve bu vesileyle samimi hürmet ve selamlarımı takdim eylerim.

13 Eylül 1920

Bakû'da Türkiye İştirâkiyyûn Komitesi Heyeti Merkeziye Reisi Mustafa Suphi Bey ve Üyelerden Mehmed Emin Yoldaşlara

(*ATABE,* c.9, s.328-329; Fethî Tevetoğlu, *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler,* s.223-225; Hikmet Bayur, "Milli Mücadeleye El Koymaya Çalışanlar", *Belleten,* Ekim 1971, sayı 140, s.622-623)

Fukara Halkın Refah ve Saadetinin Temini Cihan İnkılabının Olduğu Kadar Bizim de Gayemizdir

Arkadaşlar,

12 Teşrinievvel 36 [12 Ekim 1920] tarihli mektubunuzu aldım. Kanaatlerinizde daha makul esaslara dönmeniz dolayısıyla memleket menfaatleri namına tabiatıyla memnun oldum. Her meslek ve görüşe hürmetkâr olmakla beraber, takip ettiğimiz büyük davanın gerektirdiği fikir ve emel birliğini her an nazarı dikkate almak vazifemizdir. Büyük ve esaslı inkılaplara etken olanların sathi ve hayallere dayalı yayın yapılması, manevi nüfuz ve şöhretleri itibariyle de zararlı olacağını bilirsiniz. Ortak gayelere samimiyetle yürüyen Anadolu, yapmak istediği inkılabın yahut cihan inkılabında almak istediği hürmet mevkiinin icap ettiği kadar uzak görüşlü ve onu bu inkılaba sevk edenler de daima yayın hususunda ahvalin hakikatlerine ve sağlam istihbarat kaynaklarına da-

yanmak mecburiyetindedir. Şikâyet ettiğiniz dedikodulardan haberdar değilim. Yayın itibariyle girdiğiniz münakaşadan bahsetmek istiyorsanız, buna ben de her iki tarafı kapsayan bir teessüfle müteessifim. Gazetecilik âleminin sahte kavgaları, kapitalist siyaset âleminin gösteriş düşkünü riyakârlıkları benim de, Anadolu'nun da nefret ettiğimiz şeylerdir. Hakikatler üzerinde yalnız ilmi münakaşalar olabilir. Anadolu'da İstanbul'un dedikoducu kamuoyu gibi gazeteci mücadeleleri etrafında toplanıp imtiyaz sahiplerini zengin edecek okurlar yoktur. Anadolu'da ancak hakikat etrafında toplanan ve bu uğurda her şahsi menfaati hakir gören fedakârane hissiyat vardır ve bu inkılap etkenlerinin ancak bu hissiyata dayanabileceklerini düşünerek onu artırmaya mesai sarf etmeleri lazımdır. Bütün cihanı kapsayan büyük inkılabın yenilikler silsilesi arasında bilhassa Anadolu yeni bir feyzi hayata[28] adaydır. Yalnız bu feyzi hayatı ona aşılarken sahte ve marazlı olan Avrupa hainane siyasetinin asırlardan beri tatbik ettiği imha politikasından malul ve perişan çıkan uzviyetini[29] daima nazarı dikkate almak lazımdır. Fukara halkın refah ve saadetinin temini cihan inkılabının gayesi olduğu kadar, şahsen benim ve arkadaşlarımın da gayesidir. Fakat yanlış tedbirlerle onu büsbütün mahrum ve perişan etmemek, saadet de ona tahammül edemeyeceği nispette vererek hayatını sarsmamak endişeleri de makul ve elzemdir zannediyorum.

Mektubunuzda saydığınız ve bol bol kullandığınız iltifatlara teşekkür ederken gazetenizin bilhassa gaye kabul ettiği ilkeleri yıkacak ve Anadolu'nun birliğini sarsacak yayınlardan sakınmayı vicdani bir vazife kabul ettiği için hatırlatmaktan kendimi alamıyorum. Muhabbetle gözlerinizden öperek başarılarınızı dilerim.

Ekim 1920

Yeni Dünya Başyazarı Arif Oruç ve
Yazı Kurulu Müdürü Mustafa Nuri Beylere

(*ATABE,* c.10, s.39-40; fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk/ Belgeler, El Yazısıyla Notlar, Yazışmalar,* s.56-61)

Her Şeyde Körü Körüne Taklitçilik Fenadır Bilhassa İnkılapçılıkta!

Rusya'da kanlı bir inkılap, Bolşevizm namını taşıyan koskoca bir komünizm inkılabı oldu. Türkiye de aynı yola paralel olarak aynı istikamete doğru gidiyor.

28 Feyzi hayat: Hayat mutluluğu, bolluğu. (Y.N.)
29 Uzviyet: Canlılık, organizma. (Y.N.)

Bu yürüyüşün tanzimiyle meşgul olanlar için, bu inkılabi hadisenin bütün ruhunu iyiden iyiye incelemek, onu anlamak ve bu anlayışla uyumlu bir hat ve hareket çizmek lazım olduğuna göre, bugün de Rusya'da gerçekleşen Büyük Bolşevizm İnkılabı ile Türkiye'de gerçekleştiğini görmek istediğimiz komünizm arasındaki hususiyetleri incelemek arzusundayız.

Rus Bolşevizmi ile Türkiye komünizmi arasında biri köken ve diğeri de tatbik tarzı itibariyle iki büyük hususiyet göze çarpar: Rusya'da Bolşevizm müthiş bir mutlak iradenin memleketin her köşesine dağıttığı zadegân ve türeme zadegân sınıflarının pek ağır baskıları altında doğmuş, aynı baskı altında büyümüştür.

Rus ihtilal edebiyatını okuyunuz: Avrupa'nın başka hiçbir memleketinde ve hiçbir devrinde bu kadar ateşli ve bu kadar kinli bir edebiyat daha yoktur. Tolstoy bile, kendisi ihtilal taraftarı olmadığı halde, eserleriyle Rus fukarası arasında kindarane bir ihtilal için istemeyerek ne kadar çok tohum saçmıştır!

Bir asır kadar devam eden Fransız ihtilal hayatında dahi Rus ihtilal edebiyatına benzer hiçbir şey yoktur. Sebebi şudur ki Rusya'da o müthiş çarlar despotluğu ve asilzadeler saltanatı bir taraftan, ilimler ve edebiyat ve bütün şiddetiyle incelemeleri de diğer taraftan birlikte yürümüşlerdir.

Bir taraftan çarlar ve baskıları hüküm sürerken, diğer taraftan da Rusya'da sanat duyarlılığı, ilmi ve felsefi fikirler büyük bir feyz ve kudretle bütün Rus hayatını sarsıyordu.

Türkiye'de böyle olmamıştır. Türkiye haricen[30] muzaffer olmadığı için, bütün dünyada ilim ve sanat feyzinin büyük bir kuvvetle yayıldığı devirlerde bunlarla meşgul olamamıştır. Dolayısıyla Türkiye'de ne yüksek ilmi ve felsefi fikirler ne de derin ve yeni bir sanat duyarlılığı meydana gelememiştir. Türkiye'de değil bir ihtilal edebiyatı, hatta milli bir edebiyat bile pek yeni, ancak son birkaç senelerde kendisini göstermiş, henüz doğmaya başlamıştır.

Dolayısıyla Türkiye'de komünizm, milletin ruhundan gelen yakıcı, yıkıcı, kırıcı ve dökücü bir ihtilalle gerçekleşecek değildir. Çünkü bu inkılap doğuşu itibariyle bunu hazırlayacak bir ihtiyaçtan gelmiyor. Bundan başka aynı neticeyi doğurması için ikinci bir sebep daha vardır: Rus İhtilali'nin bu kadar haşin, ani, seri, altüst edici bir kuvvetle hâkim olması için karşısında tesadüf ettiği mukavemetin de büyük bir tesiri olmuştur. Eğer çarlık, bütünüyle komünistlere, genel olarak Menşeviklere ve hatta ilericilere karşı kuvvetli teşkilata dayanan bir inatçı mukavemet göstermemiş olsaydı, yine Bolşevizm inkılabı bu kadar seri, kahredici, altüst edici olmazdı. Yani böyle yapmak isteyenler başarılı olmak için halktan o kuvveti alamazlardı.

İkinci bir hususiyet noktası da şuradadır: Rusya'da böyle bir inkılabı yapmaya kalkanların ellerinde gayet kuvvetli bir silah vardı. Rusya'da köylü kit-

30 *Hâkimiyeti Milliye*'de "haricen" şeklinde. Doğrusu "harsen" (kültürel bakımdan) olmalı. (Y.N.)

lelerini senelerden beri ezip bitirmiş arazi meselesi gibi koskoca bir mesele bulunuyordu. İnkılabı bu kadar seri, ani ve kahredici yapmaya karar verenler bu silahı kullandılar. Halkı sadece birtakım felsefi fikirlerle bir teoriye karşı isyana teşvik etmekle yetinmeyerek onlara pek kolay anlayacakları maddi bir değişim ve inkılap alameti gösterdiler: "İsyan ediniz" dediler, "bugün üzerinde amele ve esir olarak çalıştığınız bu topraklar sizin olacaktır!.." Halk, Tolstoy'un felsefesinden, Marx'ın teorilerinden, Gorki'nin edebiyatından ziyade bu topraklar için ayaklandılar. O topraklara kavuştukları zaman da inkılabı anladılar ve sevdiler.

Türkiye'yi komünizmin halk kitleleri için muhakkak surette hayırlı olan geleceğine götürmek isteyenler, Bolşevizm derecesinde seri ve ateşli bir inkılap için ne Rusya'daki tarzda bir doğuş ve hazırlanış ne de elde böyle bir kuvvetli silah göremiyorlar.

Aynı zamanda, esasen yukarı tabakadan idare edilmek lazım gelen bu hareket, yüksekten gelen bir mutlak idarenin -Rusya'da bulunduğu gibi- şiddetli ve inatçı bir mukavemetine de tesadüf etmiyor. Dolayısıyla Rusya'da Bolşevizmin kullandığı inkılap usullerini burada tatbik etmek istemek kadar inkılapçılıktan haberdar olmayış tasavvur edilemez. Bolşevizm inkılabı, bütün komünizm hareketleri için bir örnek, bir model değil; pek kıymetli, pek canlı, pek muazzam bir rehberdir. Bu rehberden istifade etmeyi, onun gösterdiği yollardan gitmeyi ne kadar candan arzu edersek, onun usullerini şekil itibariyle aynen taklit etmekten de o derece sakınırız. Her şeyde körü körüne taklitçilik fenadır, bilhassa inkılapçılıkta!

16 Ekim 1920

Rus Bolşevizmi Türk Komünizmi

(*ATABE,* c.10, s.45-46; *Hâkimiyeti Milliye,* 16 Ekim 1920 tarihli başyazı; F. Kandemir, *Atatürk'ün Kurduğu Türkiye Komünist Partisi ve Sonrası,* s.116-118; Doğan Avcıoğlu, *Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e,* s.704-706)

Rus Milletinin
İnsanlığın Kurtuluşu İçin Gösterdiği Yüce Fedakârlığa
Milletimizin Verdiği Büyük Değer

Sayın Komiser,

Türkiye'deki sefaretinizin müsteşarı tarafından bana sunulan 2 Temmuz 1920 tarihli mektubunuzu almaktan büyük bir şeref duydum ve Batılı emperyalistlerin ittifakına karşı verdiğimiz mücadele hakkındaki samimi değerlendirmenizden dolayı teşekkürlerimi arz ederim.

Kendi zincirlerini kırmakla yetinmeyip, iki seneden fazla zamandır bütün dünyanın kurtuluşu için emsalsiz bir mücadele veren, sonsuza dek ezenleri yeryüzünden silmek için duyulmamış acılara şevkle mukavemet eden Rus halkına Türk halkının duyduğu hayranlık hislerini bildirmek bana büyük bir mutluluk veriyor.

Rus milletinin insanlığın kurtuluşu için gösterdiği yüce fedakârlığa milletimiz büyük değer vermektedir. Aynı şekilde milletimiz de yüzyıllar boyunca savaşarak Müslüman ülkeleri müdafaa etmiş ve Avrupalı emperyalistlerin şiddetli hedefi haline gelmiştir. Kesin olarak inanmaktayım ve bu inancımı yurttaşlarım da paylaşmaktadır ki bir taraftan Batılı emekçiler, diğer taraftan köleleştirilen Asya ve Afrika halkları, bugün milletlerarası sermayenin onları birbirine kırdırmak, köleleştirmek ve efendilerinin azami kârı için onları kullandığını anladıkları ve sömürge politikalarının bir cinayet olduğu bilinci dünya emekçi kitlelerinin kalbine yerleştiği gün burjuvazinin iktidarı son bulacaktır.

Rus Federatif Sovyet Cumhuriyeti Hükümeti'nin Avrupa emekçileri üzerindeki yüksek manevi nüfuzu ve Müslüman âleminin Türk halkına sevgisi bize güven vermektedir ki sabır ve cehaletten ileri gelen bir kadercilikle Batılı emperyalistlerin iktidarlarını destekleyenlerin sıkı işbirliğimiz sayesinde Batı emperyalizmine karşı birleşeceklerine kuvvetle inanıyoruz.

22 Ekim 1920

Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti
Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin'e

(*ATABE*, c.10, s.64-65; Arhiv MİD RF'den (Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Arşivi) aktaran: *Dokumentı Vneşney Politikı SSSR* (SSCB Dış Politika Belgeleri), Politiçeskoy Literatun Gosuderstvennoe İzdatelstvo, Moskova, 1959, c.3, s.11-12)

Batı'nın Zalimlerince Ülkesi Parçalanmak Haysiyeti, Bağımsızlığı Çiğnenmek İstenen Türk Milletinin Ayaklanması

Efendiler! Batı'nın hiçbir vakit affedemeyeceğimiz zalimleri, memleketimiz Türkiye'yi parçalamak, bu topraklarda yaşayan milletimizin haysiyetini, bağımsızlığını ayaklar altına almak için verdikleri asırlık kararı en nihayet tatbik mevkiine koyarken, milletimiz, bugün cihanı kapsayan inkılaplar ve ihtilaller içinde mevcudiyetini muhafaza lüzumuna kanidir. Bu kanaat, memleketimizin ve milletimizin bütün insanlık dünyasına cidden kıymet sahibi olduğunu haklı olarak takdir ettirmelidir. Millet, kendine bütün zalim nazarlar ve feci teşebbüsler karşısında ciddi, hakiki mevcudiyetiyle ayaklandı. Ve bunun neticesi olarak Ankara'da Büyük Millet Meclisi vücuda geldi. Tabiatıyla hainlerden bahsetmek istemem. Fakat kanaatime göre, bütün millet fertlerimiz, bu teşekkül eden vaziyetin sağlamlaştırılması ve takviyesi ve başarısı için bütün mevcudiyetlerini hasretmişlerdir.

Bunun en kıymetli ve bariz misali, mevcudiyetleriyle teessüs etmiş olan bu askeri müessesenin teessüsünü icap ettirmiş olan muhataplarımız gençlerdir. Hakikaten bu gençler başlarında subayları ve öğretmenleri oldukları halde buraya gelmişler ve burada fedakârlığın maddi bir misalini vücuda getirmişlerdir. Bundan dolayı esasen dedikleri takdire ve tebriğe değerdir.

Efendiler! Milletimizin ve onun sevk ve idaresini üstlenmiş olan Büyük Millet Meclisi'nin büyük mücadelede mutlaka başarılı olacağına eminim. Bu hususların temini için sebepler ve etkenler, vasıtalar mevcuttur. Burada, yalnız şunu belirtmek isterim, bu sebeplerin ve etkenlerin başında en tesirlisi ordumuzdur. Ordumuz, hayat ve haysiyet mücadelesinde milletin ve milletin gayelerinin yegâne dayanağıdır. Ordunun kendisine düşen bu yüce vazifesinde hakkıyla başarılı olabilmesi için lazım gelen vasıfların birincisi demir gibi bir disiplindir. Orduda disiplinin yegâne tecelli vasıtası aydın, kahraman, fedakâr subaylardır.

Bugün ordumuz subayları saydığım vasıflara tamamen sahiptir. Fakat buna bir şey ilave etmek lazımdır ki bu içinde bulunduğu şu fevkalade ahval ve şartların heyecanlarıyla, gayeleriyle yetişecek olan genç subaylarımız bize bağımsızlık için daha kuvvetli ümitler bahşedeceklerdir.

1 Kasım 1920

Ankara Subay Adayları Talimgâhı'nın
Diploma Töreninde Konuşma

(*ATABE,* c.10, s.84-85; *Hâkimiyeti Milliye,* 7 Kasım 1920)

Türkiye ile Rusya Arasındaki Dostane Münasebetlerin Takviyesine İtina Edilmesi

Madde 1) Rusya'yla yapılmasına teşebbüs edilip maddeleri iki taraf delegelerince parafe edilen dostluk ahitnamesi imza edilsin edilmesin Türkiye ile Rusya arasındaki dostane komşuluk münasebetlerinin takviyesine itina kılınması.

Madde 2) Söz konusu ahitnamenin Van ve Bitlis meselesi bertaraf edilmek şartıyla imzası hususuna gayret edilecektir.

Van ve Bitlis'in terkini Ankara hükümetinin kabul edememesindeki sebepler aşağıdadır:

Evvelen: Ankara hükümetinin teşekkülünün sebep ve hikmeti, Misakı Milli dahilindeki arazinin muhafazası ve bu arazide oturan ahaliye siyasi ve iktisadi bağımsızlığın teminidir. Bu uğurda bu kadar müthiş mücadelelere girişmiş olan hükümetimiz böyle bir zaaf eseri gösterdiği takdirde derhal devrilir ve iktidar İstanbul'daki İngiliz mahmilerine[31] geçer. Bu halin vukuunda İngiliz, hilafet nüfuzunu istediği gibi kullanmakta ve o sayede gerek Kafkasya gerek Orta Asya Müslümanlarını kendi emperyalist gayeleri uğrunda ve Bolşevikliğin aleyhinde kullanmakta serbest kalır.

İkinci olarak: Ermeniler Van ve Bitlis'e sahip olunca Irak'taki İngilizlerle bağlantı sağlayacaklarından, bu sayede bütün Yakındoğu'da İngilizlerin mevkii fevkalade sağlamlık kazanacaktır.

Madde 3) Rusya Müslümanları ve genel olarak İslam milletleri hakkında görüşümüz, bunların muhtariyetlerinin genişletilmesine ve hilafet makamına olan manevi bağlılıklarının takviyesine çalışılacaktır. Rusya'nın bu hususdaki hassasiyeti malum olduğundan, gayet ihtiyatkârane hareket edilecek ve her fırsatta bundan maksat İslamcılık ve Turancılık gibi eğilimler olmayıp, sırf Türk ve İslam kavimlerini de herkes gibi hür ve mevcut medeniyetten istifadeye kadir bir hale getirmek olduğu beyan olunacaktır. İslam âlemi üzerindeki manevi nüfuzumuz, daima aralarında barışın tesisi, nifak ve anlaşmazlığın giderilmesi, eğitimin yaygınlaştırılması uğrunda sarf olunacaktır. Bunlara Batı emperyalistlerinin bütün İslam kavimlerini esaret altına almaktaki hırsları etraflı izah edilip bu cereyana karşı Bolşeviklere dayanmanın lüzumu anlatılacaktır. Bu isteğin husulü için de Bolşeviklere de İslam kavimlerin âdetlerine, hukukuna, ananelerine ve hürriyetine ve bilhassa memleketlerinin iktisadi kaynaklarına sahip olmaktaki meşru hukukuna riayet edilmesinin lüzumu anlatılacaktır. Ancak bu sayede Bolşeviklerle İslam âleminin Batı emperyalizmine karşı birlikte harp edebileceği iyice izah edilmelidir.

31 Mahmi: Himaye gören, korunan. (Y.N.)

Madde 4) İslam âlemi, Bolşevikler ve Batı emperyalist devletleri arasındaki münasebetler hakkındadır.

Sömürgelerin fethinden ancak fatih memleketin banker ve sermayedarları istifade edip, amele ve fukara halk bundan zararlar görür. Mesela harpten evvel hiçbir zengin sömürgeye sahip olmayan Almanya, sanayi hususunda İngiltere'den ve başka her hususta Fransa'dan ileride bulunmaktaydı. Dolayısıyla sömürge fethi ancak sermayedarların fazla miktarda artmasından memleket dahilinde kâfi bir kâr temin etmeyen sermayelerini daha verimli bir surette nemalandırmasına ve dolayısıyla işi azalan Avrupa proletaryasını daha ucuz bir surette istihdama yarar. Diğer taraftan son zamanlarda Batı'da büyük grevler esnasında sömürgeler amelesi kullanılmaya başlanıldığından, bu suretle birçok grevler neticesizliğe mahkûm edildiği gibi, yavaş yavaş asayişi temin ve büyük şehirler proletaryasının gösterilerini dağıtmak üzere sömürgelerin askerleri kullanılacaktır. Dolayısıyla gerek Batı emekçileri gerek sömürgeler ahalisi sermayedarlar elinde birbirini ezmeye yarayan bir alet halindedir.

Bu hakikatlerin daima daha geniş bir ölçekte Batı amelesine telkini ve sömürgelerin bağımsızlıklarının iadesi uğrunda ve sömürgeler politikasından vazgeçilmesi hususundaki propagandanın gittikçe şiddetlendirilmesi Sovyet hükümetinden, Komünist Fırkası'ndan ve Üçüncü Enternasyonal'in İcra Komitesi'nden ısrarla talep olunacak ve bu konudaki yayınlar daima takip olunacaktır.

Keza aynı vasıtalarla Batı amelesine, Batı'da Türklere olan düşmanlığın, İslam âleminin sömürgeler haline girmesini engellemek için devamlı çalışmış oldukları ve dolayısıyla Türklere karşı yapılan seferlerin proletaryanın menfaatlerine zararlı olduğu anlatılacaktır. Şu yön de gözden uzak tutulmamalıdır ki Harbi Umumi'nin yarattığı iktisadi buhran sona erdikten sonra emperyalizm ve kapitalizmi devirmek pek güç ve imkânsız olur. Dolayısıyla bu maksatlara önümüzdeki seneler zarfında ulaşmaya son derece gayret olunması vaciptir. [...]

Madde 9) Rum, Ermeni gibi Batı emperyalizminin hizmetçisi olan milletlerle mesleklerinde sebat ettikleri müddetçe anlaşmamızın imkânı yoktur.

Madde 10) Yunanistan ancak Türk çoğunluğun oturduğu İzmir ve Trakya'dan ve İngiliz köleliğinden vazgeçtiği takdirde bizimle dost olabilir. [...]

Madde 15) İstanbul'da iktidar mevkiine gelen ve gelecek hükümetler hakkında görüşümüz:

Türk milleti hiçbir vakit ve hiçbir bahaneyle düşman elinde oyuncak olmaya mahkûm olan bir hükümete mukadderatını teslim edemez. Dolayısıyla İstanbul'daki askeri işgal devam ettikçe İstanbul'u payitaht olarak tanımamızın imkânı yoktur.

Emperyalist devletlerle barış meselesinde görüşümüz:

Misakı Milli dahilindeki arazide tam bir surette siyasi ve iktisadi bağımsızlığa sahip olmak istiyoruz.

Bu gayeye ulaştığımız takdirde bunun diğer mazlum kavimler tarafından bağımsızlığın elde edilmesi ve temini için gayet kuvvetli bir kötü misal olmasından korktukları içindir ki buna düşmanlarımız bir türlü razı olamıyorlar.

Dolayısıyla bu konuda gerek maddeten gerek manen bize yapılacak her türlü yardımın cihan emperyalizmini yıkmak hususunda ne kadar büyük bir ehemmiyete sahip olduğunun her fırsatta izahıyla gerek Rus gerek Batı sosyalist matbuatında bu yolda yayınlarda bulunulması vasıtalarının temini talep olunmaktadır. [...]

Madde 18) Ruslarla aramızda her neyle alakalı olursa olsun müzakereler cereyan ettiğinde kararlaştırılmış şartların karşılıklı olmasına daima dikkat edilip bize karşılık olarak bahşedilmeyen bir hakkın bizim tarafımızdan onlara katiyen bahşedilmemesi.

1 Aralık 1920

Moskova Sefiri Fuat Paşa'ya Verilen Talimatnamenin Özeti

(*ATABE,* c.10, s.130-133; fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923,* c.1, s.190-206)

İnkılapçı ve Bağımsızlık Taraftarı TBMM Hükümeti

İnkılapçı ve bağımsızlık taraftarı Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine karşı beslediği dostluk hislerinin bir nişanesi olmak üzere senaverlerine[32] yadigâr olarak yüksek vasıtalarıyla gönderdiği servis takımından dolayı kardeş Azerbaycan İçtimai Şûralar Cumhuriyeti'ne özel teşekkürlerimin tebliğini zatıâlilerinden rica eylerim, efendim.

8 Aralık 1920

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Nezdinde
Azerbaycan İçtimai Şûra Cumhuriyeti Fevkalade Delegesi
Behbud Şahtahtinski'ye

(*ATABE,* c.10, s.146; Dışişleri Bakanlığı Arşivi-Hedaya'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.1, s.400-401; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Aralık 1920, s.2; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.362)

32 Senaver: Metheden, öven. (Y.N.)

Bolşevizmin ve İslam Dünyasının Ortak Gayesi: Kapitalist İdaresinin Hayat ve Kuvvet Aldığı Batı Emperyalizmini Devirmek

Reis Yoldaş! Telsiz telgrafla Moskova'dan vaki olan bir tebliğle Sovyet Rusyası tarafından Dağıstan'ın bağımsızlığının tanındığını öğrendik.

Bu mesut kararın Bolşevizm dünyasıyla İslam dünyası arasındaki münasebetlere fevkalade iyi tesir yapacağına ve bu suretle bizleri halihazır kapitalist idaresinin hayat ve kuvvet aldığı Batı emperyalizmini devirmekten ibaret olan müşterek gayemize daha ziyade yaklaştıracağına şüphe etmiyorum. Bu mesut neticenin ancak sıkı sıkıya işbirliği yapmamızla mümkün olacağına kani olduğumdan dolayı, bizi birbirimize bağlayan bağları daha ziyade kuvvetlendirecek ve sağlamlaştıracak her hadisenin beni sevindireceğini ve memnun edeceğini beyan ve Rus Sovyet Cumhuriyeti'nin zatıâlilerinden esinlenmiş olarak Doğu'da tesis ettiği uzak görüşlü ve akılcı siyasetten dolayı teşekkürler arz ederim. Doğu'da ve bütün dünyada hak ve adaletin yakın zaferine büyük bir imanla kani olarak ihtiramlarımın kabulünü rica ederim, Efendim.

18 Aralık 1920

Moskova'da Halk Komiserleri Meclis Reisi Lenin Yoldaş'a

(*ATABE,* c.10, s.171; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü [TİTE] Arşivi, Kutu 74, Belge 3; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.367-368)

Toplumsal İnkılap Milletin Gelişme ve Eğilimine Bağlıdır

[...] Bizim Ruslarla olan münasebetlerimizde esas olarak kapitalizm aleyhine, yani komünizm esaslarına temas dahi edilmemiştir. Görüşebilmek için komünist olunuz veyahut olmaya mecbursunuz diye kimse bize bir şey demediği gibi, sizinle dost olabilmek için komünist olmaya karar verdik dememişizdir. Böyle bir esas mevcut değildir. Yalnız Rus Bolşevik hükümeti komünisttir ve asli gayesi budur. Bütün milletlere bu fikri, bu asli toplumsal kaideyi uygulatmak ister. Şunu anlatmak isterim ki, biz buna mâni olacağız veyahut bunu yapmayacaksınız demek, Rusya Bolşevik hükümetinin mevcudiyetini tanımamak ve onu reddetmek demektir ki, bunu da yapamayız. Yalnız memleketimize ve milletimize zarar verebilecek tarzda gelmesine karşı kati tedbirler almak mecburiyetindeyiz ve bu tedbirleri almakta onlar elbette bize muhalif olamaz. Yalnız hükümet başkadır, hükümetin resmi ricali başkadır, bir de genel ola-

rak millet içinde bulunan cemiyetlerin teşebbüsleri başkadır. Malumu âliniz, Rus hükümet ricaliyle olan temasımızda başka türlü konuşulduğu halde diğer taraftan mesul olmayan birtakım insanlar tamamen Rus komünistliğini memlekete sokmak için teşebbüslerde bulunabilirler. Dolayısıyla bu toplumsal bir meseledir. Biz burada toplumsal inkılaptan bahsetmiyoruz. O, milletin gelişme ve eğilimine bağlıdır.

3 Ocak 1921

(*ATABE*, c.10, s.248; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 1, c.7, s.160-161)

Vatanın Bağrına Düşman Dayasın Hançerini Bulunur Kurtaracak Bahtı Kara Maderini

Mustafa Kemal Paşa (Ankara): Arkadaşlar, Muhiddin Bey'in gayet kıymetli sözlerinin hasıl ettiği hissiyata tercüman olmak üzere bir iki kelime arz edeceğim. Milletimiz bugün bütün mazisinde olduğundan daha çok ve ecdadından daha çok umutludur.

Bunu ifade için şunu arz ediyorum. Kendilerinin tabiri üzere cennetten vatanımızın bekçisi olan merhum Kemal[33] demiştir ki:

Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini
Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini

İşte ben bu kürsüden bu yüce Meclis'in Reisi sıfatıyla, yüksek heyetinizi teşkil eden bütün üyelerin her biri namına ve bütün millet namına diyorum ki:

Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini

(Sürekli alkışlar.)

13 Ocak 1921

Bursa Mebusu Muhittin Baha Bey'in Sözleri Hakkında Büyük Millet Meclisi'nde Konuşma

(*ATABE*, c.10, s.285; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 1, c.7, s.285)

33 Namık Kemal. (Y.N.)

Ankara'da Dikmen sırtlarında kar üstünde dinlenirken (12 Şubat 1921)

Bir İnkılapçı Olarak Eminim ki
Rusya ve Türkiye Arasındaki İttifak İnsanlığı Kurtaracaktır ve
Komünizm Fikri Er Geç Muzaffer Olacaktır

Mustafa Kemal: [...] Şimdilik belli olan şu ki Ethem, amacına ulaşabilmek için bir yandan Pehlivan çetesinin kumandanı türünden insanlara dayanırken, bir yandan da komünist görünmeye çalışarak Eskişehir işçilerini kendi yanına çekmeye çalışıyordu. Bu amaçla buraya bir adam yolladı. *(Önceleri diyorlardı ki bu komiser Rus elçiliğinde görüşmeler yapmak için gönderilmiştir-Upmal.)* Verilen talimata göre işçilere çağrı yazacaktı. Bu çağrı Hüsnü'nün yardımıyla Nizamettin tarafından ve sizin elçilikte yazıldı. *(Hüsnü bizim tercümandır; kendisi bizim oralarda esir olarak kalmış subaylardandır. Tabii ki Hüsnü hiçbir çağrı falan yazmamıştır. Hüsnü'yü gayet kötü görmekteler; zira kendisini sık sık ziyaret etmesi, yani ajanlık yapması konusunda Kemal'in isteğini geri çevirmişti, yani ona gitmemişti-Upmal.)* Biz tespit etmişiz ki Nizamettin bu talimatı Ethem'den almış, elçiliğe giderek orada söz konusu çağrıyı yazmış ve matbaaya götürmüş, daha sonra tekrar elçiliğe saklanmıştır. Bütün bunlar, benim ajanım olan ve şimdi diğerleriyle birlikte hapiste bulunan Ethemcilerden biri tarafından tespit edilmiştir. Sizden onu saklamamanızı rica ettiğimizde, bize dediler ki kendisi elçilikte değildir, oysa aslında oradaydı ve bunun böyle olduğu üç gün sonra özel görevli bir Türk tarafından oradan alındığında belli oldu.

Upmal: Nizam'ı bizden kimse almadı, kendisi gönüllü olarak elçilikten çıktı. Aslında kendisinin Ethem isyanına gerçekten katılmış olduğu, Yunan ajanlarıyla, İtilafçılarla ilişkileri kanıtlanırsa, sizin yasalara göre idam edileceğini bildiği halde böyle davrandı. Kendi vicdanında ciddi bir suç işlemediğini bildiği için, kendisi polise giderek tutuklanmasını istedi. Amacı, artık bazı çevreler tarafından abartılmaya başlamış olan bu suçlamaları mahkemede çürütebilmekti. Grekofili,[34] vatana ihanet gibi inkılapçı kuvvetleri karalayıcı suçlamalardı bunlar. Benim makamımda herhangi bir çağrı kaleme alınmadı. Sizi şerefimle temin ederim ki Yoldaş Hüsnü böyle bir bildirinin yazılmasına katiyen katılmadı. Eğer Hüsnü Yoldaş bu işe bir şekilde katılmış olsaydı, bundan kati surette haberim olurdu. Bu çağrının içeriğinin ne olduğunu bile bilmiyoruz. Duyumlara göre, Komintern dergisinin kapağından esinlenmiş bir içeriği varmış: Zincirlerini koparan bir işçi.

Mustafa Kemal: Nizamettin'in, bizim yasalara göre asılacağını bile bile ve hiçbir zorlama olmadan, sırf iftiraları çürütmek için kendiliğinden polise teslim olma cesaretini göstermesine ilişkin görüşleriniz yanlıştır. Bu tür adamlarda öyle güçlü bir ruh yoktur. Biz şu anda bütün emperyalist Batı devletlerine ve onların dahili işlerimize karışmalarına karşı savaşıyoruz. Onların elçilikleri, önceden sadece hükümetimiz tarafından aranan insanları saklamakla uğraştı. Eğer Rus elçiliği de bütün komünistleri gizlemekle uğraşacaksa, o zaman diyebiliriz ki Türkiye'de bağımsızlık gerçekleşmeyecektir. Eğer bize dost olan elçilik, iktidarımızın altını oyarsa, biz buna sabredemeyiz ve dostluk nefrete dönüşebilir. Rusya'da birçok komünist olmayan Müslümanlar var. Onlar Moskova'daki Türk elçiliğine gelebilirler ve diyebilirler ki "Biz komünist olmadığımızdan dolayı aranıyoruz. Bizi burada saklayın". Eğer bizim Moskova'daki elçiliğimiz bu türden suçluları saklamaya başlasa, siz ne derdiniz?

Upmal: Siz söyleyin Paşam, siz ne yapardınız; eğer şans eseri size bir inkılapçı düşse, görüşleri sizin dünya görüşünüzden biraz ayrılsa da ve aynı zamanda evinizin içi ve dışı ajanlarla doluyken, caddede polisler kol gezerken, siz, onu polisin eline teslim edecek "mertliği" kendinizde bulur muydunuz?

Mustafa Kemal: Hayır. Ben de bir inkılapçı olarak, bana, arandığından dolayı saklamam için gelen bir inkılapçıyı teslim etmezdim; ama hatırlamak icap eder ki biz, iki halkın temsilcileri olarak, bizim olduğu kadar, sizin de çıkarlarınıza olan emperyalizme karşı mücadele için gerekli olan ve yeni başlayan münasebetlerimizi kuvvetlendirme vazifesiyle burada bulunmaktayız. Bu yüzden

34 Grekofili: Yunan taraftarlığı. (Y.N.)

şahsi hislerin tesiriyle değil, sadece hükümetlerimiz tarafından bize verilen yüce vazifelerimizin bilinciyle hareket etmeliyiz. Bu yüzden bu hadisede elçiliğin kendisine verilen yetkiyi aştığını düşünüyorum. Bizim münasebetlerimiz, iki ülkenin elçilerinin münasebetleridir, iki inkılapçı komitenin münasebeti değil. Son hadisede biz de değişik şekilde davranabilirdik. Esas olarak, bu son hadisede, bizim çok hoşgörülü davrandığımızı düşünüyorum.

[...]

Mustafa Kemal: Burada kimseyi komünist olduğundan dolayı tutuklamıyorlar. Bütün tutuklamalar diğer suçlardan dolayı gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de gericilik yoktur. Sadece bazı kişileri yönlendirerek mücadelemiz açısından çok önemli olan fikir birliğimizi bozmaya çalışıyorlar. Bir hususun çok iyi anlaşılması gerekir: Biz, mücadeleyi başlatırken, halkı açık, net ve herkes için anlaşılır olan tek bir fikir etrafında topladık. Bu, milli bağımsızlık fikriydi. Şu anda Anadolu hükümetinin başka bir amacı yoktur. Bu amaca ulaşabilmemiz için aramızda birlik olması şarttır. İnkılapçı çalışmanın iki yolu vardır. Birisi, halkı kendi kişisel fikrine boyun eğmeye zorlamaktır. İkincisi, halkın hislerini tartarak, çoğunluğun istekleri doğrultusunda hareket etmektir. Bugünkü ortamda birliğimizin korunabilmesi için ikinci yoldan gitmek zorundayız. [...]

Mustafa Kemal: Suphi'yi şahsen tanımıyorum, fakat burada onu oldukça iyi tanıyan insanlar var. Eğer Suphi, anlattıkları gibi kötü olmasaydı, fark etmeyecekti; halk onu kabullenmeyecek ve onun ağzından çıkan bütün iyi ve samimi fikirler halk için kötü olacaktı. Çünkü bu fikirler insanların itimat etmediği birinden kaynaklanıyordu. Türk halkının itimat etmediği birinin Türkiye inkılabı için bir anlamı olabilir mi? Rusya'da Suphi'ye büyük bir itimat var, hatta Lenin, Doğu'daki inkılap meselelerinde ona danışıyor. Eğer siyasi amaçla şimdi Suphi'yi desteklersem, Erzurum halkı bana karşı ayaklanır. Şahsi olarak ben ve yoldaşlarımdan birçoğu komünizmin taraftarıyız, ama hal ve şartlar bizim bu konuda susmamızı gerektiriyor. Eğer ben yarın komünist olduğumu açıklasam benim tesirimden eser kalmaz.

Upmal: Kesinlikle haklısınız. Görünüşte tarafsız kalmak amaç bakımından şimdilik en doğrusu. Ancak zaten sizin vaziyetiniz herkesçe biliniyor.

Mustafa Kemal: Rus komünistlerine karşı bir hareket yok. Sadece açık olarak Türkiye'nin dahili işlerine açıkça karışan Rus komünistlerine ve onların bazı partileri ile teşkilatlarına karşı bir hareket var. Ben kendim bu harekete mensubum. Anlamak gerekir ki komünizm bile Türkiye'de bizim işimizdir. Hiçbir ülke önümüze komünist olmamız için şartlar süremez. Bu bizim hakkımız.

Upmal: Belirtmeme izin verin, ben kendimi tamamıyla bu sürecin içine katayım. Kimsenin komünizmin Anadolu'ya hemen sokulması gibi bir talebi yok. Sadece akıllı eleştiri yapanlar düşünebilirler ki şu an sadece Türkiye, hücrelerin güçlerini kullanabildikleri yerlerde adım adım büyümeleriyle ve Türk öncülerinin komünist dünya görüşünün yavaş yavaş çalışmasını yapmalarıyla komünizm fikrinin propagandasının uzun yolundan geçebilmesi mümkündür.

Mustafa Kemal: Komünizm meselesi Türk halkı tarafından çözülmeli. Lenin ve Çiçerin resmi olarak, Radek ise özel görüşmelerimizde komünizmin Türkiye'de her şeyden önce bu ülkenin evlatlarının işi olduğu görüşümüzü tamamen doğruluyorlar. Başka kuvvetlerin dahili işlere her müdahalesi ve her inkılap aşılama girişimi mutlaka mukavemetle karşılaşacaktır ve galeyana neden olacaktır.

Upmal: Tamamen doğru. Biz sizinle bu konuda geçen yılın Ekim ayında konuşmuştuk. Evet, bizim liderler duysalardı olağanüstü üzüntü duyacaklardı, samimi Türk komünistlerinin bile kendi görüşlerini ifade etmelerine izin verilmemektedir. Bu onları fevkalade üzecektir; dahası, bazı hususlar üzerinde tekrar düşünmeye zorlayacaktır.

Mustafa Kemal: Benim bulunmadığım sıralarda bizim burjuvalar Rus komünizmi aleyhinde tam bir fırtına koparmışlar. Bunu duyunca geldim ve dedim ki "Komünizm toplumsal bir meseledir. Komünizmin mahiyeti ilmi olarak tespit edilmiştir. Ona karşı zor kullanılması sadece hareketin büyümesine yarayacaktır. Dolayısıyla halkın komünizmi tanımasına imkân sağlamak, sonra halkın görüşünü sormak gerekir." Ben bu amaçla Türkiye'de Türk Komünist Fırkası'nı kurdum. Görevi, komünizmi şartlarımıza tatbik edilebilme bakımından ilmi olarak açıklamaktan ibarettir. Söz konusu parti devlet denetimi altındadır.

[...]

Upmal: İstanbul'la alakalı haberleriniz benim için beklenmeyen bir şey değil. Üç gün evvel vaziyeti tahlil ederken bende bir intiba oluştu. İstanbul ve Ankara arasında dahili vaziyet konusunda büyük bir fark yok. Aynı zamanda, Ankara'da gerici eğilim kuvvetlendiğinde, orada ve burada aynı şekilde şahsi dokunulmazlık görmezden gelinerek, komünist teşkilatlarda tutuklamalar oluyor.

Mustafa Kemal: Upmal Yoldaş'ın sözlerini düzeltmek istiyorum. Onun Rusya'ya böyle yalan ve yanlış tasavvurlarla gitmesi beni üzüyor. İstanbul ile Ankara'nın siyasetlerini kıyaslamak imkânsız. Heyetin oluşan vaziyette bir tesiri yok.

Sizin TKF'nin Ethem meselesinde kendi itibarını kırması konusunda ve Ethem'in suçunun suçsuz olan THİF'ye yüklenmesi konusundaki fikriniz doğru değildir. Ethem ve ekibi Fırka'ya benim haberim olmadan Hakkı Behiç tarafından kabul edilmişti. Ethem kendi şahsi çıkarları doğrultusunda hareket ediyordu.

Upmal: Dahası, Ethem, Fırka'ya TKF MK kararıyla ve kendisinin haberi olmadan alınmıştır. Bu da MK'nin belli bir ilkesizlik içinde bulunduğunu ve titiz olmadığını göstermektedir.

Mustafa Kemal: Hakkı Behiç hiç kuşkusuz samimi bir inkılapçıdır. Düşünmüş ki inkılap için silahlı kuvvete ihtiyaç var ve bu kuvveti Ethem'in ekibinde bulmak istemiştir. Bunu anladım ve bir defasında ona dedim ki burada inkılap orduya dayanacaktır. Kendisi herhalde buna inanmadı, idealine doğru koştu ve Ethem'in macerasına sürüklendi. Bunu kahramanca bir adım olarak adlandırabiliriz.

Upmal: Sizinle aynı görüşte değilim. Bendeki bilgiye göre, Ethem macerasını esasında FMK (Fırka Merkez Komitesi) üyesi olan Türkler desteklemişler, Çerkesler birkaç kişi.

Mustafa Kemal: Hayır, bütün diğer üyeler esasen rejime bağlı kişiler. Fırka'nın zenginlerden oluşturulduğu bir gerçek. Türkiye Halk İştirâkiyyûn Fırkası Merkez Komitesi üyeleri ne yazık ki şahsi menfaatlerini güden kişilerdir. Size daha önce söylemiştim, burada samimi bir komünist fırkası kurabilmek çok zordur.

Upmal: Elbette, hatta Heyeti Vekile mensupları dahi Meclis'te komünizmle açıkça alay ederek, ütopya diye niteliyorlar; komünizm uygulanmaya başladığında, adalet ve mülkiyet haklarının kaldırılmasından sonra, sözüm ona ekmek de karneyle verilecekmiş.

Mustafa Kemal: Ben bunu duymadım. Halk komiserlerinden[35] kim, nerede söylemiş?

Upmal: Bunu bütçe görüşmeleri sırasında Ferit söyledi. Dönemin bütçe açığı bizim altınlarla kapatılmıştı.

35 Heyeti Vekile üyeleri kastediliyor. (Y.N.)

Mustafa Kemal: Ben, Maliye Halk Komiseri Ferit'in Meclis'te komünizmle alay ettiğini duymadım. Eğer bir şey söylemişse, Şükrü'nün şahsına karşı söylemiştir. Havaya girerek ve sinirlenerek Şükrü'yü çürütme gayesini unutmuş ve sınırı aşmış olabilir. Ben size daha önce söylemiştim, burada komünizme değil, Nâzım, Şükrü ve diğerleri gibi nefret edilen şahıslara karşı tepki var. Onların ağzından çıkan en iyi ve kutsal sözler bile itimatsızlık doğurmakta ve tepkiyle karşılanmaktadır. Şimdiki karışıklığı komünizme karşı tepki olarak değerlendirmek yanlıştır. Zira TKF'ye karşı bir saldırı yoktur. Bu, THİF'nin başında duran insanları ve onların dayatmaya çalıştıkları ithal komünizmi hedef alan bir cereyandır. Türkiye'de diğer ülkelere katiyen benzemeyen, ülkemizin şartlarına ve özelliklerine uyan özel bir komünizme ihtiyaç vardır.

Upmal: Komünizmin esasları milletlerarasıdır.

Mustafa Kemal: Heyeti Vekile'den birisinin söylediği "TKF, komünizme karşı mücadele gayesiyle kurulmuştur" sözleri yanlış anlaşılmıştır. TKF, yabancıların vaat ettikleri ithal komünizme karşı mücadele etmek, ayrıca ülkemizin özel şartlarına uygun olarak komünizm görüşlerini ilmi esaslara dayanarak yayabilmek gayesiyle kurulmuştu.

Bütün dünya biliyor ki Ruslar en iyi inkılapçılardır. Ama onlar çağdaş Türkiye şartlarının ne kadar zor ve çetin olduğunu bilselerdi, bizim şimdiki davranışlarımızı takdir ederlerdi.

[...]

Mustafa Kemal: [...] Daha okul sırasında hapishaneye düşmüş ve yıllarca sürgünlerde dolaşmış bir inkılapçı olarak eminim ki Rusya ve Türkiye arasındaki ittifak insanlığı kurtaracaktır ve komünizm fikri er geç muzaffer olacaktır. Lenin'e, Troçki'ye, Çiçerin'e ve diğer yoldaşlara selamlarımı iletmenizi rica ederim. Size mesut yolculuklar dilerim.

Upmal: Görüşleriniz elbette olduğu gibi Moskova'ya iletilecektir. Hoşça kalın.

24 Ocak 1921

Sovyet Misyonu Sekreteri Upmal ile Görüşme

(*ATABE*, c.10, s.319-328; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Doğu Halkları Propaganda ve Harekât Konseyi Koleksiyonu, Fond 544, Liste 3, Dosya 114, Yaprak 90, 90 arkası... 95 arkası, 96; *Aydınlık*, 5 Kasım 2000, sayı 694, s.12-15)

Türk İnkılapçıları ve Türk Halkı Olarak Batı Emperyalizmine ve Despot Sultan Rejimine Karşı İsyan Ettik

Eşba Yoldaş: Sizi ve sizin aracılığınızla Büyük Millet Meclisi'ni ve Türk emekçi halkını Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Konseyi adına selamlamaktan mutluluk duyuyorum.

Herhalde biliyorsunuz, Bakû'da yapılan Doğu Halkları 1. Kongresi Doğu halklarının Batı emperyalizmine karşı mücadelesini ve kendi dahili sömürücülerinden kurtuluşunu yönlendirebilecek karargâhı oluşturmak düşüncesiyle bir organ kurmuştur. Bu organ Doğu halklarının inkılapçı teşkilatlarını birleştirmekle yükümlüdür.

İnkılapçı Türkiye'nin, Doğu halkları için, bilhassa günümüzde, ne kadar büyük bir rol oynadığını biliyorsunuz. Türkiye bütün Doğu için bağımsız, inkılapçı bir model olmak vaziyetindedir.

Nasıl Komünist Enternasyonal kuvvetini şimdilik proletaryanın biricik kalesi olan Sovyet Rusya'dan alıyorsa, aynen inkılapçı Türkiye'nin de Doğu Halkları Hareket Konseyi için böyle bir kale haline geldiği kati surette düşünülmektedir.

Ne yazık ki Bakû Kongresi'ne katılmadınız.

Belirtmek gerekir ki Rusya ve Azerbaycan'a çoğu zaman sorumsuz şahıslar geliyor ve Anadolu'nun siyasi vaziyeti konusunda yanlış, çok kez de yalan malumat veriyorlar. Hareket Konseyi, inkılapçı Türkiye'nin ahvalini öğrenmek, bilhassa merkezi hükümetin resmi görüşünü ve günümüz Türkiye'sinin önderi olarak sizin fikirlerinizi almak için beni vazifelendirdi.

Sorularımız şunlardır: Yeni Türkiye eskisinden hangi ölçüde kopmuş bulunuyor; Batı emperyalizmiyle mücadele konusunda hangi başarılar elde edilmiştir; inkılapçı Türkiye Doğu meselesine hangi siyaset ve niyetlerle yaklaşıyor; inkılapçı Türkiye'nin dahildeki başarıları nelerdir?

Kemal:[36] Türkiye'nin bütün Doğu halklarının hayatında büyük önem taşıdığı fikriniz tamamıyla doğrudur. Bana göre Türkiye Doğu ve Batı dünyasının sınırındaki coğrafi vaziyetiyle ilginç bir rol oynuyor. Bu hal bir yanıyla faydalı iken, diğer yanıyla tehlikelidir. Batı emperyalizminin Doğu'ya yayılmasını durdurabildiğimiz için, Türkiye'yi öncü olarak gören bütün Doğu halklarının sempatisini kazanmış bulunuyoruz. Diğer taraftan bu vaziyet bizim için tehlikelidir. Çünkü Doğu'ya yönelen saldırının bütün ağırlığı öncelikle bizim üzerimizdedir ve Batı'nın bütün nefreti bizim üzerimizde yoğunlaşmış bulunuyor. Türk halkı bu konumuyla iftihar etmekte ve Doğu'ya karşı bu vazifesini yerine

36 Soyadı olarak düşünüldüğü için Rusça belgede "Kemal" olarak geçmektedir. (Y.N.)

getirmekten mesut olmaktadır. Eşba Yoldaş uzun süren Anadolu gezisi sırasında Anadolu'nun ne kadar müşkül vaziyette olduğunu görebilmiştir. Denebilir ki Anadolu'da bir taraftan Batı emperyalizminin saldırısından, diğer taraftan yüzyıllardır süren despot sultan rejiminin yapmış olduğu yıkımdan başka bir şey yoktur. Türkiye tarihi göstermektedir ki Osmanlı devletinin ilk kuruluş dönemi dışındaki bütün tarih Batı emperyalizminin yayılmasına karşı Türkiye açısından yıpratıcı mücadelelerle geçmiştir. Müttefikler zaferden sonra açıkça Türkiye'yi yok etme ve paylaşma siyaseti gütmeye başladılar. Biz Türk inkılapçıları ve Türk halkı olarak aynı anda Batı emperyalizmine ve despot sultan rejimine karşı isyan ettik. Bütün Türkiye genelinde bu amacın verdiği heyecanla Müdafaai Hukuku Milliye cemiyetleri kuruldu. Hedefleri, memleket içinde halkı gerçek hâkim kılmak ve ayrıca Batı tahakkümünden kurtarmaktır. Bu cemiyetler katıksız milli bir karakter taşımaktadır ve günümüzde devlet iktidarını bütünüyle elinde toplamış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi yalnızca bu cemiyetlerin fikirlerini hayata geçirmeye devam ediyor.

Bütün Türk inkılaplarında iki etken rol oynamıştır: Din ve sultana bağlılık. Türklerde dini his, dini kuran ve icat eden Araplardan bile daha kuvvetlidir. Bir iki yıl öncesine kadar sultanın veya çevresindekilerin her fermanı veya şeyhülislamın fetvası halkın gözünde kutsal sayılıyordu ve yerine getirilmemesi suç gibi görülüyordu. Vakalar halka gösterdi ki sultan fermanları ve şeyhülislamın bazen yalanla dolu paçavradan başka bir şey olmayan fetvaları olmadan da yaşamak mümkündür. Türk inkılapçıları bu iki etkenle hesaplaşmak vaziyetinde kaldılar.

Bir buçuk yıl içinde elde etmiş olduğumuz başarılar konusuna gelince: Sultansız yaşamanın mümkün olduğu halka ispatlanmış olup, halkta kendi memleketine sahip olma arzusu uyanmıştır. Meclis'ten geçen son kanunla[37] Türkiye'de cumhuriyet yönetimi kuruluyor. En yukarıda Meclis'le birlikte onun tayin ettiği hükümet bulunuyor. Şimdilik cumhurbaşkanı diye adlandırılmayan Meclis Reisi fiilen cumhurbaşkanından daha geniş yetkilere sahiptir. Biz aynı zamanda eski despot yönetim tarzına alışık olan memur kitlesiyle de mücadele etmek mecburiyetindeyiz. Şimdi bütün köy, kasaba ve vilayetler halkın seçtiği şûralar[38] tarafından yönetilecektir. Genel anlamda şunu diyebiliriz ki bizim yönetim sistemimiz Bolşeviklerinkine yakındır. Bence aradaki fark şundan ibarettir: Sizde üst organlar alt organların temsilcilerinden oluşturulur. Bizde ise bütün organlar doğrudan halk tarafından seçilir. Böylece geniş bir mahalli muhtariyet kurulmuş olup, hâkimiyet halkın eline geçmektedir.

37 20 Ocak 1921 Anayasası kastediliyor. (Y.N.)

38 Atatürk o tarihlerde yaptığı konuşmalarda anayasadaki "şûra" kavramının "sovyet" anlamına geldiğini de belirtmiştir. Bkz. *ATABE*, c.9, s.328 (13 Eylül 1920); c.12, s.200 (3 Ocak 1922). (Y.N.)

Fakat halkın tasavvurunda hilafete bağlılık gibi ne olduğu belirsiz bir hayal yaşamaktadır. Bu hayalin bütün dünya Müslümanlarının bilincinde yer almış olmasından dolayı, İngilizler hep halifenin sarayını kendi ellerine geçirmek peşinde olmuşlardır. Bir zamanlar Mısır Hıdivi'ni, daha sonraysa Türkiye'ye karşı Mekke ve Medine isyanları sırasında Mekke Şerifi Hüseyin'i halife yapmak istediler. Son zamanlarda ve anlaşıldığı kadarıyla aynı gayeyle Afgan Emiri'ni kendi taraflarına çekmek peşindeler. Biz bu silahı İngilizlerin elinden almalıyız. Halifenin bizim elimizde olması halinde, onu silah gibi kullanarak bütün Müslüman halkları Batı'ya karşı mücadele için toparlayabiliriz. Bu husus, İslami fikirlerin, inkılabın ve zamanın şartlarına ters düşmeyecek bir şekilde yorumlanması bakımından da mühimdir. Bence bütün Müslüman devletler bağımsızlıklarına kavuştuktan ve kendilerini özgürce yönetmenin tadını aldıktan sonra zaman içinde harici tesirlerden kurtulacaklar ve böylece hilafete bağlılık da ortadan kalkacaktır.

Üçüncü Enternasyonal'in fikirleri her inkılapçı tarafından alkışla karşılanacaktır. Anladığımız kadarıyla Üçüncü Enternasyonal'in fikirleri mazlum emekçilerin mutluluğunun sağlanması yönündedir. Biz Türkler dünyanın en mazlum halklarındanız. Dolayısıyla Enternasyonal bizim desteğimize güvenebilir. Biz şimdi Batı emperyalizmine karşı mücadelemizle Üçüncü Enternasyonal'in fikirlerini fiilen destekliyoruz.

Enternasyonal Programı'nın bazı hükümleri Türkiye'de kabul görmez. Komünizmde dine karşı bir itinasızlık olduğu hususu inkâr edilemez. Komünizmin milletler meselesine yaklaşımı da Türklerin gerçek hisleriyle çelişmektedir. Anlıyorum ki komünizmde milli devlet sınırları meselesi diye bir şey olamaz. Komünizm kelimenin tam anlamıyla kardeşlik demektir; herkes komşusunu da kendisi kadar düşünmek zorundadır. Dolayısıyla milli sınırlar konusu burada anlamını kaybetmektedir. Mesela komünist Azerbaycan kendi topraklarının bir kısmını gönüllü olarak komünist Ermenistan'a devretmiştir. Türkiye'de milli hisler yakın geçmişte ortaya çıkmıştır ve bu sebepten bilhassa kuvvetlidir. Halk kendi bağımsızlığını milli sınırlar içerisinde korumayı amaçlamıştır. Eğer Ermenistan Türk topraklarının bir kısmının kendisine verilmesini isterse, halk yeni ve kuvvetli milli hislerin tesiriyle hiç şüphesiz bunu kabullenmeyecek ve karşı koyacaktır. Komşularımızın tek karış toprağımıza dahi göz dikmesi halinde halkın gazabı patlayacaktır.

Türkiye'de köylüleri toprak ağalarına karşı ayaklandıracak şiddette bir toprak meselesi görülmemektedir. Kürdistan dışında büyük toprak ağaları gayet az sayıdadır. Köylüye toprak sağlanmıştır. Tabii dağılımda bazı eşitsizlikler vardır, ama bu kolayca giderilebilir. İşçi kitleleri yoktur. Kendi sermayesiyle halkı ezebilen kapitalistler bizde yoktur. Kapitalizm baskısı dahilden değil, hariçten

gelmektedir. Buna uygun olarak biz halkı yabancı sermayeye karşı mücadeleye sevk etmeyi başardık. Bizden kat kat kuvvetli olan emperyalizme karşı mücadeledeki başarımız bizim bütünlüğümüzden ve fikir birliğimizden gelmektedir. Bu sayede sayıca az oluşumuzu da gidermiş vaziyetteyiz. Bu sebeple de bizim aramızda kendi görüşlerini çoğunluğa dayatmak isteyen herhangi bir kuvvetin gayretlerine izin verilmesi söz konusu olamaz. Bir an düşünün ki Ankara Belediyesi küçük dükkânlar yerine kamu dükkânları açarak özel ticareti yasaklıyor. Bunun sonucu halk arasında ciddi rahatsızlık ve hoşnutsuzluktan başka bir şey olmayacaktır. Bu tür adımların atılması ve benzeri tekliflerin getirilmesi için önce halkın cehaletinin ortadan kaldırılması mecburiyeti vardır. Sovyet Rusya'yla münasebetlerimiz yüksek düzeyde, samimi ve tabiidir. Biz bu ittifakın öyle prensipler doğrultusunda düzenlenmesini istiyoruz ki kopma ihtimali olmasın. Hem Moskova'nın hem de bizim taraftar olduğumuz bu sağlam ve sıkı ittifakın kuvvetlendirilmesi gayesiyle birkaç gün sonra Moskova'da bizim temsilcilerle bir konferans yapılacaktır. Bu görüşleri halka da aşılamak istiyoruz. Ne yazık ki Rusya'dan gelen kimselerin raporlarında ve diğer kaynaklarda öyle ayrıntılar ortaya konulmuştur ki bunlar halk arasında şüphe doğurmakta ve bizim arzularımızı zora sokmaktadır. Mesela Rusların Bakû'yu alması sırasında tutuklama ve idamlar olduğuna ve Azerbaycan'ın zenginliklerinin Rusya'ya taşınmasına ilişkin haberler gelmiştir. Türkistan'da Müslümanlara karşı neredeyse katliam uygulanmıştır. Ayrıca Moskova'nın bazı siyasi adımları da bizi şaşırtmaktadır. Biz Ermenistan'ı yenmişiz. Şimdi Moskova Ermenistan'ın komünist olduğu gerekçesini göstererek anlaşma yapılmasını engellemeye çalışıyor.

29 Ocak 1921

Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Konseyi Yetkilisi
Eşba Yoldaş ile Görüşme

(*ATABE*, c.10, s.356-360; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Fond: 544, Liste: 3; *Aydınlık*, 7 Kasım 1999, sayı 642, s.16-18)

Hürriyet ve Bağımsızlık Benim Karakterimdir Kendimde Şeref, Haysiyet, Namus İddia Edebilmek İçin Milletimin de Aynı Vasıfları Taşımasını Esas Şart Bilirim

Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli miraslarından olan bağımsızlık aşkıyla yaratılmış bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevi, özel ve resmi hayatımın her safhasına yakından vâkıf olanlarca bu aşkım malumdur. Bence bir millette şe-

refin, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi, mutlak o milletin hürriyet ve bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkündür. Ben şahsen bu saydığım vasıflara çok ehemmiyet veririm ve bu vasıfların kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletimin de aynı vasıfları taşımasını esas şart bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple milli bağımsızlık bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menfaatları icap ettirdiği takdirde insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet gereklerinden olan dostluk ve siyaset münasebetlerini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan vazgeçinceye kadar amansız düşmanıyım. Mesela: Harbi Umumi yerküre üzerinde infilak ettiği zaman, coğrafi vaziyet, tarihi vakalar ve siyasi dengenin zorlamaları karşısında tarafsızlığı muhafazaya imkân olmaması yüzünden Almanların bulunduğu zümreye dahil olduk; Almanlarla dost olduk. Almanlar memleketimize, ordumuza ve hükümetimize kadar girdiler. Bunların hepsini hoş gördük; fakat Almanlardan bazıları haysiyet ve bağımsızlığımızı ihlal eden vaziyet ve tavır almaya başladıkları dakikada en evvel ve hemen, hiçbir kayıt ve şarta bakmaksızın ruhen ve hatta fiilen isyan ettim. Bu isyanım yüzündendi ki Harbi Umumi'nin cereyanı içinde bir seneye yakın bir zaman bu hareketimin taraftarı olmayanlarla muhalif ve düşman vaziyette kaldım.

22 Nisan 1921

Hâkimiyeti Milliye ile Mülakat

(*ATABE,* c.11, s.143-144; *Hâkimiyeti Milliye,* 24 Nisan 1921, No: 167, s.1; *Vakit,* 5 Mayıs 1921, No: 1224; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.22-28)

Emperyalist Zalimlere Karşı Birleşen Mazlum Doğu Milletleri

Sefir Hazretleri,

Şu davetiniz birbirini seven zevatı bir araya topladı. [...] Doğu milletlerini bağımsız olarak aramızda bulundurmaya sebep olan Rus İnkılabı'nı hürmetle yâd ederim. Afgan hükümet ve milletinin Türkiye'ye karşı olan dostluğu pek kıymetlidir.

Toplanmamız Panislamizme yönelik değildir; mazlumların zalimlere karşı birliğidir ve bunun başarıya ulaşacağından eminim.

Türkiye, emperyalizme karşı mücadelesiyle iyi misal olmuşsa, bundan pek büyük bir bahtiyarlık duyacağım.

14 Kasım 1921

Azerbaycan Sefiri Abilov Şerefine Nutuk

(*ATABE,* c.12, s.90; *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Kasım 1921, No: 353, s.2; *Açıksöz,* 21 Kasım 1921, No: 340, s.2; *Vakit,* 30 Kasım 1921, No: 1427; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.138-139)

Geleceğimizi Rusya ve Doğu Milletleriyle Müştereken Harekette Görüyoruz

Rus siyasetimizin esas hatları ve bu konuda takip olunacak gayeler şunlardır:

1) Ruslardan mümkün mertebe çok silah ve para almak.

2) Kendilerini dostluğumuzdan şüpheye düşürmemek ve geleceğimizi Rusya ve Doğu milletleriyle müştereken harekette gördüğümüzü anlatmak. Buna dayanarak son Fransız anlaşmasında Ruslarla diğer Sovyet cumhuriyetlerini alakadar edecek hiçbir maddenin bulunmadığını tekrar ve tekrar temin buyurabilirsiniz.

3) Misakı Milli'mizde ısrarlı olduğumuzu ve bunun Rusya'nın da menfaatlerine uygun geldiğinden, kendilerinden kâfi derecede yardım beklemekte haklı olduğumuzu anlatmak. Misakı Milli'mizi Batı'ya tanıtmaktan vazgeçemeyeceğimizi ve bu hususta Rusya'dan lazım gelen yardımı elde edemezsek başkalarına da müracaat edebileceğimizi hissettirmek.

20 Kasım 1921

Moskova Sefareti'ne

(*ATABE,* c.12, s.94; fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge 1919-1923),* c.1, s.356-359)

Hayatını Emek Harcamadan Geçirmek İsteyen İnsanların Toplumumuz İçerisinde Yeri ve Hakkı Yoktur

Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti mevcuttur, meşrudur ve kanunidir. Bunu milletimiz tanımıştır ve bütün dünya tanımıştır. *(Alkışlar.)* [...]

Efendiler, bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir, sosyalist bir hükümet değildir ve hakikaten kitaplarda mevcut olan hükümetlerin ilmi mahiyeti itibariyle hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. Fakat milli hâkimiyeti, milli iradeyi yegâne tecelli ettiren bir hükümettir, bu mahiyette bir hükümettir.

Toplumbilim[39] noktasından bizim hükümetimizi ifade etmek lazım gelirse "halk hükümeti" deriz. Teşkilatı Esasiye Kanunu'muzun birinciden dördüncüye kadar olan maddeleri hükümetin ne olduğunu, kimin tarafından idare olunduğunu, idare eden heyetin kuvvet ve yetkisini açıklamıştır. Şekil ve sureti tespit olunmuştur. Fakat toplumsal doktrin[40] itibariyle dahi düşündüğümüz zaman, biz hayatını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erbabıyız, zavallı halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız. Dolayısıyla her birimizin hakkı vardır, yetkisi vardır. Fakat çalışmak sayesinde biz hakkı kazanırız. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını emek harcamadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur. Leys-el el insan e ila masa'y.[41] *(Alkışlar.)*

1 Aralık 1921

Heyeti Vekile'nin Vazife ve Yetkisine Dair Kanun Teklifi Hakkında Büyük Millet Meclisi'nde Konuşma

(*ATABE*, c.12, s.119-121; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 1, c.14, s.423-443; *Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Bir Hitabesi/ Halkçılık, Halk Hükümeti, Hâkimiyet Bila Kaydüşart Milletindir,* Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1340-1338)

Bizi Mahvetmek İsteyen Emperyalizme ve Bizi Yutmak İsteyen Kapitalizme Karşı Mücadeleyi Uygun Gören Bir Mesleği Takip Eden İnsanlarız

O halde ifade ediniz efendiler; halkçılık, toplumsal nizamını emeğine, hukukuna dayandırmak isteyen toplumsal bir doktrindir. Efendiler, biz bu hakkımızı saklı bulundurmak, bağımsızlığımızı emin bulundurabilmek için heyeti umumiyemizce, heyeti milliyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyeti milliyece mücahedeyi uygun gören bir mesleği takip eden insanlarız. Dolayısıyla bu ve bu gibi açıklamalarla

39 Aslı "İlmi içtimai". (Y.N.)
40 Aslı "meslek-i ictimaî". "Meslek" burada "doktrin" anlamında. (Y.N.)
41 "İnsan ancak çalışmakla insan olur" anlamında. Bu cümle *Zabıt Ceridesi*'nde yer almıyor. (Y.N.)

ve izahatla hükümetimizin dayandığı esasların toplumbilime dayalı bir esas olduğunu bariz bir surette görürüz. Fakat ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş. Efendiler, biz benzememekle ve benzetmemekle iftihar etmeliyiz. Çünkü biz bize benziyoruz efendiler. *(Alkışlar.)*

1 Aralık 1921

Heyeti Vekile'nin Vazife ve Yetkisine Dair Kanun Teklifi Hakkında Büyük Millet Meclisi'nde Konuşma

(*ATABE,* c.12, s.121; *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 1, c.14, s.423-443; *Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Bir Hitabesi/ Halkçılık, Halk Hükümeti, Hâkimiyet Bila Kaydüşart Milletindir,* Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1340-1338)

Rus ve Ukrayna Milletleri
Türk Milletinin Sadakatkâr ve Sarsılmaz Dostluğuna Güvenebilir

Sefir Hazretleri, Ukrayna hükümetinin fevkalade sefirini ve kahraman Kızılordu'sunun şanlı ve kahraman Başkumandanını sıcak bir sevinçle kabul eder ve dost Ukrayna milletini birçok defalar muzafferiyete sevk eden kıymetli askerlerini onun şahsında selamlarım.

Hürriyetini, bağımsızlığını ve hayat hakkını zulme karşı müdafaa edenlerin davası olan mukaddes ve haklı davamıza Sovyet Ukrayna'nın gösterdiği alaka ve muhabbetten dolayı Türkiye halkı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi namına teşekkür ederim.

Emperyalizmin en şiddetli taarruzlarına hedef olan Türkiye ve Türkiyeliler Karadeniz'in öbür tarafında aynı ihtiraslara karşı mücadele eden milletler bulunduğunu bilirlerdi. Aynı halde bulunmuş olmaktan doğan hissiyattır ki Ukrayna'nın müttefiki olan Rus Şûralar Birliği ile Türkiye arasında kuvvetli bir dostluk tesisine hizmet etmiştir. Son derecede çetin fakat o nispette şanlı fedakârlıklar karşılığında kendi mukadderatına sahip olmak hakkını kazanmış olan Rusya ve Ukrayna gibi, Türkiye de hepimizin kuvvetle kani olduğumuz üzere toprağını yabancı istilasından kurtarmakta ve tam ve eksiksiz bağımsızlığını âleme tanıttırmakta gecikmeyecektir.

Sefir Hazretleri, her iki memleket menfaatlerinin birbirinin aynı olduğunu, bizim için pek hayati bir ehemmiyete sahip olan böyle bir anda teyit ederek Türkiye ve Ukrayna milletleri arasındaki dayanışmanın parlak bir tezahürünü gösterdiğinizden dolayı size bilhassa müteşekkirim. Türkiye Büyük Millet Mec-

lisi hükümeti Ukrayna ile Türkiye arasında doğrudan doğruya ve sıkı münasebetler tesisine bugüne kadar mâni olan sebepleri idrak ve tamamen takdir etmektedir. Bu sebepler ortadan kalkar kalkmaz Ukrayna hükümetinin yüksek erkânından olan ve muzaffer ordusunun başkumandanı bulunan zatıâlilerini resmi bir dostluk ve iyi komşuluk anlaşmasının yapılması için göndermeye girişmek suretiyle hükümetinizin üstlendiğiniz işin başarısı hususunda gösterdiği alakayı haz duyarak gözlemlemekteyiz. Hükümet merkezimize gelmek hususundaki kararınızın düşmanlarımızın bizi kati surette mağlup zannettikleri ve daha doğrusu bütün dünyaya böyle zannettirmek istedikleri bir anda bize tebliğ edilmiş olması Ukrayna'nın hakkımızda beslediği dostane hissiyata yeni bir delil teşkil ettiği için bizi pek ziyade mütehassis etmiştir.

Sefir Hazretleri, memleketlerimiz arasında siyasi, iktisadi ve kültürel sahalarda derhal en sıkı bağların kurulmasından ibaret olan vazifenizin fiil mevkiine konulmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin üzerine düşen her şeyi yapacağına emin olabilirsiniz. Her ne olursa olsun ve her ne yapılırsa yapılsın bu bağlar hiçbir zaman gevşemeyecektir.

Türkiye'nin hayati şartları en ziyade tehlikelerle kuşatılmış olduğu zamanda dahi Karadeniz'in öbür tarafında sadık dost ve müttefikleri bulunduğunu hatırlayabilir diye söylediğiniz cümleyi Türkiye halkı ve Büyük Millet Meclisi hükümeti namına memnuniyetle ve teşekkürle senet kabul ederim.

Buna karşılık, Çar boyunduruğundan kurtulmuş olan Rus ve Ukrayna milletlerinin de her halükârda Türk milletinin sadakatkâr ve sarsılmaz dostluğuna güvenebileceğini size temine müsaraat eylerim.[42]

19 Aralık 1921

Ukrayna Fevkalade Delegesi M. Frunze'nin Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.153-154; *Hâkimiyeti Milliye,* 22 Aralık 1921, No: 385; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk Sovyet İlişkilerinde Zirve,* s.86-89; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.21-23)

Türkiye Halkı Sakarya Muharebesi'nde Bütün Doğu Milletlerinin Selameti İçin Mücadele Etti

Selamınızı ve haklarındaki övücü takdirlerinizi kendilerine derhal tebliğ edeceğim Türkiye ordusu askerleri ve subayları ve kumandanları namına genç ve namağlup Kızılordu'yu, cesur askerlerini, kıymetli subaylarını ve mukave-

42 "Müsaraat eylemek" acele etmek ve girişmek anlamlarına geliyor. Burada hem anlamı kuvvetlendirmek için hem de nezaket ifadesi olarak kullanılmış. (Y.N.)

met edilemez bir azimle donanmış büyük amirlerini şahsınızda bir defa daha selamlarım.

Türkiye ordusu da Kızılordu gibi ölmemek için yenmeye karar vermiş olan bir milletin şeref ve bağımsızlığını müdafaadan ibaret olan mukaddes vazifesini her türlü büyük mahrumiyetler içinde yapmaya mecbur olmuştur. Lakin hak ve adaletin nihai zaferine iman galebeyi temin etmiştir. Sakarya muzafferiyetini kazanmak için en ufağından en büyüğüne kadar sevinçle çalışan Türkiye halkı ve ordusu gerek muharebe esnasında ve gerek muharebeden sonra Rusya ve Ukrayna'da ve bütün Doğu memleketlerinde gösterilen muhabbetten bilhassa mütehassis olmuşlardır. İşbu tezahürat Türkiye halkının Sakarya Muharebesi'nde bütün Doğu milletlerinin selameti için mücadele ettiğini söz konusu kavimlerin idrak etmiş olduklarını da ispat etmiştir.

Kati muzafferiyetimiz için gösterdiğiniz temennilerden dolayı Türkiye halkı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti namına teşekkürlerimi tekrar eder ve iki milletin birbirine samimi bir surette yakınlaşmasına yönelik olan vazifenizin tamamıyla başarılı olması hakkında hükümetimizin yardımına dayanabileceğinizi bir daha temin eylerim.

19 Aralık 1921

Ukrayna Fevkalade Delegesi M. Frunze'nin Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.154; *Hâkimiyeti Milliye,* 22 Aralık 1921, No: 385; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk Sovyet İlişkilerinde Zirve,* s.86-89; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.21-23)

İnsanlık Önünde Sonunda Birleşmeli Sömürü Sistemi Ortadan Kaldırılmalıdır

Mustafa Kemal Paşa konuşmasına Komünist Partisi'nin Doğu meselesine bakışından başladı. O, dedi ki: Komünizm bilimsel bir doktrindir ve bu doktrinin takipçileri için düşünce din olarak görünür. Ve bundan onlar kaçınamazlar ve kaçınmamalıdırlar. Ben çok iyi anlıyorum ki insanlık önünde sonunda birleşmeli ve birlikte kardeşçe yaşamalıdır. Bunun için birleşmeli ve tüm anormalliklere, karşılıklı düşmanlıklara son vermeli ve hepsinden önce bu anormalliklerin sebebi olan insanın insan tarafından sömürülmesi sistemi ortadan kaldırılmalıdır. Ben devrimci faaliyetlere başladığımda, yani Anadolu hareketinin başına geçtiğimde karşımızda belirgin iki düşman durmaktaydı. Sultanın despot İstanbul iktidarına ve milli bağımsızlığımızı ortadan kaldırmaya heveslenen dış emperyalist güçlere karşı mücadele. Ben tabii ki o zamanlar Bolşe-

Polatlı'da Zafer Tepe'den Duatepe'de cereyan eden muharebeleri takip ederken.
(9 Eylül 1921)

vik hareketini tam anlayarak bu gibi hareketlere geniş halk kitlelerini açıkça çağıramazdım. Çünkü birincisi, sizin de bildiğiniz gibi, bizim halk gerek ekonomik gerek kültürel alanda geri kalmıştır. İkincisi, altı yüzyıl boyunca despotlukla yönetilen halk bu yönetim şekline alışmış ve onda sultan hâkimiyetine ve hilafete dair belli bir bağnaz dünya görüşü oluşmuştur. Eğer biz o zamanlar Bolşevik harekâtından yana ajitasyon yapmış olsaydık, dış ve iç düşmanlarımız ajanları aracılığıyla -ki, aramızda hiç de az değillerdir- aleyhimizde karşı ajitasyona başlarlardı ve bu suretle verdiğimiz mücadeleyi zayıflatırlardı. Bundan dolayı, bu konuda açık fikir söylemeksizin, iktidarı demokratik ve saf halkçılık ilkeleri esasına göre bu yolda teşkilatlayarak kendi yönetim şeklimizi adım adım sovyet sistemine yaklaştırdık. Şimdiki yönetim şeklimiz diğer devletlerde mevcut olan yönetim şekillerinden hiçbirine benzememektedir. Eğer herhangi bir benzerlik söz konusu ise, sadece sizin sovyetlere benzerlik olabilir. Ben büyük bir memmuniyetle söyleyebilirim ki iki yıllık mücadelemiz sonucunda sultanın ve eski yönetim şeklinin etkisi kesin olarak yok olmuştur. Bir örnek vereyim: Bugünlerde veliaht tarafından yazılarak Meclis Başkanlığı'na gönderilen bir mektup aldık. Bu mektupta şahsıma yönelik komplimanlar vardı. Ben mebusların eğilimlerini öğrenmek için mektubu Meclis'te okutma kararı

verdim. Hiçbir yorum yapılmaksızın bu mektup dün Meclis'in gizli oturumunda okundu. Bir anlık duraksamadan sonra mebuslar oybirliği ve nefretle bu mektubu reddettiler. Onlar sultan hükümetiyle aramızda herhangi bir ilişki olmasının imkânsız olduğunu ve bundan dolayı bu mektuba asla cevap verilmemesi gerektiğini beyan ettiler. Bu, önceki hükümetin yıkıcı etkisini olduğu kadar, halk egemenliği prensiplerinin de ne kadar kök saldığını açık olarak ispat etmektedir. Benim her türlü prensiplerin uygulanması için ortam hazırlanması ve uygun bir zaman seçilmesi gerektiğine büyük inancım vardır. Zamanından önce yapılan hareketler başarılı olamaz, gericiliği ve karşı hareketi doğurur. Bu nedenle biz politikamızı tutarlı bir biçimde, safha safha bu yönde sürdürüyoruz. Çok doğru olarak belirttiğiniz gibi, iki üç kişi dışında, iktidarımızın başında bulunan kişilerin hemen hepsi emekçiler arasından çıkmıştır. Ve herhangi bir servete sahip değillerdir. Bundan dolayı elbette bizim korkmamıza ve komünist harekete karşı düşmanca tavır almamıza gerek yoktur. Bizim mahalli komünistler, komünist oldukları için değil, sizin de bildiğiniz gibi Ethem hareketinin ihanetiyle ilgili oldukları için tutuklanmış ve sürülmüşlerdir. Natsarenus Yoldaş, komünizm adına sürgünün durdurulması ve affedilmeleri için bana başvurduğunda, ona, biz onları komünizm adına serbest bırakabiliriz, ancak onlar komünist değiller ve öyle de görünmüyorlar cevabını verdim.

25 Aralık 1921

Frunze ve Abilov ile Görüşme

(*ATABE*, c.12, s.180-181; Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Devlet En Yeni Tarih Arşivi, Fond: 28, Liste: 1, Dosya: 68, Yaprak: 10-16; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri/ Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve*, s.35-46)

Mazlumların Ahı Zalimlere Kalmaz

Muhterem Efendiler,

Türkiye ve Türkiye halkı, bağımsızlığını ve mevcudiyetini imhaya yönelik elim darbeler karşısında kaldığı gün insanlık dünyasında hiçbir dayanak noktasına sahip bulunmuyordu. Yalnız ve ancak kalp ve vicdanındaki azim ve imana güvenerek, ya bağımsızlığına sahip ve hâkim olarak yaşamaya veyahut ölmeye karar verdi. Bu kararın tabii icabı olmak üzere halen devam etmekte bulunan milli mücahedesine başladı.

Bu sıradaydı ki milletler arasında kendisiyle sınırdaş olabilecek bir milletin mevcut olup olmadığını araştırdı ve bunun neticesi olmak üzere Rus milletinin

kendisine karşı hakikaten tabii ve samimi bir dost olabileceğini anladı. Çok geçmeksizin Rus milleti ve Rusya Şûralar Hükümeti'yle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasında tabiaten mevcut olan samimi münasebetleri resmen ifade için bir antlaşma yapıldı.

Artık iki millet arasındaki samimiyet bütün dünyaca malum olmuştu. Rusya Şûralar Hükümeti bu samimiyeti her vechile ve her fırsattan istifadeyle teyide çalıştı. Biz de aynı vicdani eğilimle bu teması her vakit kabul eyledik. Kafkasya Cumhuriyetleriyle yapılmış olan antlaşma bu antlaşmayı bir kat daha teyit etti ve sağlamlaştırdı.

Afganistan hükümetiyle aramızda hasıl olmuş bulunan resmi temasın mahiyeti de iki kardeş millet arasındaki bağları tahkime ve sağlamlaştırmaya yönelikti.

Bugün de Rusya Şûralar Hükümeti'nin yakın müttefiki olan Ukrayna Hükümeti'yle yapılan anlaşma bizim için iki noktadan kıymetli ve ehemmiyetlidir. Biri zaten Ruslarla olan dostluğun sağlamlaştırılması, diğeri de doğrudan doğruya Ukrayna halkı ile Türkiye halkı arasındaki samimiyetin bir kat daha genişletilmiş olmasındadır.

Efendiler, gerek Rusya'yla doğrudan doğruya, gerek Rusya'nın müttefikleri ve dostları olan Kafkas Cumhuriyetleriyle yapılan antlaşmalar bizce pek ziyade kıymetlidirler, bu antlaşmaların ifade ettikleri dostluk ciddi ve daimidir.

Biz mücadelemize başlarken istilacı düşmanları kendi kuvvetimize ve Hakk'ın inayetine dayanarak kovacağımızdan emindik; bu emniyet ve itimadımız bugün de sarsılmazdır. Gerek Frunze Yoldaş'ın -ki, Ukrayna Şûralar Cumhuriyeti Halk Hükümeti'nin Temsilcisi ve Başkumandanıdır- gerek Rusya Şûralar Cumhuriyeti Temsilci Vekili'nin ve Azerbaycan ve Afgan mümessilleri olan diğer arkadaşlarımızın ortaya koydukları hususlar bizim kudret ve kuvvetimizin manevi ve maddi artışı için çok ehemmiyetlidir. Dolayısıyla düşmanlarımızın kovulması, meşru ve haklı olan davamızın hedefine ulaşması için zamanın kısaltılmış olacağına emniyet edebilirim.

[...]

Frunze Cenaplarının son sözlerine kısa bir cevap vereceğim. Abilov Hazretleri buyurmuşlardı ki Batı'da mazlumlar aleyhine birtakım müzakereler cereyan ediyor. Bizde bir atasözü vardır: "Mazlumların ahı zalimlere kalmaz." Onlar istedikleri müzakereleri yapabilirler. Fakat hiç şüphe etmemelidir ki en nihayet mazlumların hakkını tanımaktan ibaret olan doğru yola gelmeye mecburdurlar. Bütün zulüm dünyasına karşı harekette öncü olan Rus milletinin şeref ve kadrini büyük bir takdirle anarım.

Yaşasın Rus milleti ve Rus Şûralar Hükümeti! Yaşasın Ukrayna Ordusunun Başkumandanı arkadaşımız kahraman Frunze!

30 Aralık 1921

Frunze'nin Şerefine Hariciye Vekâleti'nde Verilen Ziyafette Nutuk

(*ATABE,* c.12, s.190-191; *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Ocak 1922, No: 392; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri/ Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve,* s.102-107; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.24-26)

Rusya Milletleri Çarların Despotluğundan Kurtulmak İçin Kanlı İhtilaller Yaptılar ve Kendilerini Hakiki İnsanlık Gayesine Götüren Yollar Aradılar

Aziz Arkadaşlar,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hariciye Vekili Yusuf Kemal Beyefendi ile Ukrayna Cumhuriyeti Fevkalade Delegesi Arkadaş Frunze arasında bugün teati edilen antlaşmanın fevkalade kıymeti ve ehemmiyeti vardır. Bu münasebetle beraber geçirdiğimiz bu gece bizce hakikaten mesut bir gece kabul olunur. Kendilerine arz ederim ki milletimiz ve Büyük Millet Meclisi ve şahsım bu dakikada bu saadeti pek derin duymaktayız.

Efendiler! Mukadderatını kendini zincire vuran şahıslara terk eden milletler o şahısların keyif ve emellerine oyuncak olmaya karar vermiş, razı olmuş sayılırlar. Bu türlü milletler talihlerini ellerine bıraktığı insanlar başarılı oldukça o insanların daha kuvvetli despotluğu altında kalırlar. Başarılı olmazlarsa felaket, yıkım yalnız o insanların değil, onlara tabi olan toplumun başına gelir. O halde her iki ihtimalde de böyle bir millet felakete maruz ve mahkûmdur. Rus milleti çarların despotluğu altında bulundukça bu iki felaketin tehdidi altındaydı. Gerek Ruslar, gerek Çarlığa tabi olan Rusya'daki diğer milletler bu felaketlerden kurtulmak için kanlı ihtilaller yaptılar. Kendilerini hakiki insanlık gayesine götüren yollar aradılar. Fakat başarılı olmak güçtü.

3 Ocak 1922

Frunze'nin Verdiği Ziyafette Konuşma

(*ATABE,* c.12, s.199; *Hâkimiyeti Milliye,* 4 Ocak 1922, No: 395; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve,* s.109-113; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.26-29)

Milletimizin Bugünkü İdaresi
Rusların Sovyet İdaresi Dediği
"Şûra" İdaresinden Başka Bir Şey Değildir

Türkiye halkı da aynı suretle, aynı despotluk ve zulüm altında sevk ve idare edilmiştir. Bunun neticesinde düştüğü zaaf sebebiyle haricin de ihtirasını çekti. Dahilden ve hariçten imhakâr tehditler altında kaldı. Bunun üzerine meşrutiyete kavuşmak emeliyle ihtilal, inkılap yaptı. Ve başarılı olduğunu zannetti. Ne yazık ki yine birtakım insanların keyfi hareketleri ve despotça idareleri altında kalmaktan kurtulamadı. Nihayet senelerce devam eden ve dünya yüzünü insan kanlarıyla boyanmış bir hale getiren Harbi Umumi insanlığın zihniyetinde yüce uyanışlar vücuda getirdi.

Hakikaten büyük hadiseler fikirlerde büyük inkılaplar yapar. Bu suretle insanlığın zihniyetindeki uyanış kabiliyeti Rus milleti tarafından fiiliyat sahasına konabilmiştir. Bunun neticesi olarak milletlerin hakiki saadet ve selametlerinin nasıl tecelli edeceğini gösterecek hareketler ortaya çıktı. Harbi Umumi Türkiye halkı üzerinde de tabii tesirini yaptı. Ve arzu edilen bir teyakkuz ve uyanış vücuda getirdi. Zalimler Türkiye halkını imha etmek istiyorlardı. Milleti imhakâr baskısı altında bulunduran adaletsiz idare de bunlarla işbirliği yaptığından, millet hem harice hem de benliğine darbe vuran dahildeki idareye karşı ayaklandı. Bunun neticesi olarak mukadderatını kendi eline aldı. Milletimizin bugünkü idaresi hakiki mahiyetiyle bir halk idaresidir. Ve bu idare tarzı, esası meşveret[43] olan "şûra" idaresinden başka bir şey değildir. Ruslar buna sovyet idaresi derler. Türkiye'deki bu değişiklik şekilde değil, milletimizin zihniyetinde görülmektedir. Bu devre kadar ifade olunmayan akideler geniş manasıyla ortaya çıkmıştır. Emek sahibi olmayanların insandan sayılmaması, hakkın emeğe dayandırılması asli akidesi nazarı itibara alındı. Türkiye'nin bu mahiyetini takdir, tasdik etmek, Türkiye halkının mevcudiyetini, bağımsızlık ve saadetini ciddi olarak arzu eylemektir. Bu samimi arzuyu ilk defa Ruslar göstermiştir. Rusların bu arzusu Frunze arkadaşımızın dediği gibi, kâğıtta değil, kalp ve vicdandadır. Bugün imzalanan antlaşma resmi bir şekildir. Bunun kâğıt üzerinde bulunması ehemmiyetli değildir. Fakat bu antlaşma Rusya ve Türkiye arasında mevcut büyük samimiyetin ve dostluğun teyidini ilana vesile teşkil edeceğinden, mühimdir.

43 Meşveret: Müşaverede bulunma, danışma. (Y.N.)

Ukrayna ile Türkiye denebilir ki komşu[44] iki memlekettir. Gözlerimizi kuzeye çevirelim; bir deniz. Bir an için bu denizin olmadığını tasavvur edersek, Türkiye ve Ukrayna'nın birbirine en yakın iki memleket olduğunu görürüz. Bu iki memleket halkları arasındaki samimiyet de bu derece yakındır.

3 Ocak 1922

Frunze'nin Verdiği Ziyafette Konuşma

(*ATABE*, c.12, s.199-200; *Hâkimiyeti Milliye*, 4 Ocak 1922, No: 395; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve*, s.109-113; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.26-29)

Mazlum Milletler Zalimleri Bir Gün Mahv ve Yok Edecek İnsanlık Kendisine Yakışan Bir Toplumsal Hale Kavuşacaktır

Efendiler! Dünyadaki son hadisenin, Harbi Umumi'nin uyanışı yalnız Rusya'da, Türkiye'de değildir. Bütün insanlığın zihniyetinde mühim intibalar doğurmuştur. Gerçi bu intibaları hisseden milletlerin başında hâlâ mevcut despot beyinler despotluklarını kuvvetleriyle yaşatmak için çabalıyor. Fakat az zaman zarfında bütün dünya hakkın ne tarafta olduğunu teslim edecek ve toplumlar birer yüce insanlık kitlesi haline dönüşeceklerdir. İşte o zaman milletlerin bütün gayesini insaniyet ve karşılıklı muhabbet teşkil edecektir.

Bu beyin harekâtının kuvvetli eserlerine Doğu'da, Asya'da tesadüf ettiğimiz gibi, Frunze Yoldaş'ın dediği gibi, Afrika'da da aynı fikri hareketin mevcut olduğunu görürüz. Bizzat, bir sene devam eden bir muharebe esnasında Afrika'da o mücahedeyi yapan insanlar içinde bulundum. Onlara yakından temasım, fikirlerine derin vukufum vardır. Afrika insanları belki şahsi hürriyetlerini daha evvel idrak etmişlerdi. Onlar diğer zincire vurulmuşlardan daha evvel kurtulmak istemişlerdi. Fırsat bulamadılar. İstilacılar ve onların mütecaviz orduları kendilerine hiçbir vakit baskı yapmaktan geri kalmadı. Fakat bu baskı ne kadar kuvvetli olursa olsun bu büyük fikir hareketine karşı duramayacaktır. İnsanlığa yönelmiş fikir hareketi er geç başaracaktır. Bütün mazlum milletler zalimleri bir gün mahv ve yok edecektir. O zaman dünya yüzünden zalim ve mazlum kelimeleri kalkacak, insanlık kendisine yakışan bir toplumsal hale kavuşacaktır.

44 Aslı "muttasıl". (Y.N.)

Bizim milletlerimiz o zaman bu gayeye ulaşan milletler arasındaki önceliğiyle cidden iftihar edecektir.

3 Ocak 1922

Frunze'nin Verdiği Ziyafette Konuşma

(*ATABE,* c.12, s.200-201; *Hâkimiyeti Milliye,* 4 Ocak 1922, No: 395; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve,* s.109-113; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.26-29)

İnsanlığın Saadeti, Mazlum Milletlerin Kendilerini Esaret Zincirinde Bulundurmayı Hedefleyen Emperyalist Antlaşmaları Parçalamasıyla Mümkündür

Bugün aralarında tecanüs[45] bulunduğunu gördüğümüz devletler, mazlumları daha sıkı esaret zincirinde bulundurmak ve bu suretle onların emeklerinden ettikleri istifadelerle zevklerini tatmin eylemek için aralarında birçok antlaşmalar yapmışlardır. Fakat bu antlaşmalar kıymeti olmayan birer kâğıt parçasından başka bir şey değildir. Hakka tecavüzü içeren kâğıtların azimkâr milletlerin üzerinde hiçbir tesiri olmayacaktır. Milletlerimiz ancak bunları parçalamakla insanlığın saadetinin mümkün olacağına iman etmişlerdir. Bu, kendileri için bir saadettir.

Frunze Yoldaşımıza gerek imzaladığı antlaşmadan dolayı ve gerek milletinin hakkımızda donanmış bulunduğu dostluk hislerini samimi, vicdani, açık bir ifadeyle beyan etmiş olduğundan dolayı çok teşekkür ederim ve bütün Türkiye halkının dahi derin ve samimi muhabbetini, hiçbir hadisenin değiştiremeyeceği karşılıklı itimadını kendi milletine de ulaştırmasını özel olarak rica ederim. Türkiye-Ukrayna antlaşmasıyla iki memleket arasında takviye edilmiş olan muhabbet daimidir. Bunun devamı yalnız iki memleket için değil, bütün mazlum milletler için pek hayırlı neticeler verecektir.

Diğer sefir arkadaşlarımızın da bu sofrada bulunduklarını görmekle memnunum. Kendilerine teşekkürler takdim ederim.

3 Ocak 1922

Frunze'nin Verdiği Ziyafette Konuşma

(*ATABE,* c.12, s.201; *Hâkimiyeti Milliye,* 4 Ocak 1922, No: 395; Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve,* s.109-113; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.26-29)

45 Tecanüs: Bir cinsten olma; türdeşlik. (Y.N.)

Zincirlerini Kıran Türk ve Rus Halklarını
Birbirine Yakınlaştıran Ortak Özlemler ve Benzer Vaziyetler

Aziz Başkanım,

Ankara'da genel bir saygı ve sempati kazanmayı bilmiş olan Yoldaş Frunze'nin ayrılışından istifade ederek, şahsi ve mahrem olarak, genelde Türk siyaseti ve özelde Türk-Sovyet münasebetleri konusundaki bakış açımız hakkında kısa bir bilgi aktarmak isterim.

Türk ve Rus halkları yüzyıllık boyunduruk zincirlerini kırdıktan sonra, kendi halklarının da bu yolu takip edeceklerinden dolayı korkuya kapılan büyük emperyalist ve kapitalist devletlerin saldırısına uğradığından, halklarımız arasında kendiliğinden bir yakınlaşma gelişmiştir.

Hatırlayacağınız gibi, ortak özlemler ve benzer vaziyetlerin ortaya çıkardığı bu duygusal ve halka dayalı yakınlaşma, hükümetlerimiz arasında resmi münasebetlerin kurulmasına yol açmış ve bilhassa bu münasebetlerde tayin edici bir rol oynamıştır.

Türkler ve Rusların, tarihi, yüzyıllarca süren kanlı savaşların gürültüsüyle doldurduktan sonra, bu kadar çabuk ve bu kadar bütünsel bir şekilde uzlaşmaları öteki milletleri şaşkınlığa uğratmıştır. Pek çoğu bu dostluğun suni olduğu ve şartlar gereği sağlandığı zannına kapılmışlardır, hâlâ da bu inançtadırlar ya da öyle gözükmektedirler. Ancak, iki halkın ne ölçüde birbirleriyle anlaşmak ve birbirlerini sevmek için yaratıldıklarını ve geçmiş kavgaların yalnızca her ikisinde de yerleşmiş zalim iktidarların kışkırtmalarıyla çıkmış olduğunu, son savaşta asker ve subayların birbirleriyle nasıl isteksizce savaştığını görmüş olanlar, birkaç sene önce oluşan yeni vaziyetin sürekli ve istikrarlı olduğunu söyleyeceklerdir. Zira bu vaziyet tabii olandır ve eski despotluk tarafından sürdürülen suni düşmanlıksa son nefesini vermiştir. [...]

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE*, c.12, s.209; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn*, 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık*, 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

Yabancı İşgaline Başkaldıran Türk Halkı Kendi Kaderini Eline Almayı Başarmıştır

[...] Türkiye'nin dönüşümü,[46] baştan beri Rusya'da olduğu gibi toplumsal bir devrimle ortaya çıkmış olmayıp, yabancı devletlerin işgaline karşı bir başkaldırı biçimini almış olduğundan, dünya kamuoyunun dikkatini yeterince çekmemiştir. Bu dönüşüm, fazla belirgin olmasa da, fazlasıyla gerçektir ve memleketimizi yüzeysel olarak tanıyanlar ne derse desin, 1918 Mütarekesinden ve bilhassa 16 Mart 1920'den[47] bu yana muazzam yol kat edilmiştir.

Yüzyıllardan beri her şeyi efendilerinden, onların çevresinden ve daha sonra sınırlı bir oligarşiden beklemeye alışmış Türk halkı, 1919 yazından itibaren çalışmış ve kendi kaderini eline almayı başarmıştır.

Açık konuşmak gerekirse, ilk davette Erzurum ve ardından Sivas kongrelerinde bir araya gelen delegeler, daha Harbi Umumi'den evvel salık verdiğiniz üzere Aziz Başkanım, halkların kendi kaderlerini tayin hakkına ve iktidarın İstanbul'daki âciz, basiretsiz ve çürümüş ellerden alınmasına karar vermişlerdir.

Büyük Millet Meclisi'nin oturumlarına katılanlar artık Türkiye'de yeni bir çağın başlamış olduğunu ve Türk halkının artık uzun dönemden beri olduğu gibi kendi yöneticilerinin sultası altında değil, efendisiz de yaşayabileceğini açık olarak hissettiler.

Bu hissiyat gerçekleşmekte gecikmemiş ve 16 Mart 1920 darbesinden sonra 23 Nisan'da Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nde toplanan halk temsilcileri milletin geleceğini ve kaderini bağımsız iradesiyle tayin etme arzusunu ilan etmişlerdir.

Halihazırda bütün bunlar gerçekleşmiştir. [...]

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE,* c.12, s.210; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn*, 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık*, 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

46 Fransızca belgedeki aslı "transformation". (Y.N.)

47 Başta Meclisi Mebusan olmak üzere İstanbul'un ve bütün resmi dairelerin İngilizler tarafından cebren ve resmen işgali. (Y.N.)

Sovyet Sistemine, Kapitalist Sisteme Göre Çok Daha Yakınlaşmış Vaziyetteyiz

[...] Halk tarafından seçilmiş olan temsilciler sadece kanun yapma kuvvetini değil, aynı zamanda icra kuvvetini de doğrudan kendi seçtikleri ve bütün hareketlerinde onlara hesap veren vekiller[48] aracılığıyla ellerinde bulundurmaktadırlar. Memleketin emniyet ve bağımsızlığının söz konusu olduğu fevkalade hallerde halk temsilcileri adaleti İstiklal Mahkemeleri vasıtasıyla yerine getirmektedir. Gördüğünüz gibi, o bilinen kuvvetler ayrılığı bizde artık mevcut değil. Batı'da, kapitalist sınıfın tüm millet üzerinde hâkimiyetini kurmak, iktidarın imkânlarını sömüren bu sınıfı halkın nefretinden korumak için ustaca tezgâhlanan bir sistemdir o. Bu bakımdan, biz, sovyet sistemine, kapitalist sisteme göre çok daha yakınlaşmış vaziyetteyiz.

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE*, c.12, s.210; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn*, 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık*, 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

Türkiye ve Rusya Arasındaki Mühim Benzerlik: Kapitalizm ve Emperyalizme Karşı Mücadele

Toplumsal sahadaki değişimlerin ve aynı zamanda vaziyetimizin ve yeni ekonomik şartların gereği olarak, giderek bütün toplumsal katmanlarda görülen artık sömürüye baş eğmemek konusundaki iradenin neticesinde, herhangi bir şahsi çaba göstermeksizin kaygısızca başkalarının emeğiyle geçinen asalaklar sınıfı, tamamen ortadan kalkmış olmasa da, çok büyük oranda azalmıştır. Günümüz Türkiye'sinde imparatorluk döneminin fevkalade zenginleri kalmamıştır ve büyük mülk sahiplerinin gelirleri de onları devamlı çalışmaya zorlayacak ölçüde azalmıştır.

Neticede bugünün Türkiye'sinde deyim yerindeyse çalışma hemen herkes için zorunlu hale gelmiştir.

Bu anlamda da, Türkiye Rusya'ya, bilhassa son birkaç ayın Rusya'sına Batı Avrupa'ya olduğundan çok daha yakındır.

48 Fransızca belgedeki aslı "commissaires" (komiserler). (Y.N.)

Memleketlerimiz arasında bir diğer ve daha mühim benzerlik, bizim kapitalizm ve emperyalizme karşı mücadelemizde yatmaktadır.

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE*, c.12, s.210-211; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn*, 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık*, 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

Kapitülasyon Rejimini Kaldırmayı Hedefleyen Mücadelemiz Öncelikle Kapitalizme Karşı Yönelmiştir

Kapitalizm Türkiye'de, bütün Avrupa'da ve eski Rusya'da olduğundan çok daha az gelişmiştir. Ancak vaziyet büyük teşebbüslerdeki hemen bütün sermayenin yabancılar tarafından yatırılmış olmasıyla ciddileşmiştir. Hatta halkımızın yabancılar tarafından sömürülmesini kolaylaştırmak için kurulmuş kapitülasyon adı verilen özel bir rejim vardı ki bu, ekonomik kalkınmamızı engellemiş ve bizi bu sömürüye tahammül etmeye devamlı olarak mahkûm etmiştir.

Bu rejimi ortadan kaldırma hedefini bilhassa gözeten bugünkü mücadelemiz öncelikle kapitalizme karşı yönelmiştir.

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE*, c.12, s.211; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn*, 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık*, 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

Niyetimiz Büyük Kapitalistler Sınıfının Gelecekte Memlekete Hâkim Olmasının Önüne Geçmektir

Memleketimizi düşman işgalinden kurtardıktan sonra niyetimiz kamu yararı taşıyan büyük işletmeleri olabildiğince devlet eliyle yönetmek ve böylece

bir büyük kapitalistler sınıfının gelecekte memlekete hâkim olmasının önüne geçmektir.

Lakin, Türk ve Rus halklarının yakınlaşmasına asıl temel teşkil eden ve teşkil etmesi gereken, kapitalist düzenin kurucusu ve destekçisi olan Batı emperyalizmine karşı yürüttüğümüz mücadeledir.

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE,* c.12, s.211; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn,* 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık,* 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

Türkiye'nin Saldırılara Hedef Olmasının Nedeni Mazlum Halklara Kurtuluşa Giden Yolu Göstermesidir

Türkiye hâlâ büyük devletlerin ve onların uydularının, açık veya gizli, azgın saldırılarına hedef olmaya devam ediyorsa, bunun nedeni, her şeyden önce mazlum sömürge halklarına örnek olarak kurtuluşa giden yolu göstermesidir.

Bütün bunlar, bugünkü müesseseleri ve hükümetiyle Türkiye'nin sadece Sovyet Rusya'da güven hissi yaratabileceğini, Batı'nın ise bize iyi gözle bakamayacağını ortaya koyar.

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE,* c.12, s.211; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn,* 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık,* 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

TBMM Türkiye'si
Sovyet Rusya'ya Karşı İzlediği Siyasetten Geri Adım Atmayacaktır

Açıktır ki yabancı işgalciye karşı amansız mücadele yürüttüğümüz bir dönemde Türkiye'de tatbik olunan komünist propaganda, yalnızca hedeflerimize ulaşmayı hiçbir şekilde kolaylaştırmamakla kalmayıp, direnişimizi felç ederek bizi, Türkiye kadar Rusya'ya da zararlı olacak bir felakete sürükleyebilir. Geçtiğimiz bahar aylarında alınmış olan, kimilerinin pek sert bulduğu tedbirler bu şartlar dahilinde alınmıştır.

Milletlerarası siyaset sahasında Türk-Fransız anlaşması, Rus-İngiliz ticaret anlaşması gibi, şartların dayatmış olduğu bir gerekliliktir. Bu anlaşma ve gelecekte imzalayabileceğimiz anlaşmalar hiçbir şekilde idealimizden vazgeçtiğimiz anlamını taşımaz.

Sizi kati surette temin ederim ki Büyük Millet Meclisi'nin Türkiye'si, her halükârda bugüne kadar Sovyet Rusya'ya karşı takip ettiği siyasetten geri adım atmayacaktır ve bu konuya dair yayılmış bütün söylentiler katiyen yanlıştır.

Yine aynı şekilde sizi temin ederim ki Sovyet Rusya'ya karşı doğrudan veya dolaylı olarak asla hiçbir anlaşmaya ve ittifaka dahil olmayacağız.

Bilmenizi isterim ki son zamanlarda aramızda meydana gelen yanlış anlamaların hiçbir temeli yoktur ve bunlar her şeyden önce Ankara-Moskova arasındaki haberleşmelerin oldukça ağır işlemesinden kaynaklanmaktadır.

Aziz Başkanım, bu samimi açıklamaların iki halkımız ve hükümetimiz arasındaki dostça ve kardeşçe münasebetleri daha da kuvvetlendireceği ümidiyle samimi dostluk hislerimi kabul etmenizi dilerim.

4 Ocak 1922

Lenin'e

(*ATABE,* c.12, s.211; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.2; Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi, Font: 461, Liste: 2, Dosya: 4037, Yaprak: 1-4'ten aktaran: *Mejdunarodnaya Jizn,* 1963, sayı 11, s.153-155'ten aktaran: Mehmet Perinçek, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık,* 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48)

Türkiye Ordularının Büyük İftihar Payı Olan Büyük Doğu İnkılabı Mazlum Doğuluları Sağlam Bağlarla Birbirine Bağlamaktadır

Buhara Halk Şûralar Cumhuriyeti ahalisi ve hükümetinin İcraiye Komitesi ve Nazırlar Şûrası namına gelen muhterem heyetinize Türkiye ahalisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükümeti namına hoş geldiniz derim. Buharalıların milletimizle ırki ve dini kalbi bağlarına rağmen işbu bağların şimdiye kadar fiiliyat sahasında gereği gibi tecellisine istilacı ve zalim kuvvetlerin varlığı mâni olmuştu. Kahraman Türkiye ordularının da büyük bir iftihar hissesi olan Büyük Doğu İnkılabı, mazlum Doğuluları günden güne sıklaşan, sağlamlaşan bağlarla birbirine bağlamaktadır. "Her milletin kendi mukadderatını kendisi tayin edebilmek" hakkını yalnız teoride değil, fiiliyatta da tanıyan Rusya inkılap ricalinin idealist harekâtı sayesinde bugün Rusya'nın müttefiki olan bağımsız Buhara Halk Şûralar Cumhuriyeti'nin harici münasebetler hakkını kullanarak ilk kasıd[49] heyetini Türkiye Halk Hükümeti nezdine gönderdiğinden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Reisi sıfatıyla söz konusu Cumhuriyet'e iftiharla teşekkür arz ederim.

7 Ocak 1922

Buhara Halk Şûralar Cumhuriyeti Delegeleri Recep ve Nazarî Beylere

(*ATABE*, c.12, s.213; *Hâkimiyeti Milliye*, 8 Ocak 1922, No: 399; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.30-31)

İnsanlığa Yeni Bir Saadet Hayatı Kazandırmaya Çalışan Rusya Köylü ve Amelesi ile Kapitalizm ve Emperyalizme Karşı Varlığını Müdafaaya Çalışan Türkiye Halkı Arasındaki Kardeşçe Münasebetler

Türkiye ahalisine ve Büyük Millet Meclisi hükümetine amele ve köylü Rusya'nın selamını büyük bir iftiharla tebliğ edeceğim. Bu münasebetle âcizane hakkımda gösterdiğiniz teveccühkârane hissiyata hassaten teşekkür ederim.

Kendi memleketinde ahalisini gaddarane pençesinde bulunduran ve komşu ülkeleri daima istila tehdidi altında tutan Çarlığı devirdikten sonra kapitalizm ve emperyalizmin dünya çapındaki zulmünü kaldırarak insanlığa yeni bir saadet hayatı kazandırmaya çalışan Rusya köylü ve amelesiyle söz konusu kapitalizm ve emperyalizm altında kalıp ezilmemek için en ağır şartlara rağmen hayat ve mevcudiyetini müdafaaya çalışan Türkiye halkı ve onun hükümeti

49 Kasıd: Postacı, haberci, ulak. (Y.N.)

arasındaki dostane ve kardeşçe münasebetlerin gelişmesi hususunda azami yardıma hazır olduğumu beyanla iftihar ederim.

Kapitalizm ve emperyalizmin uşakları olan ve eski siyasi ahlak bakımından bile vatan haini sayılması icap eden Yudeniç, Denikin, Kolçak ve Vrangel kuvvetlerini hezimete uğrattıktan sonra topraklarını düşman ordusundan kurtaran kahraman Kızılordu'nun çok kıymetli selamını kendi memleketini aynı belalardan korumaya uğraşan Milli Türk Ordusuna derhal tebliğ edeceğim. Milli Ordumuz bu iltifattan çok mütehassis olacaktır. Milli Ordunun Başkumandanı sıfatıyla Rus köylü ve amele Kızılordusu'nun namlı kumandanlarından birini memleketimizde sefir görmekten ötürü fevkalade haz duyduğum ve müteşekkir olduğum halde o namlı kumandanı büyük bir samimiyet ve hürmetle selamlar ve memleketlerimiz hakkındaki halisane temennilerinden dolayı da kendisine bilhassa teşekkür ederim.

30 Ocak 1922

Rus Sefiri Aralov'un Nutkuna Cevabi Nutuk

(*ATABE,* c.12, s.251-252; D.B.A. (Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. K.6/3'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.IV, s.96-99)

Büyük Ekim İnkılabı'nın İlk Günlerinden Beri Bolşeviklerin İzledikleri Politikaya Büyük Bir İlgi Gösterdik

Mustafa Kemal Paşa:

- Ortaklaşa amacımız, emperyalizmle savaşmak, Doğu halklarını sömürgecilerin boyunduruğundan kurtarmaktır, *dedi.* Müşterek çabalarımızla başarıya ulaşacağımıza inanıyorum. Rusya'nın ve büyük lider Lenin'in Türkiye'ye yaptığı yardımlar için teşekkür ederim.

Bu karşılıklı sözlerden sonra Mustafa Kemal beni masaya davet etti. Kahve, çay getirdiler. Aramızda bir buçuk saat süren teklifsizce, resmi olmayan bir konuşma başladı.

Gazi Mustafa Kemal Paşa hâlâ Frunze'nin ziyaretinin ve onunla yaptığı konuşmaların etkisindeydi.

- Frunze çok sevimli bir insan, *dedi.* Büyük bir komutan olarak ondan çok söz edildiğini işitmiştim. Ama genel bilgisiyle, kültürüyle karşısındakini büyülediğini bilmiyordum. Frunze'yle konuşmaktan büyük bir zevk duydum. Herhalde biliyorsunuzdur, biz Frunze'yle, bize yapılacak askeri yardım konusunda anlaşmaya vardık. Şimdi iş bunun gerçekleşmesinde. Bu anlaşmamızın kısa bir zamanda yerine getirileceğini umuyorum.

Sonra Mustafa Kemal cephedeki duruma geçti. Bizim askeri işlerimiz üzerine bana sorular sordu. Mustafa Kemal'in Kızılordu'nun kuruluşu ve teşkilatı, iç savaş sırasındaki savaş durumu, hatta bazı özel savaşlar üzerine esaslı bilgisi olduğu anlaşılıyordu. Özellikle Perekop destanını ve bu destanda Frunze'nin oynadığı rolü çok iyi biliyordu.

Böylesine ayrıntılı bir bilgiyi nasıl elde ettiğini sordum.

- Biz subaylar, hatta değil yalnız subaylar, bütün ilerici aydınlarımız, büyük Ekim İnkılabı'nın ilk günlerinden beri Bolşeviklerin izledikleri politikaya büyük bir ilgi gösterdik. Biz Lenin'in, Rusya'nın ezilmiş halklarının kurtuluşunu sağlayacak bir politika güttüğünü biliyorduk. Zaten onun büyük gücü buradadır. Umutlarımız doğru çıktı. Beyaz orduların iç savaşta yenileceğine inanıyorduk. Buna neden inanıyorduk? Çünkü Bolşeviklerin derebey topraklarını köylülere verdiğini, bütün emekçi halkın Bolşeviklerden yana olduğunu, Lenin'in barış için savaştığını biliyorduk. Bolşeviklerin kusursuz önderliği ve disiplini altındaki yüz elli milyonluk bir halk yığınının hiçbir istilacı ordunun yenemeyeceği bir güç olduğunu da biliyorduk.

30 Ocak 1922

Rus Sefiri Aralov'la Görüşme

(*ATABE,* c.12, s.250-251; S.İ. Aralov, *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları,* çev. Hasan Âli Ediz, Burçak Yayınevi, İstanbul, 1967, s.74-76)

Afganistan Bağımsız Olmadıkça Kılıcını Kınına Koymayacağına Yemin Eden Amanullah Han

Muhterem Sefir Hazretleri,

Afganistan devleti bağımsızlığının dördüncü yıldönümü gününü, Afganistan devletinin muhterem temsilcisi nezdinde kıymetli arkadaşlarımızla birlikte kutlamaya mazhar olduğumuzdan dolayı pek büyük sevinç ve saadet hissederim.

Afganistan'ın kalbi bağımsızlık aşkıyla dolu olan cevval, faal, cesur kavminin er geç bağımsızlık saadetini elde edeceğine şüphe edilemezdi. Böyle kıymetli bir unsur, zalimlerin despotluk zinciri altında ebediyen yaşamaya tahammül gösteremezdi. İnsan kitleleri birtakım zalimlerin yol göstermesiyle zincirlere bağlandığı gibi, yine birtakım fedakâr insanların yol göstermesiyle de o zincirlerden kurtulur. Bundan dört sene evvel Afganistan'da hükümdarlık makamına çıkan Alâ Hazreti Amanullah Han tahta çıktığı vakit kılıcını çekmiş

ve Afganistan'ın bağımsızlığı tasdik ve teslim olunmadıkça bu kılıcı kınına koymayacağına yemin etmişti. İşte bu kalp ve vicdan kuvvetidir ki Afganistan'ın bağımsızlığını temin etmiştir. Kahraman milletinin fedakâr emiri Amanullah Han Hazretleri'nin namını burada hürmetle yâd ve tezkâr ederim.

2 Mart 1922

Afgan Sefiri Ahmet Han'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.296; *Hâkimiyeti Milliye,* 5 Mart 1922, No: 447, s.1-2; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.139-142)

Cihana Numune Olacak Yüce Bir Meslek Göstermiş Olan Rus İnkılabı

Muhterem Sefir Hazretleri, Afganistan halkının ve hükümdarının Türkiye'ye karşı olan kalbi alakalarını büyük bir vukufla tanımış bulunuyoruz. Bu muhterem hükümdar ve halka karşı Türkiye halkı ve hükümeti de aynı suretle mütehassistir. Türkiye'nin Afganistan'la mevcut derin ve samimi bağları yeni teessüs etmiş değildir. Türkiye ve Afganistan mevcut olalıdan beri tabii bir surette bu iyi bağlar ve kalbi muhabbetler mevcuttu. Ancak her iki memleket arasındaki ulaşımın müşkülatı ne yazık ki bu bağların istenen gelişme derecesini bulmasına mâni teşkil ediyordu. Hakikaten Afganistan her taraftan çevrilmiş ve kuşatılmış bulunuyordu. Bugün ise o yolların en mutluluk verici olanları bizim için açık bulunmaktadır. Şüphesiz Rus milletinin büyük inkılabı bu yolların açılmasına sebep olmuştur. Cihana numune olacak yüce bir meslek göstermiş olan Rus İnkılabı'nı yapan yüce zevatı bu münasebetle de yücelterek hatırlamayı insani bir vazife sayarım. Bununla beraber, maddi engellere rağmen Türkiye, mazide de Afganistan'a yol bulmuş, Türkiye halkı kalbi, vicdani selamlarını olsun ulaştırmayı başarmıştır.

2 Mart 1922

Afgan Sefiri Ahmet Han'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.296; *Hâkimiyeti Milliye,* 5 Mart 1922, No: 447, s.1-2; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.139-142)

Biz Türkiyeliler Asyai Bir Milletiz, Asyai Bir Devletiz

Efendiler! Afganistan tabii ve coğrafi vaziyeti itibariyle pek büyük bir ehemmiyete sahiptir. İlk bakımdan Afganistan Asya'daki kuvvet ve kudret topluluğu içinde başlı başına kıymete ve ağırlığa sahip bir mevcudiyettir. Biz Türkiyeliler Asyai bir milletiz, Asyai bir devletiz. Dolayısıyla bizim samimi kitlemizde yüksek mevkii muhakkak olan Afganistan'la münasebetlerimizdeki ehemmiyet derecesini idrak etmiş bulunuyoruz.

Bir taraftan da biz, bir ayağımızla, bir kolumuzla, bir gözümüzle Avrupa'dayız. Avrupa genel siyasetinde yerine getireceğimiz mühim vazifelerimiz vardır. Halbuki Afganistan da öyle memleketlerle komşu bulunuyor ki o memleketlerin halkları henüz Batı istilacılarının baskısı ve despotluğu altında âcizdirler. Bu yolla Afganistan da Avrupa siyasi unsurlarıyla temasta ve Avrupa genel siyaseti üzerinde tesir sahibi bulunmaktadır. Bu itibarla da Türkiye ile Afganistan arasında müşterek bir temas noktası ve dolayısıyla müşterek vazife ve gayeler vardır. Afganistan'ın sahip olduğu kıymet ve kudret her gün bir kat daha tecelli edecektir. Buna şüphe yoktur. Çünkü bu kavim her türlü meziyetlere ve fedakârlık vasıflarına sahip olduğunu ispat edegelmiştir. Türkiye ile dostları olan diğer devletler Afganistan gibi kıymetli bir dosta sahipliklerinden dolayı iftihar edebilirler.

Son söz olarak dost Doğu devletleri arasındaki münasebet ve samimiyetin her gün artmakta olduğunu görmekle mesut olduğumu beyan etmek isterim.

Afganistan'ın bağımsızlığını kutlamak münasebetiyle Afganistan halkı ve hükümdarı hakkında Büyük Millet Meclisi'nin ve hükümetinin ve şahsımın duyduğumuz sevinç ve mutluluğun şevketlû Amanullah Han Hazretleri'ne özel olarak bildirilmesini rica ederim. Gelecek senelerde bağımsızlık gününüzü daha büyük saadetler içinde idrak etmenizi Cenabı Hak'tan niyaz eylerim.

2 Mart 1922

Afgan Sefiri Ahmet Han'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE*, c.12, s.297; *Hâkimiyeti Milliye*, 5 Mart 1922, No: 447, s.1-2; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.139-142)

Türkiye Asya İçin Metin ve Sağlam Bir Kaledir

Sefir Hazretleri,

Kıymetli iltifatla dolu olan selamınızı müşterek düşmanlarımıza karşı mücadelede bulunan Batı Cephesi'ndeki ordumuza tebliğ etmeyi bir şeref kabul

ederim. Türkiye orduları öyle bir yeri müdafaa ediyorlar ki bu istikamet yekvücut olan Doğu devletlerine yöneliktir.

Bu hususta Türkiye ile Afganistan arasında büyük benzerlik vardır. Afganistan Asya'nın nasıl bir kapısı ise Türkiye de Asya için metin ve sağlam bir kale halindedir. Kuvvetli teminatla bugün dostlara arz ederim ki Türkiye halkının son ferdi kanını akıtıncaya kadar bu kalenin başarıyla ve zaferle muhafaza olunacağına emin olsunlar.[50]

2 Mart 1922

Afgan Sefiri Ahmet Han'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE*, c.12, s.297; *Hâkimiyeti Milliye*, 5 Mart 1922, No: 447, s.1-2; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.139-142)

Rus İnkılabı Mazlum İnsanlığa Zulümden, İhtirastan Kurtulmak İçin Yol Gösterdi

Muhterem Efendiler,

Dostluğumuzun kuvvetlendirilmesi maksadıyla Aralov Cenaplarının çektikleri ziyafette hazır bulunmaktan hissettiğim sevinç pek büyüktür. Aralov Yoldaş, dostumuz Rus Şûralar Hükümeti'nin kıymetli temsilcisi olmak münasebetiyle hepimiz tarafından zaten büyük bir hürmet ve muhabbete layıktırlar. Fakat Aralov Yoldaş, pek sevimli ve cana yakın şahsiyetiyle kalplerimizde özel bir mevki de kazanmıştır.

Malumu âlileridir ki ekseriya şahısların karşılıklı muhabbetleri bunların mensup oldukları toplumlar arasındaki dostluğun, muhabbetin yükselmesine yardım eder. Aralov Yoldaş'ın bu hususstaki yüksek vazifelerinde başarılı olacaklarına emniyetim vardır.

Efendiler, bugünkü Rus heyetini teşkil eden insanlar bundan beş sene evvel büyük bir inkılap vücuda getirdiler. Bu inkılabın hedefi emperyalizm ve kapitalizm isim ve sıfatı altında toplanmış zalim, zararlı mevcudiyetlere karşı mücadele etmekti. Bütün mazlum insanlık, isimlerini ve sıfatlarını huzurunuzda saydığım, bugün mahiyetleri tamamıyla anlaşılan mevcudiyetlerinden şikâyetçiydiler. Kalplerinde bunlara karşı derin ve şiddetli bir nefret hissi, bir

50 Mustafa Kemal Paşa'nın nutkundan sonra Rus Sefiri Aralov, Afganistan'ın bağımsızlığının ve inkılaplarının öneminden, bu ülkenin Orta Asya'nın kapısı olduğundan söz eder. Azerbaycan Sefiri Abilov ve Buhara kasıdlarından Nazarî'nin konuşmalarından sonra Afgan Sefiri Afganistan'ın selam ve saygılarının kahraman Türk ordusuna bildirilmesini rica edince Mustafa Kemal Paşa bu konuşmayı yapar. (Y.N.)

ayaklanma arzusu duyuyorlardı. Fakat efendiler, her işin başlangıcı müşküldür. Bu başlangıcı getirmeyi başaranlar takdire değerdirler. Rus inkılapçıları bu başlangıca girişmekle insanlık arasında mukaddes bir nam bıraktılar. Bu inkılap bütün masum ve mazlum insanların nazarı dikkat ve basiretini açtı. Çünkü onlara zulümden, ihtirastan kurtulmak için Rusya yol göstermişti. Ruslar Çarlık zamanında Rusya sınırları dahilinde esaret zinciri altında inlemekte olan kavimlere doğrudan doğruya arzu ettikleri hürriyeti, hukuku, bağımsızlığı bahşetti. Bu hürriyeti, hukuku, bağımsızlığı riayete değer buldu. Gün geçtikçe Rusların bu samimiyetinin gelişmekte olduğunda şüphe yoktur.

3 Mart 1922

Aralov Yoldaş'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.298; *Hâkimiyeti Milliye,* 5 Mart 1922, No: 447, s.1; *Vakit,* 6 Mart 1922, No: 1521; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.142-145)

Türkiye Halkı da Emperyalistlere, Kapitalistlere Karşı Rus Halkı Gibi Ayaklanmaya ve İsyana Mecburiyet Hissetti

Bundan üç sene evvel Türkiye halkı da ayaklanmaya ve isyana lüzum ve mecburiyet hissetti. Bu millet de mevcudiyetinin, bağımsızlığının istilacılar tarafından tecavüze uğradığını görmüştü.

Şimdi itiraf etmek mecburiyetindeyim ki bu ayaklanma ve bu isyan vuku bulduğu dakikada biz, Rusya'da olduğu gibi emperyalizm ve kapitalizmin manasını düşünmemiştik. Yalnız, mevcudiyetimizi tehdit eden kuvvetleri idrak ediyorduk.

Vaziyet geliştikten sonra bizi de tehdit eden kuvvetlerin, Rusya'daki inkılaba sebebiyet veren mevcudiyetler olduğu anlaşıldı.

Hakikaten Türkiye halkının karşısında emperyalistler, kapitalistler, mevcudiyetini, bağımsızlığını imhaya kalkışan istilacılar mevki almışlardı.

Türkiye ile Rusya'nın ayaklanma hedefi aynı olarak tecelli edince tabiatıyla iki memleket arasında kuvvetli temas ve muhabbet oluştu. Tabii sebeplerin tesiri altında vücut bulan birleşmelerin sarsılmaz olduğu şüphesizdir. Türkiye-Rusya arasındaki bu samimi birleşmelerle beraber Asya'nın mühim unsurlarından olan Afganistan, Azerbaycan, Buhara gibi hükümetlerin aynı vaziyet ve fikirde bulunmalarını ehemmiyetle zikretmek isterim.

3 Mart 1922

Aralov Yoldaş'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.299; *Hâkimiyeti Milliye,* 5 Mart 1922, No: 447, s.1; *Vakit,* 6 Mart 1922, No: 1521; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.142-145)

Mazlum Doğu Milletleri Kuvvetli ve Bağımsız Olduklarında Emperyalist Batı Silahını Teslime Mecbur Kalacak Zulüm ve Zorbalığına Son Verecektir

Doğu'daki dostlarımızla bağlarımız âlemi aldatmak ve kendi lehimize neticeler elde etmek gayesine yönelik değildir. Sırf haklarımızı, bağımsızlıklarımızı korumak içindir.

Zaman geçtikte mevcut bağların şekilleneceği ve yükseleceği de şüphesizdir.

Efendiler, istilacı, mütecaviz olan devletler de milletlerin mevcudiyetlerini, meşru haklarını tanıyacaklarını ilan etmişlerdi. Hadiseler gösterdi ki bu ilan ve ifadede katiyen yalancıdırlar.

İstilacı, mütecaviz, saldırgan olan devletler yerküreyi kendilerinin malikânesi kabul etmekte ve insanlığı kendi hırslarını tatmin için çalışmaya mahkûm esirler saymaktadırlar. Bunlardaki bu garip zihniyet garip olduğu kadar da gülünçtür.

Onlar ilan ettikleri insani ve adaletkârane esasları, kabule değer gördükleri için değil, senelerden beri tahakküm zinciri altında tuttukları insanlık kitlesini büsbütün silahlarından tecrit etmek ve daha kolay esaret altında tutmaya devam etmek için bir aldatma vasıtası kabul etmektedirler. Buna diğer bir sebep daha vardır: Birbirlerini aldatarak birinin diğerinden fazla menfaat koparması. Hilekârlıkta birbirleriyle yarışmaktadırlar.

Neticede dünya iki zümreye ayrılmaktadır: Birisi Doğu -ki kendi mevcudiyetini, insanlığını, bağımsızlığını idrak etmiştir; bu şuurla el ele vermiştir-, diğer bir zümre daha var ki bunlar sırf kendi hırslarını tatmin için çalışmaktadır.

Fakat bunların gayesi insaniyetin, beşeriyetin iyiliğine yönelik olmadığı gibi, bilakis zulüm, baskı olduğu için, onları lanetle yâd etmekte kendimizi haklı görürüz.

Efendiler, bu zümre kudret ve kuvvet mevkiinde bulundukça bunların mazlumlara merhamet ve şefkat göstermelerine imkân yoktur. Böyle bir şeye inanmak büyük bir gaflettir. Bu kuvvetleri maddi, manevi silahlarından tecrit edeceğimiz zaman ancak böyle bir hareket beklenebilir.

Bu noktadan bize düşen hareket tarzını ifade edebilmek için Arkadaş Troçki'nin emirnamesi metninden istifade edeceğim.

Troçki, emperyalistlerin teşebbüslerindeki sahte riyayı keşif ve buna karşı alınması lazım tedbirleri emirnamesinde zikretmektedir. Troçki, ordusuna hitaben "Rusya Şûralar Hükümeti'nin vaziyetini, bağımsızlığını temin için yegâne çare Kızılorduların şuurlu dayanışmasıdır" diyor.

Ben bu cümleye şunları ilave ediyorum: Zararlı ve zehirli beyinlerden meydana gelerek bize musallat olan zümreye karşı yalnız Rusya'da değil, doğuyu batıdan ayıran ve ta kuzeyden güneye kadar uzanan müşterek bir cephe vardır. Bu cephede müdafaalarda bulunabilmek, birbiriyle dert ortağı olmuş milletlerin hakiki, samimi dayanışmasıyla mümkün olacaktır. Bu dayanışma bugün aramızda tabii bir surette mevcuttur. Fakat bu dayanışmaya dahil devletlerin başlı başına ayrı ayrı kuvvetli olması, ayrı ayrı bağımsızlık fikriyle mütehassis ve donanmış bulunması lazımdır.

Dolayısıyla hepimiz ayrı ayrı kuvvetler ve idari bağımsızlığımızı temin etmiş bulunmak mecburiyetindeyiz. Batı ancak bu kuvvet karşısında silahını teslime mecbur kalacak ve bu gayri insani muamelelerine, zulüm ve zorbalığına son verecektir. Bunun gerçekleşmesi çok zamana bağlı değildir. Karşılıklı itimat, samimiyet ve muhabbeti muhafazada devam ettikçe kat olunacak mesafe azalacaktır.

3 Mart 1922

Aralov Yoldaş'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE*, c.12, s.299-300; *Hâkimiyeti Milliye*, 5 Mart 1922, No: 447, s.1; *Vakit*, 6 Mart 1922, No: 1521; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.142-145)

Türk ve Rus Milletleri Arasındaki Bağ Sudaki Hidrojen ile Oksijenin Birliği Derecesinde Sıkı Olmalıdır

Aralov Yoldaş kadehindeki suyun saflığını örnek alarak iki millet arasındaki muhabbet ve samimiyetin bunun kadar saf olduğunu beyan etti.[51] Ben de aynı örneği başka bir tarzda ifade edeceğim: Bu kadehteki su hidrojen ile oksijenin birleşmesi neticesidir. Dolayısıyla bağımız bu unsurların birliği derecesinde sıkı olmalıdır. Aralov Yoldaş'ın yanında geçirdiğim bu samimi gece en kıymetli hatıralarım arasına dahil olacaktır. Kendilerine teşekkür ederim. Dostluğumuzun nişanesi olmak üzere elimi arkadaşlarım namına ve sefir kardeşlerimin müsaadesiyle kendilerine takdim ediyorum. *(Şiddetli alkışlar.)*

3 Mart 1922

Aralov Yoldaş'ın Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.12, s.300; *Hâkimiyeti Milliye,* 5 Mart 1922, No: 447, s.1; *Vakit,* 6 Mart 1922, No: 1521; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.142-145)

Mazlum Doğu Âleminin Uyanmasına ve Kurtuluşuna Yol Açan Rusya Şûralar Cumhuriyeti

İkinci İnönü muzafferiyetinin yıldönümü münasebetiyle Rusya Şûralar Cumhuriyeti ile halkı ve kahraman Kızılordusu namına tebrik beyanını içeren mektubunuzdan ve bu mektupta ifade edilen samimi tebriklerden ve temennilerden son derece mütehassis oldum. Tarihimizin en ihmal edilmiş ve karanlık bir devresinde her taraftan tarize ve taarruza uğradığımız anlarda hakkımızı en evvel teslim etmek hakşinaslığında bulunan Rusya Şûralar Cumhuriyeti'nin ve onun muhterem temsilcisi olan zatıâlilerinin böyle bir zaferin kutlanmasında ne büyük bir şiddetle alakadar bulunacakları kolaylıkla takdir edilebilir. Giriştiğimiz şu mücadelenin gayesi tabii hukukumuzun kurtarılmasıdır. Rusya halkının ve cesur Kızılordu'sunun tebrik ve selamlarını ordumuzun bütün kı-

51 Rus Sefareti'nde verilen ziyafette Rus Sefiri Aralov şu nutku söylemiştir:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti ile Rus Şûralar Cumhuriyeti arasında köklü bir dostluk bağı vardır. Bu bağ görünüşte değildir; esaslı, sağlamdır. İki memleket halkı da bağımsızlık, hürriyet için mücadele ediyor. Bu mücadelede şimdiye kadar muzaffer olduğumuz gibi, bundan sonra da zafer kazanacağız. Türk Ordusu yakında nihai zafere erişecektir. Sözüme son vermezden evvel şu önümde duran ve muhteviyatı saf ve temiz sudan ibaret bulunan kadehi kaldırarak dostluğumuzun bu saf su gibi temiz olmasını temenni ederim."

Bkz. *Vakit,* 6 Mart 1922, No: 1521. (Y.N.)

talarına tebliğ edilmek üzere icap eden makamlara bildirdim. Tebriknameniz Meclis genel kurulunda okunmuş ve müttefikan pek samimi ve sıcak alkışlarla karşılanmıştır.

Mazlum Doğu âleminin uyanmasına ve kurtuluşuna yol açan ve kurtarıcı prensiplerini hak ve adalet esaslarına dayandıran Rusya Şûralar Cumhuriyeti'nin başarıya kavuşmasını temenni eder ve bu vesileyle bilmukabele gasıp[52] düşmanları özvatandan katiyen kovmaya yemin etmiş bulunan Türkiye ordusunun sıcak ve samimi selam ve ihtiramlarının arkadaş muazzam Kızılordu'ya ulaştırılmasına yol göstermelerini rica ederim.

31 Mart 1922

Rusya Şûralar Cumhuriyeti Temsilcisi Aralov Yoldaş'a

(*ATABE*, c.12, s.355; *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Nisan 1922, No: 473, s.1; *Babalık*, 3 Nisan 1922, No: 858, s.2; *Vakit*, 5 Nisan 1922, No: 1551; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, s.429)

Sovyet heyetiyle Afyonkarahisar Çay'da.

Soldan sağa: Batı Cephesi Komutanlığı Kurmay Başkanı Asım Gündüz, Batı Cephesi Komutanı İsmet İnönü, Sovyet Rusya temsilcisi K.K. Zvonarev, Sovyet Rusya büyükelçisi Semyon Aralov, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti temsilcisi İbrahim Abilov ve Birinci Ordu Komutanı Ali İhsan Paşa
(30 Mart 1922)

52 Gasıp: Gasp eden, gasp edici, gaspçı anlamında. (Y.N.)

Rusya Dostluğu Her Zaman
TBMM Hükümetinin Asli Siyaseti Olacaktır

Aziz Başkanım,

Rusya'yla vardığımız hayırlı antlaşmayı bizimle Kafkasya ve sonra da Ukrayna Cumhuriyetleri arasındaki antlaşma takip etmiş olup Türkiye Büyük Millet Meclisi bu sonuncu antlaşmayı tasdik etmiş bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından seçilmiş fevkalade bir heyet Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Doktor Rıza Nur Bey'in riyasetinde tasdik vesikasının karşılıklı mübadelesinde bulunmak üzere Ukrayna'ya hareket etmiştir.

Moskova Antlaşması'nda hazır bulunan delegelerden birisi olan Rıza Nur Bey ayrıca özel bir vazifeyle sizi ziyaret edecektir. Rusya dostluğu geçmişte olduğu gibi her zaman Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin asli siyaseti olacaktır.

Emperyalist ve kapitalist devletlerin ortaya attıkları yeni metotlar karşısında memleketlerimizin her zamankinden daha sıkı bir cephe teşkil etme zorunda olduklarına inanıyorum. Rusya'nın birçok defalar bize yaptığı yardım bizce özel bir ehemmiyet kazanmıştır.

Şüphesiz, Rıza Nur Bey konuşmaları sırasında bu konuya temas edecektir. Her halükârda içinde bulunduğumuz şartlarda bu yardımın bizden esirgenmeyeceğine de büyük inancım vardır.

Aziz Başkanım, en samimi ve en derin bağlılık hislerimle en iyi niyetlerimi arz ederek bitiririm.

10 Nisan 1922

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Hükümeti
Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin Yoldaş'a

(*ATABE,* c.12, s.373; Fransızca olarak yazılan mektubu fotokopisiyle birlikte aktaran: Türkkaya Ataöv, "Hiç Bir Yerde Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk ve Lenin Arasındaki Yazışmalar", *Vatan,* 22 Mayıs 1976, s.5; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.432-433. Mektubun Rusça örneği T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 5-1, 930.2.-2.15.3'te kayıtlıdır.)

Türk Milleti Bağımsızlık Olmadan Yaşamamıştır Yaşayamaz ve Yaşamayacaktır

Efendiler! Türkiye halkı asırlardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı hayati bir gereklilik kabul etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. *(Alkışlar.)* Bu millet bağımsızlık olmadan yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır. *(Alkışlar.)*

Fakat bu milletin talihini ellerine alan birtakım insanlar keyfi ve despotça kötü idareleriyle onun hayatını imhaya kast etmiş düşmanların icradan geri kalmadığı nüfuz ve tesirlerle adeta onu şaşırtmışlardı. Milletimiz bağımsızlığına vurulan darbeler ve mevcudiyetine açılan gedikler karşısında gözyaşları döküyordu. Dostla düşmanı ayıramayacak bir hale getirilmişti. Bu manzara karşısında elim düşüncelere dalmıştı. İşte milletimizin bu dalmış halini son bir imhakâr darbe vurmak fırsatını bekleyen düşmanlarımız vesile kabul etti ve gereken anın gelip çattığını zannettiler. Karar verildi, hareket başladı. Artık maskeler atıldı. Türkiye parçalanacak, Türkiye halkı esir, alçalmış, sefil ve perişan edilecekti. Maksat buydu ve bu zalimce gayeye ulaşmak için hatır ve hayale gelmeyen her türlü tedbire müracaat edildi ve bilhassa Batı'nın bazı hükümetleri ve bazı siyasi ricali bunun böyle olmasında ısrar ediyordu ve halen de ısrar ediyor. Bu hareket tarzlarını bu ısrarlarını cihan nazarında mazur göstermek ve hatta kendi milletlerinin gözünden gizlemek için girişmedikleri tedbir kalmadı. Her türlü iftiraları icat etmekten daha kolay bir şey olamazdı. "Türkler vahşidir, zalimdir, medeni icapları almaya ve kabule kabiliyetsizdir" tarzında esasen vahşilerin, esasen zalim ve istilacıların haksız yere icat ettikleri bir formülü terennüm ederek kamuoyunu aldatmaya kalkıştılar ve bu teşebbüslerinde başarılı olacaklarını zannettiler. Başka tedbire girişmeye lüzum görmüyorlardı; çünkü Türkiye'nin hayati kabiliyetten tamamıyla mahrum olduğunu farz ediyorlardı. Halbuki düşmanlarımız bu zanlarında tamamen aldanmışlardır. Bu muhakkaktır. Hakikaten beyinleri birtakım ihtiraskârane hissiyatın çalkalandığı yer olan kimselerin anlayışlarıyla ve birtakım batıl zanlarla hakikati değiştirmek ve hakkı bastırmak mümkün değildir ve bugüne kadar kâinatta buna imkân bulunmamıştır.

18 Haziran 1922

Claude Farrère Şerefine Nutuk

(*ATABE,* c.13, s.94; *Hâkimiyeti Milliye,* 20 Haziran 1922, No: 536, s.1; *Vakit,* 21 Haziran 1922, No: 1626; Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi, Genel Katalog, Sıra No: 1091, Klasör 4, Dosya 1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.33-38)

Claude Farrère ile birlikte (18 Haziran 1922)

Ölümü Esarete Tercih Eden ve
Bunu Fiilen İspatlayan Bir Milleti İmha Arzusuna Düşmek Kadar
Dünyada Vahşet Tasavvur Olunur mu?

Efendiler, Türkiye halkının bütün fakrü zaruretine rağmen, gizli veya aşikâr düşman elleriyle bugün içine atılmış bulunduğu çıkmazın bütün dehşetine rağmen, üç seneden beri mukadderatını eline alarak hükümet idaresinde gösterdiği kabiliyet ve kudret, şu gördüğünüz çocukları *(hazır olan mektep talebesini işaretle)* vatana layık yetiştirmek için ve milletin cehaletini gidermek için eğitim işlerinde gösterdiği kabiliyet, memleketimizin hemen tamamen kuşatma halinde bulunmasına rağmen mevcudiyetin muhafazası için asıl olduğuna kani bulunduğu iktisadi işlerin tanziminde gösterdiği kabiliyet, doğuda ve batıda başarıları süren ve süreceğine kimsenin şüphe etmemesi lazım gelen muntazam ve muazzam ordular teşkili hususunda gösterdiği pek büyük kabiliyet ve kudret, düşmanlarımızın ikinci görüşlerinde de, yani kabiliyetten mahrum olduğumuz hakkındaki zanlarında da ne kadar aldandıklarını ispata kâfi deliller değil midir? Fakat efendiler! Batı'nın bazı zalim ve hakikati görmemek için gözlerini kapayan siyasetçileri bu hakikat karşısında baş çevirmek istiyor. Asil Fransız milletinin bu hakikati idrakte gösterdiği yüksek misali görmek istemi-

yor. Efendiler! Varlığını idrak etmiş olan, hürriyet ile esaret farkını takdir eden, ölümü esarete tercih eyleyen ve bunu her gün fiilen ispat edegelen bir milleti mutlaka imha zalimce arzusuna düşmek kadar dünyada vahşet tasavvur olunur mu?

18 Haziran 1922

Claude Farrère Şerefine Nutuk

(*ATABE,* c.13, s.95; *Hâkimiyeti Milliye,* 20 Haziran 1922, No: 536, s.1; *Vakit,* 21 Haziran 1922, No: 1626; Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi, Genel Katalog, Sıra No: 1091, Klasör 4, Dosya 1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.33-38)

TBMM Hükümeti
Her Bağımsız Millet ve Devlet İçin Meşru Olan Haklarını
Yetkilerini Pervasızca Kullanır ve Kullanacaktır

Yeni Türkiye devletinin idare mesuliyetini üstlenmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi bütün icraatından tarihe ve medeniyete karşı hesap vermekte bir an tereddüt etmez. Çünkü bu hesaptan alnı ak olarak tamamen muzaffer çıkacağında şüphesi yoktur. *(Alkışlar.)* [...] Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti milletten aldığı en meşru yetkileriyle devletin mevcudiyetini ve bağımsızlığını muhafaza ve temin için her bağımsız millet ve devlet için meşru olan haklarını, yetkilerini pervasızca kullanır ve kullanacaktır. *(Alkışlar.)* Batı'nın bazı hükümetleri, Türkiye'yle düşmanlık halinden çıkmak istemediği, Türkiye'nin mübarek topraklarına saldırdığı düşmanı takviye ve teşvikten vazgeçmeye razı olmadığı halde, güya dünyanın en tarafsız hükümetiymiş gibi memleketimiz içinde subaylarını dolaştırmak suretiyle soruşturma icrasını ileri sürüyor. Esef vericidir ki diğer hükümetleri de bu teşebbüse ortak etme yollarını buluyorlar. Dünyada bundan daha mantıksız ve daha cüretkârca bir hareket tasavvur edemiyorum. Dünyada bağımsız bir devlet tasavvur olunabilir mi ki dahili işlerine, henüz düşman sıfatına sahip olanların değil, dostlarının dahi müdahalesine müsamaha edebilsin. Eğer o siyasi rical asırlardan beri bağımsız yaşamış, bağımsızlığın timsali olmuş ve bugün yeni bir milli uyanışla azim ve imanı ve bağımsızlık aşkı yükselmiş Türkiye halkının, Türkiye devletinin bağımsızlığını tanımamak ve tanıtmamak istiyorlarsa, biz bunlara karşı hayretlerle karşılık veririz ve bu ricalin gafletine bütün cihanın şaşkın bakışını davet ederiz. Zavallı milletimiz esir olmaya razı olmadığı için en büyük cezaya mahkûm bulunuyor: İdama!..

Hayır efendiler, hayır. Bütün cihan emin olsun ki bu millet idama, imhaya değil, canlanmaya müstahaktır; layıktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üstlendiği bu tarihi vazifeyi büyük bir başarıyla yapıyor ve en yüksek zaferlerle tamamlayacak ve ikmal edecektir.

18 Haziran 1922

Claude Farrère Şerefine Nutuk

(*ATABE,* c.13, s.96; *Hâkimiyeti Milliye,* 20 Haziran 1922, No: 536, s.1; *Vakit,* 21 Haziran 1922, No: 1626; Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi, Genel Katalog, Sıra No: 1091, Klasör 4, Dosya 1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.33-38)

Türkiye Halkının ve Ordusunun Başarısı Bütün Doğu'yu ve Mazlum Milletleri İlgilendirir

Uzun müddet despotluğun kahrına uğradığı için Azerbaycanlılar bağımsızlığın kadir ve kıymetini elbette çok iyi takdir ederler

Büyük bir inkılap neticesinde Azerbaycan'ın mazhar olduğu bağımsızlığın her gün daha ziyade sağlamlaşarak Azerbaycan halkının ilerlemesine ve yükselişine devam edeceği şüphesizdir. [...]

Azerbaycan ve İran muhterem sefirlerinin karşılıklı nutuklarında hükümdarlara ait söz geçmiştir. Teorik olarak hükümdarlar bağımsızlık aleyhtarı olamazlar. Bir mevcudiyetin başında bulunanlar, o mevcudiyetin daima kendi ellerinde kalmasını isterler; fakat hakikatte halkın iradesinin tecellisine düşmandırlar. Bu düşmanlık o kadar büyüktür ki bu hususta mağlup olmak ihtimali karşısında yabancı kuvvetlere müracaat eden hükümdarlar yok değildir. Tarih bu tür hükümdarları kaydetmiştir.

Bütün sefirler hazretlerinin Türkiye halkının ve Türkiye milli ordusunun mevcut mücadelede başarılı olması için vuku bulan temennilerine özel olarak teşekkür ederim. Bu mücadeledeki başarı, bütün Doğu'yu ve Doğu'daki mazlum milletleri elbette alakadar eder.

Biz eminiz ki mücadelemizde Doğu milletleri, İslam âlemi ve medeniyet cihanı bizimle beraberdir.

14 Temmuz 1922

İran Sefiri Mümtazüddevle İsmail Han Şerefine Nutuk

(*ATABE,* c.13, s.145; *Hâkimiyeti Milliye,* 16 Temmuz 1922, No: 558, s.1; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.150-151)

Fransız İhtilali ile Türk İhtilali Arasındaki Bağ

Muhterem Miralay,

Fransız milletinin milli bayramı münasebetiyle tertip ettiğiniz bu ziyafette hazır bulunduğumdan memnunum. Fransız milleti 14 Temmuz Milli Bayramı'nı kutlarken, zannediyorum ki ruhunda hürriyet ve bağımsızlık aşkını taşıyan her kavim manen olsun bu kutlamaya katılmaktan kendini alamaz. Bu pek tabiidir. Çünkü kanlı safhalarını derin bir hayret ve yorumla incelediğimiz Büyük Fransız İhtilali her ne kadar Fransız kavminin sinesinde parlamışsa da neticeleri dünya çapında olmuştur.

Bugün hürriyet ve bağımsızlık için mücadele eden Türkiye halkının bu hususta hassasiyeti şüphesiz daha büyüktür.

Efendiler! Mösyö Mougin siyasetten bahsetmemeyi tercih ettiğini söylediler. Ben de bu hususta kendilerine iştirak etmek isterim. Sözlerimi, ihtilal namına, bağımsızlık namına bazı tarihi hatıraları canlandırmaya hasredeceğim.

Malumdur ki 1789 tarihine kadar Avrupa'nın her yerinde olduğu gibi Fransa'da da toplumun idare usulü teşkilatı ortaçağlı olmaktan kurtulamamıştı. Ahali sınıfları kanun ve adalet huzurunda başka başka mevkilerde bulunduruluyordu. Krallık iktidar ve yetkisinin sınırı yoktu. Halk yalnız çalışıyor, mesaisinin mahsulünü ise asilzadelere, hükümdarlara veriyordu.

Hükümdarlar bütün faaliyetlerini kendi mutlak kudretlerini takviyeye hasrediyorlardı; ahaliyi esir, memleketi malikâne sayıyorlardı. Neticede sefalet ve mahrumiyet halk tabakasını yakıp kavuruyordu. Kaynamaya meyleden ruhlar en nihayet taştı ve Büyük Fransa İhtilali meydana geldi.

Efendiler, ihtilalin başlıca üç sebebi vardı: Halk öncelikle "hürriyet"lerini kazanmak mecburiyetiyle karşılaşıyordu. Bu, ihtilalin siyasi sebebiydi.

Ahali sınıfları arasındaki farkları, imtiyazları ortadan kaldırmak lazımdı. Bu da ihtilalin toplumsal sebebi!

Emeğin ve çalışmanın mükâfatını bizzat toplamak lazımdı. Bu da ihtilalin iktisadi sebebi!

Halbuki bu esaslar bütün dünyayı kapsayan ve genel esaslardır. Dolayısıyla ihtilal fikri Avrupa'ya, dünyaya yayıldı. Bununla beraber ihtilal birçok engel ve müşkülatı aşmak mecburiyetinde kaldı. Çünkü Avrupa'nın hükümdarları, imtiyaz sahipleri ihtilalin bu kurtarıcı tecellisine mâni olmak istediler. Fakat ne mukaddes ittifaklar ne askeri ve siyasi tertipler cereyanı durduramadı. Hakikaten hiçbir kuvvet ihtiyaçtan ve ruhtan doğan ihtilal hareketine karşı koyamaz.

Efendiler, herhangi bir şahıs bir milleti ihtilale sevk edebilir. Fakat ihtilali milletin hedefine yöneltmek ve eriştirmek ancak bütün milletin alakasını teminle mümkündür. Bunun cihanda tatbiki kabiliyeti ancak işi milli meclisle-

rin üstlenmesiyle bulunmuştur. Fransızlar bunu takdir ettiler. 1789 senesinin Mayıs'ında Versay'da toplanan États Généraux kendisini "Milli Meclis" namıyla bütün Fransız milletinin hakiki temsilcisi ilan etti. Korku ve hiddet içinde kalan saray toplantı salonunu kapattırdı. Mebuslardan Guillotin'in teklifi üzerine Milli Meclis için toplantı yeri olmak üzere Versay'da Jeu de Paume salonu seçildi. Bu salonun bizim toplantı salonlarımızla benzerliği olduğundan vasfı hakkında birkaç kelimeyle bilgi vereceğim. Bu yer hakkında Michelet diyor ki: "Hazin ve kasvetli bir yer... çirkin ve donatılmamış..." Fakat daha iyi oldu, gerçi Meclis'in o günkü hali daha fakirceydi, ancak milleti daha iyi temsil etti. Salonda tahtadan yalnız birkaç sıra bulunduğundan mebuslar bütün gün ayakta kaldılar. Sanki bu mahal yeni mezhep için bir beşik oldu. Bu heyecanlı heyetin ortasında bir masa üzerinde ayakta duran Meclis Reisi Bailly, Fransa'ya hakiki hürriyet bahşedecek bir anayasa temin etmeden birbirlerinden ayrılmayacaklarına dair olan muhteşem yemin suretini bir elinde tutuyordu.

25 Haziran'da mebusların dağılmalarını emir ve tebliğ için kral tarafından gelen memura Meclis Reisi "Toplantı halinde bulunan Milli Meclis hiçbir emir dinleyemez!" dedi.

Mebuslardan Mirabeau ayağa kalktı ve dedi ki:

- Gidiniz, efendinize deyiniz ki biz buraya milletin emir ve iradesiyle toplandık, buradan ancak süngülerin kuvvetiyle çıkartılabiliriz!

XVI. Louis emrivakii kabul etti, Milli Meclis de aynı zamanda Kurucu Meclis namını aldı.

Efendiler,

Saray bir türlü mağlubiyeti kabul etmiyordu, Paris'in etrafına efradının çoğu yabancı olan birçok alaylar toplamıştı. Kralın bu tarz hareketini kınayan nazır Necker görevden alındı. Bu zatın görevden alınması bütün Paris halkını heyecana sevk etti.

Necker'in resmi sokaklarda dolaştırıldı. Artık halk silah istiyordu. L'hôtel des Invalides'e[53] hücum edildi, oradaki toplar, silahlar alındı. Ve ahali arasında bir feryat koptu:

"Bastille'e, Bastille'e!.." Halk nefret uyandıran zindanı zapt etmek suretiyle intikam ve heyecan hislerini dindirecekti.

Öfkeli bir sel kaleye çarptı. Kanlı bir mücadeleden sonra Parisliler zulmün ve despotluğun bir timsali olan Bastille'i zapt ettiler. Duvarlarında birçok masumların, günahsızların inlemeleri yankılanan bu kale en son taşına kadar yıkıldı. Yerle bir edildi. Yıkılan alelade bir bina değildi, asırlardan beri tahakküm ve tasallut eden despotların saltanat hırsları da bu binanın altında kalmıştı.

53 Türkçe karşılığı: Malul Gaziler Yurdu. (Y.N.)

Efendiler, işte bu gün 1789 senesi Temmuz'unun on dördüncü günüydü. 14 Temmuz Fransızların milli bayramı oldu, çünkü ihtilalin zaferi bugün tecelli etmişti. Bu milli bayram münasebetiyle muhterem Miralay'a tebrikler takdim ederken, 14 Temmuz gününü tarihe kaydeden bir milletin evladı olduğundan başkaca kendisini de tebrik ederim.

Efendiler, Mütareke esnasında bizim de toplantı halinde bir Meclisi Mebusan'ımız vardı. Bu, dağıtıldı. Millet yeniden bir meclisin toplanmasını temin etti, mebuslarını seçerek payitahta gönderdi. Bu meclis de tecavüze maruz kaldı.

Milletin dahili ve harici düşmanları onun şerefine, bağımsızlığına, toplumsal ve iktisadi hayatına, tabii haklarına karşı ittifak etmişti. 130 sene evvel Fransız milletinin pek haklı ayaklanma ve galeyanına sebep olan zulüm ve şiddet, hak ve adalet asrı olduğu iddia edilen 20. asırda Türkiye halkına reva görüldü! Türkiye halkı tanınmayan ve çiğnenen hukukunu müdafaa için ayaklandı, bu ayaklanma onun için bir hak ve vazife oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükümeti böyle bir ayaklanmanın neticesidir.

Efendiler, cihanın idareci ricali için daima nazarı dikkatte tutulması icap eden bir hakikat vardır: Fikirler cebir ve şiddetle, top ve tüfekle asla öldürülemez. Hassas bir millete karşı işlenen zalimce muamelelerin onu daha ziyade takviye ettiği tecrübe edilmiştir. Hürriyet ve bağımsızlık aşkıyla galeyana gelen ve kaynayan bir kavmin ne harikalar yaratabileceğini Büyük Fransız İhtilali bundan 130 sene evvel pek güzel ispat etmiştir. 1792, 1794 seneleri zarfında Fransa topraklarını çiğnemeye koşan büyük düşman ordularına karşı milli kudretin, milli heyecanın yarattığı ve -bir tarihçinin dediği gibi- birdenbire yerden biten ordular Valmy ve Jemappes muzafferiyetleriyle Fransız tarihini süslediler. İhtilal orduları düşmanı memleketinden kovmakla yetinmedi, karşı taarruza geçerek bütün Belçika'yı ve daha birçok yerleri Fransa'ya ilhakı başardılar. Yalnız bir General Jourdan kumandasındaki Fransız ordusunun 100 bin kişilik bir Avusturya ordusunu mağlup ve ricata mecbur etmesi suretiyle kazandığı zaferin sır ve hikmetini bilenler, İzmir'in işgali üzerine aynı heyecanla çarpan kalplerden meydana gelen milli ordumuzun nelere kadir olacağını kolaylıkla tahmin edebilirler.

Efendiler, ayaklanma ve mücadele sebeplerimiz dahi Fransız milletini o kahramanca harekete sevk eden etkenlerden daha az kuvvetli ve daha az mantıki değildir.

Çok ümit ediyorum ki hürriyet ve bağımsızlık için binlerce evladını topraklara gömen, insan hakları beyannamesiyle faziletli insanlığa en yüce düsturları ilham eden vatanperver ve inkılapçı Fransa'nın bugünkü evladı Türkiye'nin haklı davasını fiilen teyit edecektir.

14 Temmuz 1922

Fransa Milli Bayramı Nedeniyle
Albay Mougin'in Verdiği Yemekte Konuşma

(*ATABE,* c.13, s.146-149; *Hâkimiyeti Milliye,* 16 Temmuz 1922, No: 558, s.1-2; *Vakit,* 19 Temmuz 1922, No: 1654, s.2; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.146-150)

Büyük Taarruz sabahı Kocatepe'de (26 Ağustos 1922)

Harpte Zafer, Azim ve İmanı Kuvvetli Olan Tarafındır!

İstanbul irfan zümresi! Siz, vatanın gelecek ümidisiniz... Biliniz ki vatanı hakiki olarak kurtaracak sizlersiniz. Biz, bir fırtına gibi gelir, geçer, gideriz. Önümüzde sivrilmiş dikenleri, engelleri yakar yıkarız. Fakat arkamıza baktığımızda bizim açtığımız o sahada irfanıyla, bedeniyle çalışan sizleri, milleti görürsek vazifemizi yaptığımıza ancak o vakit kani olur ve iftihar ederiz. Bizim zaferimiz kanlıdır; fakat, sizin zaferiniz şanlıdır!

İstanbul'u biz hiç unutmadık ve unutamayız! Orası bizim, yani anavatanın başıdır. İrfanımız, sanatımız, her şeyimiz oradadır, oradan yetişmiştir... İstanbul'u iyi tanırız; bilhassa orada gençlik bizimledir; bizi bekler, galeyan halindedir.

Biliyor musunuz Türk neferi nasıl harp eder? Ayağı, sırtı giyinik olmayabilir. Bazen gıdası bile az olur; fakat o, daima ileri gitmek ister ve o kabiliyettedir. Ayağı aksar, yorgundur; görürsünüz ki yine yürür ve daima ileri gider. Sorarsanız "İzmir'e gidiyoruz!" der. Askerimizin çoğu her halde İzmir'e gitmek istediği için deniz kıyısına varmadıkça kanmamış, durmamıştır. Çünkü ona verilen emir "Akdeniz'e!" idi. Türk askerinin sinesi yalnız azim ve imanla doludur. O, göründüğü gibi perişan değildir. O, kabuğu siyah ve içi bembeyaz olan kestaneye benzer; yani bir cevherdir. Onunla hasbıhal ederseniz, onun mayasını, tabiatını anlar, öğrenirsiniz; fakat biliniz ki o herkese de açılmaz. Derdine aşina çıkabilirseniz görürsünüz ki cahil sandığınız o "Mehmet" neler bilir, kalbinde ne büyük emeller, fikirler besler! Onun için iddia ederim ve son hakikatle ispat ediyorum ki harpte zafer, azim ve imanı kuvvetli olan tarafındır! Ve biz onunla muzaffer olduk. İşte siz gençler, onu takviye ediniz.

Çünkü bize ancak ve her şeyden evvel o "azim ve iman kuvveti" lazımdır. Zaten biz harpten evvel fenni ve maddi vasıtaları ve şartları hesaba dahil etseydik harbi göze aldırabilir miydik?.. Fakat, terazinin bir kefesine imanımızı koyduk, maddi boşluğu doldurduk ve işte o imanımız sayesindedir ki bu büyük davayı halle cesaret ettik, başarılı da olduk; bugün kurtulmuş bulunuyoruz...

Hem biz seleflerimizin yaptığını yapıyoruz. Denizde salla, karada kağnıyla yürümüyor muyuz? Fakat, bizim bu ilkel vasıtalarımız bizi yolumuzdan alıkoymuyor ki! Düşmanın her şeyi mükemmel değil miydi? Fakat düşününüz, onda "Türk neferindeki azim ve iman" var mıydı! Bulunabilir miydi? On binlerce düşman neferine şapkalarını çıkartarak süngüsü önünde baş eğdirten, Türk'ün azim ve imanı değil de nedir?..

21 Ekim 1922

Bursa'da İstanbul Darülfünunu Gençlerine Nutuk

(*ATABE,* c.14, s.27-28; *İkdam,* 27 Ekim 1922, No: 9199; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919- 1928)*, c.1, s.73)

Yeni Türkiye'nin Eski Türkiye'yle Hiçbir Alakası Yoktur

- Ankara Büyük Millet Meclisi hükümetinin Anadolu'da sakin yabancılara karşı hareket tarzı Bolşevikler tarafından alınmış olan tedbirlere pek benziyor. Bilhassa İzmir ve bazı bankalarda ve hatta Fransız bankalarındaki yabancılara ait kasaların zorla açılması İstanbul'da Müttefikler mahfillerinde pek acı bir tesir hasıl etmiştir. Türkiye'de komünist bir idare mi tesis etmek istiyorsunuz?

Gazi Mustafa Kemal Paşa şu cevabı verdi:

- "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye'yle hiçbir alakası yoktur. Osmanlı hükümeti tarihe geçmiştir. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur. Tabii ki millet değişmemiştir. Aynı Türk unsuru bu milleti teşkil ediyor. Ancak idare tarzı değişmiştir. Ankara hükümetinden evvel İstanbul'da bir sultan ve bunun bir hükümeti vardı. Millet memleketin işlerine ancak vazifesi kanun yapmaktan ibaret olan bir meclis vasıtasıyla iştirak edebiliyordu. Bu hükümet tarzı millete istekli olduğu bağımsızlık ve hürriyeti vermeye kâfi değildir. Bu hükümet tarzının verdiği fena neticeler meydandadır. Sultan'ın hükümeti ve Sultan'ın kendisi de mesela Türkiye'nin bağımsızlığına son veren Sevr Antlaşması'nın şartlarını kabul ettiler. Diyebiliriz ki Sultan ve hükümeti kendi kendilerini öldürdüler."

"Ama" *diye devam etti Mustafa Kemal Paşa* "Millet ölmek istemiyor, yaşamak ve iyi yaşamak için ne lazımsa onu yapmak istiyordu. İşte bunun içindir ki üç seneden beri idare tarzını değiştirdi, yukarıda izah ettiğim bir meşruti hükümete bedel, doğrudan doğruya milletten çıkan bir hükümeti kabul etti.

Bu yeni hükümet millet tarafından tayin olunmuş ve aynı zamanda hem icra kuvvetine hem de kanun yapma kuvvetine sahip mebuslardan teşekkül eder. Bu mebusların bazıları idare işlerinin teferruatını yürütmeye ve halk komiserleri vazifesini yapmaya memurdurlar. Hakikatte hâkim olan ve her şeyi idare eden merci Millet Meclisi'dir. Zannıma göre yeryüzünde buna benzeyen diğer bir hükümet mevcut değildir.

Belirtmek gerekir ki bu idare tarzı tamamıyla bir Bolşevik sistemi değildir. Çünkü biz ne Bolşevikiz ne de komünist; ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz milliyetperver ve dinimize hürmetkârız. Kısacası, bizim hükümet şeklimiz tam bir demokrat hükümetidir. Ve lisanımızda bu hükümet 'halk hükümeti' diye yâd edilir.

Bu hükümet doğrudan doğruya halkın arzularını tatmine hizmet eder ve memleketin idaresine bizzat sahiptir. Bu itibarla kendi mukadderatını kendisi tayin eder. İdare şubelerimizin tamamında tatbik edilecek olan usul de budur."

28 Ekim 1922

Le Petit Parisien Muhabirine Demeç

(*ATABE,* c.14, s.54-55; *Le Petit Parisien,* 1 Kasım 1922; *Renin,* 2 Kasım 1922, No: 20, s.1; *İkdam,* 3 Kasım 1922, No: 9206, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, Ankara, 1954, s.48-52)

Sultan Bizim İçin Artık Yoktur

- İstanbul'a dönüşünüzde padişahı tanıyacak mısınız?
Mustafa Kemal Paşa mutlak bir tonla cevap verdi:

- "Sultan bizim için artık yoktur; ne de onun vekilleri. Bütün kuvvetler Büyük Millet Meclisi'nde birleşmiştir. Saltanattan bir defa kurtulduktan ve milli hürriyet ve hâkimiyeti elde ettikten sonra [...][54] altına kendimizi koymayacağız. 20. asırda bizim elimizden hürriyetimizi alıp başkalarının hâkimiyetini iade ve tesis etmek olamaz."

28 Ekim 1922

Le Petit Parisien Muhabirine Demeç

(*ATABE,* c.14, s.55-56; *Le Petit Parisien,* 1 Kasım 1922; *Renin,* 2 Kasım 1922, No: 20, s.1; *İkdam,* 3 Kasım 1922, No: 9206, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.48-52)

Türk Milleti Hâkimiyet ve Saltanatını
İsyan Ederek, Kendi Eline Fiilen Almıştır
Bu Emrivaki Tabii Görülmezse İhtimal Bazı Kafalar Kesilecektir

[...] Bundan sonra, meseleyle alakalı önergeler üç encümene, Teşkilatı Esasiye, Şer'iye ve Adliye Encümenlerine havale olundu. Bu üç encümen heyetinin bir araya gelip, bizim takip ettiğimiz maksada göre meseleyi halledip neticelendirmesi elbette müşküldü. Vaziyeti yakından ve bizzat takip etmek lazım geldi.

54 *Le Petit Parisien*'de silik bir sözcük okunamadı. (Y.N.)

Üç encümen bir odada toplandı. Riyasetine Hoca Müfit Efendi'yi seçti. Meseleyi müzakere etmeye başladılar. Şer'iye Encümeni'ne mensup hoca efendiler hilafetin saltanattan ayrılamayacağını bilinen safsatalara dayandırarak iddia ettiler. Bu iddiaları çürütüp kırmak hususunda serbest söz söyleyenler ortaya çıkar görünmediler. Biz çok kalabalık olan aynı odanın bir köşesinde münakaşayı dinliyorduk. Bu tarzda, müzakerenin istenilen neticeye kavuşmasını beklemek boşunaydı. Bunu anladık. Nihayet, müşterek encümen reisinden söz aldım. Önümdeki sıranın üstüne çıktım. Yüksek sesle şu beyanatta bulundum: "Efendiler" dedim, "hâkimiyet ve saltanat, hiç kimse tarafından, hiç kimseye, ilim icabıdır diye, müzakereyle, münakaşayla verilmez. Hâkimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları zorla Türk milletinin hâkimiyet ve saltanatına el koymuşlardı ve bu tasallutlarını altı asırdan beri sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk milleti bu mütecavizlerin hadlerini ihtar ederek, hâkimiyet ve saltanatını isyan ederek kendi eline fiilen almış bulunuyor. Bu bir emrivakidir. Söz konusu olan, millete saltanatını, hâkimiyetini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız meselesi değildir. Mesele, zaten emrivaki olmuş bir hakikati ifadeden ibarettir. Bu, mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi tabii görürse, fikrimce uygun olur. Aksi takdirde yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir.

İşin ilmi yönüne gelince, hoca efendilerin hiç merak ve endişelerine mahal yoktur. Bu hususta ilmi izahat vereyim" dedim ve uzun uzadıya birtakım izahatta bulundum. Bunun üzerine Ankara mebuslarından Hoca Mustafa Efendi "Affedersiniz Efendim" dedi, "biz meseleyi başka bakımdan değerlendiriyorduk; izahatınızdan aydınlandık". Mesele, Müşterek Encümen'ce halledilmişti.

Süratle kanun tasarısı tespit olundu. Aynı günde Meclis'in ikinci celsesinde okundu. İsimler okunarak oya konulması teklifine karşı kürsüye çıktım. Dedim ki "Buna hacet yoktur. Memleket ve milletin bağımsızlığını ebediyen korunmuş kılacak esasları yüce Meclis'in oybirliğiyle kabul edeceğini zannederim". "Oylansın" sesleri yükseldi. Nihayet Reis oya koydu ve "Oybirliğiyle kabul edilmiştir" dedi. Yalnız olumsuz bir ses işitildi: "Ben muhalifim!.." Bu seda "Söz yok!" sedalarıyla boğuldu. İşte efendiler, Osmanlı saltanatının yıkılış ve bitiş merasiminin son safhası bu suretle cereyan etmiştir.

1 Kasım 1922

Saltanatın Kaldırılması Hakkında

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, s.527-528)

Ankara, 1922

Türk-Rus Dostluğu Karşılıklı Olarak Esastır ve Böyle Kalacaktır

Rus milletinin eski idare tarzı kalıntılarına son vererek yeni bir devir açtığı hatırlanmaya değer ihtilalin beşinci yıldönümüne tesadüf eden tarihi gün münasebetiyle halisane tebriklerimi zatınıza beyana müsaraat ederim.[55]

Bu ihtilalin muazzam eseri olan Türk-Rus dostluğunun sağlamlaştırılması, bundan böyle birleşmiş olan Türk-Rus milletleri münasebetlerinin karşılıklı olarak esas olduğunu ve böyle kalacağını ilave etmekle memnunum.

Rus milletinin saadeti ve refahı hakkındaki en ciddi temennilerimi beyan ederken, zatınız hakkındaki samimi hissiyatımı da kabul etmenizi rica eylerim.

7 Kasım 1922

Rus İhtilali'nin Yıldönümü Dolayısıyla
Moskova'da Merkez Panrus Komitesi Reisi Kalinin'e

(*ATABE,* c.14, s.107; *Hâkimiyeti Milliye,* 14 Kasım 1922, No: 660, s.1; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.478)

İkinci Meşrutiyet ile Türk Devrimi Arasındaki Fark

- Paşa Hazretleri hem 10 Temmuz'un[56] hem 1 Teşrinisani'nin[57] [1 Kasım'ın] başarılı bir kahramanıdırlar. İki inkılap arasındaki farkı devletlilerinin lisanından işitmek istiyoruz, dedim.

- Bu iki inkılap arasındaki fark tarif olunamayacak derecede büyüktür zannederim, *buyurdular.* Birincisi, milletin tabiaten aradığı hürriyet havasını teneffüs ettiğini zannettiren bir harekettir. Fakat ikincisi milletin hürriyet ve hâkimiyetini fiilen ve hadiseten tespit ve ilan eden mesut bir inkılaptır ve şüphe yok, yalnız Türkiye'de değil, bütün cihanda ehemmiyet nazarına alınmaya layık bir yeniliktir.

Paşa Hazretleri'nin izahatını teferruata nakletmek için İstanbul'da geçmiş bir münakaşayı hatırlatmaya lüzum gördüm:

Bazıları iki inkılabın ihtiva ettiği idare şekli arasında bir fark olmadığına kani görünüyorlar. Mesela "Meşrutiyet'te mesul olmayan bir mevkide tutulan hükümdar gerçi kendiliğinden bir başvekil tayin eder görülmektedir. Fakat işleyişin dur-

55 Müsaraat: Sürat ve acele etme; teşebbüs, girişme. (Y.N.)
56 İkinci Meşrutiyet'in ilanı, başka deyişle 1908 Devrimi kastediliyor. (Y.N.)
57 1 Kasım 1922 günü saltanatın kaldırılması kastediliyor. (Y.N.)

duğu bir tecrübeden sonra bu başvekili itimadıyla yerinde tutup tutmamak yine millet meclisinin elindedir ve bütün icra işlerinde sadrazamın imzası olmadan hükümdarın imzası bir kıymet ifade etmez. Şu halde bugünkü icra vekilleri heyetini dünkü heyeti vükela ile karşılaştırırsak, iki idare şeklinde büyük bir fark görmemek lazım gelir" diyorlar dedim.

Paşa Hazretleri esasa döndüler, buyurdular ki:

- 10 Temmuz inkılabı despot bir hükümdarla millet arasında en nihayet kayıtlarla ve şartlarla denge arayan bir zihniyeti elde etmeye yönelikti. Halbuki son inkılap meşrutiyet usulünü dahi milletin hürriyeti ve bağımsızlığı için kâfi göremez ve kayıtsız şartsız hâkimiyeti milletin uhdesinde tutan esaslı bir ilkeye dayanır. Bu ilkenin alakalı olduğu şekil hiçbir vakitte eski şekillerle mukayese kabul edemez.

Bugün Türkiye devleti doğrudan doğruya bir meclis, bir şûra hükümetiyle idare olunur ve ilelebet böyle idare olunacaktır.

Türkiye devletinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin asli mahiyetini anlayabilmek için teşkilatı esasiyesini dikkatle incelemek lazımdır. Bu hususta benim tarafımdan verilen bir nutku[58] gözden geçirmek de uygun olur.

9 Aralık 1922

Vakit Muhabirinin Sorularına Cevap

(*ATABE,* c.14, s.175-176; *Vakit,* 12 Aralık 1922, No: 1796, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.52-55)

Türkiye'yi Derece Derece mi İlerletmeli Ani Olarak mı?

Gazi, Millet Meclisi'ndeki büyük riyaset odasını ara sıra serbest dershane şekline kordu. O zaman kapı açık bırakılır, geçenleri ya kendi çağırtır yahut geçenler kendiliğinden içeri girerdi. Ortaya meseleler atar, muhasebeler yapar, konuşur, konuşturur; hep tatlı saatler geçirirdik. Bu celseler bilhassa Büyük Zafer'le Meclis'in feshi, yani 1922 Eylül'üyle 1923 Nisan'ı arasındaki zaman zarfında, kendisi Ankara'da bulundukça sık sık tekerrür ederdi. Neden sonra anladık; oradaki konuşmalar meğer ileride yapılacak inkılapların tohumlarını saklıyormuş.

58 Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın saltanatın kaldırılması hakkındaki 1 Kasım 1922 tarihli söz konusu Meclis konuşması için bkz. *ATABE,* c.14, s.77-87. (Y.N.)

Bu celselerden birinde şu meseleyi ortaya koymuştu:

"Türkiye'yi derece derece mi ilerletmeli, ani olarak mı?" "İki sistem var" diyordu; "biri malum, Büyük Fransız İhtilali'ndeki tarz: Rejimler değişecek, ihtilallere karşı mukabil ihtilaller yapılacak. Sağ solu tepeler, sol sağı süpürürken bir de bakılacak ki bir buçuk asırlık zaman geçmiş..." Ve bunun ardından sorardı: "Bu milletin damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı?"

İnkılaplardan evvel uzun uzun zihinleri hazırlamak... Hayır, önce ideoloji sonra fiil yerine önce fiil sonra ideoloji. Şef takip ettiği bu ikinci sistemi dörtbeş yıl sonraki büyük *Nutuk*'ta şöyle ifade edecek: "Milletin maddi ve manevi yenileşme ve gelişmesi yolunda faaliyet ve icraatla sözlerin ve teorilerin önüne geçmeyi tercih ettik." Fikir ki gövdesi yok, önde ve acelecidir; fiil ki gövdeli, geriden ve ağır gider; fakat Atatürk'ün bütün inkılaplarında fiil fikirden daha çevik çıktı.

1922

(İsmail Habib [Sevük], "İnkılâblar ve O", *Cumhuriyet,* 27 İkincikânun [Ocak] 1939, s.3; İsmail Habib [Sevük], *Atatürk İçin/ Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yazılanlar,* s.73)

İnkılabımıza Tepkileri Doğduğu Yerde Boğmak Lazımdır

Fransızlar Büyük İnkılap'ta başarılı olabilmek için hemen 100 sene çalışmıştır. Biz ise inkılabımızın üçüncü senesindeyiz. Kimse iddia edemez ki bu inkılap da bir tepkiye maruz kalmayacaktır ve bunu her zaman varit görmek ihtiyatlı bir hareket olur. Bu üç senenin akıttığı kanların kifayeti için tepkileri doğduğu yerde boğmak lazımdır.

15 Ocak 1923

Eskişehir Mutasarrıflık Dairesinde Konuşma

(*ATABE*, c.14, s.258. Meclis zabıt kâtipleri tarafından tutulan ve fotokopisi Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923)*, Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.)

Her Yeni İnkılabın Bir Karşı Tepkisi Olacaktır

Hakkı Bey: Hilafetin Osmanlı hanedanı elinde kalmasında bendeniz gelecek itibariyle bir tehlike devresi görüyorum. Korkuyorum.

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Niçin biz korkalım beyefendi? Felç olmuş olanlar korksun, biz neden korkalım? Üç senedir sayısız fedakârlığa katlanan bu millet halifenin ordularıyla çarpışıyor ve onları kahrediyor. Sonra o felç olmuş kısımdan biz korkalım! Başından nihayetine kadar icap eden yerlere göndeririz.

Ahmet Emin Bey: Acaba münazaa[59] vs. *olmaz mı? Çünkü bir taraf münakaşa ederken fikri hislere müracaat edecek, onun için öteki tarafın elinde silah olarak...*

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Efendim, bu noktadan çekinilmesinden dolayıdır ki taassuba kıymet ve ehemmiyet veriyorsunuz. Taassup cehalete dayanır. Dolayısıyla taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cehalete galebe çalar. O halde halkı aydınlatmak lazım.

Ahmet Emin Bey: Halkı aydınlatalım. Fakat taassupla münakaşa kabul etmiyor.

Falih Rıfkı Bey: Onların mevcudiyetlerini kabul etmemek daha iyi olur.

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Birtakım boş şeyler söyleyebilirler. Dolayısıyla onları eleştirmek ve eleştirerek çürütmek lazımdır.

Müştak Bey: Hatta efendim bizim tarafımızdan taarruz lazımdır. Onlar söylemeseler bile. Senelerden beri onlara yerleşmiş, o senelerin, asırların mahsulü olan şeyi sökmek için onların hareketini beklememeli. Birkaç lakırdıyla ve sarıklarının görünmesiyle muhitlere tesirler yapıyorlar. Buna şimdiden hücum etmek lazım.

Falih Rıfkı Bey: Bu irtica meselesi zaten gazetelerde söz konusu oluyor.

59 Münazaa: Çekişme. (Y.N.)

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Her yeni inkılabın bir karşı tepkisi olacaktır. Bunu beklemek lazımdır. Bu olmaz değildir. Mutlaka vukuu yakın bir şeydir, her bakımdan varittir. Kamuoyunu onların yalan yanlış tevillerine[60] kaptırmayarak aydınlatmak lazımdır.

16/17 Ocak 1923

İstanbul'dan Gazetecilerle İzmit Kasrı'nda Mülakat

(*ATABE*, c.14, s.294. Meclis zabıt kâtipleri tarafından tutulan ve fotokopisi Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923)*, Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.)

İdareimaslahatçılar Esaslı İnkılap Yapamaz

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Evet, biz bu Meclis'te görüş itibariyle sayısız fedakârlıklar yaptık ve belki de yapmak lüzumluydu. Bundan dolayı Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun maddelerine hiç de lüzumu olmayan zihniyetler girdi. Belki de bundan dolayıdır ki adli kapitülasyonları lağvettirmek hususunda müşkülat çekiyoruz. Herifler diyorlar ki sizin yapacağınız kanunlar fıkıh kitabı vs.dir.

Bugün Lozan Konferansı'nda ve cihanda yeni Türkiye'nin bir kredisi varsa o da eski şekli kaldırmaktan, imhadan ileri gelmektedir. Bizim inkılabımız, Meşrutiyet inkılabı ve ondan evvel yapılan inkılaplar gibi olsaydı kimse ehemmiyet atfetmezdi.

Efendiler! Biz hakiki bir inkılap yaptık ve inkılabımızda devam ediyoruz. Biliyorsunuz ki memleketin birçok yerleri bilerek veya bilmeyerek isyan etti. Asileri bastırmaya mecbur olduk. Şimdiye kadar yaptıklarımız ancak ondan sonra teessüs edebilmiştir ve biliyorsunuz ki Fransa Büyük İnkılabı hemen 100 sene devam etmiştir. Üç senede esaslı bir inkılabın son bulacağını kabul etmek hata olur. Belki zaman zaman şöyle veya böyle bir şeyler olacaktır! Kanaatimizi sabit, başarı ümidini hâkim bulundurmak sayesinde galebe bizimdir. Fakat hocaları memnun edeyim, İslam âlemini memnun edeyim, hepsini memnun edeyim dersek, mümkündür, hepsi memnun olur, ama biz maksadımızdan uzak kalmış oluruz. İdareimaslahatçılar[61] esaslı inkılap yapamaz. Bugünkü sefalet

60 Tevil: Sözü çevirme, söze başka anlam vermeye çalışma. (Y.N.)

61 İdareimaslahatçı: Bir işi sağlam olarak kanun ve kurallara göre değil de günün şartlarına göre yapan (kimse). (Y.N.)

ve rezalet içinde esasen kimseyi memnun etmenin imkânı yoktur. Memleket mamur, millet zengin olduğu zaman herkes memnun ve sevinçli olur efendim.

Falih Rıfkı Bey: Her halde Paşa Hazretleri. Şimdiye kadar olan beyanatınızda bizde sınıf yoktu; yalnız, iki fikir cereyanı birbirine karşıdır: Yani irtica ve yenilik, yani en prononse[62] *olan. Mutlaka bunlara karşı radikal bir tarzda, gayet açık bir tarzda hareket etmek lazım.*

16/17 Ocak 1923

İstanbul'dan Gazetecilerle İzmit Kasrı'nda Mülakat

(*ATABE*, c.14, s.301-302. Meclis zabıt kâtipleri tarafından tutulan ve fotokopisi Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923)*, Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.)

İnkılabın Kanunu Mevcut Kanunların Üstündedir Bizi Öldürmedikçe Başladığımız İnkılap Bir An Bile Durmayacaktır

Ahmet Emin Bey: Programın geniş olmasını şey etmiyorum. Bendeniz yalnız... mücadele silahı olur. Buna fırka ismi verileceği yerde program ismi verilir. Yalnız fırka ismini verirsek mademki bir sınıf ifade etmiyor ve fırka isminin de...

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: Efendim, Halk Fırkası dediğimiz zaman bunun bir anlamı olmak lazımdır. Yoksa cihanda hakiki anlamı olmayan bir şey yaptığımız zaman hiçbir şey yapmıyoruz demektir. Bu memleketi şu istikamete sevk ederken bir şey yaptığımızı ifade etmeliyiz! Bir de daima muteber ve söz konusu olan çoğunluktur. Bu milletin çoğunluğu bizimle beraberse fırka deyiniz, ne derseniz deyiniz! yürümek mümkündür. Çoğunluk beraber değilse grup deyiniz, heyet deyiniz! buna dayanarak inkılapta başarı mümkün olamaz.

Suphi Nuri Bey: O zaman ne yapmak lazım?

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: O zaman inkılabın temini için tarihin gösterdiği vasıtaya müracaat edeceğiz!

Suphi Nuri Bey: Kanunda bir açıklık yok.

62 Prononcé (Fr.): Belirgin. (Y.N.)

Gazi [Mustafa Kemal] Paşa: İnkılabın kanunu mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe ve bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız yenilikçi inkılap bir an bile durmayacaktır. Bizden sonraki devirlerde de hep böyle olacaktır!

16/17 Ocak 1923

İstanbul'dan Gazetecilerle İzmit Kasrı'nda Mülakat

(*ATABE*, c.14, s.302. Meclis zabıt kâtipleri tarafından tutulan ve fotokopisi Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923)*, Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.)

İnkılapla Kurulan Yeni Türkiye'nin İki İlkesi: Tam Bağımsızlık ve Kayıtsız Şartsız Milli Hâkimiyet

İçinde bulunduğumuz vaziyette çok kuvvetli olduğumuzu temin ve gelecekteki teşebbüslerimizde mutlaka başarılı olacağımızı bize vaat eden husus, milletin inkılapla ve mücadeleyle tesis etmiş olduğu bugünkü hükümetimizin şekli ve mahiyetidir.

Hükümetimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, millidir; tamamıyla maddidir; hakikatperesttir. Hayali idealler arkasında, o ideallere ulaşmak için değil, fakat ulaşmak hülyasıyla milleti kayalara çarparak, bataklıklara batırarak en nihayet kurban ederek mahvetmek gibi cinayetten sakınan bir hükümettir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün programlarının ilkesi şu iki esastır:

Tam bağımsızlık; kayıtsız şartsız milli hâkimiyet.

Birinci ilkesinin ifadesi "Misakı Milli"dir. İkinci ve hayati olan ilkesinin beyanı "Teşkilatı Esasiye Kanunu"dur.

Millet, Misakı Milli'nin anlamını güzide evlatlarından teşkil ettiği kahraman ordularıyla fiilen elde etmiştir. Bunun usulen ve siyaseten ifade dahi olunacağına şüphe yoktur. "Teşkilatı Esasiye Kanunu"nun asli ruhu ise bu kanunun kitaplara geçmesinden evvel milletin beyninde ve vicdanında toplanmış olmasıyla ve ancak bunun ifadesi olmak üzere tesis ettiği Meclis'e verdiği asli vazifeyle ve senelerden beri hükümlerini fiilen tatbik edegelmekte olmasıyla ve en nihayet kanun şeklinde cihanın gözü önüne koymasıyla gerçekleşmiştir. Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Ve hakiki milli arzuyu ve iradeyi tatbik eder ve ancak bu sayede millet mukadderatına sahip olur. Tarihi hadise ve tecrübelerimiz bize milleti koyun sürüsü halinde keyfen, arzu ve ihtirasların ve

hiçbir suretle tatmin edilemeyen menfaatlerin elde edilmesine sürüklemekle mahvına sebep olan mahiyete dönüşen idare tarzlarının artık memleketimizde tatbik mahalli kalmadığını göstermiştir.

18 Ocak 1923

İstanbul Gazeteleri Temsilcilerine

(*ATABE,* c.14, s.316; *Tanin,* 20 Ocak 1923, No: 99, s.1-2; *Vakit,* 20 Ocak 1923, No: 183, s.1-2*; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.54-62)

Millet, Haklı İsyanıyla Elde Ettiği Hâkimiyetinin Bir Zerresini Bile Başkasına Terk Edemez

Millet, hâkimiyetini değil, hâkimiyetin bir zerresini dahi başkasına terk etmenin ve bırakmanın sebep olabileceği felaketin, yok oluşun, hüsranın elemini her an kalp ve vicdanında hissetmektedir. Zaten iradenin ve hâkimiyetin bölünemez ve ayrılamaz olduğunu ilmen ve hakikaten düşündükten sonra böyle bir teorinin fiilen tatbikine kalkışmak ancak teorik ve suni bir işe zaruri olarak girişmekten başka bir suretle yorumlanamaz. Millet ve memleketimiz içinse bu zaruret def edilmiştir. Çünkü milleti hâkimiyetinden mahrum eden engel, milletin galeyan ve haklı isyanıyla biraz zahmetli ve fakat neticede başarılı şekilde ortadan kaldırılmıştır. Mevcut olmayanı canlandırmaya kalkışmaksa tabiatıyla mümkün olmayanın mümkün olduğu zannında ve boşluğunda inat olur. Bu, inatçıların -ki, milletin hüsranına bilerek veya bilmeyerek taliptirler- hakiki pişmanlığına ve acı hüsranına sebep olmaktan başka bir netice vermez.

Artık millete karşı namusluca, açık, kati hakikati ilan edenler çoktur. Milletimiz ise hakikatleri iyi anlamaya ve icaplarını tatbike çok müsait ve kabiliyetlidir. Bu kabiliyeti ispat için yakın tarihin bile verebileceği misaller çoktur. Felaketini idrak eden milletimiz, ne şeyhülislamların din gereğidir diye irticaya davet eden fetvalarına ve ne de halife ve padişahın camilerden çalınan peygambere ait ayetler ve hadislerle süslü ve yaldızlı sancakları başlarında taşıyan hilafet ordularına ve ne de milli mücaledeleye devamın hiçbir şey elde edilemedikten başka büsbütün mahva ve yok olmaya sebep olacağını beyanla milleti bağımsızlık ve hâkimiyetinde müsamahakâr kılmaya gayret sarf eden Babıâli ricalinin gafilce ve cahilce mesaisine ve en nihayet ne de tayyareleriyle halife padişahın beyannamelerini muharip ordumuz saflarına atan ve halife namına hareket ettiğini söyleyen Yunan ordusunun aldatmalarına zerre kadar iltifat göstermedi ve göstermez ve göstermeyecektir. Bilhassa bundan sonra katiyen göstermeyecektir. Çünkü bu millet asırlardan beri bu gibi mürtecilerin, cahil-

lerin, riyakârların, menfaatperestlerin, serserilerin sözlerine inanmak saflığını gösterdiğinden dolayıdır ki bugün çamurdan ve sazdan izbelerde oturmaya mahkûm, çıplak ayaklarıyla ve çıplak vücutlarıyla çamurların, karların, yağmurların amansız şamarları altında yeniden aklını başına toplamak mecburiyetinde kalmıştır.

18 Ocak 1923

İstanbul Gazeteleri Temsilcilerine

(*ATABE,* c.14, s.317; *Tanin,* 20 Ocak 1923, No: 99, s.1-2; *Vakit,* 20 Ocak 1923, No: 183, s.1-2*; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.54-62)

İlk İşimiz Milleti Çalışkan Yapmaktır

Milli hedef malum olmuştur. Ona götürecek yolları bulmak müşkül değildir; mühim olan, çetin olan, o yollar üzerinde çalışmaktır. Denilebilir ki hiçbir şeye muhtaç değiliz. Yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır: Çalışkan olmak! Toplumsal marazlarımızı incelersek asıl olarak bundan başka, bundan mühim bir maraz keşfedemeyiz, maraz budur. O halde ilk işimiz bu marazı esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır. Servet ve onun tabii neticesi olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışkanların hakkıdır.

18 Ocak 1923

İstanbul Gazeteleri Temsilcilerine

(*ATABE,* c.14, s.318; *Tanin,* 20 Ocak 1923, No: 99, s.1-2; *Vakit,* 20 Ocak 1923, No: 183, s.1-2*; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.54-62)

İnkılabı Yapanlar ve Onu Tamamlamaya Karar Verenler Karşılarına Çıkacak Kuvvetleri Ezebilecek Kudrete Kabiliyete ve Tedbire Sahiptirler

Efendiler, açık söylemek lazımdır ki bu milletin, Türkiye halkının üç buçuk seneye sığdırdığı şey, çok azametli ve çok yoğundur. Bunu hazmetmek için kuvvetli mideler, kuvvetli beyinler lazım. Fransız Büyük İhtilali'ni geri katetmek için tam bir asır çalışmışlardır.

Efendiler, hayatın felsefesi, tarihin garip tecellisi şudur ki her iyi, her güzel, her faydalı şey karşısında onu imha edecek bir kuvvet belirir, bizim lisanımızda buna irtica derler. İyi bir şey yaptınız mı, biliniz ki bunu imha etmek için

karşınıza muhalif, mürteci bir kuvvet çıkacaktır. Dolayısıyla yapmadan evvel çıkacak kara kuvvetin imhası tedbirini de almış olmak lazımdır! *(Alkışlar.)*

Efendiler, bütün millet emin ve müsterih olsun ki bugünkü inkılabı yapanlar ve onu tamamlamaya karar verenler, karşılarına çıkacak olumsuz kuvvetleri çıktığı noktada ezebilecek kudrete, kabiliyete ve tedbire sahiptirler. *(Şiddetli alkışlar.)* Dolayısıyla tekrar katiyetle beyan ederim ki milletin hâkimiyeti teyit olunmuştur. Dinen, hadiseten, ilmen, fennen, kanunen teyit olunmuş bulunan bu hâkimiyeti ihlal edecek ve ona zarar verecek ne bu memleketin dahilinde ne de haricinde kuvvet yoktur ve olamaz. *(Sürekli alkışlar.)*

Hilafet makamının mevcudiyeti milletçe sakıncaların kaynağı kabul edilmekte değildir; sebebiyet verilmedikçe! Fakat şu da katiyen malum olmalıdır ki herhangi suret ve şekilde sakınca görüldüğü gün, bütün teoriler biter, orada pratik ve tatbikat başlar. *(Alkışlar.)*

19 Ocak 1923

İzmit Konuşması

(*ATABE,* c.14, s.339. Meclis zabıt kâtipleri tarafından tutulan ve fotokopisi Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923)*, Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.)

Toplumda Fertlerin Hayat ve Saadeti
Bütün Millet ve Memleketin Hayat ve Saadetiyle Mümkündür

Mekteplerden başka gazeteler, ufak nüshalar köylere kadar yayılmalı ve dağıtılmalıdır. Bizim köylümüz ne gazete ne nüsha vs. okumaz. Bilenler bilmeyenleri toplayıp okutmayı, onlara okumayı, anlatmayı bir vazife bilmelidir. Sözlü telkinlerde bulunmak belki cehaleti gidermek için en basit ve iyi bir çaredir. Bunu hepimiz yapmaya mecburuz. Genel hayatın selameti için mecburuz. Bilenler -ki azınlığı teşkil ediyor- buna şu bakımdan da mecburdur ki kendisinin hayat ve saadeti çoğunluğun hayat ve saadetiyle mümkündür. Çoğunluk, millet ve memleket mesut olmazsa, mamur olmazsa beş on kişinin saadeti olabilir mi? Azınlık çoğunluğun cehaletinde menfaat ararsa genel felaket muhakkaktır! Şimdiye kadar takip olunan usul, ne yazık ki, azınlığın refahının teminine yönelikti.

Millet, memleket beş on kişinin saadet ve serveti için, beş on kişinin sefahati yüzünden bu hale gelmiştir. *(Alkışlar.)*

19 Ocak 1923

İzmit Konuşması

(*ATABE,* c.14, s.344. Meclis zabıt kâtipleri tarafından tutulan ve fotokopisi Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923),* Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.)

Bin Sene Evvel Yaşayan Bir Toplum İçin Yapılan Kanunlarla Bugünkü Toplumları İdareye Kalkışmak Gaflettir, Cehalettir

Medeni ve muntazam bir devletin makinesi eski kanunlarla işleyemez. Değerli ulema çok iyi bilirler ki din, belirli bir hükümet şekli ifade etmemiştir. Din, hükümete esas olarak adaleti emretmiştir. Bu hükümler çok açıktır. Adaletle hüküm icra etmeyen bir hükümet çok fenadır. Hükümetimizin fena olmaması için, dinen ve medeniyeten çok mükemmel olabilmesi için adli hükümlerimizi iyileştirmek mecburiyetindeyiz. Buna hiçbir mâni yoktur. Bugün mevcut kanunlarımızın kökü daha ziyade Mecelle'dir. Yeni Türkiye ne zamanı ne de ihtiyacı göz önünde tutmayan Mecelle'nin hükümlerine bağlı kalamaz. En medeni milletler derecesinde hukuki hükümlerimizi de iyileştireceğiz. Yüz sene, beş yüz sene, bin sene evvel yaşayan bir toplum için yapılan kanunlarla bugünkü toplumları idareye kalkışmak gaflettir, cehalettir. Biz bu noktada cehil ve gafletimizi o kadar ileri götürüyoruz ki Allah'ın da, Peygamber'in de emirleri hilafına hareket ettiğimizi bile unutuyoruz. *(Alkışlar...)*

22 Ocak 1923

Bursa'da Şark Sineması'nda Halkla Konuşma

(*ATABE,* c.14, s.365; Siirt Mebusu Mahmut, "Gazi ve İnkılâp", *Milliyet,* 29 Ocak-7 Şubat 1930, No: 1425-1434; *Hâkimiyeti Milliye,* 25 Ocak 1923, No: 722, s.1-2; *Tevhidi Efkâr,* 25 Ocak 1923, No: 586-3614; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.65-70)

Kanla Yapılan İnkılaplar Daha Sağlam Olur
Kansız İnkılap Ebedileştirilemez

Milletimiz üç buçuk senelik bir zamana sığdırılması imkânı olmayan çok büyük bir inkılabın etkeni olmuştur. Hakikaten asırlardan beri tabi olmaya alıştığımız bir idare şeklinin haricine çıkarak dünyada benzeri bulunmayan bir devlet kurduk. Fakat bu yeniliğin mutlaka bir karşı hareketi icap ettireceğini hatırımızdan çıkarmamak lazımdır.

Bu harekete özel tabiriyle "irtica" derler. Yaptığımız işlere ve aldığımız neticelere göre bu gibi irticalar her vakit beklenebilir. Kanla yapılan inkılaplar daha sağlam olur; kansız inkılap ebedileştirilemez. Fakat biz bu inkılaba ulaşmak için lüzumu kadar kan döktük. Bu kanlarımız, yalnız muharebe meydanlarında değil, aynı zamanda memleketin dahilinde de döküldü. Biliyorsunuz ki Hendek'te, Bolu'da, Konya'da, Yozgat'ta vesair mahallerimizde birçok isyanlar meydana geldi. Ve bunların hepsi bastırıldı. Temenni edilir ki bu dökülen kanlar kâfi gelsin ve bundan sonra kan dökülmesin. Mesut inkılabımızın aleyhinde fikir ve his taşıyanları aydınlatmak ve uyarmak aydınlara düşen milli vazifelerin en mühimmi ve en birincisidir.

22 Ocak 1923

Bursa'da Şark Sineması'nda Halkla Konuşma

(*ATABE,* c.14, s.367; Siirt Mebusu Mahmut, "Gazi ve İnkılâp", *Milliyet,* 29 Ocak-7 Şubat 1930, No: 1425-1434; *Hâkimiyeti Milliye,* 25 Ocak 1923, No: 722, s.1-2; *Tevhidi Efkâr,* 25 Ocak 1923, No: 586-3614; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.65-70)

Yapacağım, Yapacağız, Yapabiliriz!

Efendiler! Bir şeyi çok iyi hatırlatmak isterim: Hiçbir noktada, en küçük ve en büyük meselelerde milletimi sözlerimle, hareketlerimle aldatmamış olmakla iftihar ediyorum. *(Alkışlar.)* "Yapacağım, yapacağız, yapabiliriz!" dediğim zaman mutlaka onların yapılacağına kanaatim olduğuna şüphe edilmesin. Mesela beni ilk Başkumandan seçtikleri gün -ki Yunan ordusu Sakarya'ya geliyordu- itiraf etmek lazım ki ortada çok karamsarlık vardı. Fakat ben "Düşmanı mutlaka mağlup edeceğiz" demiştim. Benim bu sözümü gelişigüzel söylediğimi zannedenler vardı. İtiraz ettiler: "Bunu yapacağız diye milleti aldatmayınız! Boş yere memleketin haraplığını artırmayınız. Boş yere halkı öldürtmeyiniz! Ne zarar var? Bir müddet de bağımsızlığımızdan mahrum yaşayalım. Sonra ça-

lışır, yeniden kazanırız!" diyerek birçok misaller gösterdiler. "Boş yere kan dökmekten ve milleti aldatmaktansa bugün için Sevr Antlaşması'nı kabul edelim!" diyen o insanlara "Mutlaka başarılı olacağız" diyordum. Çünkü başarılı olmak için lazım gelen vasıtaları açıkça görüyordum.

Bunu görebildiğimden dolayıydı ki millete "Yaparız ve yapacağız" dedim. İşte şimdi de diyorum ki eğer millet teşebbüslerimde yardımcı ve destek olursa millet ve memleketi parlak tecellilerle geleceğe doğru yürütmek yolunu bulacağız ve mutlaka başaracağız! *(Sürekli alkışlar.)*

22 Ocak 1923

Bursa'da Şark Sineması'nda Halkla Konuşma

(*ATABE,* c.14, s.369; Siirt Mebusu Mahmut, "Gazi ve İnkılâp", *Milliyet,* 29 Ocak-7 Şubat 1930, No: 1425-1434; *Hâkimiyeti Milliye,* 25 Ocak 1923, No: 722, s.1-2; *Tevhidi Efkâr,* 25 Ocak 1923, No: 586-3614; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.65-70)

Bir Millet İçin Kurtuluş İstiyorsak Bunu Yalnız Bir Şahıstan Talep Etmemeliyiz

Efendiler! Bir millet, bir memleket için kurtuluş, selamet ve başarı istiyorsak, bunu yalnız bir şahıstan hiçbir vakit talep etmemeliyiz. Herhangi bir şahsın başarısı demek, o milletin başarısı demektir. Bir milletin başarısı demek, mutlaka bütün milli kuvvetlerin bir istikamette hasıl olmasıyla, teşekkül etmesiyle mümkündür. Dolayısıyla bilelim ki ulaştığımız başarı, milletin kuvvetlerini birleştirmesinden, işbirliği yapmasından ileri gelmiştir. Eğer bu başarıları, zaferleri gelecekte taçlandırmak istiyorsak, aynı esasa dayanalım ve aynı suretle yürüyelim. Çünkü başarı ancak bu suretle elde edilebilir.

27 Ocak 1923

İzmir Hükümet Konağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.14, s.395; *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ocak 1923, No: 726, s.1-2; *Anadolu'da Yenigün,* 30 Ocak 1923, No: 711, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.76-81)

En İleri İdareler Bile Milli Hâkimiyeti Tecelli Ettiren İdare Şeklimize Gelebilmek İçin Yeniden İnkılap Yapmak Zorunda Kalacaklardır

Hakikaten efendiler, bugün dünya yüzünde hâkimiyetle bu kadar alakadar olan, hâkimiyeti bu kadar kuvvetli bir surette tecelli ettiren hiçbir idare şekli mevcut değildir. En çok ilerlemiş ve medenileşmiş idare tarzlarına bakınız. Onlarda da noksan o kadar büyüktür ki bugün bizim içinde bulunduğumuz şekle gelebilmek için mutlaka yeniden bir inkılap yapmaya mecbur olacaklardır. Kayıtsız şartsız tabiriyle açıklanan hâkimiyeti milletin uhdesinde tutmak demek, bu hâkimiyetin bir zerresini -sıfatı, ismi ne olursa olsun- hiçbir makama vermemek, verdirmemek demektir. Bununla kastettiğim manayı kolaylıkla anlayabilirsiniz.

27 Ocak 1923

İzmir Hükümet Konağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.14, s.398; *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ocak 1923, No: 726, s.1-2; *Anadolu'da Yenigün,* 30 Ocak 1923, No: 711, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.76-81)

Atılan Adım Bundan Sonra Atılması Gereken Adımların Başlangıcıdır

Efendiler! Henüz kurtulmuş değiliz, atılan adım bundan sonra atılması lazım gelen adımların başlangıcıdır. İnsan başlangıçtayken neticeye ulaştığını iddia ederse, kendisini dünyanın en derin gafletleri içine dalmış görür. Biz daha çok adımlar atmak mecburiyetindeyiz. Bu adımlar hem çok seri hem de çok uzun olmalıdır. Dolayısıyla bu adımları doğru ve belirli bir istikamet dahilinde atabilmek için, kendi mukadderatımıza kendimiz sahip ve hâkim olmak mecburiyetindeyiz.

27 Ocak 1923

İzmir Hükümet Konağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.14, s.398; *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ocak 1923, No: 726, s.1-2; *Anadolu'da Yenigün,* 30 Ocak 1923, No: 711, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.76-81)

Hayat Demek, Mücadele, Çarpışma Demektir
Hayatta Başarı, Mutlaka Mücadelede Başarıyla Mümkündür

Hayat demek, mücadele, çarpışma demektir. Hayatta başarı, mutlaka mücadelede başarıyla mümkündür. Bu da manen ve maddeten kuvvete, kudrete dayanır bir husustur. Bir de, insanların meşgul olduğu bütün meseleler, maruz kaldığı bütün tehlikeler, elde ettiği başarılar, ortaklaşa, genel bir mücadelenin dalgaları içinden doğagelmiştir.

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.335-336; *ATABE,* c.15, s.57. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.155-225)

Hayat, Hayallere Değil, Maddiyata Dayanır
Hedef Hayali Olursa Başarılı Olunamaz

Her İslam için bütün Müslümanların bir noktada birleşmesi ve hep beraber çalışarak kuvvetli olması, mesut olması, muhakkak arzu edilir. Fakat dünyada elde edilemez olan hedeflere yürümek insanları çok aldatmıştır, çok aldatır. İnsanlar parlak olan siyasetlere doğru mutlaka yürümek ve oraya ulaşmak ister. Çünkü parlak olan şeyler caziptir. Bu dediğim nokta da parlaktır, caziptir. Fakat hayat hayallere dayanamaz; hayat maddiyata dayanır. Herhangi bir millet hayatını muhafaza için, hayat vasıtalarını elde etmek ve düzenlemek için adım attığı zaman seçtiği hedef hayali olursa elbette başarılı olamaz. Bu, asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların, belki çok acı, çok kanlı hadiselerle ve belki çok büyük felaketlerle bulmuş olduğu bir neticedir. Büyük bir cesaretle söylüyorum ki dünyanın bugünkü genel şartlarına ve asrın, insanların kafasında yapmış olduğu bugünkü değişikliklere göre, bütün İslam âleminin şimdiye kadar vehmedildiği gibi bir noktadan sevk ve idaresine maddi imkân yoktur ve olamaz. *(Alkışlar.)* Bunu bu kadar kuvvetli söyleyebilmek için çok şey bilmeye, çok şey düşünmeye, çok şey hatırlamaya hacet yoktur. Çünkü "Bu olmamıştır ve olamayacaktır" dediğim zaman bu benim ifadem değildir; tarihin ifadesidir, vakaların ve hadiselerin ifadesidir; en nihayet ilmin, aklın, mantığın ifadesidir.

Arkadaşlar, bin üç yüz şu kadar seneden beri bu teori nerede ve ne vakit tatbik kabiliyeti bulabilmiştir?

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE*, c.15, s.58-59. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

Yaşamak İçin Ölmeye Karar Veren Toplumlar Mutlaka Yaşar Ölümden Kaçanlarsa Mutlaka Ölürler

Birçok acı vakalar karşısında ve zaten Harbi Umumi'nin üst üste darbeleriyle etkilenmiş olan, uyanmış olan millet ve bu milletin içinde birçok izan sahibi, çok acı düşünceler karşısında kaldılar. İki hareket tarzı vardı: Birisi yapacak hiçbir şey kalmamış olduğuna kanaat etmek; ikincisi yapacak hiçbir şey yoktur, tek bir şey kalmıştır, o da ölmek; fakat hiç olmazsa vatan hissiyle, millet hissiyle, insanlık his ve şerefiyle ölmek. İnsan gibi ölmek, namusluca ölmek ve bunu tercih etmek vardı, yahut düşmanlara, bütün İslam âlemini zincirle bağlayan ve ayaklarıyla çiğneyen insanlara boynumuzu uzatmak vardı. Elbette bizim milletimiz böyle ağır bir sefalet ve felakete boyun eğemezdi, uzatamazdı. Bizim genel felaketimiz hiçbir zamanda, hiçbir vakitte milletimizin izzet hislerinden yoksun bulunmuş olması neticesi değildir. Belki milleti izzet hissinden uzak tutmak isteyenlerin yapmış oldukları sahtekârca hareketlerin neticesiydi. *(Alkışlar.)* Çok tabii olarak milletin verebileceği karar, artık dünya yüzünde yaşayacak yüzümüz kalmamıştır, mezara gömülmelidir. Efendiler, bir insan ve insanlardan meydana gelen herhangi bir toplum ölmeye karar verirse yaşamak için, mutlaka yaşar. *(Alkışlar.)*

Fakat ölmemeye çalışanlar ve ölümden kaçanlar yaşamak için, mutlaka ölürler. Ölümün yalnız maddi olması söz konusu değildir, manen de ölünür.

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE*, c.15, s.61-62. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

İnsanlık Daima Hâkimiyetini Gasp Eden Zorbaların Elinden Kurtulmak İstikametinde Yürümüştür

Kuvvetler dengesi teorisi esasen Montesquieu tarafından ortaya konulmuş bir teoridir. Montesquieu bu teorisini yaparken dünyada mevcut modellerden birisini aramıştır ve onu İngiltere'de bulmuştur. İngiltere'de ve her yerde krallar vardı. Krallar herkesçe malum olduğu üzere, aynı zamanda Allah tarafından dahi kuvvetlere sahip tasavvur olunurdu. Kralların, hükümdarların, imparatorların şahıslarında mevcut tasavvur edilen icra kuvvetinin geri alınmasına zihinler bile meyledemeyecek kadar kökleşmiş bir halde bulunuyordu. O zamanın bütün filozofları, bütün kanun koyucu olan insanları, bütün zekâları, insanlığın selamet ve saadeti için teoriler düşündükleri zaman, usul düşündükleri zaman, değişmez ve değiştirilemez gibi gördükleri noktalara taarruz etmekten korkuyorlardı. Dolayısıyla Montesquieu değişmez, sabit bir karar kabul etmişti. Bu esas noktadan yürüyerek şimdi bu kralın idare ettiği, kendi hüküm ve istibdadı altında idare ettiği milleti hakiki saadete sevk edebilmek için ne yapmak imkânı vardı? Fakat bunu düşünürken Montesquieu de biliyordu ki bu ancak ve ancak milletin hâkimiyetini millete vermekle mümkün olur. Fakat buna imkân tasavvur edemediğinden dolayı, bu milli hâkimiyet -ki kralın elindedir- bunun hiç olmazsa bir parçasını millete verelim; kısımlara ayıralım, kral istediği gibi hareket edemesin. Az çok milletin arzu, emel ve hâkimiyeti de kralın hareketleri üzerinde tesirli olsun ve bu surette zarar yarıya insin. İşte kuvvetler dengesi teorisinin esasını koyan Montesquieu'nün zihniyeti buydu arkadaşlar.

Bu teoriyle bir icra heyeti -ki reisi hükümdardır- ve bir mebuslar meclisi -ki vazifesi kanun yapmaktır- sonra Fransız milleti insanlığını, benliğini temin edebilmek için yaptığı genel mücadelesinde başarılı olduğunu zannetti. Ve bu

başarısını muhafaza etmek ve devam ettirebilmek için Montesquieu teorisine kendi millet ve memleketinde tatbik mahalli aradı. Yalnız orada kuvvetin ikiye ayrılması kâfi görülmedi. Bir bağımsız kuvvet daha icat olundu: Adli kuvvet.

Efendiler, insanlık daima, daima birtakım zorbaların karşısında kalmıştır. İnsanlık bütün mevcudiyetini daima bu zorbaların elinden kurtulmak için sarf etmiştir. Bu zorbalar bir milletin hâkimiyetini gasp etmiş olan insanlardır. İnsanlık bazen zorbaları yıkmış, parçalamış, asmış ve kesmiştir. Fakat ne yazık ki kurtulmuş farz edildiği noktada tekrar aldatılmıştır. Ve böyle bir gaflet bu zavallı insanlığı daima böyle birtakım zorbaların böyle birtakım esiri olarak yaşatmaktan geri kalmamıştır. Fakat insanlık da hiçbir an bu mesai istikametinde durmuş değildir. Demin ifade ettiğim teorinin konulduğu gün, insanlığın en sevinçli günüdür. Çünkü zorbaların elinden hâkimiyetini hiç olmazsa kısmen kurtarmış bulunuyorlardı. *(Alkışlar.)* Ümit verici olan bu teori birçok zaman, zamanımıza kadar rağbet bulmuştu.

Jean-Jacques Rousseau'nun yazdığı kitaplar da bilhassa bu teori üzerinedir. Fakat bu teorinin vaat ettiği saadet, insanlığın arzu ettiği saadet değildir. Dolayısıyla mücadele devam ediyordu.

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.73. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.155-225)

Milleti İrticaya Sevk Edecek İnsanların Yeri Zindanlardır

Arkadaşlar, hâkimiyet kayıtsız şartsız daima ve daima milletin uhdesinde kalacaktır. *(Alkışlar.)* Milletin hâkimiyeti, asırlarca devam eden felaketlerden, facialardan, rezaletlerden sonra başı sonsuz darbeler altında ezile ezile hurdahaş olduktan sonra idrak ettiği benliğini kullanarak, fakat çok müşkülatla elde edilebilmiştir. Bu kadar fedakârlıkla ve bilhassa bu kadar büyük teyakkuz ve uyanıştan sonra eline geçirmiş olduğu bu milli hâkimiyettir ki demin bir arkadaşımızın sorduğu saltanatı yıkmıştır, saltanatı yıkmıştır arkadaşlar. *(Alkışlar.)* Saltanatın yıkıldığına bu milletin hiçbir ferdinin artık şüphe etmemesi lazımdır. *(Şiddetli alkışlar.)* Çünkü arkadaşlar, bunu telaffuz ettiğimiz bu dakikada pekâlâ biliyoruz ki saltanatı yıkmış olan yalnız bu kitabın [Teşkilatı Esasiye

Kanunu'nun] yaprakları değildir. Bu söylediğimiz şeyler bu kitabın içinde yazı halinde vücuda gelmeden evvel milletin vicdanında, ruhunda ve azminde tecelli etmiştir. *(Yaşasın millet sesleri, alkışlar.)* Ve millet, hakiki olan ihtiyacının bunu elde etmekte olduğunu anladıktan sonra, bunu da başarabilmek için, ne olursa olsun, başında baykuş gibi daima duran bir mevcudiyeti esasından, bütün temelleriyle, bütün asırların yerin dibine soktuğu temellerin son taşını çıkarıp havaya atmak suretiyle yapmıştır. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

Dolayısıyla artık bundan sonra saltanat yıkılmış mıdır, yıkılacak mıdır gibi birtakım tereddütlü kafalar var mıdır diye tereddüt ve şüphe içinde bulunan kafalar bu milletin üç dört seneden beri bu düstura, bu hâkimiyet düsturuna dayanarak yapmış olduğu bütün fedakârlık safhalarını bir an için gözünün önünden geçirirse emin olur, müsterih olur. Ben de bundan eminim. *(Alkışlar.)*

Bana asıl büyük emniyeti veren, yapılmış olan şeyler değildir; yapılması lazım olan şeylerdir ve o şeyleri yapacağımıza olan emniyetimdir. Efendiler, biliyorsunuz ki her yeni şey, güzel şey, iyi şey karşısında mutlaka fena bir şey çıkar. İnsanlık hayatının hususi bir tecellisidir bu. Akis vardır ve ona da karşı akis vardır; tesir vardır, akis vardır. Bu itibarla tereddüde sebep olan noktayı beraber ifade edelim. Fakat ona karşı yapacağımız şeyleri bir defa burada tekrar edelim. Hiç şüphe yok ki milletimizin hâkimiyetini bir şahısta veyahut çok sınırlı sayıdaki şahısların elinde tutmaktan menfaat bekleyen insanlar veyahut cahil ve gafil insanlar vardır. Zira hükümdarlar kendilerini mutlaka vehmedilmiş bir kuvvetin temsilcisi tanırlar. Bundan, böyle tanınmaktan zevk alırlar. Fakat bir adamın kendi kendini böyle tanıması hiçbir kuvvete, hiçbir tesire sahip değildir. Ancak etrafında bulunan menfaatperestler bu ifadeyi, bu arzuyu terennüm ederler, zevkle terennüm ederler. Ve bilhassa din kisvesine büründürerek ortaya atarlar, atmışlardır daima. İşte bu yaygın terennümlere karşı istibdat altında bulunan, tahakküm altında bulunan milletin kulakları da hep bu terennümlerle dolar. Oraya başka bir ses girmez ve giremez. Ve neticede öyle bir hal olur ki herkes, toplumun her ferdi, o padişahın, o hükümdarın ve etrafındakilerin telaffuz ve ifade ettiklerini hakikatin ta kendisi kabul eder, din icabı kabul eder, mevcudiyetin icabı kabul eder. İşte bu anlayış devam ettikçe hakikaten başka bir şey yapmanın imkânı güç bulunabilir. Fakat bir defa o imkân hasıl olduktan sonra denilemez ki bu imkânı elde eden çoğunluğun içinde memnun olmayanlar yoktur.

Daima bu güzel şeylerden kendi fenalığı itibariyle faydalanamayacağını düşünenler mutlaka hoşlanmazlar. Ve işte böyleleri birtakım teşebbüslerde bulunabilirler. Bu gibilere -malum- mürteci derler. Ve hareketlerine de irtica derler. Fakat çok yakın tarihi safhalarımızı de düşünürsek -ki bunu düşünmek faydalıdır; zira en ücra köşede bulunan bir köylümüz dahi bu vakalara elle temas et-

miştir- birçok misallere tesadüf ederiz. Fakat buna bütün cihan inanmalıdır ki milletimizi bu gibi telkinlerle saptırmanın ve aldatmanın imkânı kalmamıştır. Yakın felaketlerin sebepleri nedir? Ve bu tahlil olunmuştur ki bugünkü netice hasıl olmuştur. Buna nazaran kabul etmek lazımdır ki bundan sonra bu milleti fetvayla yahut şu veya bu tefsirle irticaya sevk edecek insanların bu millet içinde yeri yoktur; vardır, fakat o da ancak zindanlardır. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE*, c.15, s.74-75. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

Milli Hâkimiyete Karşı Olan Mürtecilere Yapılacak Şey Bunları Parça Parça Etmektir

Ben korkmadan ve çekinmeden ve tam bir katiyetle ifade ediyorum ki milli hâkimiyetin değiştirilmesi ve yorumlanması değil, fakat bir kelimesinin, bir noktasının bile şöyle veya böyle olmasını talep edenler, benim gözümde en koyu mürtecidir. Ve böyle adamlara karşı yapılacak şey, -bu hâkimiyeti almak için bu milletin yaptığı fedakârlığın icabıdır- bunları parça parça etmektir. *(Alkışlar.)*

Efendiler, artık yetişir, bu milletin çektiği felaketler çoktur. Bu millete acımak lazımdır. Bu milleti şunun veya bunun menfaati için şu ve şu istikametlere, karanlıklara sevk etmek ayıptır, rezalettir, günahtır. Bunu artık yaptıramayacağız. *(Bravo sesleri, alkışlar.)*

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE*, c.15, s.75. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

Bu Memleketin En Son Tepesine Çıkacağız
Ve Orada Taş Taş Üstünde Kalmayıncaya Kadar Uğraşacağız
Ve En Son Orada Öleceğiz

Bu hükümetin mahiyeti o kadar bereketlidir ve başından, ilk gününden itibaren o kadar bereketli olmuştur ki asırların hücumları karşısında âcizlik gösteren eski Osmanlı İmparatorluğu'na karşılık, onun aciz ve miskinliğine karşılık büyük bir kahramanlık göstermekte asla kusur etmedi. *(Alkışlar.)*

Bana bu milletin içinde senelerce bulunmuş, bu milletin parasıyla, ekmeğiyle yetişmiş, en büyük makamlarına çıkmış, dünyaya şöhret salmış en büyük adamlarından birisi demişti ki: "Efendi, senin maksadın, zaten harap olmuş memleketimizi nihayetine kadar harap mı ettirmektir? Dolayısıyla bugünün akıl ve mantığının kabul ettirdiği şey, düşmanlarımızın dediğini kabul edelim. Bunun neticesinde bağımsızlığımız elden gidecektir; fakat zarar yok. Dünyada bağımsızlığından mahrum edilmiş ve fakat bir zaman sonra tekrar çalışa çalışa bağımsızlığa mazhar olmuş milletler vardır. Ne yapalım, mukadder imiş. Bir defa bunu teslim edelim, sonra elde etmeyi düşünelim."

Ben bu zatın ismini size söylesem hayretlere düşersiniz. Ancak zamanı gelecek, bütün vakalar ve bütün sebepler söylenecektir. Ve belki söylenmek lazımdır ki milletimiz artık şu büyük, şu küçük, şu ortanca adammış gibi birtakım vesveselerle kendi kendini kandırmasın. Emin olasınız ki efendiler, bizi, milleti daima aldatanlar, büyük tanıdığımız ve fakat çok küçük olan heriflerdir. *(Alkışlar.)* Ben onlara şu cevabı vermiştim: Orta yerde namustan, şereften, bağımsızlıktan ve hâkimiyetten yüz çevirmeyi gerektiren bir miskinlik vardır, bir alçaklık vardır. Fakat efendiler, bu miskinlik ve bu alçaklık, bu asil ve ulvi milletin kalbinde değil, senin kalbinde ve senin habis beynindedir. *(Yaşa sesleri, alkışlar.)* Dolayısıyla benim anladığıma, gördüğüme ve katiyen hükmettiğime göre bu millet karar vermiştir. Ya namusuyla yaşayacaktır veyahut bütün memleket yansın, yıkılsın, harap edilsin, yine bu devam edecektir. Bu memleketin en son tepesine çıkacağız. Ve orada taş taş üstünde kalmayıncaya kadar uğraşacağız ve en son orada öleceğiz. Ancak ondan sonradır ki düşmanlar bu memlekete sahip olabilirler. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar.)* Cenabı Hakk'a çok şükrederim ki bu kanaatlerimde ve bu kanaatlerimi açıkça izah eden ifadelerimin hiçbirinde aldanmadım; hadiseler, vakalar, sözlerimi ve kanaatlerimi teyit etti. Fakat teyit olunan, benim kanaatlerim ve benim his ve fikirlerim değildir; zaten millette mevcut olan histi, fikirdi, kanaatti. Noksan olan, billurlaşmamış olmasından başka bir şey değildi. Nihayet millet, birçok zahmetlere, meşakkatlere ve yoksulluklara rağmen, bütün bir düşman dünyasına karşı asaletiyle, soyluluğuyla, insanlığıyla ve yaratılışındaki kudretiyle orantılı bir misal gösterdi. *(Alkışlar.)*

Bu memleketi çiğnemek için ve bu milleti esir etmek için gelen düşman ordularını en son kıtasına kadar, en son birliğine kadar tamamen mahvetti ve bu topraklara gömdü. *(Alkışlar.)* Milletimiz öz ve kahraman evlatlarından meydana gelen ordularının başarılarıyla, parlak zaferleriyle ve hiçbir milletin tarihinde bir misli görülmemiş olan hareketleriyle iftihar edebilir. *(Alkışlar.)*

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.82-83. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

Türk Milleti Bir Kişi Kalsa Bile Zalimlerin Zulmünü Yıkıncaya Kadar İntikamını Kalp ve Vicdanından Çıkarmayacaktır

Şark meselesi namı altında Osmanlı devletini ve Türk unsurunu, devletler yapan, büyük imparatorluklar yaratmak kuvvet ve kudretinde bulunan Türk milletini mutlaka mahvetmek hususunda mevcut kanaat pek derindir. Bugünkü Avrupa diplomatlarının kafalarında oluşmuş bir görüş değildir. Bundan evvel, çok ve çok evvelkileri zamanında yerleşmiştir.

Bu, adeta babadan evlada kalıtım yoluyla geçen bir zihniyet, bir âdet, bir anane olmuştur. Onun için Batı'nın bu ananeden vazgeçmesi, bu miras alınmış zihniyeti değiştirmesi, bozması, itiraf etmek lazım gelir ki o kadar kolaylıkla mümkün olmamıştır ve olmayacaktır. Batı, hâlâ bir hakikati görmek ve itiraf etmek istemiyor: O da eski Osmanlı devletinin mahv ve yıkılmış olduğunu ve yeni Türkiye devletinin ortaya çıktığını. Ve öyle bir Türkiye ki kendi aslına mahsus olan tazeliğiyle, imanıyla, azmi ve kudretiyle meydana çıkmıştır. Ve bütün bu vasıflarını şimdiye kadar kendine zulmedenlere, gadredenlere karşı intikamını alabilmek için kullanacaktır. *(Alkışlar.)*

Arkadaşlar, intikamdan bahsettiğim zaman zannolunmasın ki Osmanlı devletinin muhtelif devirlerinde olduğu gibi, şuraya buraya hücumlar yaparak, uzun hareketler yaparak, birtakım insanların, birtakım milletlerin memleketlerine ve menfaatlerine tecavüz etmek suretiyle intikam alacağız. Hayır!.. Yeni Türkiye'nin ve hükümetinin ve bunu yaratan, yapan milletin bugünkü ideali o değildir. Yalnız intikamını zalimlerin zulmünü yıkıncaya kadar kalp ve vicdanından çıkarmayacaktır. *(Alkışlar.)* Bu cihan bizim kalp ve vicdanımızda düşmanlık

hissi bırakmak istemiyorsa, bizim hakkımızdaki, kalp ve vicdanındaki zulmü çıkarsın. Zulüm hissi baki kaldıkça intikam hissi devam edecektir. *(Alkışlar.)*

Güzel bir şairimizin söylediği güzel bir şey vardır ki içimizde bilenler vardır:

Garbın cebîni zalimi,[63] affetmedim seni,

Türküm ve Müslümanım kalsam da bir kişi.[64]

İşte efendiler, bir kişi kalsa bile, mutlaka düşmanlarımızın kalbinden zulmü çıkaracağız. Ve o zaman diyeceğiz ki kalbimizde intikam kalmamıştır. Düsturumuz bu olacaktır. *(Alkışlar.)*

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.84-85. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.155-225)

Sefil ve Aşağılık Şekilde Elli Sene Sonra Ölmektense Kalp ve Vicdanımız Açık Olarak Bugün Ölelim ve Tarih Bizi Böyle Yazsın

Barış istiyoruz, fakat dediğim gibi tam bağımsızlık istiyoruz. Barışın manası budur. Bunu istemeye hakkımız vardır ve kudretimiz vardır. *(Alkışlar.)* Arkadaşlar, on sene sonra, yirmi sene sonra, elli sene sonra ölmektense, ve yine şimdiye kadar olduğu gibi sefil ve aşağılık bir derekeye indirildikten sonra ölmektense, hiç korkmayınız, kalp ve vicdanımız açık olarak bugün ölelim ve tarih bizi böyle yazsın. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar.)*

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.86-87. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.155-225)

63 Cebîni zalim: Korkak zalim. (Y.N.)

64 Şair Emin Bülent Serdaroğlu'nun "Kîn" adlı şiirinde yer alan dize -Gazi Mustafa Kemal'in 20 Mart 1923 tarihli Konya Türk Ocağı'ndaki nutkunda da andığı gibi- "Türküm ve düşmanım sana, kalsam da bir kişi" şeklindedir. Bkz. elinizdeki kitapta s.184. (Y.N.)

Hakiki Görüşlere ve Tabii Sebeplere Dayanan Türkiye-Rusya Münasebetleri Her Gün Daha Ziyade Esaslaşmaktadır Ve Daha Çok Esaslaşacaktır

Rusya'yla bugün mevcut olan genel münasebetimiz tamamen dostanedir ve samimidir. Bu samimiyetin bozulduğuna veyahut esasen mevcut bulunmadığına dair şayialar yok değildir. Fakat bunların hiçbirisinin aslı esası yoktur. Çünkü Türkiye ile Rusya'nın münasebetleri zaman zaman hasıl olan, değişen, sönen hislere dayanmamaktadır. Hakiki düşüncelere, hakiki görüşlere ve tabii sebeplere dayanmaktadır. Ve bu sebepler ve şartlar o kadar tabii ve kuvvetlidir ki ne Türkiye'de ve ne de Rusya'da şahsi siyasetler yapmak isteyenler -ki bu siyasetleri ve bu esasları ihlale yönelik olan siyasetler demek istiyorum- katiyen başarılı olamaz. Ve nitekim buna teşebbüs edenler olmuştur. Bu gibi hususi ve sınırlı teşebbüsler daima sönmeye ve bertaraf edilmeye mahkûmdur. Çünkü iki milletin görüş ve kanaatlerinin neticeleri birbirine temas halindedir. Bu neticelerin temasını esasen o neticelerin içinde cüziyat kabilinden olan hususi görüşler ihlal edemez.

Türkiye ile Rusya arasındaki münasebetler her gün daha ziyade esaslaşmaktadır ve daha çok esaslaşacaktır. Arkadaşımızın sorusundan ufak bir endişe duydum. İhtimal yanılmıyorum, endişe şu noktada görüldü: Yani Rusya'yla dostluğumuz yok ise veya bozdurulursa; diğer taraftan da İngiltere'nin takip ettiği görüş bilinmektedir; bunun üzerine böyle bir vaziyet içinde biz ne yapabiliriz, ne olacağız?

Arkadaş ve arkadaşlar, sizi temin ederim ki hiç korkmayınız. Biz bütün dostluğumuzla beraber, Rusya'ya dayanarak yürüyen bir millet değiliz. Başlı başına yürüyen bir milletiz. Kati olarak arz ediyorum ki bu millet İngiltere'den korkmaz efendiler! Eğer İngiltere bu milleti korkutmakla şu veya bu istikamete döndürmeye çalışmak hevesindeyse -ki bugüne kadar öyleydi- bundan çabuk dönsün lazımdır. Çünkü takip etmek istediği istikamete kendisi bizzat dahil olmuştur. *(Yaşasın sesleri alkışlar.)* Milletimiz namusludur. Namuslu muhataplar ister. *(Yaşa sesleri ve alkışlar.)*

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.87. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

İnkılap Esaslarına Karşı Olanların Hepsinin Kafasını Koparmak Lazımdır

Biz tam bağımsızlık ve kayıtsız şartsız hâkimiyet umdelerine dayanan bir program takip edeceğiz. Ve bu programla memleketi mümkün süratle mamur etmek ve milleti mümkün süratle mesut etmek, zengin etmek için ne yapmak lazım gelirse, tereddütsüz, şuna buna bakmaksızın, şu veya bu teoriye bakmaksınız, maddi olarak, hakiki olarak yürümek istiyoruz.

Bu noktada ufak bir itiraf yapmak lazımdır. Bütün bunlara ve hatta esaslara karşı olanların mevcut olmadıklarını kabul edemeyiz. Halbuki bu karşı olanlar milletin tamamını bir vasat yapıp da onun üzerinde yürüyemez. Kurtulmak için bu karşı olanların hepsinin kafasını koparmak lazımdır. Ancak bu millet bu sayede kurtulabilir. Bir şey vardır; mademki bu istikamette yürümeye takati olmayan insanlar vardır, onları tepelemek ve yürümek lazımdır. Bu kadar azimle yürüyecek bir heyete elbette siyasi bir tavır vermek lazımdır. İşte benim teşekkülünü lazım saydığım Halk Fırkası'nın mahiyeti bundan ibarettir.

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE*, c.15, s.99. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri*, s.155-225)

Milletten Çok Şey Talep Etmeye Hakkımız Yoktur Millete Hizmet Eden, Namus Vazifesini Yapmıştır

Bazı milis subaylarının müşkülat içinde olduğunu söyleyen bir arkadaşımız vardı. Bizim ordumuzda milis subayı yoktur. Yalnız bu harekâtın başında fedakârlık, kahramanlık eden birtakım vatansever fedakârlar vardı. Bunlar ya subaydılar veya askerliğe mensup olmadıkları halde, sırf vatanperverane heyecanlarıyla askerlik etmişlerdir. Liyakatleri, kahramanlıkları icabı subaylık vazifesini dahi yapmışlardır. Arkadaşımızın milis subayı dediği bu nevi güzide insanlar olacaktır. Böyle memleket ve milletin en tehlikeli bir anında vatanseverliği azami derecede ortaya koymuş olan insanların hiçbir vakitte mükâfatsız kalmaması ve bilhassa sefalete maruz kalmaması lazımdır.

Ancak bu gibi arkadaşlarımız ya muntazam olarak teşekkül etmiş olan ordunun içinde askeri vazifesine devam edebilecek bir haldeydiler -ki, onlar

devam ediyorlar- veyahut muntazam ordu teşkil olunduktan sonra muntazam subaylar heyeti işi üstlendikten sonra kendilerinin vazifesine son verilmiş, yine ordunun başarıları için ve milletin selameti için lazım gelen insanlardır. Bunların sefalette bırakılmaları için hiç kimse bir şey düşünmüş olamaz. Her halde bunlar bu toplumun içinde ve memleketin içinde hayatını temin edecek iş bulabilirler. Ve ben çoklarını bilirim ki bulmuşlardır. Fakat hakikaten sefalet halinde bulunanlar varsa, bunun sebeplerini incelemek lazım gelir. Ya unutulmuştur, müracaat etmemiştir veyahut incelenmeye değerdir.

Eğer bu gibi arkadaşlarımız memleket ve millete hizmet etmiş olmaktan dolayı büyük ve büyük mükâfatlar bekliyorlarsa ve bu mükâfat verilememiş ise o da millet ve memleketin halindendir. Ve ben çok eminim ki bu arkadaşlarımız hiçbir vakitte böyle hasis ve maddi menfaati düşünerek vatani vazifelerini yapmış değillerdir.

Arkadaşlar, milletten çok şey talep etmeye hakkımız yoktur. Millete vazife yapmaya mecburuz. Aç kalırsak çalışalım, nasıl yapmak lazım gelirse öyle yapalım. *(Alkışlar.)* Çiftçi olalım, çoban olalım, bakkal olalım efendiler. Ne yaptık sanki bu millete? Herhangi birimiz bu millete ne yaptık? En çok vazife yapmış olanlarımız ne yapmışlardır? Dolayısıyla böyle bir his yoktur ve olmamalıdır. Hizmet eden, vazifesini, namus vazifesini yapmıştır.

2 Şubat 1923

İzmir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.100-101. Aslı, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 9286'da bulunan zaptın fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Temmuz 1973-Eylül 1973, sayı 70-71-72; *Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri,* s.155-225)

İrticai Hareketlere Karşı Son Derece Uyanık Bulunulması Lazımdır

Halk Fırkası halkımıza siyasi terbiye vermek için bir mektep olacaktır. Beni çok seven ve hayatımı düşünen bazı arkadaşlarım bana böyle bir siyasi fırka teşkil etmememi tavsiye etmişlerdir. Hakikaten milli vazifenin sonunda köşeye çekilerek istirahat etmem benim için bir menfaattir. Bunu yapabilmek için şimdiye kadar elde olunan neticelerin tespit olunduğu gibi devam edeceğine itimat etmek icap eder.

Fakat bu hususta henüz endişesiz olamam. Hiçbirinizin de endişesiz olmamanızı tavsiye ederim. Şimdiye kadar elde ettiğimiz başarılar üç dört seneye sığmayacak kadar çoktur. Her tarafta olduğu gibi bizde de yeni hareketler ve cereyanlar karşısında onu hazmedemeyen kuvvetler ortaya çıkabilir.

Ne yazık ki bu daima vardır. Nitekim bu hususta şer'i hükümlere uygun olmayan ve maalesef Meclis'te üye bulunan bir zat tarafından risale de yazılmıştır. Bu teşebbüs eski Osmanlı devletini iadeden başka bir şey değildir. Bunu yapan o zat, hükümet ve millet nazarında mürtecidir.

Efendiler, şunu katiyetle bilmek icap eder ki kazanılan şey, hayat ve namustur. Buna tecavüz, hayat ve namusumuza tecavüzdür. Her ferdin bu gibi hareketlere dikkat etmesi ve onlara karşı son derece uyanık bulunması lazımdır.

7 Şubat 1923

Balıkesir'de Halkla Konuşma

(*ATABE*, c.15, s.120; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Şubat 1923, No: 736, s.2; *Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İzmir Yollarında,* s.93-103; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.94-99)

Üç Dört Seneye Sığdırılan İnkılapların Neticelerini Henüz Emin Saymak Büyük Gaflet Olur

Üç dört sene içinde yapılan şeyler, kazanılan başarılar ve inkılaplar bu müddete sığmayacak kadar yoğundur. O kadar ki bu yoğunluğu ancak sizin gibi güzide evlatlara sahip bir millet omuzları üzerinde taşıyabilir. Arkadaşımızın anlattığı dönüm noktalarından kolaylıkla geçilmemiş, bu başarıları ve inkılapları elde edebilmek için bu millet sonsuz yoksulluk içinde, çok fena şartlar dahilinde çalışmak mecburiyetinde ve acı ıstıraplar içinde bırakılmıştır. En büyük düşmanlık da asırlarca bu milletin başında bulunmuş olanların doğrudan doğruya millet içinde fesatlıklarda bulunmuş olmalarıydı. Biliyorsunuz, yer yer dahili isyanlar oldu, millet birbirine geçti, birçok kanlar aktı ve ancak ondan sonra hakikati anlamak mümkün olabildi. Bu kadar acı derslerden sonra elde etmiş olmakla bütün milletin cidden iftihar edebileceği bu neticeleri henüz emin saymak büyük gaflet olur. Henüz hakikati görmekten uzak kimseler var. Bilerek veya bilmeyerek milletin saadetine ve şeref ve haysiyetine muhaliftirler. Fakat bu gibiler sizin gibi vicdanlı ve beyinleri gelişmiş gençler karşısında yerinden kıpırdamaya fırsat bulamayacaklardır. *(Alkışlar.)*

Efendiler, selamet ve saadette gerekli sağlamlığı kazanabilmek için daha çok seneler çok ahenkli olarak milletçe çalışmak lazımdır.

15 Mart 1923

Adana Türk Ocağı'nda Ferid Celâl (Güven) Bey'in Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.15, s.203; konuşma zaptını fotokopisiyle birlikte aktaran: *Adana Halkevi Görüşler,* 15 Mart 1939, c.2, sayı 16, s.6-8; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Mart 1923, No: 766, s.1; *Tanin,* 19 Mart 1923, No: 157, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.113-114)

Hakiki Zafer Başarıların Kaynaklarını Kuvvetlendirmek Milleti Yükseltmektir

Muharebe meydanlarında düşmanlara galebe çalanlar ve zafer kazanmış olan milletler çoktur. Fakat hakiki zafer muharebe meydanlarında başarılı olmak değil, asıl zafer başarıların kaynaklarını kuvvetlendirmek, milleti yükseltmektir.

Ne yazık ki itiraf etmeliyiz ki memleketimiz baştan nihayete kadar sonsuz hazinelerle dolu olduğu halde biz o hazinelerin üstünde aç kalmış insanlar gibiyiz. Bütün bu hazineleri açmak ve bunları işletmek, bütün servet ve saadet kaynaklarını bulmak, bizlere, milletimize düşen vazifelerdir. Bu vazifelerin kolaylıkla yapılacağını kabul etmek doğru değildir.

Biliyorum ki heyetinizi teşkil eden gençler yalnız teorilerle meşgul olan insanlar değildir. Sanatın ne olduğunu anlayan, ticaretin ne olduğunu anlayan, ziraatle fiilen meşgul olan gençlerdir. Hakiki muzafferiyete ancak bu gibi verimli sahalardaki faaliyetle varacağız. Şu noktada görüyorum ki hepiniz bu hakikatleri tam bir açıklıkla anlamışsınız. Asıl en büyük saadetim ise sizin gibi hissettiklerinizi bütün milletin de hissetmesi, vatanımızın en ücra yerlerinin de sizin gibi aydınlanması ve hakikatleri açıklıkla görmesi olacaktır. Ancak ondan sonradır ki milletimiz yekpare bir çelik kütlesi manzarası arz edecektir.

15 Mart 1923

Adana Türk Ocağı'nda Ferid Celâl (Güven) Bey'in Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.15, s.204; konuşma zaptını fotokopisiyle birlikte aktaran: *Adana Halkevi Görüşler,* 15 Mart 1939, c.2, sayı 16, s.6-8; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Mart 1923, No: 766, s.1; *Tanin,* 19 Mart 1923, No: 157, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.113-114)

Hakiki Fetihler Yalnız Kılıçla Değil, Sabanla Yapılandır

Arkadaşlar, dünyada fetihlerin iki vasıtası vardır: Biri kılıç, diğeri saban. [...] Zaferinin vasıtası yalnız kılıçtan ibaret kalan bir millet, bir gün girdiği yerden kovulur, rezil edilir, sefil ve perişan olur. Öyle milletlerin sefaleti, perişanlığı o kadar büyük ve acı olur ki kendi memleketinde bile mahkûm ve esir bir halde kalabilir. Onun için hakiki fetihler yalnız kılıçla değil, sabanla yapılandır. Milletleri vatanlarında sağlam bir şekilde yerleştirmenin, millete istikrar vermenin vasıtası sabandır, saban, kılıç gibi değildir. O kullanıldıkça kuvvetlenir. Kılıcı kullanan kol çok geçmeden yorulduğu halde sabanını kullanan kol zaman geçtikçe toprağın daha çok sahibi olur. Kılıç ve saban; bu iki fatihten birincisi ikincisine daima mağlup oldu. Tarihin bütün vakaları ve hadiseleri, hayatın bütün gözlemleri bunu teyit ediyor. Milletimiz çok büyük elemler, mağlubiyetler, facialar görmüştür. Bütün olanlardan sonra yine bu topraklarda bulunuyorsa, bunun asıl hikmeti şundadır: Çünkü Türk çiftçisi bir eliyle kılıcını kullanırken, diğer elindeki sabanla topraktan ayrılmadı. Eğer milletimizin büyük çoğunluğu çiftçi olmasaydı biz bugün dünya yüzünde bulunmayacaktık.

16 Mart 1923

Adana Çiftçileriyle Söyleşi

(*ATABE,* c.15, s.210; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Mart 1923, No: 769, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.116-125)

Milletlerin Kalbinde Hayatına, İkbaline, Refahına Düşman Olanlara Karşı İntikam Hissi Olmalıdır

Arkadaşlar; felaketler, elemler, mağlubiyetler, milletler üzerinde birtakım etkenler vücut bulmasına sebebiyet verir. Bu etkenlerin başlıcası, öyle kara günlerinden sonra milletlerin uyanış ve ağırbaşlılığını bulması, kendi benliğini duymasıdır. Uzun asırların elemli neticeleri nihayet bizim milletimizde de bu hassaları doğurdu. Tam bir emniyetle söylerim ki milletimiz baştan başa böyle bir uyanışa nail olmuş, tamam ve kâmil bir millet halindedir. Açıklıkla ve büyük bir iftiharla ilan ederim ki bu millet milli benliğini idrak ve bunu bütün dünyaya ispat eylemiştir. Milletimiz son zaferleri hep bu hassaları, bu idraki sayesinde kazandı. Milletleri yükselten bu hassalara bir etken daha ilave edelim: İntikam hissi. Milletlerin kalbinde intikam hissi olmalı. Bu, alelade bir intikam değil, hayatına, ikbaline, refahına düşman olanların zararlarını gidermeye yönelik bir intikamdır. Bütün dünya bilmeli ki karşımızda böyle bir

düşman oldukça onu affetmek elimizden gelmez ve gelmeyecektir. Düşmana merhamet, aciz ve zaaftır. Bu, insaniyet göstermek değil, insanlık hassasının bitişini ilan etmektir.

16 Mart 1923

Adana Çiftçileriyle Söyleşi

(*ATABE,* c.15, s.210; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Mart 1923, No: 769, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.116-125)

Padişahlık İdaresini Bir Daha Dirilmemek Üzere Tarihe Gömdük

Bizi mezara götüren o asli sebep nedir? Bunu hiç şüphesiz idaremizin mahiyetinde aramalıdır. Demin arkadaşımız Ramazan Ağa [...] demiştir ki:

"Eski Osmanlı hükümeti sopaya sahipti. Biz çalışırız, mahsulümüzü elimizden alırlar. Yine karşımızda sopayı görürdük. Dinleyecek makam yoktu. İşitirdik, birtakım insanların sarayları, cariyeleri varmış, onların başında sultan varmış. Meğer bizim bütün mal ve mülkümüz onlarınmış. Bizi her şeyden mahrum eden meğer o saraylar, o sultanlarmış."

Evet arkadaşlar, o saraylar ve o sarayların etrafını çeviren hainler asırlarca bu milleti gaflette bıraktılar; onu nura koşmaktan men ettiler. Onlar bu milleti ve bu memleketi yalnız iki zamanda düşünürlerdi: Biri paraya, diğeri askere muhtaç oldukları zaman! Bir baştan memleketi soyarlar, diğer yandan milletten aldıkları askerle Viyana'yı, Mısır'ı, İran'ı zapt için fetihlere kalkarlardı. Halbuki milletin o fetihlerde hiçbir milli emeli, vicdani arzusu ve menfaati yoktu. Onların hırsı, şan ve şerefi için bu milletin evlatları bir daha dönmemek üzere onların arkasından sürüklenirlerdi. Sonra onların saraylardaki debdebe ve gösterişi temin için paraya ihtiyaçları vardı. Bu parayı milletten sopayla alırlardı. Bütün bunların neticesi milleti fakirliğe, haraplığa, nihayet ölümün kıyısına götürdü. İşte bu idare tarzına padişahlık idaresi denir. *(Kahrolsun bu idare sesleri.)* Arkadaşlar, bu idareyi bir daha dirilmemek üzere tarihe gömdük. Bugün eski idareden büsbütün ayrı yeni bir Türkiye devleti var. Bunu idare eden, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'dir. Büyük bir cesaretle diyebiliriz ki bugün bir halk hükümetimiz vardır. Bu halkın mukadderatı artık ebediyen bu halkın elindedir. *(Alkışlar.)* Gerçi bugün bu hükümetin bütün prensiplerini, bütün usullerini bu yeni idarenin icaplarına göre tatbik edemedik. Lakin insafla düşünmeli, yeni idarenin hayatı kaç seneliktir ve nasıl bir zamanda doğdu ve nasıl şartlarla büyüdü? Arkadaşlar, bir hükümet iyi midir, fena mıdır? Hangi hükümetin iyi veya fena olduğunu anlamak için, hükümetten gaye nedir? Bunu düşünmek

lazımdır. Hükümetin iki hedefi vardır: Biri milletin korunması, ikincisi milletin refahını temin etmek. Bu iki şeyi temin eden hükümet iyi, edemeyen fenadır. Eski Osmanlı hükümeti bu iki gayeyi temin etmiş midir? Bu soruya tam bir katiyetle verilecek cevap olumsuzdur. O hükümet bir defa milleti muhafaza edemediği gibi, daima ve daima kırdırmıştır. Bilir misiniz, yalnız son 45 seneden beri Yemen'de mahvolan askerlerimiz ve dönmeyen evlatlarımızın adedi bir buçuk milyona yakındır. Balkanlar'ı, Suriye'yi, şurayı burayı düşününüz.

Birçok yerlerde bekçilik yapmak için öldürülen hadsiz hesapsız evlatlarımızı düşününüz. O hükümetin bu milleti nasıl doğrattığını anlarsınız. O hükümet birinci gayesini yapamadı. Bari ikinciyi yaptı mı, bari kalanlar mesut ve zengin midir? Bunu hiç düşünmeye mahal yok. Ne yazık ki memleket baştan nihayete kadar harabeliktir. Her yerde baykuşlar ötüyor. Milletin yolu yok, serveti yok, hiçbir şeyi yok. Bütün millet acınacak bir fakrü sefalet içindedir. İşte eski hükümet tarzı milleti bu halde bıraktı. [...]

Şimdiki hükümet şeklimiz bizim için en iyi ve en uygun olanıdır. Henüz üç buçuk dört yaşında olan bu hükümetin bu müddet zarfında yaptığını ölçü olarak alınız ve aynı ölçüyle bundan sonrayı da inceleyin. Bu hükümet tarzının dört senede ne yaptığını düşününce, bundan sonra da ne yapılabileceğini anlarız. Dört senelik kısa bir zaman içinde milli mevcudiyetimizi, şerefimizi, haysiyetimizi kurtardık. Bütün dünyaya karşı yalnız bugünkü mevcudiyetimizi muhafazayla kalmadık, asırların omuzlarımıza yüklettiği suçları da temizledik ve onların faili olmadığımızı insanlık cihanına fiilen ispat ettik. Gerçi bu hükümet tarzı bu kısa müddet içinde milleti müreffeh ve mesut yapamadı. Bin türlü mihnet ve meşakkatler içinde ilk adımlarını atan bu hükümet tarzının semerelerini henüz maddi bir halde görmüş değiliz. Lakin yapılan şeyler bize yapılacak şeyleri de pek güzel gösteriyor. Hepimiz vicdanlarımızda en kuvvetli kanaatler ve emniyetlerle biliyoruz ki milletimiz mutlaka zengin, müreffeh ve mesut olacaktır. Hükümetimizin tarz ve mahiyeti bu gayeyi temine kâfidir, kefildir ve kudreti iyidir. *(Alkışlar.)*

16 Mart 1923

Adana Çiftçileriyle Söyleşi

(*ATABE,* c.15, s.213-214; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Mart 1923, No: 769, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.116-125)

Büyük İnkılaplar Yapma Şerefi Bir Adamın Değil Bütün Milletindir

Şunu bir hakikat olarak biliniz ki şeref hiçbir vakit bir adamın değil, bütün milletindir. *(Alkışlar.)* Eğer yapılan işler mühimse, gösterilen başarılar barizse, inkılaplar dikkat çekiciyse her fert kendini tebrik etmelidir. Çünkü böyle büyük şeyleri ancak çok kabiliyetli olan büyük milletler yapabilir ve bu milletin her ferdi böyle en kabiliyetli ve büyük bir millete mensup olduğunu düşünerek kendini tebrik etsin. *(Şiddetli alkışlar.)*

16 Mart 1923

Adana Çiftçileriyle Söyleşi

(*ATABE,* c.15, s.214; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Mart 1923, No: 769, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.116-125)

Milletimizin Büyük Kabiliyetine Güvenerek Söylediğim Sözlerin Hakikatler ve Fiillerle Doğrulandığını Görmekle Bahtiyarım

Üç dört sene evvel teşebbüslerimin başlangıcında kuvvetli sözler söylemiştim. Bu milletin kabiliyet derecesini yakından ve içinden görmek itibariyle kuvvetli sözler söylemiştim. O zaman onları hafiflik kabul eden hafif beyinli kimseler vardı. Fakat sırf milletimizin ruhundaki büyük kabiliyete güvenerek vukuundan evvel söylediğim o sözlerin hakikatler ve fiillerle maddeten teyit olunduğunu görmekle bahtiyarım. *(Alkışlar.)* Hiçbir sözümde milletime karşı ricat vaziyetinde kalmadım. Onları söylerken bir hayalperest gibi, hayal terennüm eden bir şair gibi değil, onları söylemekliğim bu milletteki kabiliyet unsurlarını bilmekliğimdendi. Yine aynı unsurlara güvenerek siz muhterem çiftçilere katiyetle söylüyorum ki geleceğe ait söylediklerimin de kolaylıkla gerçekleşmesi mümkündür ve gerçekleşecektir. *(Alkışlar.)* Yeter ki birbirimize olan emniyet ve itimat kaybolmasın.

İyi biliniz ki bu emniyet ve itimadı ihlale çalışanlar vardır. Sizi aldatmak ve küçük düşürmek isteyenlere açıkça sorunuz: Milli hâkimiyet, bağımsızlık ve devlet kavramlarında fikriniz nedir? diye açıkça sorunuz. Biliniz ki o aldatıcılar açık sözden kaçınırlar. Onlar kulaktan kulağa söylemeyi tercih ederler. Siz onlara "fısıldama istemiyoruz" deyiniz. O hainlerin fısıltısı kısılsın, millet her şeyi açıkça öğrensin ve açıkça sorsun. *(Alkışlar.)*

16 Mart 1923

Adana Çiftçileriyle Söyleşi

(*ATABE,* c.15, s.214-215; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Mart 1923, No: 769, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.116-125)

Millet Hayatı Tehlikeye Maruz Kalmayınca, Harp Bir Cinayettir

Ne olursa olsun, şu ve bu sebepler için milleti harbe sürüklemek taraftarı değilim. Harp zaruri ve hayati olmalı. Hakiki kanaatim şudur: Ben milleti harbe götürünce vicdanımda azap duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı "ölmeyeceğiz" diye harbe girebiliriz. Lakin, millet hayatı tehlikeye maruz kalmayınca, harp bir cinayettir.

16 Mart 1923

Adana Çiftçileriyle Söyleşi

(*ATABE,* c.15, s.215; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Mart 1923, No: 769, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.116-125)

Mersin Millet Bahçesi'nde halka nutuk (17 Mart 1923)

Milli Mevcudiyetimize Düşman Olanlara Denilecek Söz:
"Türküm ve Düşmanım Sana, Kalsam da Bir Kişi"

Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak, evvela bizim kendi benliğimize hürmet edelim. Benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen bütün fiillerimizle ve hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.

Milli mevcudiyetimize düşman olanlarla dost olmayalım. Böylelerine karşı bir Türk şairinin[65] dediği gibi,

(karşı duvardaki levhayı işaret ederek)

"Türküm ve düşmanım sana, kalsam da bir kişi"

diyelim. Düşmanlarımıza bu hakikati ifade ettiğimiz gün, kanaatimize, idealimize, ikbalimize yan bakan her ferdi düşman kabul ettiğimiz gün, milli benliğe uzanacak her eli şiddetle kırdığımız, milletin önüne dikilecek her engeli derhal devirdiğimiz gün, hakiki kurtuluşa ulaşacağız. Ve sizler gibi aydın, azimli, imanlı gençler sayesinde bu kurtuluşa ulaşacağımıza emin olabiliriz. *(Şiddetli alkışlar.)*

20 Mart 1923

Konya Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.240; *Hâkimiyeti Milliye,* 26 Mart 1923, No: 773, s.1-2; *Vakit,* 27 Mart 1923, No: 1901, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.137-146)

65 Emin Bülent Serdaroğlu. (Y.N.)

İnkılaba Karşı Adım Atanlar Karşısında Herkes Çekilse ve Yalnız Kalsam, Yine Tepeler ve Yine Öldürürüm

Adi ve sefil hilelerle hükümdarlık yapan halifeler ve onlara dini alet yapmaya tenezzül eden sahte ve imansız âlimler tarihte daima rezil olmuşlar, rezil edilmişler ve daima cezalarını görmüşlerdir. Abbasi halifelerinin sonuncusu, biliyorsunuz ki bir Türk tarafından parçalanmıştı. Dini kendi ihtiraslarına alet yapan hükümdarlar ve onlara yol gösteren hoca namlı hainler hep bu akıbete uğramışlardır. Böyle yapan halifelerin ve ulemanın arzularını başaramadıklarını tarih bize sonsuz misallerle izah ve ispat etmektedir. Artık bu milletin ne öyle hükümdarlar ne öyle âlimler görmeye tahammülü ve imkânı yoktur. Artık kimse öyle hoca kıyafetli sahte âlimlerin yalan dolanına ehemmiyet verecek değildir. En cahil olanlar bile o gibi adamların mahiyetini pekâlâ anlamaktadır. Fakat bu hususta tam bir emniyet sahibi olmaklığımız için bu uyanışı, bu uyanıklığı, onlara karşı bu nefreti hakiki kurtuluş anına kadar bütün kuvvetiyle, hatta artan bir azimle muhafaza ve idame etmeliyiz. Eğer onlara karşı benim şahsımdan bir şey anlamak isterseniz, derim ki ben şahsen onların düşmanıyım. Onların olumsuz istikamette atacakları bir adım, yalnız benim şahsi imanıma değil, yalnız benim gayeme değil, o adım benim milletimin hayatıyla alakadar, o adım milletimin hayatına karşı bir kasıt, o adım milletimin kalbine havale edilmiş zehirli bir hançerdir. Benim ve benimle hemfikir arkadaşlarımın yapacağı şey, mutlaka ve mutlaka o adımı atanı tepelemektir. *(Alkışlar.)*

Şüphe yok ki arkadaşlar, millet birçok fedakârlık, birçok kan pahasına en nihayet elde ettiği hayati umdesine kimseyi tecavüz ettirmeyecektir. Bugünkü hükümetin, Meclis'in, kanunların, Teşkilatı Esasiye'nin mahiyet ve hikmeti hep bundan ibarettir.

Sizlere bunun da üzerinde bir söz söyleyeyim: Farzımuhal eğer bunu temin edecek kanunlar olmasa, bunu temin edecek meclis olmasa, öyle olumsuz adım atanlar karşısında herkes çekilse ve ben kendi başıma yalnız kalsam, yine tepeler ve yine öldürürüm. *(Şiddetli alkışlar.)*

20 Mart 1923

Konya Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.242; *Hâkimiyeti Milliye,* 26 Mart 1923, No: 773, s.1-2; *Vakit,* 27 Mart 1923, No: 1901, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.137-146)

Cehaleti İzale Yolunda Karşılaşılacak Engelleri Yıkıp Parçalamak Memleketin Şerefini, Namusunu, Hayatını Düşünenler İçin Borçtur

Hakiki kurtuluşu istiyorsak her şeyden evvel bütün kuvvetimiz, bütün süratimizle cehaleti izaleye mecburuz. Burada cehaleti yalnız okuyup yazmak manasına almıyorum; üç buçuk dört sene evvel millet kendisinin esaret ve ölüme boyun eğmesi hakkında hükümdarının verdiği emirlere, yayımladığı fetvalara, gönderdiği ordulara karşı ayaklanmakla bu cehaleti yırttığını ve bu cehaletten sıyrıldığını ispat etti. Lazım gelir ki millet bir daha o cehalete düşmesin. Hepimize düşen vazife, beyinleri bir daha bu cehalete düşmemek için hazırlamaktadır. Bunu yapmak için aklen, mantıken, şer'an hiçbir mâni tasavvur olunamaz. Bu yolda önümüze herhangi bir engel çıkarsa, doğruluk yolumuzda herhangi bir kara kaya ortaya çıkarsa, derhal o engeli yıkmak, o kayayı parçalamak, memleketin şerefini, namusunu, hayatını düşünenler için borçtur, farzdır, ilahi emirdir. *(Alkışlar.)*

22 Mart 1923

Konya Sultani Mektebi'nde Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.254; *Hâkimiyeti Milliye,* 29 Mart 1923, No: 776, s.2; *Babalık,* 27 Mart 1923, No: 1155, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.153-156)

Milletin İtimadına Mazhar Oldukça Daima ve Daima İleri Yürüyeceğim

İşte heyetinizin karşısında bir daha ilan ediyor, bütün milletimin bilmesi için, cihanın işitmesi ve dostun düşmanın duyması için bir daha arz ediyorum ki milletimin böyle bütün aydın kuvvetinin, milletimin hakiki ulemasının, milletimdeki ilmi zevatın aydınlatmasına ve yol göstermesine mazhar olarak, bütün seyahat ettiğim yerlerde şükranla, hamdü senayla gördüğüm üzere, milletin -çiftçisiyle, esnafıyla, tüccarıyla, bütün köylüsüyle- itimadına mazhar oldukça, ileri, daima ileri, pervasız ileri yürüyecek, attığım adımların yalnız benim adımlarım olmadığını bilerek, bütün aydın kitlenin, bütün hayırhah tabakanın, bütün saf ve büyük ruhlu halkın benimle beraber geldiğini bilerek, kuvvetle, metanetle, azimle daima ve daima ileri yürüyeceğim. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar.)*

Muhterem efendiler!

Böyle bir bütün olarak yapacağımız kurtuluş ve inkılap hareketinin de düşmana karşı yaptığımız bağımsızlık hareketi gibi mutlaka başarıyla neticeleneceğine şüphe yoktur. Bu ikinci gayemize de her gün daha çok başarıyla varmak için herkesin, her millet ferdinin ruh ve vicdanında şu kanaat sarsılmaz surette yerleşmelidir ki artık bu millet mazide olduğu gibi şunun bunun heveslerini ve ihtiraslarını, şan ve şerefini, niyetlerini ve menfaatini tatmin için değil, ancak kendine ait menfaatler için, kendisine lüzumlu ve faydalı gördüğü şeyler için yürüyecek ve bu millet artık ancak bu zihniyetle ilerleyecektir.

22 Mart 1923

Konya Sultani Mektebi'nde Nutuk

(*ATABE*, c.15, s.255; *Hâkimiyeti Milliye*, 29 Mart 1923, No: 776, s.2; *Babalık*, 27 Mart 1923, No: 1155, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.153-156)

Millet Fertlerinin Hiçbirinden Fazla Yüksekliğe Sahip Değilim

[...] Paşa Hazretleri'nin bu nutkundan ve deminden beri büyük Gazi'lerinin kendileriyle teklifsizce, arkadaşça hasbıhallerde bulunmasından mütehassis olan bir genç ayağa kalkarak dedi ki:

"Büyük Gazi'miz, siz bütün bir tarihsiniz ve bizler de böyle canlı bir tarihin karşısında bulunmakla tarihi kimseler olduk. İleride bizim bu nasibimizi ve sizin büyüklüğünüzü düşünen torunlarımız, sizin için diyecekler ki, o da bizim gibi bir insan mıydı, bizim gibi yürür, bizim gibi konuşur muydu, acaba onun gözleri de bizim gibi mi görür, kulakları bizim gibi mi işitirdi?"

Bu gencin candan ve ruhundan gelen bu sözleri üzerine Paşa Hazretleri yeniden ayağa kalkarak aşağıdaki karşılığı verdi:

Arkadaşlarım,

Ben zannediyorum ki milletin bütün fertlerinin hiçbirinden fazla yüksekliğe sahip değilim. Bende fazla teşebbüs görüldüyse, bu benden değil, milletin bileşkesinden çıkan bir teşebbüstür. Sizler olmasaydınız, sizlerin vicdani eğilimleriniz bana dayanak noktası teşkil etmemiş olsaydı, bendeki teşebbüslerin hiçbiri olamazdı. Millete ait meziyetleri yalnız şahıslarda toplayan ve yoğunlaştıran, milletin zaferlerini ve büyüklüklerini yalnız şahıslara atfeden zihniyet, eski idarelerin sistem ve usul meselesinden kaynaklanıyordu. Vaktiyle mevcut devlet ve devletlerin teşekkül mahiyeti sırf bir şahsın menfaatlerini ve arzularını tatmine yönelikti. Şahısların bu arzu ve emellerinin hizmetinde olan mil-

let, gösterilen büyüklüklerin şerefinden katiyen hissedar olamaz, ancak hata ve beceriksizlik olursa onlar millete atfolunurdu. Bugün bu hal mevcut değilse, millet kendi büyüklüğünü olduğu gibi cihana göstermişse, fazlalık bende değil, mevcut şeklin mahiyetindedir. Bu şekil mevcut oldukça, bu mevkiye çıkacak herkesin yapacağı şey bundan başka türlü olamaz. Arkadaşımızın hakkımdaki sözleri beni mütehassis etti. Fakat bana karşı söylediğiniz sözlerin asıl samimiyeti, bana karşı gösterdiğiniz hareketlerin asıl ciddiyeti, ancak bugünkü idare şeklinin muhafazasında göstereceğiniz kahramanlıkla sabit olacaktır. *(Şiddetli alkışlar.)*

23 Mart 1923

Afyonkarahisar Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.259; *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Nisan 1923, Numara: 779, s.3; *Anadolu'da Yenigün,* 2 Nisan 1923, Numara: 764, s.3; *Tanin,* 5 Nisan 1923, Numara: 174, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.157-159)

Afyonkarahisar Belediyesi önünde halka nutuk (23 Mart 1923)

İnkılap Mücadelesinin Cehaleti Kahretme Harbinde İrfan Ordusunun Ruhu Olan Öğretmenlere Düşen Görev

Arkadaşlar, asker ordusuyla irfan ordusu arasındaki benzerliği ve mutabakatı arz etmiş olmak için şunu da ilave edeyim: Kıymetli bir eserde "Ordunun ruhu subaylar heyeti ve kumanda heyetidir" deniliyor. Hakikaten böyledir. Bir ordunun kıymeti subaylar ve kumanda heyetinin kıymetiyle ölçülür. Siz öğretmen hanımlar ve öğretmen beyler, sizler de irfan ordusunun subaylar ve kumanda heyetisiniz. Sizin ordunuzun kıymeti de sizlerin kıymetinizle ölçülecektir. Bağımsızlık mücadelesinde, üç dört senedir düşmanı topraklarımızda mahvetmek için yaptığımız harpte ordunun ruhu olan subaylar ve kumanda heyet ve erkânı kıymetlerinin yüksekliğini nasıl göstermiş ve ispat etmişse, bundan sonra yapacağımız nur ve inkılap mücadelesinin milletimize bir karanlık gibi çöken genel cehaleti mağlup ve kahretmek harbinde de irfan ordusunun ruhu olan siz öğretmen hanımlar ve öğretmen beylerin aynı kabiliyeti göstereceğinize eminim.

24 Mart 1923

Kütahya Sultanisi'nde Öğretmenlere Nutuk

(*ATABE,* c.15, s.265; *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Nisan 1923, No: 779, s.4; *Anadolu'da Yenigün,* 2 Nisan 1923, No: 764, s.3; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.163-165)

Türk İnkılabı'nın Milli Düsturu: Türkiye Devletini Kuran Türkiye Halkında Tacdar Yoktur! Diktatör Yoktur ve Olmayacaktır!

Yeni Türkiye devletinin yapısının özü milli hâkimiyettir; milletin kayıtsız şartsız hâkimiyetidir. Bir milletin hâkimiyetini idrak etmiş olabilmesi ve onu emniyetle muhafaza altında tutabilmesi birtakım özel vasıflara ve üstün terbiyeye sahip olmasıyla mümkündür. Bir milletin ki siyasi terbiyesinde, toplumsal terbiyesinde, vatanperverlik sevgisinde noksan vardır, öyle bir millet hâkimiyetini lüzumu derecede kuvvetle elinde tutamaz. Milletimiz üç buçuk dört seneden beridir büyük kahramanlıklarla, sayısız fedakârlıklarla eline aldığı hâkimiyetini bugüne kadar kendine layık bir surette, toplum için, vatanı için faydalı neticeler verebilecek tarzda iyi kullanmıştır. Bunu pek çok eserleriyle, başarılarıyla ispat etmiştir. Milletimizin muhterem vekillerinden meydana gelmiş olan yüksek heyetiniz de milletimizin vasıflarını senelerce devam eden

mesainizle mükemmel bir surette göstermiş bulunuyorsunuz. Yüce Meclis'in bugün almış olduğu yüce kararla bütün bu vasıflar, bütün bu meziyetler, bilhassa milletimizin rüşt ve kemali bir kat daha yüceltilmiş ve bütün cihana, bu hakikati görmek istemeyen cihana ilan olunmuş ve gösterilmiştir. Bu kararla yeni Türkiye devletinin inkılabının temeli olan yeni ve verimli milli düsturları, yüce idealleri sarsılmaz bir surette bir kere daha tespit edilmiş ve kuvvetlendirilmiştir.

Arkadaşlar! Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkında tacdar yoktur! Diktatör yoktur! *(Kahrolsun tacdar sesleri.)* Tacdar yoktur ve olmayacaktır! Çünkü olamaz. *(Şiddetli alkışlar.) (Bravo sesleri.)* [...]

Bütün cihan bilmelidir ki artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır: O da milli hâkimiyettir. Yalnız bir makam vardır: O da milletin kalbi, vicdanı ve mevcudiyetidir. *(Alkışlar.)*

1 Nisan 1923

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun Münferit Maddesinin İlgası ve Seçimlerin Yenilenmesi Kararı Hakkında Meclis'te Konuşma

(*ATABE,* c.15, s.269-270; *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 1, c.28, s.293; *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Nisan 1923, No: 779, s.1; *Vakit,* 3 Nisan 1923, No: 1908, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I,* s.299-300)

Cihanın En Büyük İnkılaplarından Birini Vücuda Getiren Rus Amele ve Köylüsü

Türkiye halkı milletler arasındaki mevkiini ve bunun icaplarını her vakit idrak etmişti. Tam bir barış içinde gelişme ve ilerlemesini temin için adımlarını atmakta hiçbir zaman tereddüt etmedi ve gecikmedi. Fakat ne yazık ki insaniyet ve medeniyet yolu üzerinde atılan bu adımlar memleketimiz hakkında istila ve istismar fikirleri besleyenler tarafından çok zorlaştırıldı. Bu uğurda milletimiz çok mezalime maruz kaldı. Bu müşkülat ve mezalim milletimizin hürriyet ve bağımsızlığına açık ve kati tecavüz mahiyetini aldı. İşte bunun üzerinedir ki milletimiz hayat hakkını ve bağımsızlığını muhafaza mecburiyetinde kalarak ayaklandı, istilacıları hezimete uğrattı ve mukaddes topraklarından attı.

Türkiye halkı bu milli mücadelelere giriştiği sırada Rus amele ve köylüsü cihanın en büyük inkılaplarından birini vücuda getirmişti. Yeni Türkiye devleti ile yeni Rusya devleti arasında her iki tarafta bu yenilikleri vücuda getirenlerin samimi eğilimleri ve hakiki uzak görüşlülükleri semeresi olarak 16 Mart 1921

tarihinde bir dostluk antlaşması[66] imzalandı. İki tarafın dostane münasebetlerinin her gün daha ziyade gelişmesine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ve hükümetinin ne kadar samimi olarak müteşebbis bulunduğunu izaha hacet yoktur zannederim. [...]

Yeni Türkiye devletinin her türlü zor ve baskıdan uzak hür ufuklarında tezahür eden siyasi, toplumsal ve ilmi fikirlerin ve fiillerin Rus amele ve köylüleri tarafından büyük bir alaka ve samimiyetle takip edildiğine zaten kaniydim; bunu bizzat teyit buyurmanızdan mütehassis oldum.

Bizim milletimiz esasen demokrattır. Kültürünün, ananelerinin en derin maziye ait safhaları bunu teyit etmektedir. Bizim yapabildiğimiz bir şey varsa, o da bu yaratılıştan gelen karakterin icaplarını tabii olmayan bir şekilde engellemek isteyenleri bertaraf etmektir. Bu bugün başarılmıştır ve bu başarının emniyetle muhafaza edileceğine katiyen şüphem yoktur.

Türkiye halkı Rusya halkına karşı muhabbet ve samimiyetle mütehassistir. Siz bunun eserlerini burada bizzat şahsınızda toplayacaksınız. Her iki milletin barış ve sükûn içinde geçecek mesut günlere mazhariyetini çok temenni ederim.

23 Haziran 1923

Rus Sosyalist Federatif Şûralar Cumhuriyeti Sefiri
Suriç'in Nutkuna Cevap

(*ATABE*, c.15, s.386-387; *Hâkimiyeti Milliye*, 24 Haziran 1923, No: 847, s.1; *Halk*, 27 Haziran 1923, No: 14, s.1; Dışişleri Bakanlığı Arşivi (D.B.A.) - Müt. K. 6/4'ten Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.4, s.109-112)

Hatırat Defterini Başkalarının Yazılarıyla Doldurmaktansa Hayat Defterini Faaliyet ve Fazilet Eseriyle Doldurmalı

Oğlum Kemalettin,[67]

Babanın iyi tabiatlı bir insan, temiz bir asker olduğunu öğrendim. Seni fotoğrafından değerlendirmekle fikir çıkarmaya kalkışmayacağım. Babanın verdiği nasihatler kıymetlidir. Ben yalnız şunu ilave edeceğim:

66 Moskova Antlaşması. (Y.N.)

67 Harbiye Nezareti'nde çalışmakta olan Kaymakam [yarbay] İbrahim Bey'in oğlu Kemalettin Efendi. (Y.N.)

Hatırat defterini başkalarının yazılarıyla doldurmaya heves etmektense, hayat defterini kendi faaliyet ve fazilet eserinle doldurmaya bak!

19 Eylül 1923

Kemalettin Efendi'nin Hatıra Defterine Yazı

(*ATABE,* c.16, s.115; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Dosya: 23, Klasör: 58'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* TC Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Kasım 1984, sayı 1, s.286-287)

Türkiye'nin Yeni İdaresi Türk Tarihinde Bir Cumhuriyet Devri Açtı

Büyük, mühim bir inkılap oldu. Bu inkılap milletin selameti namına, hak namına yapıldı. Milletimiz demokratik bir hükümet tesis etmek sayesinde düşman ordularını imha etti. Vatanı istiladan kurtardı. Kahraman ordumuzun kahramanlık meydanlarında kazandığı zaferi siyaset sahasında da verimli kıldı. Türkiye'nin yeni idaresi işleriyle başarıyla mahiyetini tanıttıktan sonra cihanca malum ve maruf unvanıyla mevcudiyetini açıkladı ve teyit etti. Bazılarının anlamak ve yorumlamak istedikleri gibi geri dahi gitmesi muhtemel bir bekleme, bir tereddüt vaziyetinde bulunmadığını ispat etti. Türk tarihinde bir cumhuriyet devri açtı.

5 Şubat 1924

İstanbul Gazetecilerine Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.207-208; *Ayın Tarihi,* 1924, c.2, sayı 6, s.483-484; *Tanin,* 6 Şubat 1924, No: 475, s.2; *Tevhidi Efkâr,* 6 Şubat 1924, No: 3970-942, s.3; *Hâkimiyeti Milliye,* 7 Şubat 1924, No: 1039, s.1)

Sultanların Boğdukları Zannolunan Millet Ruhu Saltanat Taç ve Tahtı Parçalanarak İhya Edildi

Sultanların boğdukları zannolunan millet ruhu, saltanat taç ve tahtı parçalanarak ihya edildi. Milletin teyakkuzuna, milletin ilerleme ve gelişme ve kabiliyetine güvenerek, milletin azminden asla şüphe etmeyerek Cumhuriyet'in bütün icaplarını yapacağız.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal

Arkadaşlar! Türkiye matbuatı milletin hakiki ses ve iradesinin gerçekleştiği yer olan Cumhuriyet'in etrafında çelikten bir kale vücuda getirmelidir: Bir fikir kalesi, zihniyet kalesi! Matbuat erkânından bunu talep etmek Cumhuriyet'in hakkıdır. Bütün milletin samimi olarak birlik ve dayanışma halinde bulunması zaruridir. Umumun selameti ve saadeti bundadır. Mücadele bitmemiştir. Bu hakikati milletin kulağına, milletin vicdanına lüzumu gibi ulaştırmakta matbuatın vazifesi çok ve çok mühimdir.

Efendiler! Kabul etmeliyiz ki cihan henüz yeni Türkiye devleti hakkında, Türkiye Cumhuriyeti hakkında daha fazla aydınlanmak ihtiyacındadır. Milletin, bilhassa aydın ve bilgili vatandaşların müşterek bir hedef etrafında olduklarını reddedilemez ve çürütülemez delillerle göstermeliyiz. Milli işlerde muhtelif mesai erbabının birbirine yardım etmesi, mesainin müşterek hedefte toplanacak surette uzlaştırılması lazımdır. Birçok müşkülat ve meseleler karşısında bulunduğumuzun idrakindeyiz. Bunların tamamını inceleyerek, azim ve imanla ve millet aşkının sarsılmaz kuvvetiyle birer birer halledecek ve neticelendireceğiz. O millet aşkı ki her şeye rağmen sinemizde sönmez bir kuvvet, metanet ve ateş kaynağıdır!

5 Şubat 1924

İstanbul Gazetecilerine Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.209; *Ayın Tarihi,* 1924, c.2, sayı 6, s.483-484; *Tanin,* 6 Şubat 1924, No: 475, s.2; *Tevhidi Efkâr,* 6 Şubat 1924, No: 3970-942, s.3; *Hâkimiyeti Milliye,* 7 Şubat 1924, No: 1039, s.1)

İnkılaplar İçin Hangi Metot Tabiidir: Evvela Kamuoyunu Aydınlatmak Sonra Emrivakiler mi? Evvela Emrivakiler Sonra Kamuoyunu Aydınlatmak mı?

1924 Şubat'ı içinde Ankara'da bulunuyoruz. Maksadımız Darülfünun ihtiyaçları hakkında Maarif Vekâleti'yle temas etmekti. Bir heyet halindeydik. Bu heyetin içinde Edebiyat Fakültesi Reisi Köprülüzade Fuad, Hukuk Fakültesi Reisi Aynizade Tahsin, Tıp Fakültesi Reisi merhum Dr. Vâsıf ve Fen Fakültesi müderrislerinden Riyaziyeci Şükrü vardı. [...]

Şubat'ın onuncu günü Ankara'dan hareket ettik. [...]

İzmir'e vardık. Gazi, Milli Kahraman'ı [İsmet İnönü] karşılamak üzere istasyona gelmişlerdi. [...] Hemen aşağıya indik. Gazi, her birimizin ayrı ayrı elini sıktı ve iltifat etti. "Buyrun" dedi, yürüdük. İstasyon kapısında veda edildi, ayrıldık. O gün bir yaver geldi. "Bu akşam saat beşte Gazi Paşa Hazretleri'ne

davetlisiniz; sizi tam saat beşte kendi vesaitimizle alacağız" dedi. [...] Saat beş oldu. İki büyük otomobil Naim Palas'ın önünde durdu. Biraz sonra Göztepe'ye doğru otomobiller hareket etti. Köşke vardığımız zaman doğrudan kabul edileceğimizi anladık. [...] Kendileri ufak bir odada bizi bekliyorlardı. Gazi tunçtan bir sanat eseri, bir heykel gibi ayakta ve hareketsiz duruyordu. [...] Elini sıktım. Hiçbir şey söylemedi ve oturmamızı işaret etti. Heyetin duyduğu saadet halini kendilerine ifade etmek için müsaadelerini istedim. Hemen ilmi bir görüşme başlamıştı. Mesele şuydu:

"Terbiye dini mi olmalı, yoksa milli mi olmalı?"

Bu soruyu bana soruyorlardı. [...] Bütün dikkatimi topladım. Verdiğim cevabın özetini buraya yazıyorum:

"Din, toplumsal bir müessesedir. Realitede yaşamaktadır. Fakat devlet, onu mekteplerinde öğretmeye mecbur değildir. Devlet terbiyesinin karakteri ancak milli[68] olabilir. İnkılap, maarif müesseselerini laikleştirmelidir."

Gazi, doğru veya yanlış demiyorlardı. Bir sorunun cevabını alınca ikincisine geçiyorlardı. İkinci bir soru sordular:

"Böyle bir laisizasyon hareketini halk nasıl karşılar?"

Hiç tereddütsüz cevap verdim:

"Türk milleti laik terbiye esasını çok iyi kabul edecektir. Çünkü dünyanın en realist, en pozitif kafalı bir milletidir."

Bu cevabımın iyi karşılandığını seziyordum. Fakat Gazi, soyut iddiaları hemen tasvip etmiyordu. Delil ve ispat istediğini hissettirmişti. Ben 1908'i takip eden yıllarda İstanbul Darülmuallimat ve Darülmuallimini'nde yurdun her tarafından gelen gençler üzerinde yaptığım psikolojik bir anketin mevzuundan bahsettim. Bu anket gençlerin din, milliyet ve hayat anlayışlarını açıkça gösteriyordu. Gazi, bu tecrübeden çok memnun olmuştu.

Yemeğe inmiştik. Konuşma aynı yolda ilerlemekteydi. Yemekten sonra o katta geniş bir salonda oturduk. Bahis, tarihi ve yaşama hakkı olmayan ve dini olmaktan ziyade politik olan bir müessesenin tabiatına intikal etmişti. Hiç şüphe yok ki ağır bir imtihan geçiriyorduk. Bu işte asıl sıkıntıyı çeken bendim. Çünkü, arkadaşlarım ya hiçbir şey söylemiyorlar yahut da arada bir beni teyit ediyorlardı. Bazen Köprülü yardımıma koşuyordu. Bütün enerjimi toparlamaya, ilmi kanaatlerimi olanca açıklık ve katiyetle söylemeye çalışıyordum. Aradan 17 yıl geçtiği halde o gece verdiğim cevabı hemen hemen aynen hatırlarım:

"Çanakkale'de büyük kahramanlık eseri yaratarak Türk'ün namusunu kurtaran bir erkânıharp günün birinde kaderin sürüklemesiyle Anadolu'nun bir ucuna memur olur gider. Orada yolunun üzerinde türlü istikametler belirir. Biri servet ve zenginliğe, öteki rütbe ve nişana götürür. Fakat bir istikamet vardır ki

68 *Atatürk/ Yetişmesi, Kişiliği, Devrimleri*'nde "laik". (Y.N.)

ölümle birlikte bağımsızlık, şan ve şerefe götürür. Hangi istikamette yollanmalı? Tarihin ne büyük ve ne mesut hadisesidir ki sonuncu yol, şan ve şeref istikametinde ilerliyor. Yolunun üzerindeki bütün arızaları kaldırıyor, bütün çalı ve dikenleri söküp atıyor. Bu yolun üzerinde bir de asırlık bir softalık ve taassup ağacı var. Gerçi bu ağacın da dalları, budakları kesilip atılmış, fakat iri kökleri henüz toprağın içindedir. Bu toprak yaş, üzerindeki güneş ise yakıcıdır. Asırlık ağacın kütüğü bir gün sürecek ve eskisinden daha çok gürbüzleşecektir. Bu, büyük bir tehlikedir. Köklerini de hemen söküp atmalıdır."

Gazi, bu sözlerim üzerine çok iltifat ettiler. Fakat, arası çok geçmeden çok ağır bir soru karşısında kaldım:

"İnkılapların üniversal[69] süreci nedir? İnkılaplar[70] için hangi metot tabiidir, daha normaldir? Kamuoyunu aydınlattıktan sonra emrivakileri ortaya koymak mı, yoksa evvela emrivakileri ortaya koyup daha sonra kamuoyunu aydınlatmak mı?"

Bir an için durdum; adeta sarsılmıştım. Fakat birden kendimi toplayıp hiç tereddütsüz cevabımı vermiştim:

"Bu sürecin şaheseri bizim inkılap tarihimizde vardır: Önce emrivakileri ortaya koymak, sonra kamuoyunu aydınlatmak. İnkılabımızın süreci yanılmış değildir ki bir başkasının tecrübesi söz konusu olsun. İnkılabımızın bu süreci hatasızdır."

Büyük Dâhi'nin tam emniyet ve teveccühünü kazanmıştım. Tekrar iltifat buyurmuşlardı. Artık hiç sıkılmıyor ve serbestçe konuşabiliyordum.

Bahis, nüfus meselesine intikal etmişti. Salonda Başvekil İsmet Paşa da hazır bulunuyorlardı ve bahsi büyük bir dikkatle takip etmekteydiler. [...] Cesaret ettim, nüfus siyasetimiz bahsini açtım.

Gazi'nin bu bahse ne derecede büyük ehemmiyet verdiğini gözlerinin keskin parıltısından anlıyordum. O gece "Yüz milyonluk Türkiye!" sözünü birkaç defa duymuştum. [...]

Saat gecenin ikisini geçmişti. Görüşmenin son safhası güzel sanatlar kültürüydü. Ressam Çallı İbrahim de bizim aramızdaydı. [...] Çallı İbrahim de bizim heyetle seyahat etmekteydi. [...] Nihayet sanat bahsi açılmıştı. [...] Ben bir aralık sırası gelip şu sözleri söylemiştim:

"Darülfünun Emini olmakla değil, Sanayii Nefise Mektebi hocası olmakla övünürüm." [...]

Saat gecenin üç buçuğu. Büyük adamın huzurundan ayrılıyoruz. Elimizi sıkıyor ve çok iltifat ediyordu. O aralık söylediğim sözler arasında şu cümleleri iyice hatırlıyorum:

69 Üniversal: Evrensel. (Y.N.)
70 *Yeni Adam*'da "inkılapçılar". (Y.N.)

"Darülfünun sizin arkanızdan ve izlerinizin üzerinden koşacaktır. İnkılabın ilmi zaferi için elinden geleni yapacaktır."

11/12 Şubat 1924

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Anısı

(*ATABE*, c.16, s.232-233; Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, "Hayatım", *Yeni Adam*, 7-14-21 Ağustos 1941, sayı 345-346-347, s.14; Prof. Dr. Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, *Atatürk/ Yetişmesi, Kişiliği, Devrimleri*, s.107-109; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, s.152-154)

Dünya Medeniyet Âlemine Katılmak İçin Yapılması Gereken İnkılaplar

İş, Cumhuriyetin ilanıyla bitmemiştir. Dünya medeniyet âlemine katılmak için bazı mühim inkılaplar yapılması lazım gelmektedir. Bunun için de geçici bir müddet muhalif bir cephe yaratılmaması zaruridir.

22 Şubat 1924

(Fahrettin Altay, *10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası*, s.378)

Türkiye'nin Birkaç Seneye Sığdırdığı İnkılaplar Öğretmenlerin Toplumsal ve Fikri İnkılaptaki Başarılarıyla Teyit Olunacaktır

Öğretmenler! Yeni nesli, Cumhuriyet'in fedakâr öğretmen ve eğitimcileri, sizler yetiştireceksiniz; yeni nesil, sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle orantılı bulunacaktır.

Cumhuriyet, fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek karakterli muhafızlar ister! Yeni nesli bu vasıflarda ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir. [...]

Erkek ve kız çocuklarımızın aynı suretle bütün tahsil derecelerindeki talim ve terbiyelerinin pratik olması mühimdir. Memleket evladı her tahsil derecesinde iktisadi hayatta etken, etkili ve başarılı olacak surette donatılmalıdır. Milli ahlakımız, medeni esaslarla ve hür fikirlerle geliştirilmeli ve takviye olunmalıdır. Bu çok mühimdir; bilhassa nazarı dikkatinizi çekerim. Tehdit esasına dayalı ahlak, bir fazilet olmadıktan başka, itimada da değer değildir. [...]

Sizin başarınız, Cumhuriyet'in başarısı olacaktır.

Arkadaşlar, yeni Türkiye'nin birkaç seneye sığdırdığı askeri, siyasi, idari inkılaplar çok büyük, çok mühimdir. Bu inkılaplar sizin, muhterem öğretmenler, sizin toplumsal ve fikri inkılaptaki başarılarınızla teyit olunacaktır. Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" nesiller ister! *(Sürekli alkışlar.)*

25 Ağustos 1924

Türkiye Muallimler Birliği'nin Yemeğinde Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.278; *Hâkimiyeti Milliye,* 26 Ağustos 1924, No: 1203, s.1; *Maarif Vekâleti Mecmuası,* Ağustos 1927, No: 12, s.110-111; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.172-173)

Türk Milletinin Hâkimiyetini Kayıtsız Şartsız Eline Almış Olması Tarihimizde ve Bütün Cihanda En Büyük ve Feyizli Bir İnkılaptır

Efendiler, Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Muharebesi ve onun son safhası olan bu 30 Ağustos Muharebesi, Türk tarihinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder. Milli tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada kazandığı zafer kadar kati neticeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni cereyan vermekte kati tesirli bir meydan muharebesi hatırlamıyorum.

Hiç şüphe etmemelidir ki yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırıldı; ebedi hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada uçan şehit ruhları devlet ve Cumhuriyet'imizin ebedi muhafızlarıdır. Burada temelini attığımız "Şehit Asker" abidesi, işte o ruhları, o ruhlarla beraber gazi arkadaşlarını, fedakâr ve kahraman Türk milletini temsil edecektir. Bu abide, Türk vatanına göz dikeceklere, Türk'ün 30 Ağustos günündeki ateşini, süngüsünü, hücumunu, kudret ve iradesindeki şiddeti hatırlatacaktır.

Efendiler, bu muazzam zaferin muhtelif etkenleri üzerinde en mühimmi ve en yükseği, Türk milletinin kayıtsız şartsız hâkimiyetini eline almış olmasıdır. Bu hadisenin tarihimizde ve bütün cihanda ne büyük ve ne feyizli bir inkılap olduğunu izaha lüzum görmem. Milletimizin uzun asırlardan beri hanlar, hakanlar, sultanlar, halifeler elinde, onların tahakküm ve despotluğu altında ne kadar ezildiğini, onların hırslarını temin yolunda ne kadar büyük felaketlere ve zararlara uğradığını düşünürsek, milletimizin hâkimiyetini eline almış olması hadisesinin bütün azamet ve ehemmiyeti gözlerimizde tecelli eder. Gerçi bu büyük zaferin ertesine kadar İstanbul'da halife ve sultan namı altında bir

şahıs ve onun işgal ettiği hilafet ve saltanat unvanıyla bir makam vardı. Fakat bu zaferden sonra millet o makamları ve o makam sahiplerini layık olduğu akıbete ulaştırdı.

30 Ağustos 1924

30 Ağustos Muharebesinin İkinci Yıldönümü Üzerine Dumlupınar'da Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.286-287; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1924, No: 1207, s.1-2; *Tanin,* 1 Eylül 1924, No: 677, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.173- 182)

Milli Hâkimiyet Öyle Bir Nurdur ki Onun Karşısında Zincirler Erir, Taç ve Tahtlar Yanar, Mahvolur

Efendiler, milli hâkimiyet öyle bir nurdur ki onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, mahvolur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar. Avrupa'nın ortasından ta doğunun öbür ucundaki binlerce senelik memleketlere bakacak olursak, Osmanlı İmparatorluğu'nun hak ettiği talihi daha güzel anlayabiliriz.

Arkadaşlar, saraylarının içinde Türk'ten başka unsurlara dayanarak, düşmanlarla ittifak ederek, Anadolu'nun, Türklüğün aleyhine yürüyen çürümüş gölge adamlarının Türk vatanından kovulması, düşmanların denizlere dökülmesinden daha kurtarıcı bir harekettir. Türk milletinin mübarek ecdat emaneti olan bu topraklarda tam manasıyla efendi olarak yaşaması, ancak o fuzuli ve manasız olduktan başka, mevcudiyetleri tam bir zarar ve felaket olan makamların bertaraf edilmesiyle mümkün olabilirdi.

Efendiler, onlar yüzünden Türk vatanının ve Türk milletinin geçirdiği kederleri, elemleri hissetmemiş bir ferdimiz yoktur. Bu kadar matemler ve felaketler geçirdikten sonra elbette Türk öğrenmiştir ki vatanı yeniden yapmak ve orada mesut ve hür yaşayabilmek için mutlaka hâkimiyetine sahip kalmak ve Cumhuriyet bayrağı altında bütün evlatlarını toplu ve dikkatli bulundurmak lazımdır.

30 Ağustos 1924

30 Ağustos Muharebesinin İkinci Yıldönümü Üzerine Dumlupınar'da Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.287; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1924, No: 1207, s.1-2; *Tanin,* 1 Eylül 1924, No: 677, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.173-182)

Vatanı, Hürriyeti ve Hâkimiyeti İçin Fedakâr Olan Milletimiz Yaptığı İnkılapların Kıskanç Savunucusudur

Efendiler, bizim milletimiz vatanı için, hürriyeti ve hâkimiyeti için fedakâr bir halktır; bunu ispat etti. Milletimiz, yaptığı inkılapların kıskanç savunucusudur da. Benliğinde bu faziletler yerleşmiş bir milleti yürümekte olduğu doğru yoldan hiçbir kimse, hiçbir kuvvet alıkoyamaz.

Efendiler, milletimiz, hâkimiyetini eline aldığı gün -bilmeyen kalmamıştır- en karanlık felaketlerin en derin uçurumu kenarında bulunuyordu. Maddi kuvveti yıprattırılmış, müdafaa vasıtaları gasp olunmuş, maneviyatı, mukaddesatı tecavüze uğramış acı bir vaziyette bulunuyordu. Bütün bunlara rağmen mevcudiyetini ve bağımsızlığını kurtarmaya karar verdi. Bu kararında başarılı olabilmek için bütün milletin kendine bir hareket hedefi tespit etmesi lazım geliyordu. Bütün milletin o hedef üzerinde mutlaka başarılı olmayı nihai emel kabul etmesi icap ediyordu. Millet bütün mevcudiyetiyle, bütün fedakârlığıyla, bütün imanıyla o hedefe beraber yürüsün ve mutlaka başarılı olsun lazımdı. Efendiler, o hedef burasıydı. Nihai emel olan başarı, burada kazanılan zaferdi.

30 Ağustos 1924

30 Ağustos Muharebesinin İkinci Yıldönümü Üzerine Dumlupınar'da Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.288; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1924, No: 1207, s.1-2; *Tanin*, 1 Eylül 1924, No: 677, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.173-182)

Milletimizin Hedefi Bütün Cihanda Tam Manasıyla Medeni Bir Toplum Olmaktır

Efendiler, milletimiz bundan sonraki mesaisinde de başarılı olabilmek için milli hedefini bütün açıklık ve katiyetle, tekmil vatandaşların gözünde ve vicdanında bütün parlaklığıyla tespit ve tayin etmiş bulunuyor. İsterseniz benim burada hedef dediğim şeyi, siz, milletin ideali diye adlandırınız. Fakat bu unvanı verirken dikkat ediniz ki hayali bir manaya kendimizi kaptırmayalım.

Efendiler, milletimizin hedefi, milletimizin ideali, bütün cihanda tam manasıyla medeni bir toplum olmaktır. Bilirsiniz ki dünyada her kavmin mevcudiyeti, kıymeti, hürriyet ve bağımsızlık hakkı, sahip olduğu ve yapacağı medeni eserlerle orantılıdır. Medeni eser vücuda getirmek kabiliyetinden mahrum olan kavimler, hürriyet ve bağımsızlıklarından tecrit olunmaya mahkûmdurlar.

İnsanlık tarihi baştan başa bu dediğimi teyit etmektedir. Medeniyet yolunda yürümek ve başarılı olmak hayat şartıdır. Bu yol üzerinde duraklayanlar veyahut bu yol üzerinde ileri değil, geriye bakmak cehalet ve gafletinde bulunanlar, medeniyetin coşkun seli altında boğulmaya mahkûmdurlar.

30 Ağustos 1924

30 Ağustos Muharebesinin İkinci Yıldönümü Üzerine
Dumlupınar'da Nutuk

(*ATABE*, c.16, s.288; *Hâkimiyeti Milliye*, 31 Ağustos 1924, No: 1207, s.1-2; *Tanin*, 1 Eylül 1924, No: 677, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.173-182)

Hayat ve Günlük İşlere Hâkim Olan Hükümlerin Zamanla Değişmesi, Gelişmesi ve Yenilenmesi Zaruridir

Efendiler, medeniyet yolunda başarı yeniliğe bağlıdır. Toplumsal hayatta, iktisadi hayatta, ilim ve fen sahasında başarılı olmak için yegâne gelişme ve ilerleme yolu budur. Hayat ve günlük işlere hâkim olan hükümlerin zamanla değişmesi, gelişmesi ve yenilenmesi zaruridir. Medeniyetin yenilikleri, fennin harikaları, cihanı değişimden değişime uğrattığı bir devirde, asırlık köhne zihniyetlerle, maziperestlikle mevcudiyeti muhafaza mümkün değildir. Medeniyetten bahsederken şunu da katiyetle beyan etmeliyim ki medeniyetin esası, ilerleme ve kuvvetin temeli aile hayatındadır. Bu hayatta fenalık, muhakkak toplumsal, iktisadi, siyasi acze sebep olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların tabii haklarına sahip olmaları, aile vazifelerini idareye muktedir bulunmaları gereklidir.

Efendiler, milletimiz burada kutladığımız büyük zaferden daha mühim bir zafer peşindedir. O zaferin idraki milletimizin iktisat sahasındaki başarılarıyla mümkün olacaktır. Bilirsiniz ki iktisaden zayıf bir millet fakirlik ve sefaletten kurtulamaz; kuvvetli bir medeniyete, refaha ve saadete kavuşamaz; toplumsal ve siyasi felaketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresindeki başarı da iktisadiyatındaki kazanımlar derecesiyle orantılı olur. Hiçbir medeni devlet yoktur ki ordu ve donanmasından evvel iktisadını düşünmüş olmasın. Memleket ve bağımsızlık müdafaası için varlığı lazım olan bütün kuvvetler ve vasıtalar, iktisadiyatın genişlemesi ve gelişmesiyle mükemmel olabilir.

Milletimizin sahip olduğu kuvvetli karakterin, sarsılmaz iradenin, ateşli milliyetperverliğin iktisadi başarıdan kaynaklanacak feyizlerle de layık olduğu derecede takviye olunması zaruridir. Asır mücadelesinde milletimizi başarılı

kılacak bir iktisadi hayat teminini hedefleyen genel maarif ve terbiye sistemlerimiz her gün daha çok esaslaşacak ve elbette başarılı olacaktır.

30 Ağustos 1924

30 Ağustos Muharebesinin İkinci Yıldönümü Üzerine
Dumlupınar'da Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.288-289; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1924, No: 1207, s.1-2; *Tanin,* 1 Eylül 1924, No: 677, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.173-182)

Her Türlü Yükselmeye ve Gelişmeye Kabiliyetli Olan Milletimizin Toplumsal ve Fikri İnkılap Adımlarını Kısaltmak İsteyen Engeller Mutlaka Bertaraf Edilmelidir

Efendiler, artık bugün hayat ve insaniyet icapları bütün hakikatiyle tecelli etmiştir. Bunlara aykırı olan rivayetler ahlak ve imana esas olamaz. Hakikat tecelli edince yalan ortadan kalkar. Safsatalar, hurafeler kafalardan çıkmalıdır. Her türlü yükselmeye ve gelişmeye kabiliyetli olan milletimizin toplumsal ve fikri inkılap adımlarını kısaltmak isteyen engeller mutlaka bertaraf edilmelidir.

Efendiler, son sözlerimi bilhassa memleketimizin gençliğine yöneltmek istiyorum.

Gençler! Cesaretimizi takviye eden ve devam ettiren sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfanla, insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız.

Ey yükselen yeni nesil, gelecek sizsiniz. Cumhuriyet'i biz kurduk; onu yükseltecek ve devam ettirecek sizsiniz.

Arkadaşlar, bu gaza ve şahadet diyarını terk ederken "Şehit Asker"i hep beraber hürmet ve tazimle selamlayalım.

30 Ağustos 1924

30 Ağustos Muharebesinin İkinci Yıldönümü Üzerine
Dumlupınar'da Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.289; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1924, No: 1207, s.1-2; *Tanin,* 1 Eylül 1924, No: 677, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.173-182)

İnkılabımız Türkiye'nin Asırlar İçin Refahını Saadetini Yükümlenmiştir

Efendiler, Bursa'nın kurtuluşuna tesadüf eden bugünlerde, burada, aranızda bulunarak sevinçlerinize şahsen iştirak edebildiğimden pek ziyade memnun ve bahtiyarım.

Memleket namına irat edilen hitabede gösterilen samimi hissiyata, muhabbete, itimada bütün kalbimle teşekkür ederim. Fakat, müsaadenizle derhal izah etmeliyim ki ifade olunan bütün takdirler, benim şahsımdan ziyade, beni de başında bulundurduğunuz kahraman Türk ordularının yüksek kumanda ve subaylar heyetlerine ve fedakâr askerlerine, en nihayet bütün bu kahramanların anası, babası, velinimeti olan büyük Türk milletine aittir. Ben de bu şanlı orduların bir ferdi, büyük Türk milletinin bir evladı olmakla ve onun hizmetine mevcudiyetimi hasretmiş bulunmakla iftihar etmekteyim ve mesudum. [...]

Arkadaşlar, inkılabımız Türkiye'nin asırlar için refahını, saadetini yükümlenmiştir. Bize düşen, onu idrak ve takdir ederek çalışmaktır.

11 Eylül 1924

Bursa'nın Kurtuluşunun İkinci Yıldönümü Üzerine
Bursa Halkına Nutuk

(*ATABE*, c.16, s.297, 298, 300; *Vakit*, 12 Eylül 1924, No: 2409, s.1-2; *Cumhuriyet*, 12 Eylül 1924, No: 126, s.1; *Hâkimiyeti Milliye*, 14 Eylül 1924, No: 1220, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.183-187)

İnkılabımız, İktisadi Refah ve Saadetimizi de Temin Edecektir

Vatanın birliğini, hürriyet ve bağımsızlığını temin eden, milletimizi cumhuriyet idaresine kavuşturan inkılabımız, iktisadi refah ve saadetimizi, medeniyet âleminde layık olduğumuz mevkii de temin edecektir.

15 Eylül 1924

Trabzon Halkına Nutuk

(*ATABE*, c.16, s.304; *Hâkimiyeti Milliye*, 17 Eylül 1924, No: 1223, s.1; *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1924, No: 131, s.1-2; *Vakit*, 17 Eylül 1924, No: 2414, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.187-188)

Halk Fırkası, Türk Cumhuriyeti'ni Kuran İnkılapçı Ruhun Bütün Millette Kendisini Gösteren Örgütlenişidir

Halk Fırkası, memleket ve millet her türlü dayanaktan mahrum bırakılarak felakete atıldığı uğursuz zamanda bütün milleti kadrosu içine alarak kuvvet ve kudret yapan, harici düşmanları kovan, dahili düşmanları imha eden, halka hürriyet ve hâkimiyet temin eden mukaddes bir cemiyettir. Halk Fırkası, hiçbir safsataya iltifat etmeyerek Türk Cumhuriyeti'ni kuran inkılapçı bir ruhun bütün millette kendisini gösteren örgütlenişidir. Halk Fırkası, Türkiye'yi medeni âleme sokan ve orada yükseltmeyi taahhüt eden azimkâr bir fırkadır.

16 Eylül 1924

Trabzon Halk Fırkası'nın Verdiği Ziyafette Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.310; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Eylül 1924, No: 1224, s.1; *Cumhuriyet,* 18 Eylül 1924, No: 132, s.1; *Vakit,* 18 Eylül 1924, No: 2415, s.1-2; *Tanin,* 18 Eylül 1924, No: 964, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.189-190)

Fikri ve Toplumsal İnkılap Taraftarlığı

Başvekilimiz muhterem İsmet Paşa Hazretleri'nin fiilen idare ve riyaset ettikleri Halk Fırkası'nın umumi reisliği benim için iftihar sebebidir.

Arkadaşlar, bu münasebetle bir reisicumhurun fırka reisliğiyle alakası cihetini ikide bir tekrar edenler ve bütün cihan bilsin ki benim için bir taraflık vardır, bitaraflık[71] değil. Bir tarafım, o da cumhuriyet taraftarlığı, fikri ve toplumsal inkılap taraftarlığı. Halk Fırkası'nın ideali, esas umdesi olan bu noktada yeni Türkiye camiasında bir ferdi hariç tasavvur etmek istemiyorum. Onun için Cumhuriyet riyasetinde bulunduğum halde Fırkamızın umumi riyasetini de iftiharla muhafaza ediyorum.

Bu suretle yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyeti'nin takviyesine ve sağlamlaştırılmasına hizmet etmekte olduğum kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlar, fikri ve toplumsal inkılapta bana verdiğiniz kuvvet ve cesarete hassaten teşekkür ederim.

71 Bitaraflık: Tarafsızlık. (Y.N.)

Cemiyetimiz, fırkamız, millet içinde, milletle beraber vatan ve bağımsızlığı kurtarmakta önder olduğu gibi, fikri ve toplumsal inkılapta da rehberliğini yapacak ve mutlaka başarılı olacaktır.

16 Eylül 1924

Trabzon Halk Fırkası'nın Verdiği Ziyafette Nutuk

(*ATABE,* c.16, s.310; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Eylül 1924, No: 1224, s.1; *Cumhuriyet,* 18 Eylül 1924, No: 132, s.1; *Vakit,* 18 Eylül 1924, No: 2415, s.1-2; *Tanin,* 18 Eylül 1924, No: 964, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.189-190)

Memleketi ve Milleti Asırlardan Beri Berbat Edenler Çoktan Ölmüştür Bizim Başlarımız Gitmedikçe, Bizim Kanımız Akmadıkça Bunlar Bir Daha Dönmeyeceklerdir

Ey genç! Bütün memleketin gençliğine tercüman olan kıymetli sözlerinden fevkalade memnun oldum... Hakikatin ifadesi olan Giresun gençliğini tebrik ederim.

Afyonkarahisar, Dumlupınar'da sizin uşaklardan da vardı. Bundan dolayı müsterih ve memnun olabilirsiniz. Bu sözleri söyleyen gençlikle memleket iftihar edecektir...

Bu memleketin gençliği, hakkımda pek büyük teveccüh gösterdi... Bu kadar layık olduğumu bilmiyordum. *(Layıksınız Paşa sesleri.)*

Arkadaşlar, bu memleketi ve bu milleti asırlardan beri berbat edenler çoktan ölmüştür. Bütün gençlik buna iman etmelidirler... Bizim başlarımız gitmedikçe, bizim kanımız akmadıkça bunlar bir daha dönmeyeceklerdir.

19 Eylül 1924

Giresun Gençlerine Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.29-30; *Giresun Işık,* 24 Eylül 1924, No: 101, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* s.32)

Yorucu ve Uzun İnkılap Yolundan Sapmamak Genel Hedeften Gözünü Ayırmamak Gerekir

Bugün memleketin idaresi mesuliyetini taşıyan heyet, bence ideal ve maksat itibariyle bütün milleti kapsayan ve unvanı Halk Fırkası olan Cumhuriyet fırkasıdır. Bu fırkanın esas umdesi, memleket ve milletin hakiki selamet ve saadetini temine çalışmaktır. Bu maksada götüren yol bence birdir ve bellidir: O da Cumhuriyet'i takviye etmek ve sağlamlaştırmakla beraber, fikri ve toplumsal inkılapta ve medeniyet ve yenilik yolunda milletin seri, azimkârane ve başarıyla yürümesini temine aracı olmaktır. Bu bir ve belli olan ve fakat şüphesiz yorucu ve uzun olan yolun yolcuları baştan sona kadar bir hizada ve aynı zindelik veya aynı yorgunluk derecesiyle yürüyemeyebilir ve bu takdirde fikirleri ve tedbirleri arasında fark olabilir. Fakat yoldan sapmamaları, genel hedeften gözlerini ayırmamaları, esas maksadı ihlal etmemeleri lazım gelir.

20 Eylül 1924

Samsun Belediyesi'nde Verilen Ziyafette Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.38-39; *Hâkimiyeti Milliye,* 23 Eylül 1924, No: 1228, s.1-2; *Cumhuriyet,* 23 Eylül 1924, No: 137, s.1-2; *Vakit,* 23 Eylül 1924, No: 2420, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.190-192)

İlk Cüreti, İlk Cesareti Gösteren, İlk Teşkilat Yapan Havzalıların İnkılap ve Cumhuriyet Tarihindeki Büyük Yeri

Eğer Havzalıların o samimi ve metin karşılamaları olmasa ve eğer Havza'nın faydalı ve şifalı kaplıcaları sıhhi vaziyetim üzerinde olumlu bir tesir bırakmasaydı, emin olunuz ki inkılap için çalışamayacaktım. Bundan dolayıdır ki Havza'ya ve Havzalılara çok borçluyum. Kalbi bağlılığımı ebediyen saklayacak, sizi hiç unutmayacağım. Muhterem Havzalılar, ilk cüreti, ilk cesareti gösteren, ilk teşkilat yapan siz oldunuz. İnkılap ve Cumhuriyet tarihinde kahraman Havza'nın ve Havzalıların büyük bir yeri vardır.

24 Eylül 1924

Havza Halkına Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.52; *Hâkimiyeti Milliye,* 26 Eylül 1924, No: 1231, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.199-200)

Efendiliği Benimsemek Millete Her Yeniliği Yaptıracaktır

Türk milletini demokrasiden başka bir şekille idare imkânı yoktur. Harabelerin içinde Türk köylüsüne rast geldim. Zelzelenin zararlarından ben teselli edeceğime, onlar beni teselli ettiler.

Milletin maddi mahrumiyetleri çoktur. Fakat efendiliği ezelden beri benimsemiştir. Efendiliği benimsemek ona her yeniliği yaptıracaktır. Türk halkı mutaassıp değildir. Her yeniliğe kabiliyetlidir. Muhtelif tarih devirlerinde buna mâni olanlar, fuzuli âlim kisvesine bürünenler, "İyi şey ama halkın efkârı tahammül eder mi" diyorlardı. Eder efendi eder. Sen halka iftira ediyorsun.

28/29 Ekim 1924

Türk Milleti Hakkında Milletvekilleriyle Sohbet

(*ATABE,* c.17, s.108; *Vatan,* 31 Ekim 1924, No: 558, s.1; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, s.199)

Türk Milletinin Kati Kararı Cumhuriyet, Medeniyet ve Terakki Yolunda Durmadan Korkusuzca İlerlemektir

Halk idaresinin engellerden tasfiyesi için yüce Meclis'in koyduğu kanunlar, şimdiye kadar tamamen ve büyük bir başarıyla uygulanmıştır.

Asırlardan beri devamlı olarak, terakki yolunda ilerlemekte bulunan medeni milletlerden Türkiye'yi alıkoymuş olan engellerin ortadan kalktığını Türk milleti büyük bir sevinçle idrak eyledi. *(Bravo sesleri.)*

Hepimizin, halkın en tenha tabakaları içinde dahi, bizzat gözlem ve temasımızla tezahür eden bu hakikat, Cumhuriyet yolundaki kazanımların ufak veya büyük herhangi bir engele karşı milletimiz tarafından mutlaka müdafaa olunacağına en ikna edici delildir. *(Bravo sesleri.)*

Kazanımların muhafazası şöyle dursun, Türk milletinin eğilimi ve kati kararı, Cumhuriyet, medeniyet ve terakki yolunda durmadan korkusuzca ilerlemektir. *(Alkışlar.)* [...]

Türk milleti, yeni hayat devresinde bütün ilerleme vasıtalarına doğru, büyük bir gayret hamlesiyle ilerlemektedir. Zihniyetler karışıklıktan uzak ve arınmış olarak memleketi ve aileyi refaha kavuşturacak mesai yolunda yürümek... İşte milletin yegâne gözünü diktiği nokta budur. *(Bravo sesleri, alkışlar.)* Şim-

diye kadar millete rehberlik etmiş olan Büyük Millet Meclisi, halkın medeniyet ve ilerlemeye olan şiddetli özlemi ve ihtiyacı zemininde de isabetle yol göstericilikte bulunmak mühim vazifesindedir. Her faaliyet senesinin neticesi Türk tarihinde birer iftihar sayfası teşkil eden Büyük Millet Meclisi'nin yeni faaliyet senesinde de yenilik ve yükselme yolunda feyizli eserlerle dolu olmasını temenni ederim.

1 Kasım 1924

TBMM 2. Devre 2. Toplantı Yılını Açış Konuşması

(*ATABE,* c.17, s.119, 122; *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 2, c.10, s.2-4; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I,* s.320-324)

Memleket ve Milletin Kurtuluşu ve Saadeti İçin Çalışmak Bir İnsan İçin Kâfi Sevinç ve Haz Temin Eder

Memleket ve milletin kurtuluşu ve saadeti için çalışmaktan başka bir maksadım yoktur. Bu, bir insan için kâfi sevinç ve haz temin eder.

Benimle beraber olan arkadaşlarım, bütün vatandaşlarım da aynı maksadı takip etmektedirler. Şahsi, ailevi huzur ve saadetin milletin huzur ve saadetiyle, memleketin emniyet ve dokunulmazlığıyla mümkün olduğunu hakiki ve ciddi bir surette idrak etmişlerdir.

Ben ve benimle beraber olanlar, hedefimizin yüceliğine, yolumuzun doğruluğuna eminiz. Bunda asla şüphe ve tereddüdümüz yoktur.

Milletimizin, Türk milletinin yakın, uzak tarihine lüzumu kadar vukufumuz vardır. Mazinin derslerini bugün ve gelecekteki hayat için göz önünde tutmak dikkatinden mahrum değiliz. Yaptığımız hizmetlerle iftihar etmiyoruz. Yapacağımız hizmetlerin iftihara vesile olabileceği ümidiyle teselli bulmaktayız.

Milleti, aklımızın ermediği veya yapmak kudret ve kabiliyetini nefsimizde görmediğimiz hususlar hakkında aldatarak geçici teveccühler elde etmeye tenezzül etmeyiz. Millete adi politikacılar gibi yalancı vaatlerde bulunmaktan nefret ederiz.

Vatani, milli meselelerde yürürken fikri ve fiili kusur ve noksanlarımızı görüp iyi niyetle ihtar edenlerden memnun ve müteşekkir kalırız. Fakat bizim maksadımızı kötüye yormak ve millet ve memlekete ait ideallerimizin tatbikine mâni olmak için çalışanlara iyi niyet atfedemeyiz. Bu gibiler cidden hain değilseler mutlaka gafildirler ve bu sebeple hıyanete, şer ve fesada alettirler.

Biz böyle gafillerin hakikat gününde yerlere kapandıklarını çok gördük.

Milletimizi hakiki kurtuluşa, saadete kavuşturmak için tatbikinin zaruri olduğuna kanaat getirdiğimiz esasları tatbik ve icrada tereddüt göstermedik. Bu esasların devam ve istikrarını temin için ise hayatlarımız ortadadır.

3 Ocak 1925

Milletin Kurtuluşu ve Saadeti Hakkında Not

(*ATABE*, c.17, s.143; klişesiyle birlikte yayımlayan: *Vakit*, 10 Aralık 1925, No: 2854, s.1 ve *Vakit*, 15 Aralık 1925, No: 2859, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, s.209)

Zafer "Zafer Benimdir" Diyebilenindir Başarı "Başaracağım" Diye Başlayanın ve "Başardım" Diyebilenindir

Arkadaşlar, Birinci İnönü Meydan Muharebesi inkılap tarihimizin çok mühim, çok feyizli bir sayfasıdır. Gelecek kuşaklarımız ve bütün cihan bu sayfayı okudukça ve inceledikçe Türk inkılabını yapan bugünkü Türk ordusunu ve bu orduyu sinesinden çıkaran bugünkü Türk camiasını, elbette, tazimle yâd ve takdir edecektir.

Arkadaşlar, bu mühim ve parlak zafer yeni Türk devletinin her manasıyla henüz teşekküle başladığı günlerde kazanılmıştır. Ordumuz yeni tanzim ve ıslah edilmekte bulunuyordu. Büyük cephe pek çok üstün düşmanlar karşısında her nevi kuvvetten istifade zaruretinde bulunuyordu. [...]

Arkadaşlar, bu meydan muharebesinin safhaları öyle hadiselerin tecellisine saha oldu ki o hakikatleri kısaca ifade etmek için diyeceğim ki zafer "zafer benimdir" diyebilenindir; başarı "başaracağım" diye başlayanın ve "başardım" diyebilenindir.

Arkadaşlar, bilirsiniz ki muharebe, daimi mücadele halinde bulunan görünmez kuvvetlerin göze görünür şekil ve suret almasıdır. Onun için, Birinci İnönü muharebe meydanının ufuklarında yükselen zafer güneşi, Türk milletinin yüksek fazilet ve maneviyatının tezahürüdür. Bu doğuş karşısında büyük hezimetler oldu.

Arkadaşlar, Birinci İnönü Zaferi, İkinci İnönü Zaferi'nin, Sakarya büyük kanlı savaşının, Afyonkarahisar, Dumlupınar büyük meydan muharebesinin ve en nihayet Türk vatanının, Türk bağımsızlığının ilk zafer müjdecisi olmuştur.

Bu sebeple Birinci İnönü Meydan Muharebesi'ni kazanan Türk ordusunun bütün mensupları cihan tarihinde unutulmaz şanlı bir menkıbe sahibi olarak ebediyen yaşayacaklardır.

11 Ocak 1925

Birinci İnönü Zaferinin Dördüncü Yıldönümü Üzerine Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.154-155; *Hâkimiyeti Milliye,* 12 Ocak 1925, No: 1321, s.1; *İkdam,* 12 Ocak 1925, No: 9978, s.1-2; *Babalık,* 12 Ocak 1925, No: 1690, s.2; *Akşam,* 13 Ocak 1925, No: 2248, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.205-206)

Bütün Devrimci Güçlerin Halktan Yana Olması Şarttır

Türk milleti hayal peşinde koşmaktan bıkmış usanmıştır efendiler. Artık akılcı ve gerçekçi bir politika izlemek devrine girmiş bulunuyoruz. Cumhuriyet Halk Fırkası'nı onun için kurduk. Milli sınırlar içinde Türk zekâsını işlemek, Türk'ün uygarlık kabiliyetini geliştirmek, maddi ve manevi kaynakları işletmek Cumhuriyet'in temel politikasıdır. Bu sebeple Türk Ocakları da Türk tarihinin kutsallığını, soyluluğunu, dünyada ilk uygarlığı yayanın Türkler olduğunu anlatmalıdır.

Cumhuriyet'in temelinin ileri bir dünya görüşüne dayalı olduğu hiçbir zaman unutulmamalı ve bu hakikat gözden kaçmamalıdır. Zira Türk halkı padişah idaresinden çok ıstırap çekmiştir. O yüzden çok kanlar akıtmıştır. Milyonları şehit, yüz binleri gazi etmiştir. Geri kalışın, yabanlığın günahları arasında dediklerimin ehemmiyetli yeri vardır.

Halkçılık, halktan yana bir tutum içinde olmak demektir. Bütün devrimci güçlerin halktan yana olması şarttır. Halkın desteği sağlanmadıkça hiçbir şey kazanılamaz. Bu nedenle, Cumhuriyet sıkı sıkıya dediğim ilkeye bağlı kalacaktır. Devletimiz halkın devletidir. Bunun böyle bilinmesini isterim.

28 Ocak 1925

Silifke Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.173; İzzet Aslan, *Atatürk Silifke'de,* s.153-156)

Cumhuriyet ve İnkılaba Bağlı Olan Milletimiz Sayesinde İrticai İsyana Sebep Olanlar Cezalandırılacaktır

Milli mücadelede pek şerefli ve müstesna bir mevki kazanan Adanalıların Genç havalisinde ortaya çıkan irtica hadisesi münasebetiyle gösterdikleri samimi ve takdire değer hissiyata teşekkür ederim. İyiyi ve kötüyü hakkıyla idrak eden milletimizin Cumhuriyet ve inkılaba bağlılığı sayesinde işbu hadiseye sebep olanların yakında layık oldukları şekilde cezalandırılacakları muhakkaktır.

26 Şubat 1925

Adanalıların İrticaya Karşı Hissiyatına Teşekkür

(*ATABE*, c.17, s.188; *Cumhuriyet*, 27 Şubat 1925, No: 292, s.1; *Vakit*, 28 Şubat 1925, No: 2577, s.1; *Babalık*, 2 Mart 1925, No: 1732, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, s.152-153)

İnkılaba Başlayan, İnkılabı Tamamlayacaktır

İnkılaba başlayan, inkılabı tamamlayacaktır.[72]

2 Mart 1925

Dahili Siyaset ve Şeyh Sait İsyanı Hakkında

Cumhuriyet Halk Fırkası Grup Toplantısında Konuşma

(*ATABE*, c.17, s.194; *İkdam*, 4 Mart 1925, No: 10029, s.1'den aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, s.208; Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, c.1, s.325-326)

Prensiplerimiz Davasında Bir Kişi Kalsak Başımızı Verir, Taviz Vermeyiz!

Mizaçça demokrat, fakat milli varlığı kurtarmak için inkılapları gerçekleştirme bakımından amansız, eğilip bükülmez bir savaşçıydı. Bir fert olarak kalsa

72 Ali Fuat Cebesoy, Gazi Mustafa Kemal'in sözlerini şu şekilde aktarmaktadır:

"Milletin elinden tutmaya lüzum vardır. İnkılabı başlayan tamamlayacaktır."

Bkz. Ali Fuat Cebesoy, *Siyasî Hâtıralar/ Lozan'dan Cumhuriyete*, c.2, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, 2002, s.151. (Y.N.)

ne yapacaksa, milli lider olarak yaptığı da oydu. Bir gün kapalı bir Parti grubu oturumunda inkılap meseleleri konuşulurken:

"Arkadaşlar" demişti, "yürürlükteki işlerde halkın eğilimlerini dikkatte tutmalıyız. Halka karşı gitmemeliyiz. Fakat prensiplerimiz davasında bir kişi kalsak, başımızı verir, taviz vermeyiz!"

1925

Falih Rıfkı Atay'ın Anısı

(Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, s.543)

İnkılap Aleyhine Teşebbüsleri Nefretle Karşılayan Milletin Liyakati Karşısında İrtica Zihniyeti Ebediyen Eriyecektir

Darülfünun müderris ve talebelerinin yaptıkları toplantıda Cumhuriyet aleyhine ve din aletiyle yapılan her türlü irticakâr hareketlere karşı gösterilen şiddetli lanet ve kınama hislerini bildiren telgrafnamenizi memnuniyetle aldım. Darülfünunumuzun milli ve vatani meselelerde daima gösterdiği yüksek idrak ve hassasiyet teşekküre değer ve gelecek için de emniyet vericidir. Büyük milletimizin insan takati haricinde sayılan uzun ve ciddi mücahedesinin ve pek ulvi fedakârlıklarının muazzez semeresi olan inkılap aleyhine ne şekil ve ne surette olursa olsun tezahür edecek eğilim ve teşebbüslerin genel nefret ve mukavemetle karşılanacağı tabiiydi. Birkaç günden beri bunun en açık ve asil işaretlerini görmekle iftihar etmekteyiz. Her sınıf halkın, vazifesi ve doğru yolu idrak hususunda gösterdiği takdire değer isabet ve liyakat karşısında irtica zihniyetinin ebediyen eriyeceğine itimat edebiliriz.

3 Mart 1925

İstanbul Darülfununu Emaneti'ne

(*ATABE*, c.17, s.196; *Vatan*, 3 Mart 1925, No: 681, s.2; *İkdam*, 3 Mart 1925, No: 10028, s.2; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, s.519)

İnkılabımıza Yapılan Suikast Teşebbüsü Karşısında Her Fedakârlığı Yapmaya Hazır Hür ve Aydın Gençlik

Hür ve aydın gençliğin şeriat perdesi altında inkılabımıza yapılan suikast teşebbüsü karşısında gösterdiği samimi ve müdrik dayanışma takdire değerdir. Bu hususta icap ederse her fedakârlığı yapmaya hazır olduğunuzdan eminim. Genel lanet ve nefret karşısında irtica teşebbüslerinin ebediyen neticesizliğe mahkûm kalacağına olan itimadım da katidir.

4 Mart 1925

İstanbul'da Mekâtibi Âliye Talebe Birliği'ne

(*ATABE*, c.17, s.203; *Vatan*, 4 Mart 1925, No: 682, s.2; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, c.1, s.208)

Bu Seferki Mücadele Bir İdeal Harbi Olarak Tanınacaktır

Bu gibi toplumsal ocaklar hep Batı memleketlerinde yoğunlaşmıştır. Şimdi Doğu, bu boşluğun cezasını çekmektedir. Türk Cumhuriyeti'nin inkılabı Ocaklara dayanmaktadır. Doğu'daki harekât çok mesut bir netice vererek bitmiştir. Bu seferki mücadele bir ideal harbi olarak tanınacaktır. Türk tarihinde askerlerimiz ilk defa olarak idealleri uğrunda asil bir maksatla harp etmiş bulunuyorlar. Askerlerimiz, ayakları altında bir metre yüksekliğinde kar, çamur bulunmasına rağmen, düşmanlarına karşı koşa koşa, sevine sevine gidip harp etmişlerdir.

26 Nisan 1925

Türk Ocakları Üyelerine Nutuk

(*ATABE*, c.17, s.231; *Vakit*, 28 Nisan 1925, No: 2633, s.1; *İkdam*, 28 Nisan 1925, No: 10080, s.1; *Vatan*, 28 Nisan 1925, No: 734, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V*, s.35)

Büyük İnkılabıyla İnsanların ve Milletlerin Hukukunu Dünyaya İlan Ederek Bugünkü Medeniyetin Temellerini Atan Fransız Milleti

Sefir Hazretleri,

Büyük inkılabıyla insanların ve milletlerin hukukunu dünyaya ilan ederek bugünkü medeniyetin temellerini atan Fransız milletinin memleketimizde Cumhuriyet'in tesisinden beri ilk büyükelçisi olarak zatıâlinizin gelmesini, hükümet ve milletlerimiz arasında samimi dostluğun artarak kuvvet ve sağlamlık kazanacağına delil saymaktayım.

20 Mayıs 1925

İtimatnamesini Sunan Fransa Büyükelçisi Albert Sarraut'ya Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.245; D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Müt. 4/4'ten aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, s.67-68; *Cumhuriyet,* 21 Mayıs 1925, No: 372, s.3)

Mutlaka İleri Gideceğiz

Genç fikirli demek, doğruyu gören ve anlayan, gerçek fikirli demektir. Milletin hakiki emelleri, görüş noktası budur. İstisnasız hepimiz ona yönelmeye mecburuz. [...]

Biz her bakımdan medeni insan olmalıyız. Çok acılar gördük. Bunun sebebi dünyanın vaziyetini anlamadığımız içindir. Fikrimiz, zihniyetimiz medeni olacaktır. Şekillerimiz, kıyafetlerimiz tepeden tırnağa medeni olacaktır. Şunun bunun sözüne ehemmiyet vermeyeceğiz. Medeni olacağız. Bununla iftihar edeceğiz. Bütün Türk ve İslam âlemine bakınız. Zihinlerini, fikirlerini medeniyetin emrettiği kapsam ve yüksekliğe uyduramadıklarından ne büyük felaketler ve ıstıraplar içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve en nihayet son felaket çamuruna batışımız bundandı. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmıştık. Bu, zihniyetimizdeki değişikliktendir. Artık duramayız. Mutlaka ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmeye mecburuz. Millet açıkça bilmelidir, medeniyet öyle bir kuvvetli ateştir ki ona kayıtsız olanları yakar ve mahveder.

İçinde bulunduğumuz medeniyet ailesinde layık olduğumuz mevkii bulacak ve onu muhafaza edecek ve yükselteceğiz. Refah, saadet ve insanlık bundadır.

24 Ağustos 1925

Kastamonu Belediye Binasında Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.278; *Açıksöz,* 25 Ağustos 1925, No: 1443, s.1; *Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri,* s.23-24; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.206-207)

Şimdiye Kadar Ne Gibi Hamleler, İnkılaplar Yapmışsam Hep Halkımızdan Kuvvet ve İlham Alarak Yaptım

Ben, şimdiye kadar millet ve memleket hayrına ne gibi hamleler, inkılaplar yapmışsam hep böyle halkımızla temas ederek, onların alaka ve muhabbetlerinden, gösterdikleri samimiyetten kuvvet ve ilham alarak yaptım. Hedefimiz, gayemiz, hep millet ve memleketimizin selameti, saadeti ve ilerlemesidir. Şimdiye kadar yaptığımız icraatımızda ve aldığımız kararlarda bizi aldatan ve millet aleyhine tecelli eden hiçbir şeyimiz yoktur ve gösterilemez. Milletimizi en kısa yoldan medeniyetin nimetlerine kavuşturmaya, mesut ve müreffeh kılmaya çalışacağız ve bunu yapmaya mecburuz.

İstanbul'da saltanat ve sefahatlerinin, menfaatlerinin devam ettirilmesini düşmanların anavatanımızı istila etmek emellerine uydurmakta, onlarla işbirliği yapmakta, düşman devletlerin her isteğine boyun eğmekte asla tereddüt göstermeyen, vicdanları sızlamayan, milletimizin hür ve bağımsız yaşama azmini kırma için haince teşebbüslerden çekinmeyen sultan ve halifelerin artık bu vatanda asla yeri yoktur ve olamaz. *(Katiyen olamaz ve olmayacaktır sesleri.)*

İnebolulların hiçbirinin böyle düşünmediklerini, böyle bir fikir taşımadıklarını, taşıyanları da kınadıklarını biliyorum. Bu defa geldim gördüm. Canlı şahidi oldum.

26 Ağustos 1925

İnebolu'da Halka Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.280-281; *Cumhuriyet,* 28 Ağustos 1925, No: 468, s.1-2; *İkdam,* 28 Ağustos 1925, No: 10198, s.2; *Akşam,* 29 Ağustos 1925, No: 2470, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* s.36)

Seri ve Yoğun İnkılapların Şuurlu Kahramanı Olan Millet

Ey memleketi seven ve memleketi, milleti için hayatını fedadan çekinmemiş bulunan kıymetli vatandaşlar! Hep beraber bütün cihana açık olarak ifade edelim ki bunca inkılapların şuurlu kahramanı olan bu millet, medeniyet güneşinin bütün hararetini almıştır. Şüphe etmeye mahal var mıdır ki bu hararetin feyizleri elbette emrivaki halinde feyizli olarak fışkırmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, gerçi çok kısa bir zamanda seri ve yoğun denilecek kadar siyasi, idari, toplumsal inkılaplar yaptık. Bu yaptıklarımızın sürat ve yoğunluğundan ancak memnuniyetle ve bahtiyarlıkla bahsolunabilir. Çünkü bu böyle olmasaydı, kurtuluş ihtimali tehlikeye düşebilirdi. Emniyet etmek lazımdır ki ve böyle yapmak zarureti olduğu içindir ki böyle yaptık.

Artık bugün her şeyi anladığına kani olduğum muhterem vatandaşlar, size soru tarzında bazı hitaplarda bulunacağım: Hâkimiyetine sahip olan bu milletin başında, bir dakika bile olsun, bir sultanı bırakmak caiz olabilir miydi? Bunu sizden soruyorum. *(Asla, katiyen sesleri.)*

Benim sevgili kardeşlerim, fikir ve idrak sahibi olduğunu büyük hadiselerle ispat etmiş olan bu millet, Allah'ın gölgesi ve Peygamber'in vekili olduğunu iddia küstahlığında bulunan halife unvanındaki gafillere, cahillere, riyakârlara vatanında, vicdanında yer verebilir miydi? Bunu sizden soruyorum. *(Haşa, katiyen sesleri.)* Ey büyük millet, cihan medeniyet ailesinde ihtiram mevkii sahibi olmaya layık Türk milleti, evlatlarına vereceği terbiyeyi mektep ve medrese namında birbirinden büsbütün başka iki tür müesseseye taksim etmeye halen katlanabilir miydi? Eğitim ve öğretimini birleştirmedikçe aynı fikirde, aynı zihniyette fertlerden meydana gelen bir millet yapmaya imkân aramak abesle iştigal olmaz mıydı?

27 Ağustos 1925

İnebolu Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.284-285; *Cumhuriyet,* 29 Ağustos 1925, No: 469, s.1-2; *Vakit,* 29 Ağustos 1925, No: 2752, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ağustos 1925; No: 1513, s.1; *Akşam,* 30 Ağustos 1925, No: 2471, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.208-212)

Türkiye Cumhuriyeti Halkı
Yenilikçi ve Gelişmiş Bir Millet Olarak
İlelebet Yaşamaya Karar Vermiştir

Efendiler, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Fakat medeni âleme -ben sizin öz kardeşiniz, arkadaşınız, babanız gibi söylüyorum- medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, fikriyle, zihniyetiyle medeni olduğunu ispat etmek ve göstermek mecburiyetindedir. Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, aile hayatıyla, yaşayış tarzıyla medeni olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Kısacası, medeniyim diyen, Türkiye'nin hakikaten medeni olan halkı, başından aşağıya kadar harici vaziyetiyle de medeni ve olgun insanlar olduğunu fiilen göstermeye mecburdurlar. Bu son sözlerimi çok açık beyan etmeliyim ki bütün memleket ve cihan ne demek istediğimi kolaylıkla anlasın. Bu izahatımı yüksek heyetinize, hepinize bir soru yönelterek yapmak istiyorum, soruyorum:

Bizim kıyafetimiz milli midir? *(Hayır, hayır sesleri.)*

Bizim kıyafetimiz medeni ve milletlerarası mıdır? *(Hayır, hayır sesleri.)*

Size iştirak ediyorum. Tabirimi mazur görünüz, altı kaval üstü şişhane diye ifade olunabilecek bir kıyafet ne millidir ve ne de milletlerarasıdır. O halde kıyafetsiz bir millet! Bu olur mu arkadaşlar? Böyle vasıflandırılmaya razı mısınız arkadaşlar? *(Hayır, hayır, katiyen sesleri.)* Çok kıymetli bir cevheri çamurla sıvayarak âlemin gözleri önüne koymakta mana var mıdır? Ve bu çamurun içinde cevher gizlidir, fakat anlayamıyorsunuz demek isabetli midir? Cevheri gösterebilmek için çamuru atmak elzemdir ve tabiidir. Cevherin muhafazası için bir mahfaza yapmak lazımsa onu altından veya platinden yapmak icap etmez mi? Bu kadar açık bir hakikat karşısında tereddüt caiz midir? Bizi tereddüde sevk edenler varsa, onların ahmaklığına ve bönlüğüne hükmetmekte hâlâ mı tereddüt edeceğiz? Arkadaşlar, Turan kıyafetini araştırıp canlandırmaya mahal yoktur. Medeni ve milletlerarası kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, üstünde yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve elbette bunların tamamlayıcısı olmak üzere başta siperlikli başlık... Bunu çok açık söylemek isterim, bu başlığın ismine şapka denir. Redingot gibi, bonjur gibi, smokin gibi, frak gibi, işte şapkamız. Buna caiz değil diyenler vardır. Onlara diyeyim ki çok gafilsiniz ve çok cahilsiniz ve onlara sormak isterim:

Yunan başlığı olan fesi giymek caiz olur da şapkayı giymek neden olmaz ve yine onlara ve bütün milletime hatırlatmak isterim ki Bizans papazlarının ve Yahudi hahamlarının özel kisvesi olan cüppeyi ne vakit, niçin ve nasıl giydiler? [...]

Medeniyetin coşkun seli karşısında mukavemet boşunadır ve o, gafil ve itaatsizler hakkında çok amansızdır. Dağları delen, semalarda uçan, göze görünmeyen zerrelerden yıldızlara kadar her şeyi gören, aydınlatan, inceleyen medeniyetin kudret ve ulviyeti karşısında ortaçağ zihniyetleriyle, ilkel hurafelerle yürümeye çalışan milletler mahvolmaya veya hiç olmazsa esir olmaya ve aşağılanmaya mahkûmdurlar. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti halkı yenilikçi ve gelişmiş bir millet olarak ilelebet yaşamaya karar vermiş, esaret zincirlerini ise tarihte eşsiz kahramanlıklarla parça parça etmiştir." *(Gayet şiddetli ve pek sürekli alkışlar.)*

27 Ağustos 1925

İnebolu Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.285-286; *Cumhuriyet,* 29 Ağustos 1925, No: 469, s.1-2; *Vakit,* 29 Ağustos 1925, No: 2752, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ağustos 1925; No: 1513, s.1; *Akşam,* 30 Ağustos 1925, No: 2471, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.208-212)

Bunun Adına Şapka Derler

1923 Nisan'ında Çankaya Köşkü'ndeki odada yedi-sekiz kişi var. Biri Gazi'ye "Bir gün başımıza şapka giyebilecek miyiz?" diye sordu. Şef cevap veriyor: "Şapkayı önce bahriyelilere giydiririz, onlar halka seyrek göründüklerinden göze batmazlar; sonra ordu giyer; bu, askerlik işi olduğu için kimse karışamaz. Onları göre göre aydınlar da alışmaya başlar. Derken..."

Bugünkü gençler işin azametini anlayamaz. II. Mahmut kavuk yerine fesi koyabilmek için binlerle ve binlerle kelle uçurdu! Bir asır içinde ayağımızdan boynumuza kadar Avrupalı gibi giyindik. Fakat başımızın üstündeki fes, yalnız onunla onlardan ayrılıyorduk. Fes bir kere Müslümanlığımızın alametiydi, şapka giymek kâfir olmakla bir. Fes ikinci kere milliyetimizin işaretiydi, dindar olmayan aydınlar bile Avrupa'ya gidince fesi başından çıkarmadılar. Fes, din ve milliyetten de üstün, tabiiyetimizin bile ifadesi oldu. Bunun içindir ki Mütarekenin kara günlerinde Hıristiyan vatandaşlardan fesi bırakmayanları bayrağımızdan ayrılmayan sadakatler gibi gördük. Fes deyip geçme, üç katlı kutsiyeti var.

Festen şapkaya geçmek mi? Neuzübillah, kan gövdeyi götürebilir. Fakat o ne? 1925 Ağustos'unun sonlarına doğru Şef, başında şapka, birdenbire, hem de memleketin en mutaassıp yeri sanılan Kastamonu'ya gidiyor. Kararını vermiş: Bugünkü medeniyet âleminde karnavala çıkmış gibi yaşayamayız. Hani iki sene evvel odasında söylediği sözler? Hani şapkaya adım adım varılacaktı? Söz

fikirdir, fikir adım adım söylenebilir. Fakat şimdi fiil var. Onun elinde fiil ani ve topyekûn demekti.

Onu başında şapkayla seyahate çıkmış görünce o kadar şaşırmışız ki gazetelerde bütün aydın kalemler şapkanın adını telaffuz edemeyerek kekeleyip durmaktadır: Serpuşi medeni, şemsisiper, pervazlı kabalak vesaire vesaire. Fakat seyahatinin sonunda İnebolu'ya varan Şef apaçık haykırıverdi:

"Bunun adına şapka derler."

27 Ağustos 1925

(İsmail Habib Sevük, "İnkılâblar ve O", *Cumhuriyet*, 27 İkincikânun [Ocak] 1939, s.3; İsmail Habib Sevük, "Bunun Adına Şapka Derler", *Cumhuriyet*, 20 Teşrinisani [Kasım] 1936, s.3; İsmail Habib Sevük, *Atatürk İçin/ Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yazılanlar*, s.76-77, 155-160)

İnkılaplarımızın Yerleşmesi Hususunda Öğretmen Hanımların Mühim Vazife ve Hizmetleri Olacaktır

Yenilik hareketlerimizin, inkılaplarımızın halkımızın ihtiyaçları arasına girmesi ve yerleşmesi hususunda öğretmen hanımların mühim vazifeleri ve hizmetleri olacaktır. Erkek öğretmenlerin öğretmen hanım arkadaşlarına bu uğurda destek olmaları lazım gelir.

28 Ağustos 1925

Kastamonu Muallimler Birliği Heyetine

(*ATABE*, c.17, s.288; *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1925, No: 471, s.2; *Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri*, s.72-73)

Fikri ve Toplumsal İnkılabımızın En Ön Saflarında Yürüyecek Gençler

Kastamonu, 29 (AA) - Dumlupınar'daki merasim münasebetiyle Afyonkarahisar gençleri tarafından Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne aşağıdaki telgraf çekilmiştir: [...] Telgrafa Reisicumhur Hazretleri tarafından aşağıdaki cevapla karşılık verilmiştir:

C. Dumlupınar'ın üçüncü yıldönümünü kutlar ve beni hatırladığınızdan ve hakkımda ifade buyurulan samimi hislerden dolayı teşekkürlerimi takdim ederim.

Asrın bütün icaplarını tamamen idrak ettiklerine kani olduğum muhterem Karahisarlıların askeri zaferimizde olduğu gibi, fikri ve toplumsal inkılabımızın en ön saflarında da kendilerine layık muhterem mevkide yürüyeceklerine eminim.

Bu bakımdan bana düşen vazifelerin yerine getirilmesinde ve takibinde bir an bile tereddüt etmeyerek milletin emniyet ve muhabbetle bahşettiği kuvvet ve yetkiyi iyi bir şekilde kullanacağımı arz etmekle iftihar ediyorum. Herkese selam ve ihtiram.

29 Ağustos 1925

Afyonkarahisar Gençlerinin Telgrafına Cevap

(*ATABE,* c.17, s.289; *Hâkimiyeti Milliye,* 31 Ağustos 1925, No: 1514, s.2; *Cumhuriyet,* 31 Ağustos 1925, No: 471, s.3; *Vakit,* 31 Ağustos 1925, No: 2754, s.2; *İkdam,* 31 Ağustos 1925, No: 10201, s.2; *Akşam,* 31 Ağustos 1925, No: 2472, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* s.155)

Ordumuz, Milletimizin Bütün İnkılaplarında Öncü Olmuştur

Ordumuz, milletin ilerleme ve yükselme adımlarında öncü olmuştur. Milletimizin bütün inkılaplarında birinci adımı işgal etmiştir. Milleti sevk ve idare edenlerin en büyük dayanağı ordu olmuştur. Diğer milletlerde ordu ile millet daima birbiriyle karşı karşıyadır. Halbuki bizde tamamıyla iş tersinedir. Meşrutiyeti kahraman subaylarımız ilan ettirdiği gibi, bu inkılabı da yine onların fedakârlığına borçluyuz. Bundan sonraki yükselme ve ilerleme de sizin şuurlu kuvvetinizle olacaktır.

30 Ağustos 1925

Kastamonu'da Askerlere Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.290; *İkdam,* 31 Ağustos 1925, No: 10201, s.1; *Cumhuriyet,* 31 Ağustos 1925, No: 471, s.1; *Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri,* s.75-76)

İnkılaplarımızın Gayesi, Türkiye Cumhuriyeti Halkını Çağdaş ve Medeni Bir Toplum Haline Kavuşturmaktır

Arkadaşlar, milletimizin sağlam bir şuura sahip olduğuna, kahramanı olduğu büyük ve fiili eserlerden ve hadiselerden sonra kimsenin şüphe etmeye hakkı kalmamıştır. Şuur, daima ileriye ve yeniliğe götüren ricat kabul etmez bir haslet olduğuna göre, Türkiye Cumhuriyeti halkı ileriye ve yeniliğe uzun adımlarla yürümeye devam edecektir. Şuura illet bulaşmadıkça geriye gitmek veya duraklamak hatıra dahi gelemez. Asırlardan beri sarf olunan iğrenç çaba ve gayretler zaman zaman milleti uykuya daldırmış olmakla beraber, milletin şuurunu felce uğratmayı asla başaramamıştır. Bu hakikat, milletin bugün gösterdiği şuurlu eserlerle kendiliğinden sabittir. Eğer şuurda illet olsaydı, onu bugünkü sağlamlığında canlandırmak dest-i Kudret'ten[73] bile beklenemezdi.

Efendiler, milletin hakiki eğilimi hilafında zanlarda bulunanlara iltifat etmedik. Bununla bilhassa bugün çok iftihar ediyorum. Bundaki isabet sırrını izah için derhal arz etmeliyim ki bizim ilham kaynağımız doğrudan doğruya büyük Türk milletinin vicdanı olmuştur ve daima da olacaktır. Bütün harareti, feyzi, kuvveti, milli vicdandan aldıkça, bütün teşebbüslerimizde milletin sağduyusunu rehber kabul ettikçe, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da milleti doğru hedeflere ulaştıracağımıza imanımız kuvvetlidir.

Hakiki inkılapçılar onlardır ki ilerleme ve yenileşme inkılabına sevk etmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki hakiki eğilime nüfuz etmesini bilirler. Bu münasebetle şunu da beyan edeyim ki Türk milletinin son senelerde gösterdiği harikaların, yaptığı siyasi ve toplumsal inkılapların hakiki sahibi kendisidir, sizsiniz. Milletimizde bu gelişme kabiliyeti mevcut olmasaydı, bunu yaratmaya hiçbir kuvvet ve kudret kâfi gelemezdi. Herhangi bir gelişme vaziyetinde bulunan bir insan kitlesini bulunduğu vaziyetten kaldırıp damdan düşer gibi filan gelişme mertebesine ulaştırmanın tabii imkânsızlığı izaha muhtaç değildir.

Reisicumhur Hazretleri, burada bazı izahatı tamamladıktan sonra nutuklarına şu suretle devam eylemişlerdir:

Efendiler! Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün mana ve şekilleriyle medeni bir toplum haline kavuşturmaktır. İnkılaplarımızın asli umdesi budur.

Bu noktada ısrarla izahat verdikten sonra:

Bu hakikati kabul edemeyen zihniyetleri tarumar etmek zaruridir. Şimdiye kadar milletin beynini paslandıran, uyuşturan, bu zihniyette bulunanlar ol-

73 Allah'ın elinden. (Y.N.)

muştur. Her halde zihinlerde mevcut bütün hurafeler tamamen kovulacaktır. Onlar çıkarılmadıkça beyne hakikat nurlarını nüfuz ettirmek imkânsızdır.

30 Ağustos 1925

Kastamonu Cumhuriyet Halk Fırkası'nda Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.293-294; *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Eylül 1925, No: 1515, s.1-2; *Cumhuriyet,* 1 Eylül 1925, No: 472, s.1-2; *İkdam,* 1 Eylül 1925, No: 10202, s.1-2; *Akşam,* 2 Eylül 1925, No: 2474, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.213-217)

Türkiye Cumhuriyeti, Şeyhler, Dervişler, Müritler Mensuplar Memleketi Olamaz

Paşa Hazretleri hurafelere dair misallerle tafsilat verdiler. Türbelerden, yalancı evliyalardan bahsederek: Türbelerden, ölülerden yardım istemek medeni bir toplum için lekedir, ayıptır, *dediler. Sonra tekkelere intikal ederek aşağıdaki beyanatta bulundular:*

Mevcut tarikatların gayesi, kendilerine tabi olan kimseleri dünyevi ve manevi olan hayatta saadete mazhar kılmaktan başka ne olabilir? Bugün ilmin, fennin, bütün kapsamıyla medeniyetin yaydığı ışık karşısında filan ve falan şeyhin yol göstericiliğiyle maddi ve manevi saadet arayacak kadar ilkel insanların Türkiye medeni camiasında mevcudiyetini asla kabul etmiyorum. *(Şiddetli alkışlar.)*

Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru ve en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır. *(Sürekli alkışlar.)* Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak, insan olmak için kâfidir. Tarikat reisleri bu dediğim hakikati bütün açıklığıyla idrak edecek ve kendiliklerinden derhal tekkelerini kapayacak, müritlerinin artık reşit olduklarını elbette kabul edeceklerdir.

30 Ağustos 1925

Kastamonu Cumhuriyet Halk Fırkası'nda Nutuk

(*ATABE,* c.17, s.294; *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Eylül 1925, No: 1515, s.1-2; *Cumhuriyet,* 1 Eylül 1925, No: 472, s.1-2; *İkdam,* 1 Eylül 1925, No: 10202, s.1-2; *Akşam,* 2 Eylül 1925, No: 2474, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.213-217)

Yenilikçi ve İnkılapçı Türk Milleti İlerleme Adımlarını Kadın-Erkek Birlikte Atmalıdır

Arkadaşlar, Türk milleti çok büyük vakalarla ispat etti ki yenilikçi ve inkılapçı bir millettir. Son senelerden önce de milletimiz yenileşme yolları üzerinde yürümeye, toplumsal inkılaba teşebbüs etmemiş değildir. Fakat hakiki semereler görülemedi. Bunun sebebini araştırdınız mı? Bence sebep işe esasından, temelinden başlanmamış olmasıdır. Bu hususta açık söyleyeyim: Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini ihmal edelim de kitlenin tamamı ilerlemeye mazhar olabilsin? Mümkün müdür ki bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebilsin? Şüphe yok, ilerleme adımlarının, dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılması ve iş, ilerleme ve yenileşme sahasında birlikte merhaleler kat edilmesi lazımdır. Böyle olursa inkılap başarıyla neticelenir. Memnuniyetle görmekteyiz ki bugünkü gidişatımız hakiki icaba yaklaşmaktadır. Her halde daha cesur olmak lüzumu aşikârdır.

30 Ağustos 1925

Kastamonu Cumhuriyet Halk Fırkası'nda Nutuk

(*ATABE*, c.17, s.295; *Hâkimiyeti Milliye*, 1 Eylül 1925, No: 1515, s.1-2; *Cumhuriyet*, 1 Eylül 1925, No: 472, s.1-2; *İkdam*, 1 Eylül 1925, No: 10202, s.1-2; *Akşam*, 2 Eylül 1925, No: 2474, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.213-217)

Türk Milletini Kendi Nefsini Anlamaktan Men Eden Setler Yıkılmıştır ve Devamlı Yıkılacaktır

Bütün cihan bilmelidir ki Türk milleti artık mazinin bin türlü fenalıkları eseri olarak beyninde yer tutan pası tamamen silmiştir. Gözleri önünde her gün biraz daha fazla toplanmak istenen bulutları katiyen dağıtmıştır. Artık bütün manasıyla ve bütün çıplaklığıyla hakikati görüyor ve anlıyor. Bu milleti bütün mevcudiyetiyle temas ettiği hakikatten, hakikate yürümekten men etmek imkân ve ihtimali kalmamıştır. Türk milletini kendi nefsini bile anlamaktan men eden seller, setler imha edilmiştir, yıkılmıştır. Ve devamlı imha edilecektir, yıkılacaktır. Her halde millet tuttuğu yolda süratle, şiddetle yürüyecek ve mutlaka layık olduğu saadet ve selamete kavuşacaktır. Arkadaşlar, huzuru-

nuzda, milletin huzurunda iftihar sebebi saydığım bir hakikati tekrar etmeden sözlerime son vermeyeceğim. Görüyorsunuz ki saflık, samimiyet ve katiyetle vuku bulmakta olan müşterek mesaimiz derhal olumlu ve feyizli neticelerini vermektedir. Adımlarını, attığımız medeniyet ve yenilik adımlarına uydurmak istemeyenler ne bedbahttırlar. Bu gibiler hâlâ milleti aldatacaklarını ümit ediyorlarsa, bu ümitlerinin kendilerinin hüsranlarından başka bir netice vermeyeceğine şimdiden emin olabilirler.

8 Ekim 1925

Balıkesir'de Halka Nutuk

(*ATABE,* c.18, s.37-38; *İkdam,* 10 Ekim 1925, No: 10241, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Ekim 1925, s.2; *Karesi,* 12 Ekim 1925, No: 98, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.221-223)

Herhangi Bir Hedefe Ulaşmakla Yetinmeyip Daima Daha İlerisine Varmak İçin Çalışacağız

İnkılabın temellerini her gün derinleştirmek, takviye etmek lazımdır.

Muhterem ahali, birbirimizi aldatmayalım. Medeni cihan çok ileridedir. Buna yetişmek, o medeniyet dairesine dahil olmak mecburiyetindeyiz. Bütün safsataları, boş sözleri bertaraf etmek lazımdır. Şapka giyelim mi, giymeyelim mi gibi sözler manasızdır. Şapka da giyeceğiz, Batı'nın her türlü medeni eserlerini de alacağız. Efendiler, medeni olmayan insanlar medeni olanların ayakları altında kalmaya maruzdurlar.

Muhterem arkadaşlar, [...] söylediklerinizde bana karşı çok lütufkâr sözler var. Ne yolda karşılık vereceğimi bilemem. Yalnız şurasını bilhassa kaydetmek isterim ki gösterilen yol benim gösterdiğim yol değildir; gidilmesi zaruri olan yoldur. Bizim işaretimiz malumu bildirmek kabilindendir. Ve malumu âlinizdir ki büyük ve kutsi hedefler ulaşılamayacak hedeflerdir. Dolayısıyla herhangi bir hedefe ulaşmakla kanaat etmeyeceğiz. Daima daha ilerisine varmak için mesai sarf edeceğiz.

10 Ekim 1925

Akhisar Türk Ocağı'nda Nutuk

(*ATABE,* c.18, s.46-47; *Hâkimiyeti Milliye,* 12 Ekim 1925, No: 1550, s.1; *Cumhuriyet,* 12 Ekim 1925, No: 513, s.2; *İkdam,* 12 Ekim 1925, No: 10243, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.223-224)

İnkılaplar Üzerinde Musikinin Çok Büyük Tesiri Olacaktır

Musiki Yurdu gençlerinin verdiği konser Gazi Paşa Hazretleri'nin bilhassa takdirlerini kazanmış ve "inkılaplar üzerinde musikinin çok büyük tesiri olacağını" *beyan buyurarak* "Sizler bu vazifeyi yaptığınızdan dolayı tebrike değersiniz" *demişlerdir.*

13 Ekim 1925

İzmir Türk Ocağı'nda Musiki Yurdu Gençlerine Nutuk

(*ATABE,* c.18, s.62; *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1925, No: 516, s.1; *Vakit*, 15 Ekim 1925, No: 10246, s.1)

Bu Vazife Bitmeyecektir
Ben Toprak Olduktan Sonra da Devam Edecektir

Mektep namına Türk Ocağı'ndan İsmail Kemal Bey bir nutuk söyleyerek, Afyonkarahisar halkının hürmet ve tazimatını tekrar eyledi ve halkın Gazi Paşa Hazretleri'ne daha uzun zaman muhtaç bulunduğunu, vazifelerinin bitmemiş olduğunu ifade etti. Reisicumhur Hazretleri bu nutka cevap vererek dediler ki:

Efendiler! Afyonkarahisar'ın muhterem ahalisi tarafından hakkımda gösterilen bu samimi hissiyata, yapılan bu coşkun tezahürata karşı minnet ve şükran arz eylerim. Halkın hissiyatını tercüme eden genç arkadaşımızın sözlerinden çok mütehassis oldum. Bilhassa kendilerine bir noktadan dolayı teşekkür edeceğim. O da, bana vazifemin henüz bitmemiş olduğunu hatırlatmalarıdır. Vazifemin bitmediğini, üzerime aldığım mesuliyetin yüksek ve çetin olduğunu idrak ediyorum.

Arkadaşlar, bu vazife bitmeyecektir. Ben toprak olduktan sonra da devam edecektir. Ben seve seve, sevine sevine bütün mevcudiyetimi bu kutsi vazifeye hasredeceğim ve onun yüksek mesuliyetini üzerime almakla mesut olacağım. Vazifeme başarıyla devam edebileceğim. Çünkü büyük milletimizin kalp ve vicdanında bana karşı sarsılmaz bir emniyet ve itimat taşımakta olduğunu görüyorum. Bu benim için büyük kuvvettir, büyük yetkidir.

21 Ekim 1925

Afyonkarahisar'da Türk Ocağı'ndan İsmail Kemal Bey'in Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.18, s.94; Anadolu Ajansı Bülteni, 21 Ekim 1925, sabah nüshası, s.4-5; *Hâkimiyeti Milliye,* 22 Ekim 1925, No: 1559, s.2; *Cumhuriyet*, 22 Ekim 1925, No: 523, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.235-236)

Türk İnkılabı Nedir?

Cumhuriyet'in idare merkezinde bir hukuk mektebi açmak vesilesi bugünkü toplantımızı hazırlamış bulunuyor. Bugün şahit olduğumuz hadise, yüksek memur ve mütehassıs âlimler yetiştirmek teşebbüsünden daha büyük bir ehemmiyete sahiptir. Senelerden beri devam eden Türk İnkılabı, mevcudiyetini ve zihniyetini, toplum hayatının kaynağı olan yeni hukuki esaslarda tespit ve teyit etmek çaresine girişmiştir.

Türk İnkılabı nedir? Bu inkılap, kelimenin ilk anda ima ettiği ihtilal manasından başka, ondan daha geniş bir dönüşümü ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin şekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri bertaraf eden en olgun tarz olmuştur.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.116; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

Millet, İnkılapların Tabii ve Zaruri İcabı Olarak Dünyevi Bir İdare Zihniyetini Hayat Sebebi Saymıştır

Milletin, mevcudiyetini devam ettirmek için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet, dini ve mezhebi irtibat yerine Türk milliyeti bağıyla fertlerini toplamıştır.

Millet, milletlerarası genel mücadele sahasında hayat sebebi ve kuvvet sebebi olacak ilim ve vasıtanın ancak çağdaş medeniyette bulunabileceğini sabit bir hakikat olarak umde kabul etmiştir.

Velhasıl efendiler, millet, saydığım dönüşümlerin ve inkılapların tabii ve zaruri icabı olarak genel idaresinin ve bütün kanunlarının ancak dünyevi ihtiyaçlardan ilham alan ve ihtiyacın değişmesi ve gelişmesiyle devamlı olarak değişmesi ve gelişmesi esas olan dünyevi bir idare zihniyetini hayat sebebi saymıştır.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.116; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

Milletimizin Vücuda Getirdiği Dönüşümler En Muazzam İnkılaplardandır

Eğer yalnız altı sene evvelki hatıralarınızı yoklarsanız, devletin şeklinde, millet fertlerinin müşterek bağında kuvvet sebebi olacak medeniyet yolunun takibinde, velhasıl bütün teşkilat ve ihtiyaçlarını dayandırdığı hükümler bakımından büsbütün başka esaslar üzerinde bulunduğumuzu hatırlarsınız. Altı sene zarfında büyük milletimizin hayat cereyanında vücuda getirdiği bu dönüşümler herhangi bir ihtilalden çok fazla, çok yüksek olan en muazzam inkılaplardandır.

Çok milletlerin kurtuluş ve yükselme mücadelesinde öfkeli oldukları görülmüştür. Fakat bu öfke Türk milletinin şuurlu öfkesine benzemez.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.116-117; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

Eski Hukuk Yerine Yeni Hukukun Geçmiş Bulunması Bugün Bir Emrivakidir

Bahsettiğim büyük inkılap yolunda Türk milletinin şimdiye kadar sarf ettiği mesai, dahili ve harici kasıt sahiplerine karşı yorulmaz, yıpranmaz mücadeleler içinde, bizzat milli iradenin karşı konulmaz tatbikatı sahasında, velhasıl hukukçular elinde bulunan kanunların ve kitapların varlığını kasten bilmezden gelerek, öncelikle Türk millet ve devletinin yeni mevcudiyet şeklini fiili olarak meydana çıkarmak yolunda geçmiştir. Şimdi vücuda gelen bu büyük eserin zihniyetini, ihtiyaçlarını tatmin edecek yeni hukuki esasları ve yeni hukukçuları vücuda getirmek için teşebbüs almaya zaman gelmiştir.

Zannederim ki Ankara Hukuk Mektebi'yle Cumhuriyet hukukunu yalnız görünüşteki ve laftaki şekliyle değil, fakat bilinçteki ve kavrayıştaki mahiyetiyle, kanunlarıyla ve hukukçularıyla izah edecek ve müdafaa edecek tedbire girişmiş oluyoruz.

Cumhuriyet Türkiye'sinde eski hayat kaideleri, eski hukuk yerine yeni hayat kaidelerinin ve yeni hukukun geçmiş bulunması bugün tereddüt edilemez bir emrivakidir. Bu emrivaki sizin kitaplarınızda ve tatbike dayanak olacak kanunlarınızda ifade ve izah olunacaktır.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.117; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

Her İnkılabın Kendisine Mahsus Müeyyidesi Bulunması Zaruridir

Yeni hukuk esaslarından, yeni ihtiyaçlarımızın talep ettiği kanunlardan bahsederken "her inkılabın kendisine mahsus müeyyidesi bulunması zaruridir" hikmetine, yalnız bu hikmete işaret etmiyorum. Boşuna bir sitem eğiliminden nefsimi sakınarak, fakat Türk milletinin çağdaş medeniyetin vasıtalarından ve feyizlerinden istifade etmek için en az üç yüz seneden beri sarf ettiği gayretlerin ne kadar elemli ve ıstıraplı engeller karşısında heba olduğunu büyük bir üzüntü ve uyanışla göz önüne alarak söylüyorum.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.117; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

İnkılapçıların En Büyük ve En Sinsi Can Düşmanı Çürümüş Hukuk ve Onun Dermansız Mensuplarıdır

Milletimizi çöküşe mahkûm etmiş ve milletimizin feyizli sinesinde devir devir hiçbir zaman eksik olmamış olan teşebbüs erbabını, mücadele ve gayret erbabını en nihayet bezdirmiş ve hezimete uğratmış olan olumsuz ve kahredici kuvvet, şimdiye kadar elinizde bulunan hukuk ve onun samimi takipçileri olmuştur. Belki ağır ve cesurca olan tarihi gözlemimin güzide heyetiniz içinde ve Cumhuriyet hükümetinin bugün hizmetlerinden istifade etmekte bulunduğu kıymetli memurlar ve hâkimlerimiz içinde kimsenin hayretine sebep olmaya-

cağına eminim. Bununla beraber, biraz daha meramımı izah için müsaade buyurmanızı rica ederim. Milletlerarası genel tarihin cereyanında Türklerin 1453 zaferini, yani İstanbul'un fethini tasavvur buyurunuz. Bütün bir cihana karşı İstanbul'u ebediyen Türk camiasına mal etmiş olan kuvvet ve kudret, yaklaşık aynı senelerde icat edilmiş olan matbaayı Türkiye'ye kabul için hukukçuların uğursuz mukavemetini göğüslemeye muktedir olamamıştır.

Köhne hukukun ve mensuplarının matbaanın memleketimize girmesine müsaade etmeleri için üç yüz sene gözlemde bulunmalarına ve tereddüt etmelerine ve leh ve aleyhte pek çok kuvvet ve kudret sarf etmelerine mecburiyet hasıl olmuştur.

Eski hukukun çok uzak ve çok eski ve canlanma kuvveti kalmamış bir devrini ve mensuplarını seçtiğimi zannetmeyiniz. Eski hukukun ve onun mensuplarının yeni inkılap devremizde bizzat bana çıkardıkları müşkülattan misal getirmeye kalksam başınızı ağrıtmak tehlikesine maruz kalırım. Fakat bilesiniz ki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin doğduğu zaman onun bugünkü mahiyet ve vaziyetini hukuki esaslara ve ilmi esaslara aykırı sayanların başında en meşhur hukukşinaslar bulunuyordu. Büyük Millet Meclisi'nde hâkimiyetin kayıtsız şartsız millette olduğunu ifade eden kanunu teklif ettirdiğim zaman, bu esasın Osmanlı Kanunu Esasisi'ne aykırılığından dolayı karşı bulunanların başında yine eski ve ilmi faziletiyle milleti aldatan tanınmış hukukşinaslar bulunuyordu.

Muhterem efendiler! Hatta Cumhuriyet ilan olunduktan sonra meydana gelen feci bir hadiseyi de açık gözlerimiz önünde canlandırmak isterim. En büyük mamuremizin, bu memlekette, belki Avrupa'da tahsil etmiş yüksek mütehassıslardan meydana gelen baro heyeti alenen hilafetçi olduğunu ilan eden ve ilan etmekle iftihar duyan birisini seçip kendisine reis seçmiştir. Bu hadise köhne hukukçuların Cumhuriyet zihniyetine karşı derin ve hakiki olan vaziyet ve eğilimini ifadeye kâfi değil midir? Bütün bu hadiseler inkılap erbabının en büyük fakat en sinsi can düşmanının çürümüş hukuk ve onun dermansız mensupları olduğunu gösterir. Milletin hummalı inkılap hamleleri esnasında sinmeye mecbur kalan eski kanun hükümleri, eski hukukçular, gayret erbabının nüfuz ve ateşi yavaşlamaya başlar başlamaz derhal canlanarak inkılap esaslarını ve onun samimi takipçilerini ve onların aziz ideallerini mahkûm etmek için fırsat beklerler. Bu fırsat eski kanunların mevcudiyeti ve eski hukuki esasların yürürlüğüyle ve eski zihniyetini derin ve kalbi olarak muhafazada inat eden hâkimlerin ve avukatların mevcudiyetiyle temin edilebilir.

Bugünkü hukuki faaliyetlerimizin sebeplerini izah etmiş oluyorum ümidindeyim.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.117-118; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

Büsbütün Yeni Kanunlar Getirerek Eski Hukuki Esasları Temelinden Kaldırmak Teşebbüsündeyiz

Büsbütün yeni kanunlar getirerek eski hukuki esasları temelinden kaldırmak teşebbüsündeyiz. Ve yeni hukuki esaslarla elifbasından tahsile başlayacak bir yeni hukuk neslini yetiştirmek için bu müesseseleri açıyoruz. Bütün bu icraatta dayanağımız milletin eğilim ve kabiliyeti ve kati iradesidir.

Bu teşebbüslerde arkadaşlarımız, yeni hukuku bizimle beraber bahsettiğim mahiyette anlamış olan güzide hukukçularımızdır.

Genel hayatımızın yeni hukuki esasları teorik ve pratik sahada tecelli edip gerçekleşinceye kadar geçecek zamanı temin eden, bizzat milletimiz ve onun inkılabındaki yorulmaz ve yıpranmaz kuvvet olacaktır.

Talebe efendiler! Yeni Türk toplum hayatının kurucusu ve kuvveti olmak iddiasıyla tahsile başlayan sizler, Cumhuriyet devrinin hakiki hukuk âlimleri olacaksınız. Bir an evvel yetişmenizi ve milletin arzusunu fiilen tatmine başlamanızı millet sabırsızlıkla beklemektedir. Sizi yetiştirecek olan profesörlere düşen vazifeyi hakkıyla yerine getireceklerine eminim.

Cumhuriyet'in müeyyidesi olacak bu büyük müessesenin açılışında hissettiğim saadeti hiçbir teşebbüste duymadım ve bunu göstermek ve ifade etmekle memnunum.

5 Kasım 1925

Adliye Hukuk Mektebi Açılış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.118; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: V-5, D: 82, F: 8-1, 2, 3, 4; *Hâkimiyeti Milliye,* 6 Kasım 1925, No: 1572, s.1; *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1925, No: 537, s.1-2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.236-240)

Kalplerinde, Ruhlarında, Hissiyatlarında İnkılap Yapamayanlar Dünyada Hiçbir İnkılap Yapamazlar

Rus Sefaretinin açılış merasimi münasebetiyle dün gece verilen ziyafetteki fevkalade samimiyet Türk-Rus dostluğunun büyük, bariz bir tezahürü olarak kabul edilmektedir. İngiliz Sefiri merasime iştirak etmekle buna şahit olmuştur. Merasimde Beninder'in konserinden sonra Gazi Paşa sanatkâra iltifat etmiş, sözlerini Müzeler Müdürü Mübarek Bey tercüme eylemiştir. Gazi Paşa Rus musikisinin ulaştığı ilerleme noktasını övgüyle yâd ederek sanatkâra takdirlerini beyan etmiş, Türk musikisinin de ilerlemeye doğru adım attığını söylerek bu arada demiştir ki:

Kalplerinde, ruhlarında, hissiyatlarında inkılap yapamayanlar dünyada hiçbir inkılap yapamazlar. Türk musikisi bir inkılap yapmamış gibi görünür. Fakat ben Türk inkılabının bir temsilcisi olmak sıfatıyla sizi temin ederim ki hislerde bu inkılap olmuştur. Bunun neticesini yakında görürsünüz.

Bundan sonra Reisicumhur Hazretleri bir münasebetle şu sözleri ilave etmiştir: "Milletlerde toplum namına söz söyleyenler sahtekârdır. Yalnız son inkılabı yapan Türk milleti bu sahtekârlığa nihayet vermiştir. Ve yine o muazzam inkılabı vücuda getiren Rus milleti o sahtekârlığa nihayet vermiştir." *Gazi Paşa bundan sonra Profesör'ün sanat hayatı etrafında malumat isteyerek,* "Şu anda bizde sizin gibi büyük, değerli, tanınmış bir profesör yoktur. Bu, belki de on, yirmi senede vücuda gelebilir ve gelecektir de. Fakat unutmayalım, kardeş bir milletin profesörü aynı zamanda bizim de profesörümüzdür" *demiştir.*

19 Nisan 1926

Türk Musikisi Hakkında Rus Sefareti'nde Verilen Ziyafette Nutuk

(*ATABE*, c.18, s.178; *Yenises*, 21 Nisan 1926, No: 54, s.2)

İnkılabımız Henüz Yenidir

Türk Ocaklarının başlıca iştigal mevzularından biri inkılabımızdır. Bu, şu şekilde prensipleştirilmiştir: Terbiye ya milli olur ya dini olur. Biz dini terbiyeyi aileye bıraktık; milli terbiyeyi de devlete aldık.

Mekteplerimizde ve bütün kültür müesseselerimizde milli terbiye esas kabul edilmiştir. Tuttuğumuz yol budur. Çocuk, dini terbiyesini ailesinden alacaktır. Bu arada, İlahiyat Fakültesi gibi dini terbiyeyi takviye edecek müesseseler de kurmak üzereyiz. Fakat bu, zaman meselesidir.

Halbuki inkılabımızın tam dönüm anında topraklarımıza göz dikerek saldırmak isteyen düşmanın dini ele alarak birçok fitne ve fesatla halkı aldatmaya kalkıp, türlü entrikalar çevirmekten çekinmeyeceği de muhakkaktır. Biliyor musunuz ki Mussolini peşindekilerle buraya gelirse nasıl gelecektir? Önünde dervişler, hacılar hocalarla gelecektir. Din adamlarını elinde silah olarak kullanacaktır. [...]

Arkadaşlar, inkılabımız henüz yenidir. Dedikleri gibi kökleşip benimsendiği hakkındaki kanaatlerimiz ancak ileride karşılaşacağımız hadiselerle anlaşılacak ve teyit olunacaktır. Fakat şimdi şuna emin olmalısınız ki bugün başına şapka giyen, sakalını bıyığını tıraş eden, smokin ve frakla cemiyet hayatında yer alanlarımızın çoğunun kafalarının içindeki zihniyet hâlâ sarıklı ve sakallıdır.

28 Nisan 1926

Türk Ocakları Kurultayı Delegelerine

(*ATABE,* c.18, s.182; *Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk,* 3. Kitap, s.87; *Hâkimiyeti Milliye,* 29 Nisan 1927, Numara: 2086, s.1; *Vakit,* 29 Nisan 1927, Numara: 3350, s.3)

Tiyatro Sanatçılarının İnkılabımızdaki Mühim Hizmetleri

Sizleri çok takdir ederim. İnkılabımızda sizin de mühim hizmetleriniz vardır. Şimdiye kadar gördüğüm temsiller içinde sizin temsilleriniz gibi muntazam ve sanatkârcasını seyretmemiştim. Sanatınızı meslek kabul ederek azmetmenizi, arkadaşlarınızla samimi olarak geçinmenizi bilhassa tavsiye ederim.

Sizin vatana en büyük hizmetiniz Anadolu'muzu baştan başa dolaşıp halkımıza sanatın ne olduğunu anlatmanız olacaktır. Turnelerinize muntazaman devam ediniz.

10 Haziran 1926

Tiyatro Sanatçıları Raşit Rıza ve Muvahhit Beylere Nutuk

(*ATABE,* c.18, s.212; *Vakit,* 12 Haziran 1926, No: 3035, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* s.44)

Düşmanlarımızın Boğazlanırcasına Hareketleri Bizim İnkılap Ateşimizi Söndüremez!

Yüksek heyetinizi büyük bir hürmetle selamlarım. Muhterem İzmirlilerin ve havalisi halkının, asil hemşerilerimin aleyhime tertip olunan suikasttan dolayı gösterdikleri derin üzüntüleri, yüksek heyecanı minnettarane öğreniyorum. Çok mütehassisim. Asil milletimizin beni ne kadar sevdiğini biliyorum. Bu tezahürat bana olan muhabbetin, şefkatin, bilhassa müşterek idealimize olan bağlılığın yüksek derecesini teyit eden yeni bir delildir; müteşekkirim, mesudum. Beni öldürürlerse vatandaşlarımın intikamımı alacaklarından eminim. Ben ölürsem, asil milletimizin beraber yürümekte olduğumuz yoldan asla ayrılmayacağına eminim; bununla müsterihim.

Düşmanlarımız düşünebildikleri menfur çarelere istedikleri kadar başvursunlar. Onların boğazlanırcasına hareketleri bizim inkılap ateşimizi söndüremez! Onların kendilerini hüsrana, zaman zaman milleti ıstıraba uğratan akılsızlıklarına acıyorum. Cumhuriyet hükümetimizin demir pençesi ve yüksek İstiklal Mahkemesi'nin adalet eli vaziyete tamamen hâkim bulunuyor.

Muhterem halka, onların adilane icraatı neticelerini sükûnetle beklemelerini tavsiye ederim. Yaşasın millet! Yaşasın inkılabımız!

20 Haziran 1926

İzmir Suikastını Tel'in Heyetine Beyanat

(*ATABE,* c.18, s.244; *Milliyet,* 21 Haziran 1926, No: 129, s.1; *Vakit,* 21 Haziran 1926, No: 3044, s.1; *Anadolu,* 21 Haziran 1926, No: 3607, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* s.44-45)

Mevcudiyetine Yönelik Tertipler Karşısında Gösterdiği Hissiyat Millet Fertlerinin İnkılabımızı Canı Gibi Koruduğunun En Parlak ve Kuvvetli Bir Delilidir

Menfur suikastı lanetlemek maksadıyla Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatı, Darülfünun ve belediyeler ve Türk Ocaklarının aracılığıyla memleketin her tarafında hararetli ve coşkun mitingler yapıldığını peyderpey öğrenmekteyim. Şahsımdan ziyade milletin mevcudiyeti aleyhine yönelik olduğu anlaşılan gizli siyasi tertipler karşısında bütün milletin duyduğu ve pek vakur ve asil bir surette gösterdiği pek necip hissiyat beni müteselli etmektedir. Bu tezahürat, bütün millet fertlerinin inkılap ideallerimizi canı gibi koruduğuna en parlak ve kuvvetli bir delil teşkil etmektedir. Bu itibarla gelecek için milletin saadet ve

refahı namına hissetmekte olduğum emniyet ve itimadı millet karşısında beyan etmekle büyük bir iftihar ve sevinç duymaktayım.

22 Haziran 1926

İzmir Suikastı Üzerine Yapılan Mitingler Hakkında
Türk Milletine İkinci Beyanname

(*ATABE,* c.18, s.245; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Vesika No: 1071; *Anadolu,* 23 Haziran 1926, s.1; *Cumhuriyet,* 25 Haziran 1926, No: 763, s.3; *Milliyet,* 25 Haziran 1926, No: 130, s.4; *İkdam,* 25 Haziran 1926, No: 10487, s.2; *Akşam,* 25 Haziran 1926, No: 2764, s.2; *Yenises,* 25 Haziran 1926, No: 116, s.2; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.528)

İnkılap Pek Çok Şeyi Başarmıştır Fakat Daha Vazifemiz Bitmemiştir

İnkılap, dahilen ve haricen pek çok şeyleri başarmıştır; fakat daha vazifemiz bitmemiştir. Gençliğin pek çok çalışması lazımdır. Bu noktaya nazarı ehemmiyetinizi celp ederim.

30 Haziran 1926

Urla Gençlerine Nutuk

(*ATABE,* c.18, s.254; *Hâkimiyeti Milliye,* 3 Temmuz 1926, No: 1789, s.1; *Cumhuriyet,* 1 Temmuz 1926, No: 769, s.2)

Parasızlık, Milletle Beraber Attığımız Koca Adımları Durduramadı Yürüdükçe, Başardıkça Maddi Engeller Kendiliğinden Hallolundu

Efendiler, aralıksız ve sürekli mesainiz esnasında çok müşkülata göğüs gerdiğinizi biliyorum ve göğüslemek çaresini bulamadığınız barikatlar karşısında kaldığınızı da biliyorum. Bilhassa çok şikâyetçi olduğunuz ve önünde elem ve üzüntü duyduğunuz engelin mali yön olduğu ortaya çıkıyor.

Sizin çok hassas olduğunuzu anladığım bu engel karşısında benim size yegâne söyleyebileceğim söz şudur: Bu noktada asla ümitsiz olmayınız! Bu sözümü sizi teselli ve sadece teşvik için söylenmiş bir söz olarak anlamayacağınıza eminim. Benim emniyetimin sizde de hasıl olmasını temin için arzu ederseniz bazı izahatta bulunayım.

Efendiler, senelerce evvel bu memleket, bu güzel ve kıymetli millet büyük bir felaketin içinde bırakılmıştı. Ben, memleket ve milleti düştüğü felaketten çıkarabileceğim kanaatiyle Anadolu'ya geçtiğim ve maksadın icap ettirdiği teşebbüslere giriştiğim zaman cebimde, emrimde beş para bulunmadığını iddia edebilirim. Fakat parasızlık, benim milletle beraber atmayı başardığım hedefe yönelik koca adımları, durdurmaya değil, zerre kadar azaltmaya dahi sebep teşkil edememiştir. Yürüdük, başardık. Yürüdükçe, başardıkça maddi müşkülat ve engeller kendiliğinden hallolundu.

Efendiler, Ankara'da mukaddes topraklarımızı her taraftan sarmış ve fiilen işgal etmiş düşman ordularını bu mukaddes topraklardan atmak imkânından bahsettiğim zaman, bana en şuurlu, uzakgörüşlü oldukları iddia olunan zevat, bütün bu teşebbüslerin paraya bağlı olduğundan bahsettiler ve "Ne kadar paran vardır?" veya "Nereden, nasıl para bulabilirsin?" gibi sorular yöneltiyorlardı. Benim verdiğim cevap şuydu: "Türk milleti kendi hayat ve selametine yönelik olduğuna kanaat edeceği teşebbüsleri başarabilecek kadar bir kudrete sahiptir. Ve teşebbüsün ciddiyetine kanaati halinde, onun gerektirdiği kadar servet kaynağını müteşebbislerin emrine amade kılar."

Efendiler, bu dediklerim sözden fiile geçmiş hakikatler değil midir? Efendiler, bu noktada şunu da ilave edeyim ki bir gün Ankara'da ilk milli hükümet teşekkül ettiği zaman -etraf ve muhitlerin tereddüdünden bahsetmeyeceğim, fakat- o hükümeti teşkil eden ricalin dahi bana "Hükümet kuruldu. Fakat devlet ve hükümetin idaresi için nereden para alacağız?" dediklerini hatırlarım. Verdiğim cevap çok sade olmuştu: "Mesainiz devleti, milleti kurtarmaya yönelik olunca ve bu mesai hedefiniz büyük Türk milletince malum olunca sorunuz tekerrür etmeyecektir. Türk milleti kendi için, kendi geleceği ve selameti için çalışan müteşebbisleri ve heyetleri müşkülat karşısında bırakmayacak kadar yüksek vatanperverlik ve yüksek şeref hissiyatıyla donanmıştır."

Efendiler, aradan yedi sene geçtikten sonra bugün Türk milletinin içinde bulunduğu vaziyet ve temas ettiği medeniyet sınırı memnuniyet verici değil midir? Henüz iddia etmiyorum ki memleketin bütün servet kaynakları gelişmiş ve milleti layık olduğu saadet ve refaha ulaştırmak için Cumhuriyet hükümetinin istifadesi eline geçmiştir. Fakat bugüne kadar olduğu gibi milli teşebbüslerimizde imanla, başarıya imanla azimkârane yürüyecek olursak -ki yürüyeceğiz- bu son işaret ettiğim başarı noktası da tamamen tecelli etmiş olacaktır.

Dolayısıyla efendiler, sizin de içinde bulunduğunuz mesai ve teşebbüslerinizin hedefi milletin hayati bir meselesini, ırki bir meselesini, medeni bir meselesini halle yönelik bulundukça, önünde tereddütlü durduğunuz maddi engelin kendiliğinden ortadan kalkacağına ve bütün önünüze çıkan müşkülatın kendiliğinden hallolunacağına şüpheniz kalmasın.

30 Eylül 1926

Spor Kongresi Heyetine Nutuk

(*ATABE,* c.18, s.283-284; *Hâkimiyeti Milliye,* 1 Ekim 1926, No: 1880, s.1, 3; *Vakit,* 1 Ekim 1926, No: 3143, s.1-2; *İkdam,* 2 Ekim 1926, No: 10576, s.1-2; *Ayın Tarihi,* 1926, sayı 30, s.1602-1605; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.242-246)

Toplumsal Dertleri Yarım Tedbirlerle Uyuşturmak Eğiliminde Olmayan Cumhuriyet'in Giriştiği Radikal Islahat

Toplumsal bünyemizin hiçbir hadisesini, hiçbir derdini yarım tedbirlerle uyuşturmak şiarında ve eğiliminde olmayan Cumhuriyet, giriştiği radikal ıslahatın ilk devrelerini geçirmiş ve günden güne artacak semerelerini toplamak devrine girmiştir. *(Şiddetli alkışlar, bravo sesleri.)* Şiarımızın ve eğilimimizin ilham ettiği ve esasen memleket ihtiyaçlarına uygun olduğu eserleriyle tezahür eden yolumuzda katiyetle yürümek azmindeyiz. *(Bravo sesleri, alkışlar.)* [...]

Genel ıslahat arasında kabul buyurduğunuz Medeni Kanun, Ceza ve Ticaret Kanunları tatbik mevkiine girerken hâkimlerimizin gösterdiği gayret ve isabeti takdir ederim. Bu kanunların milletin hakiki ihtiyacına ve deruni arzusuna ne derece uygun olduğu derhal tezahür etmiştir.

Muhterem efendiler, Türk milletinin gelişmesine asırlardan beri set çeken engelleri kaldırmak ve genel hayata çağdaş medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarf ettiğiniz mesainin bütün milletin tasvibine kavuştuğu muhakkaktır.

İhtiraslarını ve içlerinde gizlediklerini milletin selameti yolunda tatmin edilmemiş görenlerin boğazlanmışçasına teşebbüsleri milli irade karşısında daima kahrolmuştur ve daima kahrolacaktır. *(Sürekli alkışlar.)* [...]

Değerli üyeler, milletimizin mukadderatına el koyduğundan beri Büyük Millet Meclisi'nin şiarı toplumumuzun kaybettiği asırları süratle telafi etmek ve bu maksatla hedeflediği gayelere emniyet ve sükûnetle varmak için halin icap ettirdiği tedbirleri tereddütsüz almak ve tatbik etmektir.

Büyük Millet Meclisi'nin son senelerde çizdiği istikametlerden türlü türlü aldatmalar ve kargaşalıklarla milletimizi saptırmak isteyenlere karşı zaruri olarak çıkardığı Takriri Sükûn Kanunu bu şiarın eserlerindendir. [...]

Aziz arkadaşlarım, bir uzvu olmakla iftihar ettiğim Büyük Meclis'in geçen üç senelik faaliyet hayatı, büyük Türk milletine toplumsal, iktisadi ve medeni hayatta arzu ettiği salim istikametleri bulmak ve göstermek için geçmiştir.

1 Kasım 1926

TBMM 2. Devre 4. Toplantı Yılını Açış Nutku

(*ATABE,* c.18, s.296-297, 301; *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 2, c.27, s.2-6; *Hâkimiyeti Milliye,* 2 Kasım 1926, No: 1911, s.1, 3; *Milliyet,* 2 Kasım 1026, No: 259, s.1, 4)

Bu Saray Artık Milletin Sarayıdır ve Ben Burada Milletin Bir Ferdi Bir Misafiri Olarak Bulunmakla Bahtiyarım

İki büyük cihanın buluştuğu noktada, Türk vatanının süsü, Türk tarihinin serveti, Türk milletinin gözbebeği İstanbul, bütün vatandaşların kalbinde yeri olan bir şehirdir.

Bu şehir uğursuz hadiselerle mustarip bulunduğu zamanlar bütün vatandaşların kalplerinde kanayan yaralar açılmıştı. Kalbi yaralı olanlardan biri de bendim. Bugün görüyoruz ki geçirdiğimiz karanlık gecelerin rahminden kalplerimizi sevinçlerle dolduran nurlu seherler doğdu. Sekiz sene evvel mustarip ve ağlayan İstanbul'dan kalbim sızlayarak çıktım, uğurlayanım yoktu. Sekiz sene sonra kalbim müsterih olarak, gülen ve daha güzelleşen İstanbul'a geldim. Bütün İstanbulluların ruhuma heyecan veren sıcak ve muhabbetkâr kucağıyla karşılandım.

Sekiz sene, toplumumuzun yeni dahil olduğu devrin tarihi, ihtiva ettiği ihtilallerle, inkılaplarla ve neticeleriyle az dolu değildir. Sekiz senede milletimizin siyasi, toplumsal ve medeni gelişme yolunda gösterdiği kabiliyet ve liyakat derecesi yüksektir. Bu dereceyi her gün daha ziyade yükseltmek için çok dikkatle ve azimle çalışacağız!

Vatanın imarı, milletin refahı daha çok gayret ve mesai talep etmektedir. Hissiyati ve vicdani anlayışları ilim ve fenle geliştirerek ve terbiye ederek toplumumuzun hakiki huzur ve saadetine çalışmak ulvi bir görüştür. Bu görüşü size, aziz İstanbul halkına, sekiz sene evveline kadar içinde yedi evliya kuvvetinde bir heyula tasavvur ettirilmek istenilen bu sarayın içinde söylüyorum.

Yalnız artık bu saray zıllullahların[74] değil, zıll[75] olmayan, hakikat olan milletin sarayıdır. *(Alkışlar, bravo sesleri.)* Ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri olarak bulunmakla bahtiyarım.

1 Temmuz 1927

Dolmabahçe Sarayı'nda İstanbul Halkı Temsilcilerine Nutuk

(ATABE, c.18, s.349-350; *Hâkimiyeti Milliye*, 2 Temmuz 1927, No: 2147, s.1; *Cumhuriyet*, 2 Temmuz 1927, No: 1129, s.3; *Milliyet*, 2 Temmuz 1927, No: 496, s.2; *İkdam*, 2 Temmuz 1927, No: 10843, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.246-247)

Benim Kararım: Milli Hâkimiyete Dayalı, Kayıtsız Şartsız Bağımsız Yeni Bir Türk Devleti Tesis Etmek!

Hakikatte, içinde bulunduğumuz tarihte Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele bunun da paylaşılmasının sağlanmaya çalışılmasından ibaretti. Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet, bunlar hepsi anlamı kalmamış birtakım manasız sözlerden ibaretti.

Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne yardım talep olunmak isteniyordu?

O halde ciddi ve hakiki karar ne olabilirdi?

Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da milli hâkimiyete dayalı, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti tesis etmek!

İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan evvel düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz tatbikatına başladığımız karar, bu karar olmuştur.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, s.38)

74 Zıllullah: Allah'ın gölgesi; halifeler, hükümdarlar için kullanılan sözlerdendir. (Y.N.)
75 Zıll: Gölge. (Y.N.)

Türk Milleti Esir Yaşamaktansa Mahvolsun Evladır!
Dolayısıyla, ya İstiklal ya Ölüm!

Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun, bağımsızlıktan mahrum bir millet, medeni insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık olamaz.

Yabancı bir devletin himaye ve kollayıcılığını kabul etmek, insanlık vasıflarından mahrumiyeti, acz ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Hakikaten bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Halbuki Türk'ün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır!

Dolayısıyla, *ya istiklal ya ölüm!*

İşte hakiki kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktı.

Bir an için bu kararın uygulanmasında başarısızlığa uğranılacağını farz edelim! Ne olacaktı? Esaret!

Peki efendim, diğer kararlara boyun eğmek halinde netice bunun aynı değil miydi!

Şu farkla ki, bağımsızlığı için ölümü göze alan millet, insanlık haysiyet ve şerefinin icabı olan bütün fedakârlığı yapmakla teselli bulur ve elbette esaret zincirini kendi eliyle boynuna geçiren miskin, haysiyetsiz bir millete nazaran dost ve düşman gözündeki yeri farklı olur.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, s.38-39)

Osmanlı Hükümetine, Padişahına ve
Müslümanların Halifesine İsyan Etmek ve
Bütün Milleti ve Orduyu İsyan Ettirmek Lazım Geliyordu

Osmanlı hanedan ve saltanatının devam ettirilmesine çalışmak, elbette Türk milletine karşı en büyük fenalığı işlemekti. Çünkü millet her türlü fedakârlığı sarf ederek bağımsızlığını temin etse de, saltanat devam ettiği takdirde, bu bağımsızlığa emniyet altına alınmış gözüyle bakılamazdı. Artık vatanla, milletle hiçbir vicdani ve fikri alakası kalmamış bir sürü delinin, devlet ve millet bağımsızlık ve haysiyetinin muhafızı mevkiinde bulundurulması nasıl caiz görülebilirdi?

Hilafet vaziyetine gelince, ilim ve fennin nurlara boğduğu hakiki medeniyet âleminde gülünç kabul edilmekten başka bir yanı kalmış mıydı?

Görülüyor ki verdiğimiz kararın uygulanmasını sağlamak için henüz milletin alışmadığı meselelere temas etmek lazım geliyordu. Herkesçe söz konusu olmasında büyük sakıncalar düşünülen hususların söz konusu olmasında mutlak zaruret bulunuyordu.

Osmanlı hükümetine, Osmanlı padişahına ve Müslümanların halifesine isyan etmek ve bütün milleti ve orduyu isyan ettirmek lazım geliyordu.

Türk ata yurduna ve Türk'ün bağımsızlığına tecavüz edenler kimler olursa olsun, onlara bütün milletçe silahlı olarak karşı koymak ve onlarla mücadele etmek icap ediyordu.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.39)

İnsaf ve Merhamet Dilenmekle Millet ve Devlet İşleri Görülemez

İnsaf ve merhamet niyaz etmekle millet işleri, devlet işleri görülemez; millet ve devlet şeref ve bağımsızlığı temin edilemez...

"İnsaf ve merhamet dilenmek gibi bir prensip yoktur. Türk milleti, Türkiye'nin gelecekteki çocukları bunu bir an hatırdan çıkarmamalıdırlar."

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.274)

Hayatı İnkılaplar İçinde Geçmiş İnsanlar Beklenmedik Hadiselerin Karşı Tedbirlerini Bulup Uygulamakta Yavaş Davranmayacaklardır

Hayatının mühim bir kısmını muharebe meydanlarında geçirmiş, ihtilaller ve inkılaplar içinde bulunagelmiş insanlar için [...] beklenmedik ufak tefek hadiselerin karşı tedbirlerini bulup tatbik etmekte vehmedileceğini ve yavaş davranılacağını zannedenlerin aldanacaklarına şüphe yoktur.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.364-365)

Türk İnkılap Tarihinin Gelecek Nesillere Hitap ve İhtarı: Bir Türk Kumandanının, Ordusunu Kullanmaksızın Düşmana Esir Düşmesini Tarih Asla Affetmez ve Affetmemelidir

Tarihte bütün bir vatanı, çok üstün düşman kuvvetleri karşısında, son avuç toprağına kadar karış karış kahramanca ve namusluca müdafaa etmiş ve yine varlığını koruyabilmiş ordular görülmüştür. Türk ordusu o cevherde bir ordudur. Yeter ki ona kumanda edenler kumanda edebilmek vasıflarına sahip bulunsun!

Efendiler, kumandanlar, askerlik vazife ve icaplarını düşünürken ve tatbik ederken kafalarını siyasi fikirlerin tesiri altında bulundurmaktan kaçınmalıdırlar. Siyasi tarafın icaplarını düşünen başka vazifeliler olduğunu unutmamalıdırlar.

Kumandanların, emri altına verilen millet evladını, memleket vasıtalarını düşmana, ölüme yöneltirken yegâne düşüneceği nokta, milletin kendisinden beklediği vatani vazifeyi ateşle, süngüyle ve ölümle yerine getirmek ve neticelendirmektir. Askeri vazife ancak bu zihniyet ve kanaatle yerine getirilebilir. Lafla, politikayla, düşmanın aldatıcı vaatlerine kulak vermekle askerlik vazifesi yapılamaz. Kumandanlık vazife ve mesuliyetini yüklenecek kadar omuzlarında ve bilhassa kafasında kuvvet bulunmayanların feci akıbetlerle karşılaşması kaçınılmazdır.

Efendiler, bir kumandanın esareti de mazur görülebilir. O zaman ki askeri vazife ve icapları yerine getirmekte ve tatbikte elindeki kuvveti sonuna kadar, son süngü ve son nefese kadar kullandıktan sonra kanını akıtmak fırsatını bulamaksızın düşman eline düşerse...

Efendiler, bütün ordusu üstün düşman ordusu karşısında mağlup ve kendiliğinden geri çekilirken, kılıcını çekip tek başına atını düşman başkumandanının çadırına saldırarak ölüm arayan Türk kumandanları görülmüştür.

Bir Türk kumandanının, ordusunu kullanmaksızın, herhangi bir kötü tesadüf ve kötü talih neticesi dahi olsa, düşmana esir düşmesini biz mazur görsek de tarih bunu asla affetmez ve affetmemelidir. Türk inkılap tarihinin gelecek nesillere hitap ve ihtarı işte budur...

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, s.374-375)

İnkılap Tarihimizde Tesirli Bir İbret Misali: Asi Ethem ve Kardeşlerinin Tepelenmesi

Efendiler, Kütahya'ya, Heyeti Vekile kararını ve heyetin dönmesi lüzumunu tebliği müteakip cephe kumandanlarına da asi Ethem ve kardeşleri aleyhine fiili harekâta geçmelerini emrettim.

Efendiler, askeri harekâtı çapulculuktan ve devlet teşkil ve idaresini şunun bunun masum çocuklarını kurtuluş fidyesi dilenmek için dağlara kaldırmak haydutluğundan ibaret zanneden, şarlatanlıklarıyla, yaygaralarıyla bütün bir Türk vatanının başını ağrıtan ve Türk milletinin Büyük Meclisi'ni kendileriyle meşgul eden hayasız, haddini bilmez, küstah ve herhangi bir düşmanın boğaz tokluğuna casusluğunu, uşaklığını yapacak kadar aşağılık ve rezil tıynette bulunan bu kardeşleri, ellerindeki azami kuvvet ve dayandıkları düşmanlar da dahil olduğu halde cezalandırıp tepelemek suretiyle inkılap tarihimizde tesirli bir ibret misali kaydetmek zaruri görüldü.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.410)

Kudret ve Kabiliyetten Mahrum Olanlara İltifat Olunmaz

1922 senesi Ağustos'una kadar da Batı devletleriyle olumlu manada ciddi münasebetler vuku bulmadı. Memleketimizde bulunan düşmanları silah kuvvetiyle çıkarmadıkça, çıkarabilecek milli mevcudiyet ve kudretimizi fiilen ispat etmedikçe diplomasi sahasında ümide kapılmanın caiz olmadığı hakkındaki kanaatimiz kati ve daimi idi. En doğru kanaatin bu olduğunu, bu olacağını tabii olarak kabul etmek yerindedir. Hakikaten bugünün hayat şartları içinde, bir fert için olduğu gibi, bir millet için dahi kudret ve kabiliyetini fiili eserle gösterip ispat etmedikçe itibar ve ehemmiyet beklemek boşunadır. Kudret ve kabiliyetten mahrum olanlara iltifat olunmaz. İnsanlık, adalet, mertlik icaplarını, bütün bu vasıflara sahip olduğunu gösterenler talep edebilir.

Efendiler, cihan, imtihan meydanıdır. Türk milleti, bunca asırlardan sonra yine bir imtihan, hem bu defa en çetin bir imtihan karşısında bulunduruluyordu. İmtihanda başarılı olmadan lütufkârane muameleler beklemek bizim için caiz olabilir miydi?

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.487)

Milletin Yenileşme ve Gelişmesi Yolunda Faaliyet ve İcraatla Sözlerin ve Teorilerin Önüne Geçmeyi Tercih Ettik

7 Aralık 1922 tarihinde, Ankara matbuatı vasıtasıyla halkçılık esasına dayalı ve "Halk Fırkası" namıyla siyasi bir fırka teşkil etmek niyetinde olduğumu beyan ederek, bu fırkanın nasıl bir program takip etmesi lazım geleceği hakkında bütün vatanperverlerin, ilim ve fen erbabının yardım ve iştiraklerine müracaat etmiştim.

Gerek bazı zevattan aldığım yazılı görüşlerden ve gerek halkla fikir alışverişinden çok istifade ettim. Nihayet 8 Nisan 1923 tarihinde görüşlerimi dokuz umde halinde tespit ettim. İkinci Büyük Millet Meclisi'nin seçimi esnasında yayımlayıp ilan ettiğim bu program, fırkamızın teşekkülüne esas olmuştur.

Bu program, bugüne kadar icra ettiğimiz ve neticelendirdiğimiz esaslı bütün hususları ihtiva ediyordu. Bununla beraber, programa dahil edilmemiş, mühim ve esaslı bazı meseleler de vardı. Mesela, Cumhuriyet'in ilanı, hilafetin ilgası, Şer'iye Vekâleti'nin lağvı, medreseler ve tekkelerin kaldırılması, şapka giydirilmesi gibi...

Bu meseleleri programa dahil ederek, vaktinden evvel, cahil ve mürtecilerin bütün milleti zehirlemeye fırsat bulmalarını uygun bulmadım. Çünkü, bu meselelerin münasip zamanında hallolunabileceğinden ve milletin neticede memnun olacağından katiyen emindim.

Yayımladığım programı bir siyasi fırka için yetersiz, kısa bulanlar oldu. Halk Fırkası'nın programı yoktur dediler. Hakikaten, umdeler namı altında malum olan programımız, itiraz edenlerin gördükleri ve bildikleri tarzda bir kitap değildi. Fakat, esaslı ve pratikti. Biz de tatbik edilemeyecek fikirleri, teorik birtakım teferruatı yaldızlayarak bir kitap yazabilirdik. Öyle yapmadık. Milletin maddi ve manevi yenileşme ve gelişmesi yolunda faaliyet ve icraatla sözlerin ve teorilerin önüne geçmeyi tercih ettik. Bununla beraber, "hâkimiyet milletindir", "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin haricinde hiçbir makam milli mukadderata hâkim olamaz", "Bütün kanunların tanziminde, her nevi teşkilatta, idarenin her türlü teferruatında, genel eğitimde, iktisatta milli hâkimiyet esasları dahilinde hareket olunacaktır", "Saltanatın ilgası hakkındaki karar değişmez düsturdur" gibi bilinmesi lazım gelen mühim noktalar ve mahkemelerin ıslah olunacağı ve bütün kanunlarımızın hukuk ilminin bildirimlerine göre yeni baştan ıslah edileceği ve tamamlanacağı, aşar usulünün değiştirilmesine, milli bankaların sermayesinin artırılmasına, muhtaç olduğumuz demiryollarının inşasına, öğretimin birleştirilmesine derhal teşebbüs edileceği ve fiili askeri hizmet müddetinin azaltılacağı, memleketin imarına çalışılacağı vb. gibi mühim ve acil ihtiyaçlar umdelerin dışında kalmamıştı. Barış hakkındaki gö-

rüşümüzün de "Mali, iktisadi, idari bağımsızlığımızı mutlaka temin etmek şartıyla barışın iadesine çalışmak olduğunu" söyledik. Hilafet makamının bütün İslama ait bir makam olabileceğini de işaret ettik.

Umdeler "Halk Fırkası"nın teşekkülüne ve faaliyetinin teminine kâfi geldi. Fırkaya; unvanına daha sonra "Cumhuriyet" kelimesi de ilave olunarak -malum olduğu üzere- "Cumhuriyet Halk Fırkası" ismi verildi.

20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.549-550)

İnkılabı Yapanlar, İnanmak İstemeyen İnatçı Hasımlarını İknaya Mecbur mudur?

Bir memlekette, bir toplumda bir inkılap yapıldığı zaman elbette onun gerekçesi vardır. Ancak o inkılabı yapanlar, inanmak istemeyen inatçı hasımlarını iknaya mecbur mudur? Cumhuriyetin elbette taraftarları ve aleyhtarları vardı. Taraftarlar niçin ve ne gibi kanaatlere ve fikirlere dayanarak cumhuriyet ilan ettiğini aleyhtarlara izah ve kanaatlerinde ve icraatlarında isabet olduğunu ispat etmek isteseler de, onların kasıtlı inatlarını ortadan kaldırabileceği kabul olunur mu? Tabiatıyla taraftarlar muktedir iseler ideallerini herhangi bir suretle, ihtilalle, inkılapla veya muteber şekillerden geçirerek tatbik ederler. Bu, ideal inkılapçılarının vazifesidir. Buna karşı itirazlar, yaygaralar ve irticakârane teşebbüsler de aleyhtarların yapmaktan geri durmayacakları hareketlerdir.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.621)

Taassup Çağdaş Harekete Karşı Ayağa Kalktığı Zaman İlericilerin Yeri Mürtecilerin Ümit Kaynağı Olan Saf Olamaz

Muhalifler maskelerini atmaya mecbur edildiler. Malum olduğu üzere "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" diye bir fırka teşkil ettiler. Bu fırkanın gizli eller tarafından çizilen programını da ortaya attılar. [...]

"Fırka, dini fikirlere ve inançlara hürmetkârdır" düsturunu bayrak olarak eline alan zevattan iyi niyet beklenebilir miydi? Bu bayrak asırlardan beri cahil ve mutaassıpları, hurafeperestleri aldatarak özel maksatlar teminine kalkışmış olanların taşıdıkları bayrak değil miydi? Türk milleti asırlardan beri nihayetsiz felaketlere, içinden çıkabilmek için büyük fedakârlıklar gerektiren pis bataklıklara hep bu bayrak gösterilerek sevk olunmamış mıydı?

Cumhuriyetçi ve terakkiperver olduklarını zannettirmek isteyenlerin aynı bayrakla ortaya atılmaları, dini taassubu galeyana getirerek milleti cumhuriyetin, ilerleme ve yenileşmenin tamamen aleyhine teşvik etmek değil miydi? Yeni fırka dini fikirlere ve inançlara hürmetkârlık perdesi altında "Biz hilafeti tekrar isteriz. Biz yeni kanunlar istemeyiz. Bizce Mecelle[76] kâfidir. Medreseler, tekkeler, cahil softalar, şeyhler, müritler, biz sizi himaye edeceğiz; bizimle beraber olunuz. Çünkü Mustafa Kemal'in fırkası hilafeti lağvetti. İslamiyete zarar veriyor. Sizi gâvur yapacak, size şapka giydirecektir" diye bağırmıyor muydu! Yeni fırkanın kullandığı formül bu irticakârane feryatlarla dolu değildir denilebilir mi? [...]

Efendiler, vakalar ve hadiseler de gösterdi ve ispat etti ki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programı en hain zihinlerin mahsulüdür. Bu fırka memlekette suikastçıların, mürtecilerin kalesi, ümidi, dayanağı oldu. Harici düşmanların yeni Türk Devleti'ni, taze Türk Cumhuriyeti'ni mahvetmeye yönelik planlarının kolayca tatbikine hizmete çalıştı. Tarih "tertiplenmiş, genel, irticai" olan Şark İsyanı'nın[77] sebeplerini inceleyip araştırdığı zaman, onun mühim ve bariz sebepleri arasında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın dini vaatlerini ve Doğuya gönderdikleri kâtibi mesullerinin teşkilat ve tahriklerini bulacaktır.

Hatırat defterini "nafile ve gece namazlarının" sevabından bahseden hadislerle dolduran bu kâtibi mesul, Doğu vilayetlerimizde dini tahriklerde bulunurken fırkasının programını tatbik etmiyor muydu? Masum halka beş vakit namazdan başka geceleri de fazla namaz kılmayı vaaz ve nasihat etmek, belki de ömründe namaz kılmamış olan bir politikacı tarafından vaki olursa, bu hareketin hedefi anlaşılmaz olur mu?

Efendiler, yaptığımız inkılabın genişliği ve azameti karşısında eski hurafelerin ve müesseselerin birer birer yıkıldığını gören mutaassıp ve irticakâr unsurlar "dini fikirlere ve inançlara hürmetkâr" olduğunu ilan eden bir fırkaya ve bilhassa bu fırkanın içinde isimleri şöhret bulmuş zevata dört elle sarılmaz mı? Yeni fırka yapan zevat bu hakikati idrak etmiş değil midirler? O halde ellerine aldıkları din bayrağıyla millet ve memleketi nereye götürmek istiyorlardı? Böyle bir soruya verilmesi lazım gelen cevapta "iyi niyet, gaflet, kayıtsızlık" gibi sözler, memleketi ileri götüreceğim diye ortaya atılan bir fırkanın reisleri için mazeret teşkil edemez!

Efendiler, yeni fırka, unvan olarak aldığı "terakki"[78] ve "cumhuriyet" namlarına taban tabana zıt gelişmiştir. Bu fırkanın reisleri hakikaten mürtecilere ümit ve kuvvet vermiştir. [...]

---

76 Tanzimat'tan sonra yapılmış, fıkıh hükümleriyle bu konudaki türlü içtihadı bir araya getiren ve yasa yerine kullanılan kanun kitabı. (Y.N.)

77 Genç iline bağlı Piran'da 13 Şubat 1925 günü başlayıp 31 Mayıs 1925'te kesin olarak bastırılan Şeyh Sait İsyanı kastediliyor. (Y.N.)

78 Terakki: İlerleme. (Y.N.)

Politika âleminde birçok oyunlar görülür. Fakat mukaddes bir idealin tecellisi olan cumhuriyet idaresine, çağdaş harekete karşı cehalet ve taassup ve her tür düşmanlık ayağa kalktığı zaman, bilhassa terakkiperver ve cumhuriyetçi olanların yeri, hakiki terakki ve cumhuriyetçi olanların yanıdır; yoksa mürtecilerin ümit ve faaliyet kaynağı olan saf değil...

Ne oldu efendiler?! Hükümet ve Meclis fevkalade tedbirler almaya lüzum gördü. Takriri Sükûn Kanunu'nu çıkardı. İstiklal Mahkemelerini faaliyete geçirdi. Ordunun sekiz dokuz seferber fırkasını uzun müddet isyanı bastırmaya hasretti. "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" denilen zararlı siyasi teşekkülü kapattı.

15-20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.661-663)

Devletin Hayat ve Bağımsızlığını Temin İçin Takriri Sükûn Kanunu'ndan İstifade Ettik

Muhterem efendiler, ciddi icaplar üzerine hükümetçe fevkalade tedbirler alınması lüzumuna dair ilk kanaat belirttiğimiz zaman bunu iyi karşılamayanlar vardı.

Takriri Sükûn Kanunu'nu ve İstiklal Mahkemelerini despotluk vasıtası olarak kullanacağımız fikrini ortaya atanlar ve bu fikri telkine çalışanlar oldu.

Şüphe yok ki zaman ve vakalar bu nefret uyandırıcı fikri telkine çalışanları elbette utanılacak mevkie düşürmüştür.

Biz, fevkalade olarak alınan ve fakat kanuni olan tedbirleri hiçbir vakit ve hiçbir suretle kanunun üstüne çıkmak için vasıta olarak kullanmadık; bilakis, memlekette sükûn ve asayiş tesisi için tatbik ettik; devletin hayat ve bağımsızlığını temin için kullandık. Biz o tedbirleri milletin medeni ve toplumsal gelişmesinde istifadeli kıldık.

Efendiler, aldığımız fevkalade tedbirlerin tatbikine lüzum kalmadığı görüldükçe onların tatbikinden vazgeçilmekte tereddüt gösterilmemiştir. Nitekim İstiklal Mahkemeleri zamanında faaliyetlerini sona erdirdikleri gibi, Takriri Sükûn Kanunu da yürürlük müddetinin bitiminde tekrar Büyük Millet Meclisi'nin incelemesine arz olundu. Meclis kanunun bir müddet daha yürürlükte kalmasını lüzumlu görmüşse, elbette bu, millet ve Cumhuriyet'in yüksek menfaatleri icabı olduğundandır. Yüce Meclis'in bu kararı bize despotluk vasıtası vermek maksadına yönelik tasavvur olunabilir mi?

Efendiler, Takriri Sükûn Kanunu'nun cari ve İstiklal Mahkemelerinin faaliyet halinde bulunduğu müddet zarfında yapılan işleri göz önüne getirecek olursanız, Meclis'in ve milletin emniyet ve itimadının tamamen yerinde kullanıldığı kendiliğinden anlaşılır.

Memlekette yapılan büyük isyan ve suikastlar bertaraf edilerek temin olunan asayiş ve huzur elbette herkesçe memnuniyet sebebi olmuştur.

Efendiler, milletimizin başında cehalet, gaflet ve taassubun ve ilerleme ve medeniyet düşmanlığının alameti farikası gibi kabul olunan fesi atarak, onun yerine bütün medeni âlemce başlık olarak kullanılan şapkayı giymek ve bu suretle Türk milletinin medeni toplumlardan zihniyet itibariyle de hiçbir farkı olmadığını göstermek lüzumluydu. Bunu, Takriri Sükûn Kanunu cari olduğu zamanda yaptık. Bu kanun cari olmasaydı yine yapacaktık. Fakat, bunda, kanunun yürürlükte olması da kolaylık sağladı denirse, bu çok doğrudur. Hakikaten, Takriri Sükûn Kanunu'nun yürürlükte oluşu bazı mürtecilerin milleti geniş ölçüde zehirlemesine meydan bırakmamıştır. Gerçi bir Bursa mebusu, bütün mebusluk hayatında hiçbir vakit kürsüye çıkmamış ve hiçbir vakit Meclis'te millet ve Cumhuriyet menfaatlerini müdafaa için bir tek kelime dahi telaffuz etmemiş olan Bursa Mebusu Nurettin Paşa yalnız şapka giydirilmesi aleyhinde uzun bir önerge vermiş ve bunu müdafaa için kürsüye çıkmıştır. Şapka giydirilmesinin "temel haklara ve milli hâkimiyete ve şahsi dokunulmazlığa aykırı muamele" olduğunu iddia etmiş ve bunun "halka tatbik edilmemesinin temin ve teyit olunmasına" çalışmıştır. Fakat, Nurettin Paşa'nın millet kürsüsünden galeyana getirmeyi başardığı taassup ve irtica hisleri nihayet birkaç yerde yalnız birkaç mürtecinin İstiklal Mahkemelerinde hesap vermeleriyle söndü.

Efendiler, tekke ve zaviyelerle türbelerin kapatılması ve bütün tarikatlarla şeyhlik, dervişlik, müritlik, çelebilik, falcılık, büyücülük ve türbedarlık vb. gibi birtakım unvanların yasaklanması ve ilgası da Takriri Sükûn Kanunu devrinde yapılmıştır. Bu hususta icraat ve tatbikat toplumumuzun hurafeperest, ilkel bir kavim olmadığını göstermek bakımından ne kadar elzemdi, bu takdir olunur.

Birtakım şeyhlerin, dedelerin, seyitlerin, çelebilerin, babaların, emirlerin arkasından sürüklenen ve falcılara, büyücülere, üfürükçülere, muskacılara talih ve hayatlarını emniyet eden insanlardan meydana gelen bir kitleye medeni bir millet gözüyle bakılabilir mi? Milletimizin hakiki mahiyetini yanlış manada gösterebilen ve asırlarca göstermiş olan bu gibi unsurlar ve müesseseler yeni Türkiye devletinde, Türk Cumhuriyeti'nde devam ettirilmeli miydi? Buna ehemmiyet vermemek, ilerleme ve yenileşme namına en büyük ve telafi edilemez hata olmaz mıydı? İşte biz Takriri Sükûn Kanunu'nun yürürlükte olmasından istifade ettikse, bu tarihi hatayı işlememek için, milletimizin alnını olduğu gibi açık ve pak göstermek için, milletimizin mutaassıp ve ortaçağ zihniyetinde olmadığını ispat etmek için istifade ettik.

Efendiler, milletimizin toplumsal, iktisadi, özetle bütün medeni muamele ve münasebetlerinde verimli neticelerin teminatı olan yeni kanunlarımız da, kadınların hürriyetini temin eden ve aile hayatını sağlamlaştıran Medeni Kanun da bu bahsettiğimiz devrede vücuda getirilmiştir. Dolayısıyla biz her vasıtadan yalnız ve ancak bir bakış açısından istifade ederiz. O bakış açısı şudur: Türk milletini medeni cihanda layık olduğu mevkie yükseltmek ve Türk Cumhuriyeti'ni sarsılmaz temelleri üzerinde her gün daha ziyade takviye etmek... ve bunun için de despotluk fikrini öldürmek...

20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.664-665)

Türk Gençliğinin Birinci Vazifesi: Türk İstiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni İlelebet Muhafaza ve Müdafaa Etmek

Muhterem efendiler, sizi günlerce meşgul eden uzun ve teferruatlı beyanatım en nihayet mazi olmuş bir devrin hikâyesidir. Bunda milletim için ve gelecekteki evlatlarımız için dikkat ve teyakkuzu davet edebilecek bazı noktalar belirtebilmişsem kendimi bahtiyar sayacağım.

Efendiler, bu beyanatımla, milli hayatı bitmiş farz edilen büyük bir milletin bağımsızlığını nasıl kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına dayalı milli ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu ifadeye çalıştım.

Bugün ulaştığımız netice asırlardan beri çekilen milli musibetlerden doğan uyanışın ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum.

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahili ve harici bedhahların[79] olacaktır. Bir gün istiklal ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini[80] düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler.

79 Bedhah: Kötü niyetli. (Y.N.)
80 Şerait: Şartlar. (Y.N.)

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal (1927)

Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet[81] ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin[82] siyasi emelleriyle tevhit edebilirler.[83] Millet fakrü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklal ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur![84]

20 Ekim 1927

(Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* s.666)

81 Dalalet: Sapkınlık. (Y.N.)

82 Müstevli: İstilacı. (Y.N.)

83 Tevhit etmek: Birleştirmek. (Y.N.)

84 *Nutuk*'un el yazısı müsveddesinin 506. sayfasında Gençliğe Hitabe'nin sonunda üzeri karalanmış şu cümle yer almaktadır:
"Efendiler, son kuvvetini kendi mefkûresinde ve damarlarında bulan Türk evladının elinde istiklal ve Cumhuriyet'in ilanihaye [sonsuza dek] mahfuz ve masun [korunmuş] olacağına, Cumhuriyet sancağının itibarı daima yüksek bulunacağına..."
Bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Âfetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler,* 1984, "Belgeler" bölümü. (Y.N.)

Türk Milletinin, Siyasi ve İktisadi Zaferleri Dolayısıyla Dost Sovyet Milletleriyle Birlikte Sevinmesi Tabiidir

İnkılabın onuncu yıldönümü yüce münasebetiyle en samimi tebriklerimi kabul etmenizi rica ederim. İttihat[85] milletleri ile Türk milleti yeni hayatlarının en müşkül devrelerinde daima birbirlerine karşı muhabbet göstermiş olduklarından, Türk milletinin siyasi ve iktisadi hayat sahasında elde ettikleri barışçı zaferler dolayısıyla dost İttihat milletleriyle aynı zamanda ve aynı derecede sevinmesi gayet tabiidir. İttihat milletlerinin dahil olmuş oldukları mesut devrenin ve şimdiye kadar tamamladıkları imar ve ıslah eserinin ilelebet devam edeceğine kanaatim tamdır. Türk milleti ile İttihat milletleri arasındaki dostluğun dünya barışının faydasına olarak artmaya ve gelişmeye devam edeceği hakkındaki kanaatimi beyan ederim.

16 Kasım 1927

Sovyet İnkılabı'nın Onuncu Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla
Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı İcra Heyeti Reisi Kalinin'e

(*ATABE,* c.22, s.63-64; *Cumhuriyet,* 17 Kasım 1927, No: 1266, s.2; *Milliyet*, 17 Kasım 1927, No: 633, s.2; *Açıksöz,* 17 Kasım 1927, No: 2099, s.1; *İkdam,* 18 Kasım 1927, No: 10982, s.2; *Babalık*, 18 Kasım 1927, No: 2547, s.1; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.536-537)

Her Millet, Toplumsal Muhitinin ve Zamanının İcaplarına Göre İnkılabını Yapar

Fransız İnkılabı bütün cihanda hürriyet ruhu estirdi ve cihanı aydınlatan bir güneş tesiri yaptı. İnsanlık bununla büyüdü ve kendi kuvvetinin farkına vardı. Fransız İnkılabı bir temel ve kaynak halinde duruyor, fakat insanlık o zamandan beri ilerlemeler kaydetti.

85 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

Türk demokrasisi bir asır arayla demokrasiniz tarafından açılan yolu takip etti; fakat kendine has bir gelişme gösterdi. Zira her millet, toplumsal muhitinin icaplarına, dahili vaziyetine ve o ihtilalin gerçekleştiği zamana göre inkılabını yapar. Bu, her zaman ve her memlekette aynen tekerrür eden bir hadise değildir.

20 Şubat 1928

Türk Demokrasisi Hakkında *Le Matin* Muhabirine Demeç

(*ATABE,* c.22, s.90; *Le Matin,* 7 Mart 1928, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 8 Mart 1928, No: 2397, s.1 ve 9 Mart 1928, No: 2398, s.1 ve 12 Mart 1928, No: 2401, s.1; *Cumhuriyet,* 9 Mart 1928, No: 1379, s.1 ve 12 Mart 1928, No: 1382, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.80-81)

Harf İnkılabını ya Üç Ayda Yapabiliriz ya Hiçbir Zaman

Harf Komisyonu'nun son kararlarını Ankara'dan İstanbul'a getirip Dolmabahçe Sarayı'nın denize karşı aydınlık çalışma odasında Atatürk'e anlattığım günü dün gibi hatırlıyorum. Büyük güçlük, Osmanlıcadaki yabancı kelimelerin bütün söyleniş hususiyetlerine göre harfler ve işaretler aramakta direnen arkadaşlarla biz Türkçeciler arasındaydı. Türkçe kelimelere lüzumu olmayan harf ve işaretleri istemiyorduk. Böylece dilde kalacak yabancı kelimelerin de gitgide söyleniş hususiyetlerini kaybederek Türkçeleşmesini sağlamak istiyorduk. Bize göre yazı dil meselesini de halledecekti. Yeni yazı yalnız Arap yazısı dediğimiz eski yazının değil, Osmanlıcanın da tasfiye edilmesi demekti.

Atatürk karşı tarafın tekliflerini gözden geçirdi:

- Biz bunları halka ve çocuklara nasıl öğretebiliriz? Bu da eskisi kadar güç...

Sonra:

- Yeni yazının eskisi yerine geçmesi için müddet olarak ne düşündünüz? diye sordu.

Müddet, arkadaşlardan azlığına göre beş, bir haylisine göre on beş yıl olmalıydı. İlk zamanları okullarda iki yazıyı da öğretecektik. Gazeteler birkaç fıkrayı yeni yazıyla dizdirmekten başlayarak yavaş yavaş artıracaklar ve mühletin sonunda bütün gazeteyi yeni yazıyla dizdireceklerdi:

- Farz edelim on beşinci yılda gazetelerde yarım sütun Arapça yazı kaldı. Ne olacak biliyor musunuz? Herkes o yarım sütunu okuyacak. Bir harp, bir buhran, bir şey çıktı mı, bizim yazı da Enver'inkine dönecek.

Enver Paşa'nın daha fazla imla inkılabı diyebileceğimiz denemesi Birinci Dünya Harbi olur olmaz suya düşmüştü:

- Ya üç ayda yapabiliriz ya hiçbir zaman... dedi.

Buna ben de şaştım doğrusu. Üç ayda bir millete yazı değiştirtmek! Bunu da başarabilecek miydi?

[...]

Sonra Anadolu'ya köylere çıktı. Bir kara tahta üzerinde yeni yazının ilk derslerini verdi. Ve üç ayda "yaptı".[86]

27 Temmuz 1928

(*ATABE,* c.22, s.148; Falih Rıfkı Atay, *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri,* s.54-56)

15 Sene Mühlet Verirsek İnkılap da 15 Sene Sonra Başlar

Onun elinde fiil ani ve topyekûn demekti. [...]

Harf inkılabı da öyle değil mi? Bütün bir milletin okuryazarları kendini topyekûn ve bir anda, alıştığı yazının aydınlığından alışacağı yazının karanlığına atsın. Fedakârlık o kadar büyüktü ki en liberal kalemler bile, makul olarak, bu inkılabın ilkmektebin başından üniversitenin sonuna kadar 15 senede tatbikini ileri sürdüler. Fakat onun inkılap sistemi "15 sene mühlet verirsek inkılap da 15 sene sonra başlar" dedi. Ya birden yap, ya yapma. On yıllık tecrübe gösterdi ki doğru olan Onun yaptığıymış.

Saltanat yerine Cumhuriyet, hilafet yerine laiklik, fıkıh yerine Medeni Kanun, fes yerine şapka, Arap harfi yerine Latin harfi... Hepsinin müşterek ve esaslı iki hassası var: Hepsinde fiillerin teorilerden önce gelişi ve hepsinin ani oluşu. Bu iki hassa sayesindedir ki bütün inkılaplarda ne kan döktük ne zaman kaybettik. Ayaklanmayı bastırmaktansa ayaklanmaya meydan vermemek. Atatürk inkılaplarda dövüşerek muzaffer olmadı, dövüşecekte dövüşme taka-

86 Aynı konuda Âfet İnan şunları aktarmaktadır:

"Alfabe Heyeti'nin çalışmaları devam ederken bir gece Yunus Nadi (Abalı) bir teklifte bulunmuştu. 'Latin harflerini kabul edelim, fakat bir geçici devir olarak gazetelerin belirli sütunlarını bu harflerle, diğerlerini de eski harflerle yazalım. Okullardaysa ilk giren öğrencilere yeni harflerin öğretilmesi başlansın, diğerleri eskiye devam etsin' demişti.
Her zaman tartışmayı sükûnetle idare eden Atatürk birdenbire: 'Hayır, bu olamaz. Bu iş ya birden olur yahut hiç olmaz. Gazetede sizin yazacağınız bir sütunu alışkanlık nedeniyle hiç kimse okumaz, yine eskisi gibi devam eder. Sonra okullarda ayrı ayrı sınıflardaki öğretim büsbütün karışıklığa sebebiyet verir' demişti."

Bkz. Prof. Dr. Âfet İnan, "Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi (1928)", *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu,* s.81; *ATABE,* c.22, s.148. (Y.N.)

tini bırakmadığı için. Asırlarca boş yere o kadar kan akıtan millet... Atatürk'e yaptığı inkılaplarda milletin aziz kanını esirgediği için de ebediyen minnettarız.

Temmuz-Ağustos 1928

(İsmail Habib Sevük, "İnkılâblar ve O", *Cumhuriyet*, 27 İkincikânun [Ocak] 1939, s.3; İsmail Habib Sevük, "Ayak Bastığı Belde", *Cumhuriyet*, 23 Kânunuevvel [Aralık] 1936, s.3; İsmail Habib Sevük, *Atatürk İçin/ Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yazılanlar*, s.77-78, 165)

Güzel Dilimizi İfade Etmek İçin Yeni Türk Harfleri Kabul Ediyoruz

Gazi Hazretleri 9 Ağustos Perşembe akşamı saat on dokuz raddelerinde Ankara motoruyla Dolmabahçe Sarayı'ndan hareket etmişler, bir müddet gezintiden sonra saat yirmi üçe doğru Gülhane Park'a çıkarak Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından tertip olunan müsamereyi şereflendirmişlerdir. [...]

Reisicumhur Hazretleri müsamerede hazır bulunanların iltifatlarıyla gönüllerini okşamışlar ve alkışlar, heyecanlı tezahüratlar arasında halk içinde hazırlanan mahalli teşrif buyurmuşlardır.

Bu arada Mısırlı şarkıcı Müniretül Mehdiye Hanım'ın şarkıları ve Türk hanımlarının dahil olduğu bir incesaz heyetinin terennümleri dinlenmiş ve gece yarısından iki saat sonraya kadar neşeli saatler geçirilmiştir.

Sahnede musiki ve şarkılar devam ederken Reisicumhur Hazretleri'nin küçük bir bloknot üzerine yazı yazdığı görülüyordu. Müniretül Mehdiye Hanım takımının ikinci faslı bitip de heyet sahneden çekileceği sırada Reisicumhur Hazretleri elleriyle işaret ederek takımın durmasını ve perdenin kapanmasını arzu ettiler.

Gazi bu esnada kendisine dönen binlerce kişinin sükûtu içinde şu hitapta bulundu:

"Sevgili kardeşlerim! Huzurunuzla ne kadar bahtiyar olduğumu izah edemem. Duyduklarımı tek kelimelerle ifade edeceğim: Memnunum, mütehassisim, mesudum."

Bu cümleyi halkın coşan "var ol Gazi" sesleri takip etti, Gazi Hazretleri devam ediyorlardı:

"Bu vaziyetin bana ilham ettiği hissiyatı huzurunuzda ufak notlar halinde tespit ettim. Bunları içinizden bir vatandaşa okutacağım. Arkadaşlar, benim bu notlarım asıl Türk harfleriyle yazılmıştır."

Müteakiben Gazi Hazretleri kalabalık arasında rastgele bir zatı çağırdı ve bu zata notları verdiler. Fakat Latin harfleriyle yazılmış olan bu tarzda yazıya henüz layıkıyla alışmadığı anlaşılan o zat bunları derhal okuyamadı. Bunun üzerine Gazi gencin elinden notları alarak şunları söyledi:

"Vatandaşlar, bu notlarım Türk harfleriyle yazılmıştır. Kardeşiniz bunu derhal okumaya teşebbüs etti ve okuyabilir de. Ancak henüz tamamen alışmamış olduğu görülüyor. İsterim ki bunu hepiniz beş on gün içinde öğrenesiniz. Arkadaşlar, güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harfleri kabul ediyoruz. Arkadaşlar, bizim güzel, ahenkli, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindeyiz. Anladığınızın belirtilerine yakın zamanda bütün kainat şahit olacaktır. Buna katiyetle eminim. Şimdi yeni Türk alfabesiyle yazdığım bu notları bir arkadaşa okutacağım. Dinleyiniz, göreceksiniz ki çok kolay yazılmakta ve okunmaktadır."

9/10 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk

(*ATABE*, c.22, s.154-155; *Vakit*, 10 Ağustos 1928, No: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, No: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Ağustos 1928, No: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1928, No: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet*, 11 Ağustos 1929, No: 896, s.1-2; *Akşam*, 11 Ağustos 1928, No: 3530, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.251-253)

Yüksek Vasıflı Türk Milleti İnsanlık Tarihinde Yepyeni Bir Safha Açmaktadır

[...] Bunun üzerine Reisicumhur Hazretleri notlarını sofrasında bulunan Bolu Mebusu Falih Rıfkı Bey'e verdiler. Falih Rıfkı Bey şu nutku okudu:[87]

87 Bu konuda Falih Rıfkı Atay şunları aktarmaktadır:

"Mevsim sıcaktı. Bir akşam kendisini Sarayburnu'nda bir halk eğlencesine, Büyükada'da bir baloya davet etmişlerdi. Sarayburnu bahçesindeki büyük halk kalabalığını gördükten biraz sonra:
-Bana bir defter veriniz, dedi.
Galiba garsonlardan birinin küçük cep defterini aldı ve bir şeyler yazmaya koyuldu. Bir aralık beni yanına çağırarak:
-Bir defa gözden geçir, bunları sana okutacağım, dedi.
Latin harfleriyle ilk Türkçe yazıydı.

İstanbul halkının bu geceki sevinçli toplantısına beni iştirak ettirdiğiniz için çok teşekkür ederim. Her zaman her yerde olduğu gibi, bu gece burada da halkla karşı karşıya geldiğim anda büyük, azametli bir kuvvetin tesiri altında kaldığımı duydum. Bu kuvvet nedir? Türk halkını, Türk toplumunu teşkil eden yüksek insanların kalp pınarlarından yükselen hislerin, arzuların, heyecanların, kasıtların bir noktada, bir hedefte, bir gayede birleşmesidir. Bu kuvvetin bu kadar müşterek olabilmesi, onun çok temiz, çok asil, çok makbul olmasıyla mümkündür. Şüphesiz, bu benim ve bütün dünyanın gördüğü kuvvet, muhakkak bu yüksek vasıflarla kendini göstermiştir. Bir millet bu mahiyette bir kuvvet, bir hayatiyet gösterdiği zaman, o milletin insanlık tarihinde yepyeni bir safha açmakta olduğuna şüphe etmemelidir.

9/10 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk

(*ATABE,* c.22, s.156; *Vakit,* 10 Ağustos 1928, No: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, No: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Ağustos 1928, No: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet,* 11 Ağustos 1928, No: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet,* 11 Ağustos 1929, No: 896, s.1-2; *Akşam,* 11 Ağustos 1928, No: 3530, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.251-253)

Basit Şark Musikisi
Türkün Çok Gelişmiş Ruh ve Hissiyatını Tatmine Kâfi Gelemez

Bu gece burada güzel bir tesadüf eseri olarak Şark'ın en mümtaz iki musiki heyetini dinledim. Bilhassa sahneyi birinci olarak süsleyen Müniretül Mehdiye Hanım sanatkârlığında başarılı oldu. Fakat benim Türk hissiyatı üzerindeki gözlemim şudur ki artık bu musiki, bu basit musiki Türkün çok gelişmiş ruh ve hissiyatını tatmine kâfi gelemez. Bu anda karşıda medeni dünyanın musikisi de işitildi. Bu ana kadar Şark musikisi denilen terennümler karşısında cansız

---

Diktatörler halk kalabalığından korkar. Rastgelenin katıldığı kalabalık, polis için en şüpheli 'meçhul'dür. Atatürk, halkın kendinde yalnız kendi iyiliğini ve yükselişini isteyen bir kahraman gözüktüğüne inanan bir inkılapçıydı. Halk kalabalıklarında kendi asıl kuvvetini görürdü. Ara sıra 'Halka giderim' demekten ne kastettiğini o akşam da anladım. Halk yazı inkılabı müjdesini çılgınca alkışlıyordu. Çünkü bu inkılabı halk için ve halk adına yaptığını halka anlatabiliyordu.
Nitekim daha sonra Büyükada'ya gitmiştik. Kıyıdan bahçeye çıkınca orta binadan tuvaletli hanımlar, fraklı ve smokinli efendiler kendisini karşılamak üzere ilerledikleri sırada bana eğildi:
-Çocuk, dedi, orada yaptığımızı burada yapamazdık.
O bir saray Tanzimatçısı değildi."

Bkz. Falih Rıfkı Atay, *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri,* s.55; *ATABE,* c.22, s.154. (Y.N.)

gibi görünen millet derhal harekete, faaliyete geçti; oynuyorlar, şen şatırdırlar. Tabiatın icabını yapıyorlar. Bu pek tabiidir. Hakikaten Türk, fıtraten şen şatırdır. Eğer onun bu güzel huyu bir zaman için fark olunmamışsa, o kendinin kusuru değildir. Kusurlu hareketlerin kusurlu, acı, felaketli neticeleri vardır. Bunun farkında olmamak bir kabahat idi. İşte Türk milleti bunun için gamlandı. Fakat artık Türk milleti bütün hatalarını kanıyla düzeltti. Artık müsterihtir. Artık Türk şendir; fıtratında olduğu gibi. Artık Türk şendir; çünkü ona ilişmenin tehlikeli olduğu tekrar ispat istemez kanaatindedir. Bu kanaat aynı zamanda temennidir.

9/10 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk

(*ATABE*, c.22, s.156; *Vakit*, 10 Ağustos 1928, No: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, No: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Ağustos 1928, No: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1928, No: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet*, 11 Ağustos 1929, No: 896, s.1-2; *Akşam*, 11 Ağustos 1928, No: 3530, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.251-253)

Yeni Türk Harflerini Her Vatandaşa Kadına, Erkeğe, Çobana, Hamala, Sandalcıya Öğretiniz

Gazi'nin hisleri şiddetle alkışlandı. O esnada karşıdan bir genç heyecan içinde "Sana içimizi dökmek, çok söz söylemek isterim Gazi! Ne yapayım ki heyecanım mâni oluyor" diye bağırdı. Bunun üzerine Gazi tekrar ayağa kalkarak şunları söyledi:

"Vatandaşlar, arkadaşlar! Çok söz, uzun söz, bir şey için söylenir: Hakikati anlamayanları hakikate getirmek için. Ben bu devirleri geçirdim ve şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Artık benim için, hepiniz için çok söz söylemeye ihtiyaç kalmadığı kanaatindeyim. Bundan sonra bizim için faaliyet, hareket ve yürümek lazımdır. Çok işler yapılmıştır. Ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz, son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır:

Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Yeni Türk harflerini her vatandaşa, kadına, erkeğe, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir toplumun yüzde 10'u, 20'si okuma yazma bilir, yüzde 80'i, 90'ı bilmezse, bu ayıptır. Bundan insan olanların utanması lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde 80'i okuma yazma bilmiyorsa, bu

hata bizde değildir. Türkün karakterini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlardadır. Artık mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları düzelteceğiz. Hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşların faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısıyla, kafasıyla bütün medeniyet âleminin yanında olduğunu gösterecektir."

9/10 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk

(*ATABE,* c.22, s.156-157; *Vakit,* 10 Ağustos 1928, No: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, No: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Ağustos 1928, No: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet,* 11 Ağustos 1928, No: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet,* 11 Ağustos 1929, No: 896, s.1-2; *Akşam,* 11 Ağustos 1928, No: 3530, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.251-253)

Milletimin Yükselişi Şerefine İçiyorum

Bu esnada halkın heyecanı tasavvur ve tahmin edilemez dereceye geldi. Her tarafta milli rehbere karşı kalplerden gelen bir coşkunluk taşıyordu. Gazi galeyan ve coşkusu azami haddini bulan halka doğru kadehini kaldırarak:

"Eskiden bunun bin mislini mezbelelerinde gizli gizli içerek türlü fesatlıklar yapan ikiyüzlü sahtekârlar vardı. Ben o sahtekârlardan değilim. Milletimin yükselişi şerefine içiyorum" *dedi.*

Halk canı gönülden "Afiyet olsun!" diye bağırdı.

Gazi Hazretleri'nin hitabelerinden sonra bir talebe hanım kız Cumhuriyet Marşı'nı terennüm etti. Buna halk da iştirak ediyordu. Saat ikiye yaklaştığı halde, belli ki halk Gazi'den, Gazi halktan ayrılmak istemiyorlardı. Bu sırada kendilerini görmeye doyamayarak yanlarına kadar sokulan birkaç çocuğa iltifat ettiler. Halkın tezahüratı hiç kesintiye uğramayan bir heyecan ateş nehri halinde devam ediyor, hiç bitmeyecek zannediliyordu.

9/10 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk

(*ATABE,* c.22, s.157; *Vakit,* 10 Ağustos 1928, No: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, No: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Ağustos 1928, No: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet,* 11 Ağustos 1928, No: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet,* 11 Ağustos 1929, No: 896, s.1-2; *Akşam,* 11 Ağustos 1928, No: 3530, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.251-253)

Veda İçin Hangi Tabiri Kullanalım:
"Allahaısmarladık" mı, "Tekrar Görüşelim" mi?

Büyük Gazi'miz yine not defteri üzerinde birkaç dakika meşgul oldular ve tekrar ayağa kalkarak:

"Sevgili arkadaşlarım!" *dediler.* "Size veda için ne diyeyim! Hangi tabiri kullanayım: 'Au revoir' mı, 'Allahaısmarladık' mı, yoksa 'tekrar görüşelim' mi diyeyim?"

Bu sırada Galatasaray Lisesi'nden Necdet isminde sevimli bir çocuk sevinçle atıldı:
"Tekrar görüşelim!"
Bunu çok takdir ve memnuniyetle karşılayan Gazi'miz sözlerine devam etti:

"Çok iyi! Fakat 'Bonjour', 'Bonsoir', 'Bonne nuit' yerine ne diyelim?"

Yine bir lise talebesi "Günaydın, tünaydın!" diye bağırınca, Gazi Hazretleri itiraz ederek:

"Bu tabirlere alışıncaya kadar şimdilik 'sabahınız hayır olsun', 'akşamınız hayır olsun', 'geceniz hayır olsun', 'vaktiniz hayır olsun!'" *dediler.*
Son söz olarak heyecanla ilave ettiler:

"Tekrar görüşelim."

Halk, Gazi'yi aynı heyecan, aynı sevinç arasında uğurladı. Gazi, mızıka İstiklal Marşı'nı çalarken, refakatlerinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Maarif Vekili Necati ve mebus beyler olduğu halde, ikiyi çeyrek geçe Sarayburnu'nu terk ettiler.
Gazi Hazretleri bundan sonra Yat Kulübü'ndeki Hilali Ahmer balosunu teşrif etmişlerdir. [...]

Yat Kulübü'ndeki Hilali Ahmer balosuna şehrimizin kibar tabakasına mensup hanım ve beyler iştirak etmiş, Gazi Hazretleri'nin teşrifleri ise baloya ayrıca parlaklık vermiştir. [...] Reisicumhur Hazretleri halkın alkış ve tezahüratı arasında kulübün salonuna girmişler ve dans etmişlerdir. Gazi Hazretleri daha yaşlıca bazı kibar hanımefendileri ve bu arada Sabiha Nuri Hanım'ı dansa davet etmişler ve dansın yalnız gençlere ait bir şey olmadığını, genç ihtiyar herkesin bu çağdaş ve medeni ihtiyaçtan istifade edeceklerini söylemişlerdir.

9/10 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Sarayburnu'nda Halka Nutuk

(*ATABE,* c.22, s.157-158; *Vakit,* 10 Ağustos 1928, No: 3804, s.1 ve 11 Ağustos 1928, No: 3805, s.5; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Ağustos 1928, No: 2546, s.1, 3; *Cumhuriyet,* 11 Ağustos 1928, No: 1529, s.1, 4-5; *Milliyet,* 11 Ağustos 1929, No: 896, s.1-2; *Akşam,* 11 Ağustos 1928, No: 3530, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.251-253)

Yeni Harfler Bizi İnönü, Sakarya, Dumlupınar Harpleri Kadar İlgilendirmeli, Ümitlendirmeli, Meşgul Etmeli

Yeni harfler bizi çok meşgul etmelidir. İnönü'ler, Sakarya, Dumlupınar arifelerinde ne kadar dikkatli, ne kadar uyanık, aynı zamanda ne kadar ümitli olduğumuzu düşününüz. Yeni harfler meselesinde o kadar dikkatli, alakadar ve ümitli olmalıyız. Bu memleketin cidden bayındır, bu milletin cidden mesut olmasını kalben arzu edenler, bunca başarılarına rağmen hâlâ bu milletin lisanını ve yazısını ilkel kavimlerin işaretleri gibi görerek ona hiçbir kıymet vermek lüzumunu hissetmeyenleri hakikate döndürmeli, yeni harflere ve bu harflerle meydana gelecek vaziyete bütün heyecanları, ümitleri ve ciddiyetleriyle ehemmiyet vermeli ve meşgul olmalıdırlar.

Eğer bugün kafamızı demir çerçeve içinde bulunduran bu kıskacı parçalamazsak, bütün ihtilal ve inkılap başarılarının mesut neticelerine rağmen parçalanırız. Kazandıklarımızla teselli bulmayı ve bilhassa mağrur olmayı asla düşünmemeliyiz. Bundan sonra yapacaklarımızdan teselli vesilesi aramalıyız.

12 Ağustos 1928

Yeni Harfler Hakkında Demeç

(*ATABE,* c.22, s.159; *Milliyet,* 12 Ağustos 1928, No: 897, s.1; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması),* s.278)

İnkılapların Önüne Set Çekmek İsteyeceklerin Akıbeti
Türk'ün Kuvvetli Ayakları Altında Ezilmektir

Reisicumhur Hazretleri evvelki gece Ertuğrul yatından İstanbul telsizinin 26 Ağustos zafer günü münasebetiyle vuku bulan bir tebliğini dinlemişlerdir. Gazi Hazretleri bundan çok memnun olmuşlar ve seryaverlerine memnuniyetlerinin hemen telsiz vasıtasıyla telefon santralına bildirilerek yayımlanmasını emir buyurmuşlardır.

Tam saat on bir buçukta İstanbul telsizi Ertuğrul yatından şu telsizi almıştır:

"26 Ağustos günlerini tasvir eden hitabeyi Büyük Gazi ve İsmet Paşa Hazretleri Ertuğrul yatından dinlediler. Pek çok mütehassis oldular. Teşekkür ediyorlar. 'Milleti, iftihar vesilesi olan hadiseleri kendisine hatırlatarak uyanık tutmaya hizmet eden fen ve insanlık vasıtaları yüksek takdir ve yüceltmeye layıktır' *buyuruyorlar."*

Müteakiben Ertuğrul yatından kısa bir musiki programı yapılması istenilmiş ve telsiz telefon orkestrası derhal faaliyete geçerek birkaç konser vermiştir.

Tam saat on ikide Reisicumhur Hazretleri yine telsiz vasıtasıyla bütün millete aşağıdaki hitabelerinin yayımlanmasını emretmişlerdir:

"Gazi İsmet Paşa'ya dedi ki:

'26 Ağustos'tan sende kalan intiba nedir?'

İsmet Paşa'nın sade ve kısa cevabı şu oldu:

'Karanlık sarp dağlardan zafer ve şeref güneşinin nasıl ve ne vasıtalarla doğduğunu daima hatırlarım. Bu kuvvetli hatırama çok güvenerek beyan edebilirim ki bugün yeni Türk harfleriyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş saadet neticeleri getireceğini muhakkak görüyorum.'"

Reisicumhur Hazretleri bunun ardından tekrar orkestranın bir konser vermesini emir buyurmuşlardır. Telsiz yeniden birkaç konser vermiştir. Ondan sonra tam saat iki buçukta Ertuğrul yatından şu hitabelerin hemen aynen yayımlanması emredilmiştir:

"Dahiliye Vekili Beyefendi bağlı yerlerden birinden aldığı bir telgrafnameyi bu gece birlikte bulunan Reisicumhur Hazretleri ile Başvekil Paşa'ya uzattı. Başvekil Paşa baktı ve attı. Hiçbir şey söylemedi. Merak eden Reisicumhur Hazretleri:

'Bu nedir? Ben de göreyim' *dediler ve gördüler.*

'Böyle bir şeyi asla düşünmek lüzumunu duymamıştım ve hâlâ da bilmiyorum. Bu yanlış ve sakat zihniyet sahipleri hakkında denilecek şey şudur: Bu

ahmaklar niçin hâlâ milletin sözüne, milletin kalbine, milletin arzusuna kulaklarını vermeyi kendilerine lüzumsuz görüyorlar? Arzu, talep, irade bizim, kimsenin değil, milletindir. Biz onun bu işaret olunan maddi ve manevi ihtiyaçlarını yerine getirmeye memur adamlarız. Kendi kendimize mutlak yetki iddiasıyla ortaya çıkmak hakkımız mıdır? Herhangi bir millete karşı, bilhassa büyük Türk milletine herhangi bir memurun veya reisicumhurun onu, mazinin ahmak ve alçak devirlerinde olduğu gibi, hiçe sayarak kendisinin ahmakları aldatabilecek aklına boyun eğeceğini zannetmeye artık izin tasavvur olunur mu?

Bunun çok ayıp ve gülünç olduğuna şüphe kalmamıştır. Efendim, hiç kimse merak etmesin. Türk milleti yaptığını şuurla ve bunca bin senelerin hayatında açtığı devasız yaraları acilen tedavi etmek ıstırabıyla hakikat denilen cevheri bulmuş olduğuna kani olarak uzun adımlarla kurtuluş aramaya karar vermiştir. Bunun önüne set çekmek isteyeceklerin akıbeti, Türk'ün kuvvetli ayakları altında ezilmektir.

Eğer bu millet yalnız bu hususta herhangi bir müşkülata tesadüf ederse, ben ve arkadaşlarım tereddüt etmeden bu kuvvetli ayakların, pençelerin önünde naçiz bir millet fedaisi oluruz, o kadar.'

Başvekil Paşa'nın attığı ve Gazi Hazretleri'nin merak ettikleri telgraf aynen şuydu:

'Arap harflerini terk ediyorsunuz. Türk'ün karakterini tayin ve tespit etmeye ve yüceltmeye en müsait olan Türk harflerini kabul ediyorsunuz. Bu çok güzeldir. Ama camilerde duvarları süsleyen aşerei mübeşşerenin[88] *isimlerini nasıl yazacaksınız? Arapça mı, Türkçe mi?'*

Reisicumhur Hazretleri buna cevap vermedi. Fakat Dahiliye Vekili şunu söyledi:

'Türkiye'de dil ve yazı Türkçedir. Arapça olsun iddiasında Araplar dahi bulunamaz.'

88 Aşerei mübeşşere: Cennetlik oldukları, sağlıklarında kendilerine Hz. Muhammed tarafından müjdelenen on zat. (Y.N.)

Artık sabah olmuş bulunuyordu. Reisicumhur Hazretleri telsiz telefon tesisatının faaliyetlerini tatil edebileceklerini emretmişler ve bunun üzerine memurlar vazifelerinden ayrılmışlardır."

26/27 Ağustos 1928

26 Ağustos Zaferi ve Yeni Türk Harfleri Hakkında
Ertuğrul Yatından Tebliğ

(*ATABE,* c.22, s.186-187; *Cumhuriyet,* 28 Ağustos 1928, No: 1546, s.1-2; *Hâkimiyeti Milliye,* 28 Ağustos 1928, No: 2563, s.1; *Milliyet,* 28 Ağustos 1928, No: 913, s.1, 4; *Vakit,* 28 Ağustos 1928, No: 8322, s.1, 3; *İkdam,* 28 Ağustos 1928, No: 11260, s.1, 4; *Akşam,* 28 Ağustos 1928, No: 3547, s.1; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, s.298-299, 497-499)

Halkın Yeni Yazıyı Öğrenmek ve Öğretmek İçin Göstermiş Olduğu Arzu, Şevk ve Gayret

Büyük milletimizin bir kat daha gelişmesini ve yükselmesini temin edecek olan yazı inkılabının fiilen başlaması buradaki ikametim zamanına tesadüf etti. Bu benim için kıymetli bir hatıradır.

Yeni yazımızı öğrenmek ve öğretmek için muhterem halkın, resmi ve hususi muhtelif makamlar, müesseseler ve cemiyetlerin göstermiş oldukları arzu, şevk ve gayrete yakından şahit oldum. Bu teşekküre değer faaliyetin mesut semerelerini daha şimdiden iftiharla görüyorum. Bu hususta İstanbul matbuatının ve fikir âleminin de kıymetli yardımını şükranla yâd ederim. Bu pek yerinde ve şuurlu mesainin yakın zamanda tam bir başarıyla neticelendiğini göreceğimize şüphe yoktur.

14 Eylül 1928

Yazı İnkılabı Hakkında Şehremini Muhiddin Bey'e Beyanat

(*ATABE,* c.22, s.221; Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, A: V-4, D: 81, F: 12, 12-1, 12-2, 12-3; *Milliyet,* 15 Eylül 1928, No: 931, s.2; *Cumhuriyet,* 15 Eylül 1928, No: 1564, s.2; *Vakit,* 15 Eylül 1928, No: 3840, s.1; *İkdam,* 15 Eylül 1928, No: 11278, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 16 Eylül 1928, No: 2582, s.1)

Yenilikçi Genç Türkiye Cumhuriyeti Fransız İnkılabı'nın Hak ve Adalet Prensiplerinde Metin Bir Dayanak Bulmuştur

Yenilik mesaisinde ve halkçı ve demokratik müesseselere yönelik gelişmelerinde genç Türkiye Cumhuriyeti, Fransız demokrasisinin doğurmuş olup, o zamandan beri her milletin geliştirdiği ve kendi teşkilatına intibak ettirdiği inkılapçı büyük hak ve adalet prensiplerinde metin bir dayanak bulmuştur.

Doğu Avrupa'da hasıl olan uyanışa büyük seleflerinizin ve bilhassa 89'daki ecdadı tarafından en geniş manasıyla kurtuluş idealini büyük inkılaplarının düzenleyici prensibi kabul etmiş olan Fransızların lakayt kalamayacakları şüphesizdir.

Yeni esaslar ve yeni anlayışlar dairesinde bütün cihanla en yeni münasebetleri tesis etmiş olan Türkiye Cumhuriyeti barış yolunda sarf olunan büyük gayretlerin gelişmesini derin bir alakayla takip etmekte ve insanlığın en büyük ideali olan barışın lazım ve esaslı unsurlarını iyi niyetle imzalanan ve bilhassa doğrulukla tatbik edilen karşılıklı taahhütlere riayetin teşkil ettiği kanaatinde bulunmaktadır. Bu ideal bizim de en ateşli idealimizdir.

27 Eylül 1928

İtimatnamesini Sunan
Fransa Büyükelçisi Kont de Chambrun'un Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.22, s.254-255; *Hâkimiyeti Milliye,* 28 Eylül 1928, No: 2594, s.1; *Vakit,* 28 Eylül 1928, No: 3853, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V,* s.50-51)

Silahlarını Yüce ve İnsani Dayanaklar Üzerinde Kullanabilecek Fazilet ve İktidarda Bulunanlara İnsan Olanlar Taarruz Edemez

Türk milleti de İsviçreliler gibi bağımsızlık ve hâkimiyetini temin için giriştiği çetin ve sürekli mücadeleleri müteakip toplumsal hayatının demokratik esaslar dahilinde tanzimini gaye edinmiştir.

Türkiye bugün yüksek bir medeniyete sahip ve barışsever İsviçre'ninkilere benzer müesseselere ve kanunlara sahip olduğundan, bilhassa Medeni Kanununu aldığı güzel vatanınızla pek dostane münasebetlerde bulunduğundan çok bahtiyardır.

İsviçre tarihte büyük istila, hücum ve taarruz dalgaları içinde kaldı. Bütün bu taarruzlardan kendini namusuna, haysiyetine, cesaretine ve silahına dayanarak müdafaa etti. Bu yüksek faziletini cihana tanıttıktan sonra, saldırgan bir millet olmadığını ve fakat kendine vuku bulacak taarruza bütün mevcudiyetiyle ve kahramanlığıyla karşı koymaya muktedir olduğunu ispat ve ifade etti. Bu ifadesini bütün medeni toplumlara numune olabilecek bir şekilde tespit etti.

İsviçreliler silah sahibi ve silahşor insanlardır. Fakat silahlarını asla taarruz ve tecavüz için muhafaza etmezler ve kullanmazlar. Silahlarını yalnız bir maksatla muhafaza ederek kullanırlar. O maksat şudur: Kendilerine, mevcudiyetlerine, şereflerine vukuu muhtemel herhangi bir tecavüz!..

İsviçrelilerin böyle bir ihtimalde bütün insanlık dünyasına ibret misali olacak başarıları muhakkaktır. Çünkü İsviçrelilerin silahlarının dayanağı insanlık, medeniyet ve barış düsturlarıdır. Silahlarını bu kadar yüce ve insani dayanaklar üzerinde kullanabilecek fazilet ve iktidarda bulunan insanlara insan olanlar taarruz edemez. Ben ve mensubiyetiyle iftihar ettiğim Türk milleti böyle bir milleti gözünün önünde tutmakla iftihar etmektedir.

Türk inkılabı ve Türk milleti ve şahsım hakkında söylediğiniz güzel sözlerden dolayı samimi teşekkürlerimi beyan ederim.

11 Kasım 1928

İtimatnamesini Sunan
İsviçre Ortaelçisi Henri Martin'in Nutkuna Cevap

(*ATABE*, c.22, s.289-290; D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - İsviçre. K. 1/29'dan Fransızca çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.3, s.106-108; *Hâkimiyeti Milliye*, 12 Kasrm 1928, No: 2638, s.1; *Milliyet*, 13 Kasrm 1928, No: 989, s.2)

Sovyet Milletleri ile Türk Milleti Arasında Kurulan ve Sarsılmaz Bir Tarzda Devamı Mukadder Olan Dostane İlişkiler

Teşrinievvel [Ekim] İhtilali'nin 11. yıldönümü münasebetiyle en hararetli tebriklerimle beraber İttihat[89] milletlerinin refah ve saadeti hakkındaki samimi temennilerimi takdimle şeref duyarım.

89 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği. (Y.N.)

Mevcudiyetlerinin en müşkül anlarında İttihat milletleriyle Türk milleti arasında kurulan ve sarsılmaz bir tarzda devamı mukadder olan dostane münasebetlerin mazide olduğu gibi gelecekte de iki memleket ve genel barış için en mesut neticeler vereceğine kaniim.

15 Kasım 1928

Rus İhtilali'nin 11. Yıldönümünü Tebrik Dolayısıyla Kalinin'e

(*ATABE,* c.22, s.292; *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Kasım 1928, No: 2641, s.1; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.542)

Milletinin Menfaati İçin Sağlığını, Ömrünü Vakf ve Hasreden Milleti İçin Çalışan ve Yaşayan Kuvvetini Milletine Olan Sevgisinden Alan Adam

İstanbul, 10 (AA) - Paris Büyükelçisi Ali Fethi Beyefendi Büyükdere'de ikamet ettiği yalıda dün akşam Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri şerefine bir ziyafet vermiştir. Rıhtım üzerinde büyük misafirin teşrifini bekleyen halk Gazi Hazretleri'ni fevkalade alkışlarla karşılamış ve yalının önünde saatlerce şen ve hasretle beklemiştir.

Yemek esnasında mızıka Cumhuriyet Marşı'nı çalınca halk Gazi Hazretleri'ni pek çok alkışladı. Bu samimi tezahürata teşekkür etmek üzere balkona çıkan Reisicumhur Hazretleri Büyükderelilerle sohbet etmiş, gayet kıymetli sözleri arasında şunları söylemiştir:

"Benim için zahmet ediyorsunuz. Bundan mahcup oluyorum. Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir. Ankara'dan buraya gelmeden evvel işittim ki hakkımda 'Hastadır, eli ayağı tutmuyor, ölüme mahkûmdur' demişler."

Ahali "Düşmanlarımız kahrolsun" diye bağırdı. Gazi Hazretleri devamla:

"İşte karşınızdayım, sıhhatteyim, elim ayağım tutuyor. Kendi gözlerinizle görüyorsunuz ki sapasağlamım; kuvvetim yerindedir. Sizlere eskiden beri olan muhabbetim yerindedir. *(Var olun sesleri, alkışlar.)* Siz bu akşam benim karşımda milletin bir kitlesi, bir timsalisiniz. Size hitap ederken bütün millete sesimi işittireceğime kaniim. İşitiniz ve işittiriniz. Sizin menfaatiniz için sıhhatini, ömrünü vakf ve hasreden adam sıhhattedir ve sizin için çalışacaktır. O sizin için

yaşıyor. *(Çok yaşa sesleri, sürekli alkışlar.)* Benim kuvvetim, benim size olan muhabbetim ve sizin bana olan muhabbetinizdir. Bu millet, bu memleket yeni rejimi üzerinde dünyanın en makbul bir mevcudiyeti olacaktır. Ben bunu kendi gözlerimle görmeden ölmeyeceğim. *(Çok yaşayın, var olun sesleri.)*

Gazi Hazretleri coşkun halka istirahat etmelerini bildirerek dakikalarca süren alkışlar arasında beyanatına nihayet verdiler.

10 Ağustos 1929

Büyükderelilerle Sohbet

(*ATABE,* c.22, s.336-337; *Cumhuriyet,* 11 Ağustos 1929, No: 1888, s.1; *Vakit,* 11 Ağustos 1929, No: 4161. s.1; *Milliyet,* 11 Ağustos 1929, No: 1255, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 12 Ağustos 1929, No: 2904, s.1; *Ayın Tarihi*, Ağustos 1929, c.20, No: 65, s.4793; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.254)

Korku Üzerine İktidar İnşa Edilemez

Her yerde gölgesi var ve bir kâğıt para ışığa tutulduğunda Gazi filigran[90] *olarak görünür. [...] İnsanların ondan korktuğunu söylediğimde şaşırmış göründü:*

"Dışarıdaki kapıcıya bir sorun bakalım. O bile benden korkmaz. Korku üzerine bir iktidar inşa edilemez. Topla tüfekle kurulan bir iktidar bile daima geçici olacaktır. Bir ihtilal sırasında ona ihtiyaç duyulabilir, bir süre diktatörlük de gerekir. Büyük işler asla komisyonlar tarafından gerçekleştirilmemiştir. Bugün burada tamamen sulh içinde bir memleket görüyorsunuz. Sahip olduğumuzdan tek bir metrekare bile fazla toprağa ihtiyacımız yoktur, memleketimiz çok büyüktür; vatandaşlarımız için hiç de küçük değildir. Bütün memleketlerle barış ve dostluk anlaşmamız var ve ordu sadece yeni hücumlardan korumak için bulunuyor."

30 Kasım 1929

Vossische Zeitung Muhabiri Emil Ludwig ile Görüşme

(*ATABE*, c.23, s.271; *Vossische Zeitung,* 9, 11 Mart 1930, No: 59, 60; *Ayın Tarihi*, Nisan 1930, c.22, sayı 73, s.6049-6055; *Cumhuriyet*, 14 Mart 1930, No: 2102, s.1, 4; *Vakit,* 1 Nisan 1930, No: 4393, s.1, 4; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.83-88)

90 Kâğıt paranın dokusunda bulunan ve ancak aydınlığa tutulunca görülen resim. (Y.N.)

Bir İş Ahlaki Bir Kıymeti Olması İçin Ulvi Bir Kaynak Olan Cemiyetten, Milletten Çıkmalıdır

İş, teorilerin hâkimi, amiridir. Ahlak kaidelerinin nasıl yapılması lazım geleceği, ahlaklılık olduğu anlaşılan işler görüldükten, tecrübe edildikten sonra anlaşılır.

Bir iş, her neye ait olursa olsun, insanın kuvvet kullanmasını, yorulmasını icap ettirir. İnsanlar, mecbur olmadıkça kendilerini yormak istemezler. Halbuki bazı işler vardır ki kendiliğinden insana onu yapmak için deruni bir arzu, bir eğilim ilham eder; o iş arzuya değer olur. İşte ahlaki işler, aynı zamanda hem mecburi ve hem de arzuya değer olan işlerdir.

Bir işin ahlaki bir kıymeti olması, ayrı ayrı insanlardan daha ulvi bir kaynaktan çıkmasıdır. O kaynak cemiyettir, millettir! [...]

Ahlakın milli, toplumsal olduğunu söylemek, o, ortak vicdanın bir ifadesidir demek, aynı zamanda ahlakın mukaddes sıfatını da tanımaktır. Ahlak mukaddestir; çünkü, aynı kıymette eşi yoktur ve başka hiçbir nevi kıymetle ölçülemez.

Ahlak mukaddestir; çünkü en büyük ahlaki gerçeklik sahibi bir faille münasebeti vardır. O fail yalnız ve ancak cemiyettir. Ondan başka bir fail yoktur. Uluhiyet[91] de, değiştirilmiş, timsali bir şekilde düşünülmüş cemiyette bulunur. Çünkü vicdanlarımız üzerinde tesirli olan ruhi hayat, cemiyetin fertleri arasındaki işlerden ve yansımalarından teşekkül eder. Hakikaten cemiyet yoğun bir fikri ve ahlaki faaliyet mihrakıdır.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.19-20, 79-80, 82-83; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları,* s.351-547)

Türk Milleti, İnsanlık Âleminin Samimi Bir Ailesidir

Türk milleti, milli hissi dini hisle değil, fakat insani hisle yan yana düşünmekten zevk alır. Vicdanında milli hissin yanında insani hissin şerefli yerini daima muhafaza etmekle iftihar eder. Çünkü Türk milleti bilir ki bugün medeniyet yolunda bağımsız ve fakat kendilerine paralel yürüdüğü bütün medeni milletlerle karşılıklı insani ve medeni münasebet, elbette gelişmemizde devam

91 Allahlık vasfı. (Y.N.)

için lazımdır ve yine malumdur ki Türk milleti, her medeni millet gibi, mazinin bütün devirlerinde keşifleriyle, icatlarıyla medeniyet âlemine hizmet etmiş insanların, milletlerin kıymetini takdir ve hatıralarını hürmetle muhafaza eder. Türk milleti insanlık âleminin samimi bir ailesidir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.21, 89-90; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Türklerin İnkılap Senelerindeki Birlik Kuvvetinde Muharebe Halinde Bulunmanın Tesiri Mühimdir

Türklerin her şeye rağmen bütün devirlerde milli dayanışma ve bağlarının korunmuş kalması, hemen devamlı muharebe halinde bulunmasındandır. Son inkılap senelerindeki birlik kuvvetinde muharebe halinde bulunmanın tesiri mühimdir. Bu malumata göre, muharebe, kavimlerin birleşmesinde en kuvvetli bir etkendir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.23, 94; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Hürriyet Türkün Hayatıdır Cumhuriyet'in Kurucuları ve Sahipleri Bizzat Kendileridir

Türk, despotluk ve esaret zincirlerini parçalayabilmek için dahili ve harici düşmanlar karşısında hayatını ortaya attı; çok kanlı ve tehlikeli mücadelelere girdi; sayısız fedakârlıklara katlandı; başarılı oldu; ancak ondan sonra hürriyetine sahip oldu. Bu sebeple hürriyet Türkün hayatıdır.

Artık Türkiye'de "her Türk hür doğar, hür yaşar".[92]

Türkün bugünkü milli ve siyasi terbiyesi ve yüksek kıymeti onun gayesini ve vaziyetini tespit etmiştir.

92 Teşkilatı Esasiye, Madde: 68. Jean-Jacques Rousseau'nun ve Fransız Devrimi'nin "İnsanlar hür doğar, hür yaşar" şeklindeki hürriyet anlayışına gönderme. (Y.N.)

Türkler, demokrat, hür ve mesul vatandaşlardır. Türk Cumhuriyeti'nin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir. Türk, ferdi hürriyetinden ve menfaatlerinden Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda tayin olunduğu kadarını Cumhuriyet'e bırakmıştır. Cumhuriyet, ferdin ona bıraktığı bu kısım hürriyeti, ferdin ve Türk milletinin dahilde hürriyetini ve harice karşı bağımsızlığını temin için kullanır.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.47, 184-185; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Türk Milleti İrtica Kaynağı Olan Müesseselere ve Onların Mensuplarına Tahammül Edemezdi ve Etmedi

Medeniyetin geri olduğu cehalet devirlerinde fikir ve vicdan hürriyeti tahakküm ve baskı altındaydı. İnsanlık bundan çok zarar görmüştür. Bilhassa din muhafızlığı kisvesine bürünenlerin hakikati düşünebilenler, söyleyebilenler hakkında reva gördükleri zulüm ve işkenceler insanlık tarihinde daima kirli facialar olarak kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde, her reşit dinini seçmekte hür olduğu gibi, belirli bir dinin merasimi de serbesttir; yani ayin hürriyeti dokunulmazdır. Tabiatıyla ayinler, asayiş ve genel adaba aykırı olamaz; siyasi gösteri şeklinde de yapılamaz. Mazide çok görülmüş olan bu gibi hallere artık Türkiye Cumhuriyeti asla tahammül edemez.

Bir de Türkiye Cumhuriyeti dahilinde bütün tekkeler ve zaviyeler ve türbeler kanunla kapatılmışlardır. Tarikatlar lağvolunmuştur. Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük, türbedarlık vs. yasaktır. Çünkü bunlar irtica kaynağı ve cehalet damgalarıdır. Türk milleti böyle müesseselere ve onların mensuplarına tahammül edemezdi ve etmedi.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.49, 191-192; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Bütün Halkın Fiile Geçtiği Gün Onları Durduracak Kuvvet Yoktur

Aşağı insanların parayla yaptırdıkları matbuat mücadeleleri vardır. En adi yalanları yaymakta matbuatın kullanıldığı vakidir. Matbuat ve fikir hürriyetinin maruz kaldığı başka tehlikeler de vardır. Matbuatın ve hatta fikir cemiyetlerinin milli hükümetin tesirinden kurtularak siyasi veya iktisadi gizli maksatlara alet olmasından korkulur. Matbuatın parayla satın alınabilmesi, milletlerarası yüksek para âleminin matbuat üzerinde gizli tesiri veyahut sadece yabancı devletlerin gizli ödeneklerinin tesiri, işte bunların kamuoyunu aldatıp yanıltmasından haklı olarak korkulur.

Fakat hürriyetten çıkacak bu fenalıklar asla çaresiz değildir. Evvela, matbuat serbestisine meşru bir sınır çizilir. İkinci olarak, gazeteler özel bir teşkilat yaparak, bununla kendi üzerlerinde ahlaki bir tesir icra ederler. İlk zamanlarda bir işten başka bir şey olmayan gazetecilik toplumsal bir müessese haline gelebilir. Bundan başka, halkın fikri ve siyasi terbiyesi de bir teminattır. Halk, birçok gazeteleri okumaya ve onları birbirleriyle kontrol etmeye ve gazeteci yalanlarına inanmamaya alışırlar. Bütün bunların üzerinde, her şeyin açık olması sayesinde iyi niyetin gelişeceğini ve hayati meseleler üzerinde iyi niyet sahibi insanların daima çoğunluk teşkil edeceklerini kabul etmek uygun olur. Çünkü "her zaman dünyanın yarısını ve bir zaman dünyanın hepsini aldatmak mümkündür. Fakat, bütün dünyayı her zaman aldatmak mümkün değildir". Tecrübe göstermiştir ki her şeyi söylemekten insanları men etmek asla mümkün değildir. Fakat, milli terbiye ve büyük manevi kuvvetlere karşı hükümetin münasip hareket tarzı sayesinde isyankâr fikirlerin yayılmasına müsaade etmeyecek toplumsal bir muhit yaratmak mümkündür. Fakat her halde her şeyin söylenmesine müsaade etmek ve bunun karşısında söyleyenlerin fiile geçmesini bekleyerek tedbir almakla yetinmek manasızdır. Bütün halkın fiile geçtiği gün onları durduracak kuvvet yoktur.

Tıbbi bir sağlık koruması olduğu gibi, toplumsal bir sağlık koruması da vardır. Her ikisi aynı prensibe dayanır. Maddi mikropları yok etmek mümkün olmadığı gibi, manevi mikropları da yok etmek mümkün değildir.

Fakat, şahsın vücudunda cismani bir sağlık yaratmak mümkün olduğu gibi, toplumsal bünyede de manevi bir sağlık yaratmak, bu suretle bir mukavemet zemini hazırlamak mümkündür.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.53-54, 208-212; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Hakiki Hürriyetçiler, İyi Niyetle Dahi Olsa
Taassup Hatalarına Karşı Dikkatli Olmaktan Vazgeçemezler

Tasssupsuzluk o kimsede vardır ki vatandaşının veya herhangi bir insanın vicdani inanışlarına karşı hiçbir kin duymaz; bilakis hürmet eder. Hiç olmazsa başkalarının kendininkine uymayan inanışlarını bilmemezlikten, duymamazlıktan gelir.

Taassupsuzluk budur. Fakat hakikati söylemek lazım gelirse diyebiliriz ki hürriyeti hürriyet için sevenler, taassupsuzluk kelimesinin ne demek olduğunu anlayanlar bütün dünyada pek azdır. Her yerde genel olarak geçerli olan taassuptur. Her yerde görülebilen barış manzarasının temeli taassup ile hür fikrin birbirine karşı kin ve nefreti üstündedir; temelin devrilmemesi, kin ve nefret zeminindeki dengeyi tutan fazla kuvvet sayesindedir.

Bu söylediklerimizden şu netice çıkar ki aramızda hürriyet engellerinin ortadan kalktığına, bizim gibi düşünen ve hissedenlerle birlikte yaşadığımıza hüküm vermek müşküldür. O halde, görülen taassupsuzluk değil, zaafın dermansız bıraktığı taassuptur.

Şüphesiz, fikirlerin, inançların başka başka olmasından şikâyet etmemek lazımdır. Çünkü, bütün fikirler ve inançlar bir noktada birleştiği takdirde, bu, hareketsizlik alametidir, ölüm işaretidir. Böyle bir hal elbette arzu edilmez. Bunun içindir ki hakiki hürriyetçiler taassupsuzluğun genel bir haslet olmasını temenni ederler. Fakat, hatta iyi niyetle dahi olsa, taassup hatalarına karşı dikkatli olmaktan vazgeçemiyorlar. Çünkü iyi niyetler hiçbir zaman, hiçbir şeyi tamir edememişlerdir. İnsanların, ruhun selameti için yakıldıklarını biliyoruz. Her halde bunu yapan engizisyon papazları iyi niyetlerinden ve iyi iş yaptıklarından bahsederlerdi; belki de cidden bu sözlerinde samimiydiler. Fakat, bir ahmaklığı yahut bir hıyaneti iyi bir iş kalıbına uydurmak güç değildir; en nihayet bu, bir isim değiştirmek meselesidir.

İşte bu sebepledir ki aldırmamazlığı kayıtsızlık derecesine kadar götürmemek mühimdir.

Gerçi hür olmak herkesin hakkıdır ve bunun için hakiki hürriyetçiler hürriyetçi olmayanlara karşı da geniş davranılmasını isterler. Fakat, bunların hiçbir zaman elleri, ayakları bağlı olduğu halde kurbanlık koyun vaziyetine razı olacakları asla kabul olunmamalıdır.

Unutmamalıdır ki bazı insanlar geleceği mazinin arasından görmekte ısrarlıdırlar. Bunlar alakamızı kestiğimiz ananelere karşı ne olursa olsun sadakatin iadesini isterler. Bu gibi insanlar kendi inandığı gibi inanmayan kimseleri istedikleri gibi ezemezlerse kendilerini cenderede hissederler.

Her halde taassupsuzluğun arzu edildiği gibi yaygınlaşması, huy haline gelmesi, fikri terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.59-61, 230-235; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Her İnsan Sahip Olduklarının ve Kendi Şahsi Varlığının En Büyük Kısmını Atalara ve Bir Zamanda Yaşadığı İnsanlara Borçludur

"İlim, cemiyetlerin büyüklüğünün sırrını insanlara açmıştır; bu sır, insanların birbirine olan bağlarıdır."

Bütün insanlar, bir toplumsal vücudun azalarıdır ve bu sebeple birbirine bağlıdır. Bir de, insanlar ölülerin kültürel vârisleri olduklarından, aralarındaki bağlar, her zaman ve her mekânı kapsar.

Bu bağlar tabiidir, toplumsaldır ve iktisadidir.

Tabii bağın bize öğrettiği şudur: Bilhassa işbölümü ve kültürel vârislik yüzünden, herkes sahip olduğu şeyin ve hatta kendi şahsi varlığının en büyük kısmını atalara ve bir zamanda yaşadığı insanlara borçludur.

Eğer böyleyse, yani eğer her yerde insanın insana karşı bir borcu varsa, bütün borçlar gibi bunun da ödenmesi lazımdır.

Bu borçlar kimin tarafından ödenmelidir?

- İnsanlar arasındaki tabii ve toplumsal bağdan istifade ederek servet kazananlar tarafından! Çünkü eğer gelmiş geçmiş, ismi bilinmeyen binlerce bağlı insanlar olmasaydı, zaten bu servet olmazdı.

Kime ödenmeli?

- Tabii ve toplumsal bağdan zarar görenlere! Gerçi bu alacaklıların şahsen bilinmelerine imkân yoktur. Fakat bunların temsilcileri vardır; devlet veyahut birçok toplumsal yardım müesseseleri.

Nasıl ödenmeli?

- Bir defa, devlete vergi, bilhassa artar vergi olarak ve sonra bağ ve yardım müesseselerine kendiliğinden verilebilir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.62-63, 242-245; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Dünya Birliğe Doğru Yürümektedir
İnsanlar Arasında Sınıf, Derece, Ahlak
Elbise, Dil, Ölçü Farkı Gittikçe Azalmaktadır

Bu söylediklerimizden, insanların mazinin ve günün nimetlerinden, hepsinin birbirine bağlı ve birbirine yardımcı olmalarından aynı derecede istifade edememiş ve edememekte oldukları anlaşılıyor. Bu eşitsizliği gidermek için bir kısım insanlardan diğer bir kısım insanlar için adeta tazminat isteniyor. Bu farklı istifadenin başlıca sebebi, şüphesiz ki insanların muhtelif vasıflar ve kabiliyetler yüzünden birbirlerine benzememeleridir.

Bu noktada şöyle bir teori söylenmektedir: Gelişmenin gayesi insanları birbirine benzetmektir; dünya birliğe doğru yürümektedir; insanlar arasında sınıf, derece, ahlak, elbise, dil, ölçü farkı gittikçe azalmaktadır. Tarih, yaşamak kavgasının ırk, din, kültür, terbiye yabancıları arasında olduğunu gösterir. Birliğe doğru yürüyüş barışa doğru da yürüyüş demektir.

Bağlılık hakkında bir fikir edinmeye en müsait olan düşünüş ve görüş bu son fikir olabilir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.63, 245-246; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Toplumsal Güvencelere
Devlet Sosyalistliğine Yaklaşarak Varılabilir

Birer fikir olarak aldığımız bağlılık teorileri icaplarını tatbikatta "toplumsal güvenceler" adı altında toplamak mümkündür.

Bu toplumsal güvencelere devlet sosyalistliğine yaklaşarak varılabilir. Bu yol kanun yoludur.

1) İş kurumu.
2) Şehirlerin ve atölyelerin sağlık koruması.
3) Bulaşıcı hastalıklara karşı korunma.
4) Amelenin ihtiyarlığa ve kazalara karşı sigortası.
5) Hasta ve ihtiyar yoksullara mecburi yardım.
6) Çiftçi sandıkları.
7) Yardım cemiyetleri kurulması.
8) Ucuz evler yapılması.
9) Mektep çocukları için mekteplerde bakkallar.
10) Bütün bu gibi cemiyetlere devlet bütçesinden yardım.

Bu ve buna benzer hususları temin için kanunlar.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.64, 247-248; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

"Herkes Kendi İçin" Yerine "Herkes Herkes İçin" Düşüncesi
Toplumsaldır, Millidir, Geniş ve Yüksek Manasıyla İnsanidir

Bağlılığın saydığımız şekilde tatbikleri çoktur; fakat bu tatbikler fikri her yerde teveccüh görmüş değildir; çok eleştirilere de uğramaktadır. Bilhassa bağlılık teorisinin tatbiklerini ferdin mesuliyet duygusunu zayıflatan veyahut yok eden bir hareket görenler vardır. Diyorlar ki aczimizi, kusurumuzu, ayıplarımızı cemiyetin üstüne atmak, ferdi mesuliyeti kaldırmaktır. Halbuki ahlak kanununun temeli ferdi mesuliyettir.

Bu eleştiriler zorla ve hukuki bir şekilde toplumsal borç fikrini bir yana bıraktırmaya kâfi gelebilir. Bağlılığın ahlaka esas teşkil edeceği de sağlam bir iddia olmayabilir.

Fakat bağlılığın pratik olarak şunları öğrettiği de görülmektedir:

1) Başkasına olan bir iyilik bize de iyiliktir. Başkasına olan kötülük bize de kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçınmak lazımdır.

2) Yaptığımız işler etrafımızda sevinçler veya acılar halinde akisler uyandırır. Bu hal bize vicdan vazifeleri duyurur.

3) Bağlılık, bizi başkaları için müsamahakâr yapar. Çünkü başkalarının kusurlarında bizim de istemeyerek ekseriya beraber suçlu olduğumuzu gösterir.

Özetle bağlılık "herkes kendi için" yerine "herkes herkes için" düşüncesini koyar.

Bu düşünce toplumsaldır, millidir, geniş ve yüksek manasıyla insanidir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.64-65, 248-251; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

İnsan Yalnız Hürriyet Vasıtası Olarak Servete Sahip Olmalıdır Servete Esir Olmak İçin Değil

Çalışma, ferdi ve toplumsal bir mecburiyettir. [...]

İnsan maddi, fikri, toplumsal hayat vasıtalarından mahrum, zaruretler içinde kalırsa, hayatta ümitsizliğe düşer, gözlerini geleceğe çevirmeksizin yaşar. İnceleme ve araştırma için vakit bulamaz. Kendisinde fikir hayatı durur. Hayat onun için bir esaret olur. İradesinden dahi vazgeçmeye mecbur olabilir. Anlaşılıyor ki insanın servet edinmesi lazımdır. İnsanın servet edinebilmesi için çalışması mecburidir. Fakat insan yalnız hürriyet vasıtası olarak servete sahip olmalıdır; yoksa servete esir olmak için değil...

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.65-66, 252-253; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Her Şeyden Mukaddes Bir Hak Olan Çalışmak Kazanmanın Tek Yoludur

Şüphesiz, herkes aynı sıhhat, aynı mizaç ve kabiliyette değildir. Fakat, herkes aynı hayat kanununa tabidir: Çalışmadan hiçbir şey kazanılamaz. Herkes belirli bir şekil ve sınır dahilinde, bir taraftan kabiliyetinin, kuvvetinin, köken ve muhitinin tesiri altındadır, diğer taraftan da ihtiyaçlarının zebunudur.[93] İşte insan bu zıt şartlar içinde faydalı bir netice elde etmeye çalışmak mecburiyetindedir. Faydalı bir neticeden bahsediyoruz, evet, çünkü neticesiz uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak veyahut neticesiz, manasız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük kabahattir.

Tabiat bir şey vermez, her şeyi kazanmak lazımdır.

Kazanmanın yolları hangileridir?

Tip olarak en ilkel, çıplak ve her şeyden mahrum bir insanı alalım. Bu türlü bir insan için mirastan bahsedemeyiz. Zira, aldığımız misal, ailesiz, sabit meskensiz, ilkel bir insandır. Bu noktada, kazanmanın tabii kanunlarını arayacak olursak, yalnız tek bir esas görülür: Çalışmak... Bundan başka çare yoktur... İnsan, tabii olarak, şahsına sahiptir; bu hassa, insanı bütün dünyaya sahip kılabilir. Yani insan, zekâsı, sanatı, iradesi sayesinde bütün unsurlara boyun eğdirebilir. Bu, bize çalışmanın yüksek kıymetini, ahlaki vasfını ve her şeyden mukaddes olan bir hakkı, çalışmak hakkını gösterir.

Çalışma, insanların cismani kuvvetlerini geliştirir ve hayat için elzem olan şeyleri temin eder. Çalışmaksızın fikri gelişme ve ahlaki olgunlaşma da mümkün değildir.

"Tembellik bütün fenalıkların anasıdır."

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.66, 253-255; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Çalışmak, En Şiddetli, En Büyük Bir Zevktir

Çalışmak bir cezalandırma değildir.

Çalışmaktan, gayret sarfından, bir cezadan, bir sıkıntıdan, bir fenalıktan kaçar gibi kaçınmak çok fena ve tedbirsizce bir harekettir. Çalışmak, aslında

93 Zayıf, güçsüz, âciz, bağımlı, düşkün. (Y.N.)

zahmetli değildir. Yalnız, tutulan işin cinsiyle şahsın kabiliyetleri ve zevkleri arasında uygunluk olmalıdır.

Çalışmak, ilk sıkıntılarına ve ilk hevessizliklerine galebe çalındıktan sonra, en şiddetli bir zevktir. Çalışmayı ceza saymak, onun güzelliğini ve iyiliklerini tanımamak, tabiata karşı haksızlık olur.

İnsan, çalıştığı işin, eli altında veyahut kafasının içinde eserini büyümekte ve yükselmekte gördüğü zaman ne büyük zevk duyar. Çünkü, neticesiz uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak veyahut neticesiz, manasız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük kabahattir. Bu eser, ister çiftçinin hasadı, ister mimarın evi veyahut heykeltraşın heykeli, ister bir âlimin veya bir sanatkârın keşfi, kitabı olsun, zevk birdir. Bu zevk, bütün zahmetleri, saban arkasında dökülen terleri, sanatkârın, fikir adamının bazen pek elemli olan yorgunluklarını derhal unutturur.

Çalışmak genel kanundur; kazanç sahipleri, zenginler dahi bu kanundan hariç kalamazlar; mevcut servetini milli servetin ziyadeleşmesine yardım edecek surette kullanmalıdır. Bir zengin, bedeni çalışmadan serbest kalabilir; fakat bu takdirde faaliyetini fikir meşguliyetine yöneltmelidir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.66-67, 254-258; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları,* s.351-547)

Herkes Kendi Kabiliyetine Göre Bir İş Tutmalıdır

Her zoraki çalışma sert ve ağır gelir. İnsanın çalışmaktan hoşlanması ve zevklenmesi için mesleğini kabiliyetlerine uygun ve kuvvetiyle orantılı olarak seçmiş olması lazımdır. Dolayısıyla gençlikte en mühim mesele meslek seçimidir. Şahsi saadet ve aynı zamanda toplumsal menfaat buna tabidir. Herkes kabiliyetiyle orantılı mevkide bulunmalıdır. Ekseriya bir mesleğin görünürdeki faydalarına kapılan bir genç, o vazifenin müşkülatıyla orantılı bir surette kuvvetlerini temin edememişse, aşırı derecede ve faydasız mesaiye mecbur olur. Ya hiç başarılı olamaz veya aşağı bir derecede kalır ve kendinden de memnun olmaz. Bundan fazla olarak, başkasının daha iyi işgal edeceği bir mevkii tutmakla haksızlık etmiş olur. Gençler kıskançlıktan ve başkalarının elde ettikleri parlak neticeler hayalinden sakınmalıdırlar. İhtiyatkârlık ve toplumsal vazife kaygısı bunu icap ettirir.

Biri, subay üniformasının sırmaları hoşuna gittiği için asker olmak ister, bir diğeri de bir yazarın veya bir ressamın kazandığı servet ve şöhret gözlerini kamaştırdığından, zekâ ve tahsilini nazarı dikkate almadan yazar veya sanatkâr olmak isterse, bu gibi hareketlerin neticesi ekseriya hayal kırıklığıdır. Diğer bir bakımdan bu gibiler toplum için kaybolmuş kuvvetlerdir. Bunlar daha iyi idare olunsalardı, kendilerinin hayatı temin ve insanlığın saadeti artırılmış olurdu.

Her halde makul ve doğru olan şudur: Herkes kendi kabiliyetine göre bir iş tutmalıdır. Her işte insanın kıymeti belli olur. İşini iyi yapanın bulunduğu vaziyet ne olursa olsun, o, iyi bir adam olabilir.

İnsan kendine göre bir mesleğe girmeyip de diğerine girmekle hürriyetini sınırlar ve zannolunduğundan fazla geleceğini yanlış tespit eder. Zira, sapılan bir yol kolayca terk olunamaz. Her mesleğin icapları, âdetleri ve inançları vardır; bunlara insan zaruri olarak tabi olur.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.67-68, 259-261; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Başarı ve İşlerin İyi Gitmesi İçin Gereken Faziletler: Gayret, Doğruluk, Ketumiyet

Her meslek, bazı kabiliyetler ve özel vasıflar ister. Bu, şüphesizdir. Fakat bazı müşterek faziletler vardır ki bunlar aynı zamanda şahsın başarısı ve kendisine verilmiş işlerin iyi gitmesi için lazımdır. En aşağı dereceden en yukarıya kadar genel şartlar aynıdır:

Üstlere karşı ihtimam, doğruluk, hatırşinaslık; astlara karşı teveccüh ve kabul edilen işte gayret, doğruluk, ketumiyet. Bu gibi faziletler olmaksızın ne arkadaşlar arasında iyi münasebetler olur ve ne de iş başarılı olur. Meslek vazifesi yalnız şahsın başarı ve emniyetini değil, belki daha ziyade cemaatin refahını alakadar eder.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.68, 261; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Mühim Olan Başarı Değil, Gayrettir
İnsanın Elinde Olan ve Onu Memnun Eden Ancak Gayrettir

Vatan, bütün evlatlarının çalışmasıyla ve yardımıyla yaşar ve bundan başka cemiyetin mekanizmasında faydasız hiçbir parça yoktur. Devleti idare eden nazırla vatanın refahına elinin işiyle yardım eden sanatkâr arasında yalnız küçük bir fark vardır; o da şudur: Birinin vazifesi bir diğerininkinden daha mühimdir. Fakat her ikisi de iyi yapılmak şartıyla ahlaki kıymet aynıdır.

Dolayısıyla herkes kendisine isabet eden işten memnun olmalıdır. Mesleği ne olursa olsun, bir fayda doğuracak ve bir vazife görecektir. İnsan, vazifesini cesaret, cüret, sadakat ve namuskârlıkla yapınca, elinden geleni yapmış olur. Aynı zamanda bu vazifeyi diğerlerine karşı hasetsiz yapmalıdır.

Yolunda yalnız olmayacaksın; orada aynı hedefi takip eden başkalarıyla beraber yürüyeceksin. Bu hayat müsabakasında diğerleri kabiliyetleri itibariyle sizi geçebilirler. Bir başarı elinizden kaçabilir. Bundan dolayı onlara kızmayınız ve elinizden geleni yapmışsanız, kendi kendinize de kızmayınız. Asıl mühim olan başarı değil, gayrettir. İnsanın elinde olan ve onu memnun eden ancak gayrettir.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE,* c.23, s.68, 262; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Yeni Şartlara Uymayan ve Ananede Israr Eden
Yalnız Kalmaya, Zayıf Düşmeye
Harap Olmaya ve Ölüme Mahkûmdur

Bir tembellik veyahut ahlak gevşekliği, ekseriya insanı ecdadının yaşadıkları aynı işte ve aynı noktada durdurur. "Babam, büyükbabam böyle yaptılar. Ben niçin başka türlü yapayım?" derler. Nesilden nesile harici hayatın genel şartları değişir. Yeni şartlara uymayan ve ananede ısrar eden, yalnız kalmaya, zayıf düşmeye, harap olmaya ve ölüme mahkûmdur. Bugün iddia olunamaz ki bir gezinti seyahati için yavaş giden eski bir araba yolun güzelliklerinden istifadeye müsait iyi bir nakliye vasıtasıdır. Bir işte ekspres treniyle giden bir rakiple müsabaka söz konusu olunca arabayla gitmek geç kalmak için en emin bir vasıtadır. Her şey böyledir.

Her şeyde en iyi ve kuvvetiyle orantılı olanı aramalıdır. İnsan cüret edebilmeli ve tehlikeyi göze alabilmelidir. İnsan yeni bir teşebbüste özel bir zevk duyar; kuvvetini ve değerini anlar. O zaman kendi kendini daha iyi takdir eder ve başkalarına takdir ettirir. Yalnız kalınca kendi kudretsizliğinin acısını hisseder.

1930

Medenî Bilgiler Kitabı İçin El Yazısı Taslak

(*ATABE*, c.23, s.68-69, 262-263; el yazısı taslakları fotokopileriyle birlikte aktaran: Prof. Dr. A. Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s.351-547)

Milleti ve Toplumsal Zemini Hazırlamadan İnkılaplar Yapılamaz

Afgan Kralı Amanullah Han, Türkiye'yi ziyaretinden sonra, memleketinde burada gördüklerini derhal tatbik etmek istediği vakit isyanla karşılaşmıştı. Sonradan Atatürk'ün eski kralla görüştüğünde yanında bulunmuştum. Ona söylediği şu olmuştur:

"Milleti ve toplumsal zemini hazırlamadan inkılaplar yapılamaz."

25 Şubat 1930

Âfet İnan'ın Anısı

(Prof. Dr. Âfetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler,* 1959, s.253)

Millet Bünyesindeki Öldürücü Hastalıkları Kökünden Söküp Atmak

Atatürk bazı halk tabakalarındaki hoşnutsuzluğun etkenleri arasında aşikâr bir hal almış olan geçim sıkıntısıyla beraber inkılap işlerinin kökleşmiş alışkanlık ve inanışlar üzerinde yaptığı derin etkilerin de pek mühim bir yer tuttuğuna inanıyordu.

O, bu işleri hasta ve bitkin bir insanın hayatını kurtarmak için muhtelif uzuvları üzerinde bir anda yapılan cerrahi operasyonlara benzetirdi:

"Böyle bir insan" derdi, "elbette ki ilk günlerde duyduğu acıların tesiriyle şuursuzlaşacak, bütün bunların hayatını kurtarıp kendisini tam sıhhate ulaştırmak için yapıldığını unutacaktır; bağırıp çağıracaktır; doktorlara hücum ve isyan edecektir; hatta serbest bırakılacak olursa sargıları söküp atarak yatak-

tan fırlamaya yeltenecek, ölüme doğru koşacaktır. Bu vaziyette, onu üzerine titreyecek kadar seven yakınlarıyla doktor ve hastabakıcıların vazifesi, kendisini kımıldamaktan menetmek, mümkün olursa uyutmak, icap ederse yatağa sımsıkı bağlamak ve etrafında gürültü olmamasına dikkat etmek değil midir?..

İşte şimdi bizim yaptığımız da budur; milletimizin toplumsal bünyesinde pek bariz bir hal almış olan öldürücü hastalıkları tatbik ettiğimiz operasyonlarla kökünden söküp atmaya çalışıyoruz. Tabiidir ki birtakım hoşnutsuzluklar, şikâyetler, hatta tarizler ve hücumlar karşısında bulunacağız. Tarihi vazifemiz, bunların hepsine katlanmak, dikkatli ve tedbirli olmak, aziz hastamızın eski sıhhat ve çevikliğiyle ayağa kalkacağı mesut günleri beklemektir. Hiç şüphe yoktur ki milletimiz o zaman dünyanın en hür, en müreffeh ve medeni milletlerinden biri olmak yolunda süratle ilerleyecek ve devamlı yükselecektir."

Mart 1930

Hasan Rıza Soyak'ın Anısı

(Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar,* c.2, s.408-409)

En İyi Fert, Kendinden Çok Mensup Olduğu Toplumu Düşünen Onun Varlığının ve Saadetinin Muhafazasına Kendini Vakfeden İnsandır

Edirne, 24 (AA) - Reisicumhur Hazretleri bugün Edirne'nin maarif müesseselerini teftiş buyurmuşlardır. Öğleden evvel Kız ve Muallim Mektepleriyle Erkek Lisesi'ni, öğleden sonra Kız ve Erkek Şehir Yatı Mekteplerini, Karma Orta Mektebi ve Sanayi Mektebi'ni gezmişlerdir. Girdikleri sınıflarda dersleri dinlemiş, talebeye sorular sormuşlardır. Erkek Muallim Mektebi son sınıfında muallim eski toplumların fertlerde aradığı vasıfları talebeye izah ediyordu. Anlattığı dersin sonlarında muallim adaylarını uyarmak için kendilerine birkaç söz söylemelerini Gazi Hazretleri'nden rica etmiştir. Gazi Hazretleri ilk insanların ve ilkel toplumların korkuya dayanan ahlak ve terbiye sistemini izahtan sonra demokrat toplumlarda fertlerin nasıl bir terbiye alması lazım geldiğinden bahsetmişlerdir. Toplumu en büyük kuvvet kaynağı ve kökeni kabul eden bir sistemde ferdin topluma karşı vazifesinin her şeyden evvel onun bağımsızlık, huzur ve refahını temine çalışmak olduğunu anlatmışlar ve:

"En iyi fert, kendinden ziyade mensup olduğu toplumu düşünen, onun mevcudiyetinin ve saadetinin muhafazasına kendini vakfeden insandır!" *demişlerdir.*

24 Aralık 1930

Edirne Erkek Muallim Mektebi'ni Ziyaret

(*ATABE*, c.24, s.384-385; *Cumhuriyet*, 25 Aralık 1930, No: 2384, s.3; *İnkılap*, 25 Aralık 1930, No: 117, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 26 Aralık 1930, No: 3396, s.1; *Ayın Tarihi*, Ocak-Şubat 1931, c.24, sayı 82-83, s.7060-7061; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, s.672)

Kubilay'ın Uğradığı Tecavüzü
Cumhuriyet'e Karşı Bir Suikast Kabul Eden Millet
Cüretkârlarla Teşvikçileri Ona Göre Takip Edecektir

Menemen'de son zamanda meydana gelen irtica teşebbüsü esnasında Zabit Vekili[94] Kubilay Bey'in vazife yaparken uğradığı akıbetten Cumhuriyet ordusunu taziyet ederim.

Kubilay Bey'in şehadetinde mürtecilerin gösterdiği vahşet karşısında Menemen'deki ahaliden bazılarının alkışla tasvipkâr bulunmaları bütün Cumhuriyetçi ve vatanperverler için utanılacak bir hadisedir. Vatanı müdafaa için yetiştirilen, dahili her politika ve anlaşmazlığın haricinde ve üstünde muhterem bir vaziyette bulunan Türk subayının mürteciler karşısındaki yüksek vazifesi vatandaşlar tarafından yalnız hürmetle karşılandığına şüphe yoktur. Menemen'de ahaliden bazılarının hataları bütün milleti elemlendirmiştir.

İstilanın acılığını tatmış bir muhitte genç ve kahraman Zabit Vekili'nin uğradığı tecavüzü milletin bizzat Cumhuriyet'e karşı bir suikast kabul ettiği ve cüretkârlarla teşvikçileri ona göre takip edeceği muhakkaktır.

Hepimizin dikkatimiz bu meseledeki vazifelerimizin icaplarını hassasiyetle ve hakkıyla yerine getirmeye yöneliktir.

94 Asteğmen. (Y.N.)

Büyük Ordu'nun kahraman genç subayı ve Cumhuriyet'in idealist öğretmen heyetinin kıymetli uzvu Kubilay Bey temiz kanıyla Cumhuriyet'in hayatiyetini tazelemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır.

27 Aralık 1930

Kubilay'ın Menemen'de Şehit Edilmesi Dolayısıyla Ordu'ya

(*ATABE,* c.24, s.391; *Cumhuriyet,* 28 Aralık 1930, No: 2387, s.1; *Milliyet,* 28 Aralık 1930, No: 1754, s.1; *Vakit,* 28 Aralık 1930, No: 4660, s.1; *Akşam,* 29 Aralık 1930, No: 4389, s.2; *Hâkimiyeti Milliye,* 29 Aralık 1930, No: 3399, s.1; *Ayın Tarihi,* Ocak-Şubat 1931, c.24, sayı 82-83, s.6891-6893)

Menemen Olayını Tezgâhlayan Nakşibendi Tarikatı Ezilmeli Menemen Halkı Orayı Terk Etmelidir

Gazi Hazretleri: Politika kaynağı geneldir? Esas incelemeler bu olacaktır. Ceza edilemeyen yoğun yerler de âdet üzerine dağıtılmalıdır, mahkûm olanları birer ikişer cezalandırmalıdır, hepsi nihayete bırakılmamalıdır, en az kabahati seyirci kalmak olan Menemen halkı orayı terk etmelidir. Hepsi töhmet altındadır. Balıkesir'de Sururi Efendi Kıbrıs'a kaçacak; tutukluyken bırakılıyor. Vehbi Bey "seçim zamanında ben burasını bırakıp çıkacağım" demiş. Sururi şimdi irtica aleyhtarı oluyor; halbuki bütün halk onun mürididir. Abdülgafur da böyledir. Şimdiye kadar malum olan siyasi halleri bu meselede alakadar olduklarına kâfi delildir. *Son Posta, Yarın* gibi gazeteler hükümet aleyhine yönelik ne kadar olumsuz unsur varsa hepsine cüret ve cesaret vermek için ve ne olursa olsun mevcut hükümeti düşürmek için kamuoyunu ne kadar bozmak lazımsa, bozmuşlardır. "Hükümet, korkulacak bir şey değildir" fikrini vermiş ve körüklemişlerdir. Onların cesaretini takviye eden etkenlerden bu gazete mesul müdürleri Divanıharp'e gelmelidir. Terakkiperverlerin[95] bir kısmı mutlaka bu siyaset içindedir. Fethi Bey değildir. Kâzım Karabekir *Hüradam*'da imzasız makaleler yazmaya başladı. Hükümeti düşürmek için bir harekettir. Şimdiye kadar çıkaramaması ve şimdi çıkarması genel cüret ve cesareti artırmaya sebep olmuştur. Bu gazetecilere de temas etmek ve hiçbir şey yapılmasa bile Divanıharp'te sorguya çekmek lazımdır. Ali Seydi'nin babası Nakşibendi'nin şeyhlerindenmiş, kendisi de ona bağlıymış. Osman Şevket Paşa da oranın müridiymiş. Bunlar Nakşibendi yapmak emelindedir. Müritler şeyhe kayıtsız şartsız itaatle mükelleftir, bu sebeple daha fenadır. Artık bu adam bu işte kalamaz. Ona da Divanıharp'te sormak lazımdır: "Şeyhin kimdir? Kaç mürit yetiştirdin?

95 Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası taraftarları. (Y.N.)

Subaylar içinde müritlerin kimlerdir?" Seydi Bey'e de aynı şey yapılmalıdır. Bu tarikatı ekraze[96] etmek. Pek çok müritten bahsolunuyor; bunların hepsi korkunç olamaz, fakat konvenkü[97] olanlar ısrarcıdır, her şeyi yaparlar.

İsmet Paşa: Konvenkü olanlara hıyanete alet oldukları ikna ve hissettirilmelidir ki manen itham edilmiş olsunlar. Serbest Fırka'nın bunların reisleriyle bir anlaşma yaptıklarını arayıp çıkarmalıdır.

Gazi Paşa: Menemen Belediye Reisi aynı zamanda Türk Ocağı Reisi'dir. Nutkunda şu cümle varmış: Bu bir hadisedir ki Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı lekelemek için tertip olunmuştur.

İsmet Paşa: Fransızların yayınları "Gazi ve İsmet Paşalar Serbest Fırka'yı ezmek için bunu tertip ettiler. Doğru mudur?" diye soruyorlar, bu bir propagandadır.

Gazi Paşa: Kısa zamanda bu işi bitirmeli; her şey çıkmazsa da zararı yok; ayrı bir safha olur.

Kâzım Paşa: Nakşibendi teşekkülü siyasidir, bütün isyanlar bunun hareketiyle başlamıştır. Abdülhamit de bundandır. Eski ihtilallerde öne düşen şeyhler hep Nakşibendi'dir. Bu malumatla Divanıharp bu isyanı yapan bu tarikatın siyasi olduğunu ve tekkeler kapandıktan sonra faaliyetlerinin bir irtica hareketi olduğunu tespit eder, şeyhleri tutuklu olarak mahkemeye alır. Tarihi ananeler böyledir. Tekkeler ya mektep yapılmalı yahut yakılmalı. Bunlarla irtibatı olan diğer şahıslar da etraftan getirilmelidir. Gazeteler hakkında da çok şiddetli muamele yapılmasını politik bulmam. Bunu daha yavaş yavaş ve daha sakin bir zihniyetle yapmalıdır.

Gazi Paşa: Paşam, "Hürriyet asrında mecmua sahiplerinin yerleri hapishaneler değildir" (*Yarın*, 6 Kânunusani [Ocak]) gibi sözler çok mühimdir.

İsmet Paşa: Bunlar derlerse ki "Benim sözüm bu kadar ağırsa, ya Fethi Bey'in söylediği sözler daha mı hafif?"

Gazi Paşa: Onlar hatalarını anladılar, sustular. Fakat bunlar devam ediyorlar ve bu yazıları yazdıranları ve talimat verenleri söyleriz diyorlar. Gelsin söylesinler. Gazetecilik yapanlara matbuat hürriyetinin böyle olmadığı Divanıharp'te sorguya çekilmekle anlatılmadır.

96 Ecraser (Fr.): Ezmek, yok etmek, dümdüz etmek. (Y.N.)
97 Convaincu (Fr.): Kanmış, inanmış. (Y.N.)

Şükrü Kaya: Bayburt ihtilalinde askerimizi kesenler Nakşibendilerdi. 31 Mart Vakası'nda Vahdeti de Nakşi idi.

Kâzım Paşa: Bitlis'te de büyük bir isyan olduydu. Bozkır isyanını yapanlarda da Nakşibendiler vardır.

Gazi Paşa: Bu teşekkülde kadın mensuplar meselesi de mühimdir; bunlara müsamaha etmek doğru değildir. Kumandanlar bilmedirler ki bu tarikat yok edilecektir; siyasi irtibat aranacaktır.

Kâzım Paşa: Bu tarikat zararlı bir yılandır, mahvedilmelidir.

Gazi Paşa: Hiçbir yerde kutûb ve kutbül aktâb[98] bırakılmamalıdır.

Şükrü Kaya: "Cenabı Hak isterse kafirlerle de Müslümanlığı muhafaza eder" hadisiyle propaganda vardır; bu da İngilizler gelirse zararı yoktur demektir ve telkindir.

İsmet Paşa: Başkumandana seferde idam yetkisi verileceği Teşkilatı Esasiye'ye girmelidir. Bunda idam cezası Meclis'e aittir.

Zekai Bey: Böyle bir kanun koyulması Teşkilatı Esasiye'ye aykırıdır, ama Meclis çıkarmıştır. 595 Sayılı Kanun'dur.

İsmet Paşa: Teşkilatı Esasiye menfaatlerdir, idam cezaları bahsedilmemiştir, icra edilemez.

Gazi Paşa: İdam cezasını Meclis tasdik etsin... *(Buna karar verildi)*

Menemen ve malum köyler ahalisinin tamamıyla tehcirini Gazi Paşa çok şiddetle ileri sürüyordu. İsmet Paşa muhalefet ediyor, sakıncalarını sayıyor, Kâzım Paşa ile Şükrü Kaya, İsmet Paşa'yla beraber. Fakat Gazi ısrarlı olmakla beraber, kış geçinceye kadar kalsınlar diye mühlet veriyor ve müzakereyi şöyle özetliyorlardı:

1) Vaka irticai, tertipli ve siyasidir. Genel veya mıntıkavi midir? *(Bölgesel veya genel midir)*

2) Bakışımız yalnız bir mıntıkayla sınırlı kalmayacaktır.

3) Alakası ortaya çıkanlar cezalandırılacaktır, yoğun muhitler dağıtılarak temizlenecek.

98 Tarikatın başı ve tarikat kurucuları. (Y.N.)

4) İdam cezaları beklemeksizin kısım kısım derhal tatbik olunmalıdır. *(Meclis tasdik edecektir.)*

5) Menemen ve alakadar köylerin sorumlu ilan edilmesi ve iskân edilmeyen hale konması için özel kanun çıkarılacaktır.

6) Kadın mensuplar mühimdir; müsamaha olunmamalıdır. *(Balıkesir'de Şeyh Halil'den sorulsun.)*

7) Bu meseledeki esas siyaset bütün alakadarlara lüzumu gibi anlatılmalıdır. *(Radikal ve ibret verici misal olacak icraat.)*

8) Muamelatı Zatiyye[99] Şefi Osman Şevket ve Ali Seydi Beylerle daha bu gibiler araştırmaya tabi tutulacaktır.

9) Üçüncü maddenin 2. fıkrası için şu manada kanun maddesi ve onun tatbiki lazımdır: Örfi Divanı Harp lüzum gördüğü kimseleri memleketin bir mahallinden diğer mahalline geçici veya daimi olarak cezalandırır, uzaklaştırır. Mahal tayininde hükümetle mutabık kalır.

10) Şeyhlik ve müritliğe fiilen müdavim oldukları sabit olanlar hakkında ağır ceza tatbiki için kanun.

11) *Son Posta, Yarın, Köroğlu, Hüradam, Yeniasır* gibi gazetelerin tesir dereceleri aranmalı ve ona göre muamele yapılmalıdır. Kâzım Karabekir'in *Hüradam'*a makale yazması dikkat çekicidir.

12) Menemen Belediye Reisi'nin nutkundan silinen *(Vâsıf sildirmiş)* cümlelerin maksadı araştırılacaktır. Balıkesir'de Vehbi Bey, Ali Hikmet Paşa'ya "Asker ateş etmezse ne yaparsınız? Biz onlara karşı göğsümüzü açarız" demesi dikkat çekicidir. Antalya'da askere taş, sandalye atanlar kimlerdir? Şeyhler midir? Abdülkemali'nin adamı ile tekbir, bayrak gibi şeyler var mıdır? Araştırılacaktır. Feneryolu'nda Bağdat Caddesi'nde, Hüseyin Paşa Köşkü'nde ikamet eden Bedirhaniler'den Kürt Hüseyin Paşa damadı, Erkânıharbiye miralaylığından emekli ve halen sigorta müfettişi Fevzi üzerinde dikkatle durulacaktır. Fevzi Bey'e Şeyh Esad'ın halifesi diyorlar. Abdülkadir Kemali'nin takibi lazımdır. Aydın eski Belediye Reisi Mehmet Emin Bey halkçı ve metin bir zattı. İstifa ettirilmiş. Şimdiki Halk Fırkası Reisi Adnan Bey *(Menderes)* evvelce Serbest Fırka reisiydi; anlayışlı bir gençtir.

7 Ocak 1931

Menemen Olayı Hakkında Değerlendirmeler

(*ATABE*, c.24, s.394-397; Fahrettin Altay, *10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası*, s.433-440; *Türk Parlamento Tarihi TBMM- III. Dönem 1927-1931*, c.1, s.479-482)

99 Özlük İşleri. (Y.N.)

İnkılap Yolunda Her Şeyin Üstüne Çıkarak Hedefimize Yürümekte Asla Tereddüt Etmeyiz

Arkadaşlar, zaman, tarih, geçici hadiseler takip ettiğimiz istikamette bizi aldatmamıştır. Bu yol üzerinde her gün daha çok aydınlanarak hedefe yürüyeceğiz. Bizimle beraber yürümek istemeyenlere bir şey diyemeyeceğiz. Onlar da istedikleri gibi hareket ederler. Bizim hedefimize doğru yürürken isabetli olduğumuza ve en nihayet başarıyla hedefe ulaşacağımıza itimadımız o kadar kuvvetlidir ki şunun ve bunun itiraz etmesi bize asla tesir etmez. Belki uyarır, daha çok dikkatli yapar. Yalnız bizi geriye götürecek olanların takip edecekleri istikamete asla müsait davranamayız. Kanunlarımız müsait değilse o kanunları değiştiririz, yeni kanun yaparız. En nihayet lüzum ve mecburiyet görürsek, bu yolda her şeyin üstüne çıkarak hedefimize yürümekte asla tereddüt etmeyiz.

27 Ocak 1931

Cumhuriyet Halk Fırkası İzmir Vilayet Kongresi'nde Konuşma

(*ATABE,* c.25, s.69; *Cumhuriyet,* 29 Ocak 1931, No: 2419, s.1, 3; *Hâkimiyeti Milliye,* 29 Ocak 1931, No: 3430, s.1 ve 30 Ocak 1931, No: 3431, s.1,2; *Milliyet,* 29 Ocak 1931, No: 1786, s.1, 5; *Vakit,* 29 Ocak 1931, No: 4691, s.1, 4; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II,* s.259-265)

İnkılabın Manasını Köylülere Anlatmaya Çalışıyor musunuz?

"Yaptıklarımızın hangilerini beğenmediniz? Ve bizden daha neler yapmamızı bekliyorsunuz? Bana hiç çekinmeden, açıkça cevap verin. Sizden ciddi, açık ve samimi eleştiri istiyorum!"

Atatürk bu sözleri bundan yedi yıl evvel, etrafını kim bilir kaçıncı defa çeviren Türk aydınına söylemişti.[100] Hepimiz dikkat ve hayranlıkla ona bakıyorduk. Milletine hesap vermeye bizzat talip olan büyük insanın ışıklı yüzünde en evhamlı vatandaşa bile alabildiğine açık konuşmak cesareti verecek kadar samimi bir müsamaha vardı.

O gün orada:

"Mademki emrediyorsun, söyleyeceğim!" diyerek ortaya çıkan değerli ve genç Türk düşünürü Asım Kültür'den[101] size bundan evvel bir defa daha bahsetmiştim. Asım'ın söze başlaması o gün Atatürk'e ne sınırsız bir sevinç vermişti yarabbi!.. Belliydi ki sözlerinin ürkek bir sükûtla karşılanması, ona, etrafına en dostane emniyeti verememenin azabını duyuracaktı...

100 Söz konusu konuşma Naci Sadullah Daniş'in yazısının yayımlandığı 1940 yılından "dokuz yıl evvel", 2 Şubat 1931 günü İzmir Türk Ocağı'nda yapılmış olmalıdır. (Y.N.)

101 İzmir Türk Ocağı'ndan İlk Tedrisat Müfettişi Asım İsmet Kültür. (Y.N.)

Atatürk'le birlikte hepimiz Asım Kültür'e bakıyor, çok çetin bir imtihana girmeye kendi arzusuyla talip olan bu cesur aydının söze başlamasını beklerken hep aynı sorunun cevabını düşünüyorduk:

"Acaba ne söyleyecek?"

Asım Kültür kalabalıkta söz söylemeye alışkın insanların rahatlığıyla:

"Atatürk" dedi, "isyanla itiraf ediyorum ki başardığımız inkılaplardan bazıları maalesef hâlâ yüksek dağ zirvelerinden esen ve vadilere inmeyen büyük rüzgârlara benziyor...

Ben çok yakın bir geçmişte bir şoför gördüm ki şeyh olduğunu söyleyen bir yobazın kerametine inanmış ve onu gitmek istediği yere bedava götürmüştü.

Görülüyor ki aramızda hâlâ şeyhin kerametine inanabilen gafiller var. Halbuki biz inkılaplarımızın fikir tohumlarını bir bereket rahmeti gibi yurdun her bucağına yağdırabilseydik, şeyhin kerameti veya softanın nefesi bu memlekette tesirli olmak itibarını çoktan kaybederdi!

Bugün şeyh efendi kendisine inanabilecek, kendisini istediği yere bedava götürecek insanlar bulabiliyorsa bundan çekinmeliyiz. Çünkü o yobaz bugün kendisini taşıyan gafilleri yarın peşinden de sürükleyebilir!"

O gün Asım'ın bu sözleri Türk milletinin yetiştirdiği en büyük "halk çocuğu" olan Atatürk'ü hâlâ öfkeli bir diktatör sanan bazı gafillere garip bir telaş vermişti. Hallerinden belliydi ki onun her an "Sus!.." diye gürlemesini ve verdiği söz hakkını suiistimal eden muhatabını insafsızca haşlamasını bekliyorlardı. Fakat o bunu yapmadı. Bilakis, yüzünün güzel azametini artıran bir sükûnetle düşündü ve sonra sadece:

"Doğru" dedi, "çok doğru söylüyorsunuz!"

***

Bu hadiseden bir hafta sonra Balıkesir Halkevi'ni ziyaret eden Atatürk'ün huzurunda ben de vardım.[102] O, her zaman her yerde yaptığı gibi yine aydınları dinledi. Ve Halkevi'nde etrafını saran gençlerden şu sorunun cevabını istedi:

- "Köylere gidiyor, köylülerle temas ediyor, inkılabın manasını onlara da anlatmaya çalışıyor musunuz?"

Evvela uzunca bir sessizlikle karşılanan bu çetin soruya şimdi adını hatırlayamadığım bir gencin kekeleyerek verdiği cevap da şuydu:

- "Gitmek, temas etmek istiyoruz... Fakat maalesef gidemiyoruz. Çünkü... Tahsisatımız yok!"

---

102 Naci Sadullah Daniş'in bahsettiği ilk hadise 2 Şubat 1931 günü İzmir Türk Ocağı'nda, ikinci hadise de 3 Şubat 1931 günü Aydın Türk Ocağı'nda geçmiş olmalıdır. (Y.N.)

Türk inkılabını yurtta kökleştirmek vazifesiyle mükellef bulunan delikanlının bu cevabı Atatürk'e istediği yere kendisini bedava taşıtan kurnaz şeyh efendiyi hatırlatmış olacaktı ki, tabii bir isyanla altın kaşlarını çattı ve:

- "Ne demek?" dedi... "Şeyh efendinin tahsisatı mı vardı?"[103]

***

Eminim ki Asım Kültür'ün anlattığı olaydan habersiz bulunanlar, o gün Atatürk'ün isyanına da, sorusuna da hiçbir mana verememişlerdi. Fakat o günden beri ne zaman herhangi bir zorluk karşısında başarmak mecburiyetinde bulunduğu inkılapçılık hamlesinden geri kalan bir vatandaşa rastlasam gözlerimin önüne kavgasının yolunda tek engel tanımayan Atatürk'ün sarışın, ışıklı yüzü gelir ve onun azim yoksulluğuna uğrayan vatandaşa aynı soruyu sorduğunu duyar gibi olurum:

"Ne demek? Şeyh efendinin tahsisatı mı vardı?"

2-3 Şubat 1931

Naci Sadullah Daniş ve Hasan Rıza Soyak'ın Anısı

(Naci Sadullah [Daniş], "Atatürk'e Ait Canlı Bir Hatıra", *Tan*, 10 Sonteşrin (Kasım) 1940, No: 1890, s.2; Kemal Arıburnu, *Atatürk'ten Anılar*, s.256; Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, c.1, s.46-47)

---

103 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in 3 Şubat 1931 günü Aydın Türk Ocağı'nı ziyaretiyle ilgili gazetelerde çıkan haber şudur:

"Aydın, 3 (AA) - Reisicumhur Hazretleri Türk Ocağı'nı teşrif ederek Ocaklılarla hasbıhalde bulunmuşlar, programsızlıktan şikâyet edenleri işaret buyurarak demişlerdir ki:
'Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kültür şubeleridir. Fikri hayatta, millete eğiticilik yapacak, ilim, iktisat, siyaset ve güzel sanatlar gibi bütün kültür sahalarında vatandaşları yetiştirmek için öncülük edecektir. Ocaklılar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programını vatandaşlara izah etmekle asıl vazifelerini yapmış, ülkülerine en büyük hizmette bulunmuş olurlar. Yasanızın üçüncü maddesinde bu yön açıkça ifade edilmiştir. Gayemiz, çok faydalı olduğuna kati kanaatimiz bulunan bu yol üzerinde bütün milleti ahenk içinde beraber yürütmekten ibarettir.'
Gazi Hazretleri vasıtasızlıktan köylere gidip halkla temas edemediklerini söyleyen Ocaklıya cevap vererek şeyh ve müritlerin köye giderken otomobil masrafını düşünmediklerini hatırlatmış ve bir ülküye kendini adayanların gayeleri uğrunda her türlü zahmet ve fedakârlıktan zevk alacaklarını ilave buyurmuştur."

Bkz. *Cumhuriyet*, 5 Şubat 1931, No: 2426, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 5 Şubat 1931, No: 3437, s.1; *Milliyet*, 5 Şubat 1931, No: 1793, s.1; *Vakit*, 5 Şubat 1931, No: 4697, s.1; *Akşam*, 5 Şubat 1931, No: 4427, s.1; *Yeni Gün*, 5 Şubat 1931, No: 11, s.4; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.267; *ATABE*, c.25, s.80. (Y.N.)

Milletin Maneviyatına Tasallut Edenlerin ve Müritlerinin Millet Bünyesinde Mevcudiyetlerine Müsamaha Edilemez

[...] Türk Ocağı'nda Ocaklılarla yaptıkları sohbette milli duygu ve milli ahlak anlayışlarını izah buyurmuşlar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın prensipleri üzerinde yürüyen Ocakların fikri, siyasi ve iktisadi hayatta milletimize vaat edilmiş ve mukadder olan gelişme yolunda nasıl çalışmaları lazım geldiğini anlatmışlardır. Ocaklılardan birisi Balıkesir'de tarikatları temsil etmiş kimselerin birtakım cahiller olduğunu, tekkeler kapandıktan sonra bunların da izi kalmadığını, aydın ve aklı başında hiçbir ferdin bunların arkasından gitmediğini söylemiştir.

Gazi Hazretleri özetle cevap vermişler ve demişlerdir ki:

Halkın saflığından istifade ederek milletin maneviyatına tasallut eden kimseler ve onların takipçi ve müritleri elbette ki birtakım cahillerden ibarettir. Bunlar Türk milleti için bir leke teşkil edecek vaziyetlerin ortaya çıkmasında daima etken olmuşlardır. Milletimizin önünde açılan kurtuluş ufuklarında aralıksız yol almasına mâni olmaya çalışanlar hep bu müesseseler ve bu müesseselerin mensupları olmuştur. Millete anlatmalıdır ki bunların millet bünyesinde yaptıkları tahribatı hissetmek lazımdır. Bunların mevcudiyetini müsamahayla kabul edenler Menemen'de Kubilay'ın başı kesilirken kayıtsızca seyretmeye tahammül ve hatta alkışlamaya cesaret edenlerle birdir.

7 Şubat 1931

Balıkesir Türk Ocağı Üyeleriyle Sohbet

(*ATABE*, c.25, s.83-84; *Cumhuriyet*, 9 Şubat 1931, No: 2430, s.3; *Milliyet*, 9 Şubat 1931, No: 1797, s.1; *Vakit*, 9 Şubat 1931, No: 4702, s.1; *Yeni Gün*, 10 Şubat 1931, No: 16, s.2)

Cumhuriyet ve İnkılap Kanunları Aleyhindeki Hareketler Ağır Ceza Müeyyidelerine Bağlanmalıdır

Cürümler karşısında birlikte hareket eden yekpare bir idare ve ceza cihazını kurmak ve işletmek lazımdır. Bu maksatla tamamlanması icap eden kanuni tedbirler şöyle özetlenir:

1) Bir Cumhuriyeti ve rejimi koruma kanunu yayımlanmalıdır. Bu kanunda, bizzat Cumhuriyet aleyhinde olduğu gibi, onun temellerini teşkil eden inkılap kanunları aleyhinde fiilen hareket veya harekete teşvik veyahut bu konuda söz ve yazıyla telkin ağır ceza müeyyidelerine bağlanmalıdır.

2) Gerek bu cürümler ve gerek devlet, hükümet otoritesini küçültecek, düşürecek, hakarete maruz kılacak hareketlerin muhakemeleri mutlaka tutuklu olarak yapılmalı ve savcıların, sorgu hâkimlerinin, mahkemelerin takip edeceği yollar, muhakeme zamanları açıklıkla tayin olunmalıdır.

[...]

Birinci ve ikinci seyahat intibalarımız kısa notlar halinde kaydolundu. Küçük büyük temas olunan şeylerin yekûnu üzerinde durarak, işleri toptan görüşle açık bir neticeye bağlamaya çalışalım: [...]

1) Bütün inkılap neticelerini, her sınıftan halkın tam emniyetini ve milli nizam ve disiplini dahili ve adli teşkilat ve kanunlarıyla koruyan ve hiçbir hadise veya tesir önünde sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir. Cumhuriyet'i ve onun temelleri olan bütün inkılap neticelerini herkese hürmetle tanıtacak bir koruma kanunu lazımdır.

26 Ocak-2 Mart 1931

İnceleme Gezisi Raporları - II

(*ATABE,* c.25, s.35, 53-54; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, D: 2, F: 1-1-81; *Atatürk'ün Seyahat Notları (1930-1931)*, s.67-132)

İnkılabın Tehlikelere Karşı Korunmuşluğu İçin Milliyetçi ve Cumhuriyetçi Kuvvetlerin Bir Yerde Toplanması

Milletlerin tarihinde bazı devirler vardır ki belli maksatlara erebilmek için maddi ve manevi ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikamete sevk etmek lazım gelir. Yakın senelerde milletimiz böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin verdiği mühim neticeleri idrak etmiştir.

Memleketin ve inkılabın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunmuşluğu için bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır.

Kuruluş tarihinden beri ilmi sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini yaymaya ve duyurmaya sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnuniyet verici hizmetleri geçmiş olan Türk Ocaklarının, aynı esasları siyasi ve tatbiki sahada gerçekleştiren Fırkamla bütün manasıyla yekvücut olarak çalışmalarını münasip gördüm.

Bu kararım ise milli müessese hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir.

Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidirler.

22 Mart 1931

Ruşen Eşref Bey'e Beyanat

(*ATABE,* c.25, s.108; *Vakit,* 25 Mart 1931, No: 4744, s.1-2; *Cumhuriyet,* 25 Mart 1931, No: 2472, s.1; *Milliyet,* 25 Mart 1931, No: 1839, s.1; *Hâkimiyeti Milliye,* 25 Mart 1931, No: 3482, s.1; *Akşam,* 26 Mart 1931, No: 4474, s.1; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III,* s.88-89)

Bütün İnkılap Neticelerini Koruyan ve Hiçbir Hadise veya Tesir Önünde Sarsılmayan Bir Hükümet Otoritesi Kurmak ve İşletmek İşlerimizin Temelidir

Bizim bugün yeniden millete hatırlatmayı faydalı gördüğümüz esas noktalar şunlardır:

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçı vasıfları onun değişmeyen bariz mahiyetidir. [...]

Bütün inkılap neticelerini, vatandaşların tam emniyetini ve milli nizam ve inzibatı dahili ve adli teşkilat ve kanunlarıyla koruyan ve hiçbir hadise veya tesir önünde sarsılmayan bir hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir. [...]

Vatandaşlarım,

Görüşlerimizi açık ve samimi olarak arz ettim. Bunların, milletimizin kuvvet ve hayatiyetine güvenerek şimdiye kadar olduğu gibi, tatbik ve icrasını başarabileceğimize emniyetim vardır. Yapmak iktidarında olmadığımız işleri uyuşturucu, oyalayıcı sözlerle yaparız diyerek millete karşı gündelik siyaset takip etmek şiarımız değildir.

20 Nisan 1931

Millete Beyanname

(*ATABE,* c.25, s.118-120; *Hâkimiyeti Milliye,* 21 Nisan 1931, No: 3509, s.1; *Cumhuriyet,* 21 Nisan 1931, No: 2499, s.1, 5; *Vakit,* 21 Nisan 1931, No: 4771, s.1; *Akşam,* 22 Nisan 1931, No: 4501, s.1, 2; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.549-552)

İnkılabımızın Tarihi Bir Hatırası Olan Sivas Genel Kongresi

Birinci Genel Kongre'miz, bundan 12 sene evvel Sivas'ta, bir mektep dershanesinde yapılmıştı. Oraya gelen delegeler, türlü takipler altında, birçok müşküllerle karşılaşmışlardı. Müzakerelerimiz dahili ve harici düşmanların süngü ve idam tehditleri içinde gerçekleşiyordu. Fakat Türk milletinin hakiki his ve emellerini temsil ettiğine kani bulunan kongre heyeti milli vazifesini tamamlama lüzumunu her fikrin üstünde tuttu; takip etmekte bulunduğumuz prensiplerin ilk esaslarını tespit etti. Ondan sonra da feragatle ve azimle o esaslar üzerinde yürüdü, başarılı olundu. Milli ülküye tam iman ve onun icaplarına tereddütsüz girişmenin neticesi elbette başarıdır. *(Alkışlar.)* Bugünkü Kongre'mizin işlerine başlarken Sivas Genel Kongresi'ni yâd etmekten maksadım, onun, Fırka'mızca inkılabımızın tarihi bir hatırası olarak saklı tutulmasında fayda gördüğümdendir. Millet için ve milletçe yapılan işlerin hatırası her türlü hatıraların üstünde tutulmazsa milli tarih kavramının kıymetini takdir etmek mümkün olamaz.

Sivas Genel Kongresi'nden bugüne kadar bunca engellere karşı ülkü yolunda attığımız adımlar göz önüne getirilirse, önümüzdeki senelerin Fırka'mız için vaat ettiği başarı ufuklarının ne kadar geniş olabileceğini tahminde güçlük çekilmez. *(Alkışlar.)*

Bu fikrin isabeti bir şarta bağlıdır. O şart, aziz milletimizin muhabbet ve itimadının Fırka'mızın üzerinden eksik olmamasına dikkatle ve feragatle çalışmaktır. *(Alkışlar.)*

Fırka'mız bunda kusur etmedikçe, selim hisli, şuurlu, vefalı milletimizin muhabbet ve itimadından daima emin olabiliriz.

10 Mayıs 1931

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Üçüncü Büyük Kongresi'ni Açış Konuşması

(*ATABE,* c.25, s.136-137; T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 490.01, Yer No: 210.834.3; *Hâkimiyeti Milliye,* 11 Mayıs 1931, No: 3525, s.1 ve 12 Mayıs 1931, No: 3526, s.1, 4-5; *Cumhuriyet,* 11 Mayıs 1931, No: 2516, s.1; *Milliyet,* 11 Mayıs 1931, No: 1883, s.1)

CHF Programına Temel Olan Ana Fikirler İnkılabımızın Başlangıcından Bugüne Kadarki Fiiliyat ve Tatbikatta Aşikârdır

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programına temel olan ana fikirler, inkılabımızın başlangıcından bugüne kadarki fiiliyat ve tatbikatta aşikârdır.

Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları Fırka'nın 1927 senesinde Büyük Kongre'ce de kabul olunan nizamnamesinin genel esaslarında ve aynı Kongre'ce tasvip edilen Umumi Reisliğin beyannamesinde ve 1931 Büyük Millet Meclisi seçimi münasebetiyle yayımlanan beyannamede tespit olunmuştur.

13-14 Mayıs 1931

Cumhuriyet Halk Fırkası Programı

(*ATABE*, c.25, s.152; *C.H.F. Nizamnamesi ve Programı*, TBMM Matbaası, Ankara, 1931, s.29-39; *Hâkimiyeti Milliye*, 15 Mayıs 1931, No: 3529, s.5; *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1931, No: 2520, s.5; *Vakit*, 15 Mayıs 1931, No: 4792, s.9)

CHF İnkılapçıdır İnkılaplardan Doğan ve Gelişen Prensipleri Müdafaa Etmeyi Esas Tutar

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ana vasıfları:

Cumhuriyet Halk Fırkası; a) Cumhuriyetçi, b) Milliyetçi, c) Halkçı, ç) Devletçi, d) Laik, e) İnkılapçıdır.

Fırka, cumhuriyetin milli hâkimiyet idealini en iyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kanidir. Fırka bu sarsılmaz kanaatle Cumhuriyet'i tehlikeye karşı her vasıtayla müdafaa eder.

Fırka, ilerleme ve gelişme yolunda ve milletlerarası temas ve münasebetlerde bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber, Türk toplumunun özel karakterlerini ve başlı başına bağımsız hüviyetini korunmuş tutmayı esas sayar.

İrade ve hâkimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hâkimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla yapılmasını tanzim yolunda kullanılması Fırka'ca büyük esastır.

Kanunlar önünde mutlak bir eşitlik kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz. [...]

Fırka, milletimizin birçok fedakârlıklarla yaptığı inkılaplardan doğan ve gelişen prensiplere sadık kalmayı ve onları müdafaa etmeyi esas tutar. [...]

13-14 Mayıs 1931

Cumhuriyet Halk Fırkası Programı

(*ATABE,* c.25, s.153-154; *C.H.F. Nizamnamesi ve Programı,* TBMM Matbaası, Ankara, 1931, s.29-39; *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Mayıs 1931, No: 3529, s.5; *Cumhuriyet,* 15 Mayıs 1931, No: 2520, s.5; *Vakit,* 15 Mayıs 1931, No: 4792, s.9)

Cahilliği Yok Etmek
Cumhuriyetçi ve Laik Vatandaş Yetiştirmek
Güzel Sanatlara, Musikiye Önem Vermek

Eğitim siyasetimizde temel taşı, cahilliğin yok edilmesidir. Eğitimimizde her gün nispeten daha fazla çocuk ve vatandaş okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.

Kuvvetli, cumhuriyetçi ve laik vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburi ihtimam noktasıdır. Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve Türkiye devletine hürmet etmek ve ettirmek duyarlılığı bir vazife olarak telkin olunur. [...]

Eğitim her türlü hurafeden ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, milli ve vatanperver olmalıdır. [...]

Güzel sanatlara, bilhassa musikiye, inkılabımızın yüksek tecellisiyle orantılı bir surette ehemmiyet vereceğiz. [...]

Bütün inkılap neticelerini, vatandaşların tam emniyetini ve milli nizam ve inzibatı, dahili ve adli teşkilat ve kanunlarıyla koruyan ve hiçbir hadise veya tesir önünde sarsılmayan hükümet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir.

13-14 Mayıs 1931

Cumhuriyet Halk Fırkası Programı

(*ATABE,* c.25, s.156-158; *C.H.F. Nizamnamesi ve Programı,* TBMM Matbaası, Ankara, 1931, s.29-39; *Hâkimiyeti Milliye,* 15 Mayıs 1931, No: 3529, s.5; *Cumhuriyet,* 15 Mayıs 1931, No: 2520, s.5; *Vakit,* 15 Mayıs 1931, No: 4792, s.9)

Marmara Köşkü, Ankara, 6 Temmuz 1931

"Büyük Bir İnkılap Yaratan Muhammed"

Tarih araştırmalarına çalıştığımız sıralarda bir gün Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi Tevfik Bıyıkoğlu Yalova'dan telefonla beni aradı. Atatürk'ün misafiri olarak 10-15 gün kadar Yalova'da kalacağımı, ona göre tedarikli olarak ertesi gün hareket etmekliğimi söyledi. Gittim. [...] Atatürk, gündüzleri öğleden sonra çok defa bizimle beraber bulunuyor, okunulan yazıları dinliyor, gereken direktifleri veriyordu. Toplantılardan birinde İslam tarihinde dört halife devrine ait bir yazı okundu. Dikkatle dinleyen Atatürk, Peygamber'in ölümünü müteakip beliren durumu özetledi. Haşimoğullarının, Mekkelilerle Medinelilerin, Peygamber'e kendilerinden olmayanları halef göstermek yolundaki çarpışmalarından müteessir olarak, başkalarına haber vermeksizin naaşını defnetmek yolundaki teşebbüslerini ve bunlara önayak olan Ali'nin hareketini şiddetle eleştirdi ve şöyle devam buyurdu:

"Büyük bir inkılap yaratan Muhammed'e karşı beslenilen sevginin, ancak onun ortaya koyduğu fikirleri, esasları korumakta tecelli etmesi gerekirdi. Peygamber ölür ölmez düşünülecek şey, onu bir an evvel toprağa vermek değil, yaratmış olduğu inkılabı emniyet altına almaktı. Bu da yerine evvela inkılabı kavramış en yakın bir arkadaşını geçirerek başgösterecek tehlikeleri önlemekle olurdu. İnkılabı kavramış ve ona bütün varlığıyla bağlanmış böyle bir halef seçtikten sonradır ki onun defni düşünülebilirdi. O zaman, beş on akrabayla değil, bütün kendisine bağlananların iştirakiyle ve şanına layık bir törenle fani naaşı ebedi istirahat yerine emanet olunurdu... Ne Ali ne de diğer Haşimoğulları bunu düşünemediler. Bu hakikati o zaman ancak üç büyük insan kavramıştır: Ebubekir, Ömer ve Ebu Ubeyde. Tarih olaylarının gelişimi, Müslümanlığın bu üç büyük insanın teşebbüsleri ve azimleriyle kurtulmuş olduğunu meydana koymuştur. İnkılabın bu üç siması, yaratıcısı kadar büyük insanlardır..."

Temmuz-Ağustos 1931

Şemsettin Günaltay'ın Anısı

(Şemsettin Günaltay, "Atatürk'e Ait İki Hatıra", *Ülkü*, 16 Kasım 1945, No: 100, s.3-4; Kemal Arıburnu, *Atatürk'ten Anılar,* s.294-295)

Biz Daima Hakikat Arayan ve Onu Buldukça ve Bulduğumuza Kani Oldukça İfadeye Cüret Gösteren Adamlar Olmalıyız

[...] Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan varmak arzu edilir olmakla beraber yolun makul, mantıki ve bilhassa ilmi olması şarttır. [...]

Tevfik Beyefendi!

[...] Yeni dünya ufuklarına açacağınız yeni tarih semasında dikkatli olunuz. Gelişigüzel bir eser vücuda getirerek sonrasında pişman olmaktansa hiçbir eser vücuda getirememek aczini itiraf etmek evladır.

İlim sahasında vesveseli olmak, Mısır'ın Camii Ezher'i mezunlarına[104] inanmaktan evladır.

Camii Ezher, varlığı ve prensipleri mevhum[105] denecek kadar hiç olan İsa'yı yaratan apotrlar[106] yetiştirmeye ne yazık ki kaynak olamamıştır.

Halbuki biz tarih yazarken apotr değil, bizzat fiiller ve hadiseler sahibi arayan adamlarız. Eğer bunları bulamazsak bilinmezliği ve bu noktada cehlimizi itiraf etmekten çekinmeyelim. Apotr yaratmaya kalkışmayalım çocuğum! Bizim mesleğimiz bu değildir. Biz daima hakikat arayan ve onu buldukça ve bulduğumuza kani oldukça ifadeye cüret gösteren adamlar olmalıyız!

Batı'nın, herhangi lisanında yazılmış olursa olsun, gözünüzden, incelemenizden geçmiş olması tabii bulunan tarih vesikalarına dikkat etmiyor musunuz? Yüksek heyetiniz üyeleri içinde bu vesikalardan hakikati anladığını heyetiniz huzurunda söyleyenler az mıdır? Bu sözler yalnız heyetinizin değil, bütün Türk milletinin dikkat nazarını çekmeye layıktır! Bunu yalnız aranızda değil, bütün Türk milleti nazarında ortaya koyunuz! Bu büyük hakikati bütün insanlığa tanıtınız! Kuruluş maksadınızın büyük hedefi budur zannederim.

Bu büyük ve doğru yolda yürürken Camii Ezher kaçkınlarından mı yardım dileyeceksiniz?

Her şeyden evvel kendinizin dikkatle ve itinayla seçeceğiniz vesikalara dayanınız! Bu vesikalar üzerinde yapacağınız incelemede her şeyden ve herkesten evvel kendi inisiyatifinizi ve ince milli süzgecinizi kullanınız! Sizi büyük hedefe ancak bu bakımlardan kıskanç olmak ulaştırabilir; yoksa dünyanın bin bir şarlatanı ve bin bir milletin tarihşinas yaşayan sokak politikacısının ve bunları yüksek ölçüde temsil eden Camii Ezher kaçkınının oyuncağı kılar.

104 Zakir Kadiri Ugan kastediliyor. (Y.N.)

105 Mevhum: Aslı olmadığı halde var sanılan; gerçek olmayıp kuruntuya dayanan; vehim yoluyla kafada yaratılan; sanal. (Y.N.)

106 Apotr: Havari. (Y.N.)

Bana bu kadar çok söz söyleten sebebi izah edeyim:

Camii Ezher kaçkınını bulan sizsiniz. Eseri diye Ankara'dan ayrıldığım son günde önüme koyduğunuz örümcek Arap yazılı paçavraları okuduğunuz zaman derhal itirazımı ifade etmiştim. Bunu nazarı dikkate alacağınızı vaat etmiştiniz! İncelemenizden geçtikten sonra bana verilen yazılar o kadar sersem ve cahil ve Camii Ezher kaçkını bu adamın mahsulü olduğunu gördüm ki sizi rencide edecek bir söz söylemeden bu paçavralar üzerinde yeniden çalışmaya mecbur oldum. Bu sözlerimi sizi utandırmak için yazmıyorum. Bu yazılarımı bundan sonraki mesainizde dikkat ve uyanıklık dersi olması için yazıyorum.

Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir! Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır. Siz buna razı mısınız?

Türkiye'de yüksek riyasetinizde ilk kurulan Tarih Cemiyeti büyük dikkat uyanıklığını kullanarak şimdiye kadar bütün dünya milletleri içinde kurulmuş emsaline üstün bir vaziyet alacağına emin olduğum Türk medeniyetinin sevdalılarına hürmet ve muhabbetlerimi lütfen iletiniz.

16/17 Ağustos 1931

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Riyasetine

(Fotokopisiyle birlikte aktaran: Atilla Oral, *Atatürk'ün Sansürlenen Mektubu*, Demkar Yayınevi, İstanbul, 2011, s.61-64, 73-93; *ATABE*, c.25, s.205. Ayrıca bkz. Prof. Yusuf Ziya Özer, "Tarihi Yazmak Yapmak Kadar Mühimdir", *Ulus*, 10 Kasım 1939, No: 5907, s.14; Uluğ İğdemir, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Tarih Kurumu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1973, s.7-9; *İslâm Ansiklopedisi*, "Atatürk" maddesi, c.1, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, s.787; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, s.701-702, 997, 1002; Uluğ İğdemir, "Atatürk'ün Tarih Anlayışı", *Türk Dili*, 1 Kasım 1952, c.2, sayı 14, s.70; *Ulus*, 10 Kasım 1952, sayı 11266, s.5)

Türk Milletinin Ruhu Anadolu'nun Büyüleyici Fakat Sert Yaylalarında Anlaşılabilir

Bizde ilk tesire kapılmamak lazımdır. Vaktiyle sizin seyyahlarınız, sizin büyük yazarlarınız, İstanbul, İzmir ve Bursa şehirlerindeki gözlemlerine göre Türk ruhuna dair bir hüküm vermişlerdir. Fakat onlar Türkiye'yi değil, Doğu'nun şehirlerini görmüşlerdir. Türk milletinin ruhu, Anadolu'nun büyüleyici fakat sert yaylalarında anlaşılabilir. Türk milleti beşiğine dönmekle yenilenmiş ve gördüğünüz değişiklikleri yapabilmiştir. Vaktiyle vergiler altında ezilmiş, fazla çalışmaktan usanmış Türk köylüsü, Balkanlar vesair yerlerdeki harp meydan-

larında kanını ve faaliyetini dökmeye gidiyordu. Anadolu yok farz ediliyordu. Bugünse Türk köylüsü faaliyetini, emeğini ana toprağına sarf ediyor, neler yarattığını da kendiniz görüyorsunuz. Kuvvet ve kudret milletin enerjisinde mevcuttur. Ben, bir rehberden, bir hamiden başka bir şey değilim. Gerek dahili ve gerek harici siyasette gayem Türk milletine barış ve sükûn dairesinde çalışmayı temin eylemektir. Kendilerini güya bahtiyar kılmak bahanesiyle insanları birbirini boğazlamaya sevk ve teşvik etmek gayri insani bir sistemdir. İnsanları bahtiyar kılabilecek yegâne tedbir, onları birbirine yaklaştıracak, sevdirecek ve barış ve dostluk dairesinde ihtiyaçlarını temin edecek bir faaliyet sarf etmektir.

26 Ekim 1931

Fransız *La Vue* Muhabiri Nadya de Sansa'ya Beyanat

(*ATABE,* c.25, s.249; *Akşam,* 29 Kasım 1931, No: 4719, s.1; *Vakit*, 30 Kasım 1931, No: 4990, s.4; *Cumhuriyet,* 30 Kasım 1931, No: 2718, s.1)

Ankara Halkevi'nde Birinci Türk Tarih Kurultayı'na katılanlarla
Ankara, 9 Temmuz 1932

Gençlik, İnkılabın Fikirlerini Benimseyip Gelecek Nesillere Götürecek Kimselerdir

Benim anladığım gençlik bu inkılabın fikirlerini ve ideolojisini benimseyip gelecek nesillere götürecek kimselerdir. Benim nazarımda 20 yaşında bir yobaz ihtiyardır; 70 yaşında bir idealist kuvvetli bir gençtir.

Nisan 1932

(*ATABE,* c.25, s.319; Cevat Abbas Gürer, "Gençliğe İnanan Atatürk", *Atatürk,* s.84-85; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938),* c.2, s.719-720)

İnkılapçılıkta Takip Edilen Yol

Hiçbir inkılapçı şimdiye kadar Gazi gibi başladığı ve başarmakta asla geri kalmadığı büyük bir inkılabı böyle derece derece, safha safha organize ederek geliştirebilmiş değildir.

Gazi Hazretleri, lütfen, inkılapçılıkta takip ettikleri yolu anlatıyorlardı:

"İnkılap, güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. İstikametimi daima o güneşe bakarak tayin eder ve öylece ilerlerim, ilerlerim; parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe müsaade edinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeye devam etmek üzere dururum; tekrar o güneşe bakarak istikamet alırım."

Ekim 1932

(Ahmet Cevat [Emre], "Millî Dil Şuuru Hamlesi/ Büyük Milli Dil Kurultayı", *Muhit/ Resimli Aylık Aile Mecmuası,* Teşrinievvel [Ekim] 1932, No: 48, s.2-3)

Türk Genci, İnkılapların ve Rejimin Sahibi ve Bekçisidir

Türk genci, inkılapların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılapları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır... demeyecektir. Hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla... nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır.

Polis gelecektir; asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, "polis henüz inkılap ve cumhuriyetin polisi değildir" diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek: "Demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lazım!.."

Onu hapse atacaklar. Kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber; bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecek. Diyecek ki: "Ben, inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve etkenleri düzeltmek de benim vazifemdir!.."

İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği!..[107]

5 Şubat 1933

Bursa Nutku

(*ATABE*, c.26, s.118-119; Rıza Ruşen Yücer, *Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hâtıra*, s.5-6)

107 Nutuk, kaynakta şu açıklamayla yer almaktadır:

"Bursa'da Ulucami'de namaz kılan yüz kadar insan aralarında konuşmuşlar; 'Neden İstanbul'da ezan Arapça okunurken Bursa'da Türkçe okunuyor?' diye dedikodu yaptıktan sonra, işi Evkaf Müdürü'nden sormaya karar vermişler. Evkaf Müdürü 'Vali'ye gidin' demiş. Cemaat topluca vilayete gidiyorlar. Fakat Vali öğle yemeğinde. Hükümet konağının mermer merdivenlerine çömelip bekleşiyorlar!..

Mesele polise, tümene, jandarmaya aksediyor. Tertibat alınıyor; bu arada Ankara'ya da 'Bursa'da irtica var!..' diye telgraf çekiliyor. Atatürk otomobille İzmir'e gitmektedir. Haberi yolda alıyor. Yaptığı ve inandığı inkılapların öz mal sahibi sıfatıyla tehlikede gördüğü eseri için hemen Bursa'ya koşuyor. İşi bizzat inceliyor; kararını Anadolu Ajansı'na kısa bir tebliğle bildiriyor: 'Bu, din meselesi değil, dil meselesidir!..'

O akşam, Çekirge yolundaki köşkte Atatürk'e bir yemek verildi. Sofrada 13-14 kişi var. O günkü hadiseden dolayı Atatürk'ün gönlünü almak üzere bu 14 kişiden birisi:

- 'Efendim' diye söze başladı. 'Bursa gençliği bu hadiseyi hemen bastıracaktı. Fakat zabıta ve adliyeye olan güveninden ötürü...'

Devam edemedi. Atatürk bir işaretle sözünü kesti:

- 'Bursa gençliği de ne demek?' diye biraz sert sordu. 'Memlekette parça parça, yer yer gençlik yoktur, sadece ve toplu olarak Türk gençliği vardır!..'

Sonra, Türk gençliğinden ne anladığını şöyle tarif etti:"

Bkz. Rıza Ruşen Yücer, *Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hâtıra*, s.5-6; *ATABE*, c.26, s.118. (Y.N.)

Emperyalizm Yeryüzünden Yok Olacak Yerine Milletler Arasında Yeni Bir Ahenk ve İşbirliği Çağı Geçecektir

Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün Doğu milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum.

Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşları şüphesiz ki ilerlemeye ve refaha yönelik olarak gerçekleşecektir. Bu milletler bütün güçlüklere ve bütün engellere rağmen mânileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı geçecektir.

Size bu sözleri söyleyen Cumhurreisi değil, sadece Türk milletinin bir ferdi olarak Mustafa Kemal'dir. Bu hususa bilhassa nazarı dikkatinizi çekerim.

27 Mart 1933

Mısır Büyükelçisi Ahmet Remzi'ye

(*ATABE,* c.26, s.144; *Dünya,* 20 Aralık 1954, No: 1007, s.1, 7; Şevket Süreyya Aydemir, "Bir Fikir Hareketi Vardı", *Cumhuriyet,* 6 Mart 1972, No: 17091, s.2)

İki Mustafa Kemal Var: Fani Olan ve Türk Milletinin Şuuruyla Beraber Ebediyen Yaşayacak Olan

Ankara, 10 (Telefonla Başyazarımızdan) - Gazi Hazretleri'nin yanındayız. İki düzine vatandaş... Bağımsızlık mücadelesinden, siyasi ve toplumsal inkılabımızdan bahsediliyor. Söylenen hikâyelerden, anlatılan hatıralardan bu milli savaşta Gazi'nin büyüklüğü, dehası herkesin gözü önünde biraz daha canlanıyor.

Bütün söylenenleri dikkatli bir sükûnla dinlemekte olan Gazi birdenbire söze atıldı. Karşısında prensiplerine, ülküsüne sataşan bir muhalefet grubu varmış gibi hiddetli, heyecanlı, fakat tatlı bir edayla şu sözleri söyledi:

Hükümlerinizde yanılıyorsunuz. İki Mustafa Kemal var: Biri ben, fert olan, fani olan Mustafa Kemal. İkinci Mustafa Kemal'den ise "ben" diye bahsedemem. Ondan ancak "biz" diye bahsedebilirim. O Mustafa Kemal, yani sizler, bu akşam etrafımda olanlar, memleketin her köşesinde çalışan köylüler, uyanık, aydın, vatanperver, milliyetperver vatandaşlar. İşte ben onların hayalini tespit ediyorum, onların hayalini gerçekleştirmeye çalıştım. O Mustafa Kemal ölmez.

O, Türk milletinin ihtiyaçlarıyla beraber, gitgide uyanan şuuruyla beraber gelişe gelişe ebedi olarak yaşayacaktır. Bizde cumhuriyeti yapan, inkılabı yaratan, o "biz" diye ifade edebileceğim Mustafa Kemal'dir.[108]

10 Mayıs 1933

(*ATABE*, c.26, s.160; *Milliyet*, 11 Mayıs 1933, No: 2602, s.1; *Akşam*, 11 Mayıs 1933, No: 5237, s.1-2; *Vakit*, 12 Mayıs 1933, No: 5508, s.2; *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 1933, No: 3236, s.1)

İnkılap Mevcut Müesseseleri Zorla Değiştirmektir

"1) İnkılap mevcut müesseseleri zorla değiştirmek demektir.

2) Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak, yerlerine milletin en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktır."

108 Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in bu konuşmasının bir benzerini Hamdullah Suphi Bey 12 Haziran 1925'te Muallimler Cemiyeti Kongresi'nde muallimlere hitaben söylediği nutkunda şu şekilde aktarmaktadır:

"İki Mustafa Kemal vardır. Biri karşınızda oturan ben; et ve kemik, fani Mustafa Kemal... İkinci bir Mustafa Kemal var; onu 'ben' kelimesiyle ifade edemem. O, ben değil, bizdir. O, burada oturan sizler, memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayat ve yeni ideal için uğraşan aydın ve mücahit bir zümredir. Ben onların rüyasını temsil ediyorum. Benim teşebbüs ettiklerim, onların hasret duyduklarını tatmin içindir. O Mustafa Kemal bütün bir aydın ve mücahit zümrenin temsilcisidir. Fani olmayan, yaşaması ve başarılı olması mukadder olan Mustafa Kemal odur."

Bkz. *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1925, Numara: 395, s.1-2; *İkdam*, 13 Haziran 1925, Numara: 10125, s.1-2; *ATABE*, c.17, s.255. (Y.N.)

Bir çizgiden sonra not ettiğim kısımlar da şudur:

"Devlet hayatında inkılap, toplumsal vaziyetimiz de dahildir. (Laiklik), (medeni kanun), (demokrasi)"[109]

4 Haziran 1933

(*ATABE,* c.26, s.181; fotokopisiyle birlikte aktaran: Prof. Dr. Âfetinan, "Atatürk ve Demokrasi", *Belleten,* Ocak 1959, c.XXIII, sayı 89, s.2, 8.)

Cumhuriyet Kendilerine Emanet Edilmiş Olan Türk Gençleri Yarının Muhakkak Büyük Adamlarıdır

Türkiye bilgi ordusunun durmadan yükselen canlı bir kuruluş olduğunu ülkemizin her yerindeki Türk yavrularının, Türk gençlerinin alınlarında açık okudum. Sevindim. Cumhuriyet kendilerine emanet edilmiş olan bugünkü Türk gençleri yarının muhakkak büyük adamlarıdır. Yalnız Türkiye'nin büyük adamları değil, onların bütün medeni insanlıkta büyük adam olacaklarına

109 Âfet İnan belgeye şu açıklamayla yer vermektedir:

"4 Haziran 1933 tarihindeyiz. Atatürk'ün etrafında devlet ve fikir adamlarımızın toplandığı bir geceydi. Gündüz Genelkurmay'da meşgul olan Atatürk gece bazı arkadaşlarıyla çeşitli konular üzerinde konuşuyordu ve bundan büyük haz duyuyordu. Hazır bulunanlardan Ruşen Eşref Ünaydın, Falih Rıfkı Atay, Saffet Arıkan, Recep Peker, Necip Ali Küçüka, Fethi Okyar, Tevfik Rüştü Aras ve Şükrü Kaya Beyleri hatırlıyorum. 1933 sonlarında Cumhuriyet'in onuncu yılı tamam olacaktı. O gece on yılın tarihçesi üzerinde duruldu. Atatürk'ün sorduğu sorular üzerinde veyahut herkes kendi düşüncesine göre bir konu üzerinde konuşmuştu. Fakat en çok inkılaplar üzerinde duruluyordu. Uzun ve istifadeli konuşmalar arasında Atatürk bazen dinliyor, bazen kendisi uzun uzun konuşuyordu. Fakat her zaman olduğu gibi kavramların tarifleri üzerinde formüller aramıştı ve ısrarla 'inkılap' kelimesinin lügat manasından gayrı, Türk inkılapları yönünden tarifini, izahını istemişti. İnkılap kelimesinin diğer Batı dillerindeki karşılığı aranmıştı. O gece herkes gibi ben de konuşmuş, fikrimi izah etmiştim. İşte şimdi o gecenin tarihini taşıyan kurşunkalemle yazdığım bir not elimde. Bir sayfasına sadece soru işaretiyle yazdığım kelime şu: İstihale mi? Fakat iyice hatırlıyorum ki Atatürk istihale [dönüşüm] veya inkişafı [gelişim] inkılaplar için kabul etmiyordu. 'Revolution' [devrim] ve 'evolution' [evrim] kelimelerinin lügat manası yanında bizim inkılaplarımızın izahlı bir tarifi yapılmalıydı. Bu kanaat belirdiği vakit Atatürk'ün aynen söylediklerini üç paragrafta böylece tespit etmişim: [...]
Kısa notlarım o gecenin konuşmaları üzerindeki fikirleri belirtmesi bakımından çok önemlidir. Öyle anlaşılıyor ki Atatürk bu iki tarifi yaptıktan sonra bilhassa devlet hayatındaki müesseseler üzerinde fazla durduğu için bu son kelimeleri yazmayı ihmal etmemişim.
Atatürk devlet hayatında 'en yüksek medeni icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseler' derken devletin din işleriyle meşgul olmamasını ve dini hislerin siyasi maksatlar için istismar edilmemesini daima söylemiş ve bu prensibi yeni Türkiye devletinin başlıca inkılabı saymıştır."

Bkz. Prof. Dr. Âfetinan, agm; *ATABE,* c.26, s.181-182. (Y.N.)

inanmakta kendimi haklı buluyorum. Benim haklı olduğumu bu Türk gençlerinin henüz ben yaşarken dünyaya göstereceklerinden eminim. Çünkü onlar kendilerine söylediğimin manası üzerinde nasıl çalışmak lazım geldiğini anlarlar. Bütün dünyanın bilgi âleminde yüksek ahlaklı, disiplinli, efendi vasıflarıyla taşarak yükselmek kabiliyetinde bulunan Türk çocuklarının, Türk gençliğinin Gök Türklük işini idare etmekte olduğunuzdan dolayı siz Maarif Vekilini tebrik ederim ve bunda sizin için yüksek başarılar dilerim.

5 Temmuz 1933

Maarif Vekili Dr. Reşit Galip Bey'in Mektubuna Cevap

(*ATABE,* c.26, s.208; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-11, D: 54, F: 7-1:2 ve 7-8:15'ten aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, s.771, 1022-1031)

Fransız İhtilali'nin En Asil Çocuklarından Olan Briand'ın Yüce Ülkücülüğü

İnsanlığın refahını doğuran barışa bütün varlığımızla hizmet yolunda kendimize tayin etmiş olduğumuz büyük vazifenin yerine getirilmesi sırasında Fransız İhtilali'nin en asil çocuklarından biri olan ve ölümüne pek teessüf ettiğimiz Mösyö Briand'ın siyasi hayatı boyunca birçok semere vermiş olan ülkücülüğünü şahsen yüceltmekle bahtiyarım.

Türkiye'deki şahsi eserimi ifade eden pek nazik sözlerinizden dolayı bilhassa teşekkür ederim. Ancak bu eser bütün büyüklüğüyle ferdi olmakla gurur duyduğum millete aittir. Büyükelçi Hazretleri, Cumhuriyet Hükümeti'nin takip etmiş olduğu siyasetin gelişmesi sırasında bugün olduğu gibi yarın da Türk halkının bütün milletlerin gittikçe bariz bir surette birbirine yaklaşmalarına çalışarak büyük insaniyet davasına hizmet etmek yolunda hararetli bir arzuyla hareket ettiğini göreceğinize kani olabilirsiniz.

17 Ekim 1933

İtimatnamesini Sunan
Fransız Büyükelçisi Kammerer'in Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.26, s.260; D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi)'dan aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları,* c.2, s.104-105; *Hâkimiyeti Milliye,* 18 Ekim 1933, No: 4400, s.4; *Cumhuriyet,* 18 Ekim 1933, No: 3395, s.3; *Milliyet,* 18 Ekim 1933, No: 2762, s.2)

Türk İnkılabı Kurucudur
Yüksek Bir İnsani Ülküyle Birleşmiş Vatanperverlik Eseridir

Efendiler, Türk inkılabı kurucudur. Türk İhtilali yüksek bir insani ülküyle birleşmiş vatanperverlik eseridir. Çocuklarına bütün güzellikleri ve bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir.

Bu inkılabın hararetli ve imanlı bir yapıcısı sıfatıyla dünyaya açık yürekle, gönül temizliğiyle ve dostlukla bakıyorum.

Bu heyecan ve büyük sevinç gününde size bu samimi teminatı vermekledir ki memleketlerinize karşı olan hissiyatımı en iyi bir tarzda ifade etmiş oluyorum.

29 Ekim 1933

Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümünü Kordiplomatik Adına Kutlayan Sovyet Büyükelçisi Suriç'in Nutkuna Cevap

(*ATABE,* c.26, s.265-266; *Hâkimiyeti Milliye,* 30 Ekim 1933, No: 4412, s.2; *Milliyet,* 30 Ekim 1933, No: 2774, s.1-2; *Cumhuriyet,* 30 Ekim 1933, No: 3407, s.1, 9; *Vakit,* 30 Ekim 1933, No: 5680, s.1-2)

Sovyet Heyeti Başkanı Mareşal Kliment Yefremoviç Voroşilov'la beraber
Ankara, 29 Ekim 1933

Kurtuluş ve İnkılabımızın İlk ve Sadık İşçisi: *Hâkimiyeti Milliye*

Cumhuriyet'in onuncu yılında kurtuluş ve inkılabımızın ilk ve sadık işçisi *"Hâkimiyeti Milliye"*ye.

29 Ekim 1933

Cumhuriyet'in 10. Yıldönümü Dolayısıyla *Hâkimiyeti Milliye*'ye

(*ATABE*, c.26, s.272; *Hâkimiyeti Milliye*, 29 Ekim 1933, No: 4411; klişesiyle birlikte aktaran: Fuat Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi/1919-1965 Cumhuriyet Dönemi*, s.108)

Türkiye'de Doğan İnkılap Güneşi Yakın Mazinin Biriktirdiği Karanlıkları Dağıtmıştır

On yaşını bitiren Cumhuriyet'imiz daha kurulurken kendine çizdiği hareket hattını adım adım takip etmiş ve bu kısa müddet içinde yakın mazinin biriktirdiği karanlıkları dağıtmayı başarmıştır.

Türk Cumhuriyeti'nin en esaslı umdelerinden biri olan yurtta barış dünyada barış gayesi insaniyetin ve medeniyetin refah ve ilerlemesinde en esaslı etken olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak bizim için iftihar vesilesidir.

Türkiye'de doğan inkılap güneşi yükselerek hararetini yaydıkça, Türk milletinin kalbi bütün dünyanın büyük ve takdire layık eserlerine karşı sıcak bir muhabbetle dolmuş, bütün ilerleme umdelerini tamamıyla benimsemiştir.

29 Ekim 1933

Amerikalı Türk Dostları Cemiyeti'nin
Cumhuriyet'in 10. Yıldönümünü Kutlama Yemeğine
ABD Başkanı Roosevelt'in Gönderdiği Mesaja Cevap

(*ATABE*, c.26, s.274; D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Amerika B.1. - a.1. - 2/11'den İngilizce çevirisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, c.1, s.233-235; *Hâkimiyeti Milliye*, 3 ve 5 Kasım 1933, No: 4416 ve 4418, s.1; *Milliyet*, 3 Kasım 1933, No: 2778, s.1, 6; *Akşam*, 3 Kasım 1933, No: 5413, s.2; *Vakit*, 3 Kasım 1933, No: 5684, s.2; *Cumhuriyet*, 5 Kasım 1933, No: 3413, s.1)

Yüzde 80'i Ümmi Bırakılmış Bir Memlekette İnkılaplar Plebisitle Olmaz!..

Arkadaşlar, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılaplar için nurun ve münevverin yoluna gideceğiz. Hedef ve hünerimiz cahil kitleyi de nurlandırarak yolumuzda yürütmek ve onu selamete çıkarmaktır. Cumhuriyetimizi, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak isteğimizi köstekleyecek herhangi bir referanduma gitmek yalnız cehalet değil, hıyanet olur. Yüzde 80'i ümmi bırakılmış bir memlekette inkılaplar plebisitle olmaz!..

11 Nisan 1934

Bâki Vandemir'in Anısı

(Bâki Vandemir, "Atatürk'ün Cehaletle Mücadelesi", *Tarih-Coğrafya Dünyası*, Atatürk Özel Sayısı, 10 Kasım 1959, c.2, sayı 9-10, s.172)

Türk-Sovyet Dostluğu Milletler Arasındaki Münasebetlerde Sadakatin Bir Örneğidir

Birçok tecrübe devirleri geçirmiş olan yeni Türkiye-Sovyet Rusya dostluğu, gitgide büyümekte olan bir dostluktur. Ve diğer hiçbir devlet aleyhine yönelik değildir. Bu dostluk her iki memlekete çok büyük bir emniyet temin eylemekte ve milletler arasındaki münasebetlerde sadakatin bir örneğini teşkil etmektedir.

31 Mayıs 1934

Sovyet *Stroim* Dergisine Türk-Sovyet Dostluğu Hakkında Beyanat

(*ATABE*, c.26, s.374; *Stroim*, Mayıs-Haziran 1934, sayı 9-10, s.4; *Za Industrializatsiyu*, 1 Haziran 1934, No: 128; *Akşam*, 31 Mayıs 1934, No: 5617, s.2; *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1934, No: 3616, s.1, 4; *Milliyet*, 1 Haziran 1934, No: 2983, s.1, 7; *Vakit*, 1 Haziran 1934, No: 5889, s.2)

Ankara, 3 Ekim 1934

Yaptıklarımdan Değil, Yapacaklarımdan Bahsediniz

Bir gün Atatürk'ün yaptığı işlerden bahis açılmıştı. Merhum Vâsıf Çınar sordu:
"En büyük eseriniz, inkılabınız hangisidir?"
Atatürk cevap verdi:
"Benim yaptığım işler birbirine bağlı ve lüzumlu olan şeylerdir. Fakat bana yaptıklarımdan değil, yapacaklarımdan bahsediniz."
İşte en büyük tarih âşığı Atatürk kendi tarihinden övünülecek bahsi böylece kapatmıştı.

1934

(*ATABE,* c.27, s.45; Dr. Âfet, "Atatürk'ün Fikir Hayatı", *Ulus,* 10 Kasım 1939, s.9; Prof. Dr. Âfetinan, *Atatürk'ten Hâtıralar,* 1950, s.55-56; Foto Cemal Işıksel, *Atatürk Gazi Mustafa Kemal,* s.124; Kılıç Ali, *Atatürk'ün Hususiyetleri,* s.119)

Türk Kadınının Mebus Seçme ve Seçilme Hakkını Alması En Mühim İnkılaplardan Biridir

Bu karar Türk kadınına toplumsal ve siyasi hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadınını artık tarihlerde aramak lazım gelecektir. Türk kadını evdeki medeni mevkiini yetkinlikle işgal etmiş, iş hayatının her safhasında başarılar göstermiştir. Siyasi hayatta belediye seçimlerinde tecrübesini yapan Türk kadını, bu sefer de mebus seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Medeni memleketlerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak bugün Türk kadınının elindedir ve onu yetkinlikle ve layığıyla kullanacaktır. Bu notla en mühim inkılaplardan birini anmış oluyoruz.

5 Aralık 1934

Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi Üzerine

(*ATABE,* c.27, s.96; Perihan Naci Eldeniz, "Atatürk ve Türk Kadını", *Belleten,* Ekim 1956, c.20, sayı 80, s.741)

Yüksek ve İnkılapçı Bir Kültür Seviyesine Varmak İçin Çok Emek Vereceğiz

Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erkinliğini[110] korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olması, bir ulusun en yenilmez silahı ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında ulusal birlik, ulusal duygu, ulusal kültür, en yüksekte göz diktiğimiz ideyeldir.[111]

Yüksek ve inkılapçı bir kültür seviyesine varmak için önümüzdeki yıllarda daha çok emek vereceğiz. Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan, erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek, ana siyasamızın açık dileğidir.

4 Şubat 1935

Yeni Saylav (Milletvekili) Seçimi Hakkında Ulusa Beyanname

(*ATABE,* c.27, s.132; *Ulus,* 5 Şubat 1935, No: 4860, s.1; *Cumhuriyet*, 5 Şubat 1935, No: 3853, s.1, 5; *Milliyet,* 5 Şubat 1935, No: 3230, s.1, 5; *Kurun,* 5 Şubat 1935, No: 6136-74, s.1, 6; *Akşam,* 5 Şubat 1935, No: 5855, s.1, 8; *Son Posta,* 5 Şubat 1935, No: 1620, s.1, 3, 10; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.571-574)

Türk Genel Devriminin Kısa İfadesi: Yıllarca Süren Savaşın Ardından Yeni Vatan, Yeni Toplum, Yeni Devlet Ve Bunları Başarmak İçin Arasız Devrimler

Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içeride ve dışarıda saygıyla tanılan yeni vatan, yeni sosyete,[112] yeni devlet *(sürekli alkışlar)* ve bunları başarmak için arasız devrimler... İşte, Türk genel devriminin bir kısa diyemi...[113]

[...]

Geçen kurultaydan bugüne kadar kültürel ve sosyal alanda başardığımız işler Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çehresini keskin çizgileriyle ortaya çıkar-

110 Erkinlik: Hürriyet, serbestlik. (Y.N.)
111 İdeyel: İdeal. (Y.N.)
112 Sosyete: Toplum. (Y.N.)
113 Diyem: İfade. (Y.N.)

mıştır. Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, ar,[114] ilimsel müzik ve teknik kurumları ile kadını erkeği her hakta eşit, modern Türk sosyetesi bu son yılların eseridir. *(Sürekli alkışlar.)*

Türk ulusu ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırlarıyla çevrelediktен sonradır ki onun yüksek kapasitesi ve erdemi uluslar arasında tanılır. Türk ulusuna doğunsal[115] rengini veren bu devrimlerden her biri çok geniş tarihsel devirlerin övünebileceği büyük işlerden sayılsa yeridir. *(Sürekli alkışlar.)* Bütün bu işler Parti'mizin programını özenle göz önünde tutarak başarılabilmiştir. [...]

Sovyetler'le dostluğumuz her zamanki gibi sağlamdır *(sürekli alkışlar)* ve içtendir. Kara günlerimizden kalan bu dostluk bağını Türk ulusu unutulmaz değerli bir hatıra bilir. *(Sürekli alkışlar.)* [...]

Devletlerimiz hükümetleriyle ve uluslarıyla her fırsatta birbirlerine nasıl inandıklarını ve ne kadar güvendiklerini bütün dünyaya göstermektedirler. *(Alkışlar.)* [...]

Türk-Sovyet dostluğu arsıulusal[116] barış için şimdiye kadar yalnız hayır ve fayda getirmiştir. Bundan sonra da yalnız hayırlı ve faydalı olacaktır. *(Alkışlar.)* [...]

Parti'mizin Halkevleri'yle bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı.

9 Mayıs 1935

CHP 4. Büyük Kurultayı'nı Açış Söylevi

(*ATABE*, c.27, s.205-208; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935*, s.15-17; *Ulus*, 10 Mayıs 1935, No: 4950, s.1, 3; *Cumhuriyet*, 10 Mayıs 1935, No: 3944, s.1, 11; *Kurun*, 10 Mayıs 1935, No: 6225-165, s.1, 9; *Tan*, 10 Mayıs 1935, No: 18-3321, s.1, 5; *Akşam*, 10 Mayıs 1935, No: 5946, s.1, 4; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, s.365-369)

Devletin Esas Kuramı: Türkiye; Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci Bir Cumhuriyettir

Ana fikirlerin devrimin başına ve akışına bağı

Cumhuriyet Halk Partisi'nin programına temel olan ana fikirler Türk Devrimi'nin başlangıcından bugüne kadar yapılmış olan işlerle yalın olarak ortaya konmuştur.

114 Ar: Güzel Sanatlar (beaux-arts). (Y.N.)
115 Doğunsal: Fıtri. (Y.N.)
116 Arsıulusal: Uluslararası. (Y.N.)

Bundan başka, bu fikirlerin başlıcaları 1927 yılında Parti Kurultayı'nca da kabul olunan tüzüğün genel esaslarında ve Genel Başkanlığın aynı Kurultay'ca onanmış olan bildiriğinde ve 1931 Kamutay seçimi dolayısıyla çıkarılan bildirikte saptanmıştır.

Yalnız birkaç yıl için değil, geleceği de kapsayan tasarlarımızın ana hatları burada toplu olarak yazılmıştır.

Kamâlizm

Partinin güttüğü bütün bu esaslar Kamâlizm prensipleridir.

Vatan

Vatan, Türk ulusunun eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerindeki eserleriyle bugün üstünde yaşadığı, siyasal sınırlarla çevrilmiş kutsal yurttur.

Vatan hiçbir bağ ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.[117]

Ulus

Ulus; dil, kültür ve ülkü birliğiyle birbirine bağlı yurttaşlardan meydana gelen siyasal ve sosyal bir bütündür.

Esas kuram

Devletin esas kuramı: Türkiye; ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci bir cumhuriyettir.

13 Mayıs 1935

Cumhuriyet Halk Partisi Programı

(*ATABE*, c.27, s.214-215; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935*, s.43, 76-87; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri*, s.171-198)

Cumhuriyet Halk Partisi Evrimci Değil, Devrimcidir

Cumhuriyet Halk Partisi; a) Cumhuriyetçi, b) Ulusçu, c) Halkçı, ç) Devletçi, d) Laik, e) Devrimcidir:

[...]

Devrimcilik

Parti, devlet yönetiminde tedbir bulmak için derecel ve evrimsel prensiple kendini bağlı tutmaz. Ulusumuzun sayısız özverilerle başarmış olduğu devrim-

117 Kül: Bütün. (Y.N.)

lerden doğan ve olgunlaşan prensiplere bağlı kalmak ve onları korumak Parti için esastır.

13 Mayıs 1935

Cumhuriyet Halk Partisi Programı

(*ATABE,* c.27, s.216-217; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935,* s.43, 76-87; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri,* s.171-198)

Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci Yurttaş Yetiştirmek

Kuvvetli cumhuriyetçi, ulusçu, halkçı, devletçi, laik ve devrimci yurttaş yetiştirmek bütün öğretim derecelerinde yüküm ve özen noktasıdır.

Türk ulusunu, Kamutay'ı ve Türk devletini sayın tutmak ve tutturmak bütün yurttaşlara bir ödev olarak aşılanacaktır.

13 Mayıs 1935

Cumhuriyet Halk Partisi Programı

(*ATABE,* c.27, s.223; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935,* s.43, 76-87; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri,* s.171-198)

Halka Devrim Fikir ve Duygularını Aşılamak

Güzel zanaatlara, hele müziğe, devrimin yüksek anlayışına uygun bir surette önem vereceğiz. [...]

Klasik okul yetiştirmesi dışında, yığına, devamlı ve Türkiye'nin ilerleyiş yollarına uygun bir halk eğitimi vermeyi önemli görürüz. Bu hizmet için çalışan halkevlerini devlet imkân elverdiği kadar koruyacaktır.

Parti, bir devrim müzesi kuracaktır. Bunu halka devrim fikir ve duygularını aşılamak için etkin araç sayarız.

13 Mayıs 1935

Cumhuriyet Halk Partisi Programı

(*ATABE,* c.27, s.225; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935,* s.43, 76-87; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri,* s.171-198)

Gençlik, Devrimi, Bağımsızlığı ve Yurdu Korumak Uğrunda Onları Bütün Varlığını Vermeye Hazır Tutan Bir Düşünüşle Yetiştirilecektir

Türk gençliği onu temiz bir ahlak, yüksek bir yurt ve devrim aşkı içinde toplayacak ulusal bir örgüte bağlanacaktır. Bütün Türk gençliğine şevk ve sıhhatlerini, nefse ve ulusa inanlarını besleyecek beden eğitimi verilecek ve gençlik, devrimi ve bütün erkinlik şartlarıyla yurdu korumayı en üstün ödev tanıyan ve onları, bu ödev uğrunda bütün varlıklarını vermeye hazır tutan bir düşünüşle yetiştirilecektir. Bu ana eğitimin tam sonuç vermesi için, Türk gençliğinin bir yandan düşünme, karar verme ve girişim alma gibi yüksek başarım kuvvetleri geliştirilecek ve öte yandan gençlik, her zorlu işin başarılmasında tek unsur olan sıkı disiplinin etkisi altında çalıştırılacaktır. [...]

Yurtta beden ve devrim eğitimi ile spor işlerinde birlik ve devamlılık göz önünde tutulacaktır.

13 Mayıs 1935

Cumhuriyet Halk Partisi Programı

(*ATABE*, c.27, s.225-226; *CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935*, s.43, 76-87; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri*, s.171-198)

Her Türk Ferdinin Son Nefesi Türk Ulusunun Nefesinin Sönmeyeceğini Onun Ebedi Olduğunu Göstermelidir

Türk milletine, Türk Cumhuriyeti devletine karşı yapmaya mecbur olduğumuz ödevler bitmemiştir ve bitmeyecektir.

Bu dünyadan göçerek Türk milletine veda edeceklerin, çocuklarına, kendinden sonra yaşayacaklara son sözü şu olmalıdır:

"Benim, Türk milletine, Türk Cumhuriyeti'ne, Türklüğün geleceğine ait ödevlerim bitmemiştir; siz onları tamamlayacaksınız. Siz de sizden sonrakilere benim sözümü tekrar ediniz."

Bu sözler bir ferdin değil, bir Türk ulusu duygusunun ifadesidir. Bunu, her Türk bir parola gibi kendinden sonrakilere devamlı olarak tekrar etmekle son nefesini verecektir. Her Türk ferdinin son nefesi, Türk ulusunun nefesinin sönmeyeceğini, onun ebedi olduğunu göstermelidir.

Yüksel Türk, senin için yüksekliğin sınırı yoktur. İşte parola budur.

11 Aralık 1935

59. Yıldönümlerini Kutlayan Mülkiyelilerin Telgrafına Cevap

(*ATABE,* c.28, s.141; Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: IV-II, D: 59, F: 45-2/9'dan aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938),* c.2, s.836-837, 1095-1102; *Ulus,* 12 Aralık 1935, No: 5166, s.1, 5; *Kurun,* 12 Aralık 1935, No: 6438-378, s.3; *Tan,* 12 Aralık 1935, No: 234-3537, s.7; *Akşam,* 12 Aralık 1935, No: 6162, s.2; *Son Posta,* 12 Aralık 1935, No: 1927, s.1, 6; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* s.575-576)

Güzel Sanatlarda Başarı Bütün İnkılapların Başarılı Olduğunun En Kati Delilidir

Şimdi kulaklarımızı ve ruhlarımızı okşayan bir nağmeyle mütehassis olarak konuşmama müsaade buyurmanızı rica ederim.

Büyük insanlık varlığının ifadesine yarayacak düstur, kültür dediğimiz kelimenin üzerinde dikkat, inceleme neticesinde alınabilmiş olan kavramlarla manalaşır.

Bu arada bütün modern dillerde kullanılmakta olduğu içindir ki bizde de bozar[118] denilen bir şey meydana konmuştur. Bu kelimeyi Türkler zannediyorum pek haklı olarak 1) Musiki, 2) Resim, 3) Heykeltıraş, 4) Edebiyat, 5) Mimari, 6) Raks, jimnastikten meydana gelmiş saymışlardır.

Bu branş, insan cemiyetlerinin yüksek mahiyetini göstermede çok büyük öneme sahiptir. Bu, yüksek kıymet, yüksek nezahet, maharet, ince kabiliyet ve işte bunların hepsini yapabilmek sanatkârlığının birleşmiş ifadesidir.

Bu mesele üzerinde bizim de, çocuklarımızın da esaslı olarak durmamız lazımdır.

Güzel sanatlarda başarı, bütün inkılapların başarılı olduğunun en kati delilidir. Bunda başarılı olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar, bütün başarılarına rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima mahrum kalacaklardır.

118 Beaux-arts (Fr.): Güzel sanatlar. (Y.N.)

İşte bunun içindir ki biz elimize aldığımız büyük Türk milletinin başarısına çalışmakla memnunuz. Ne yazıktır ki biz dahi bizzat bu işte geriyiz. Çocuklarımız, gençlerimiz babalarında gördükleri noksanları dünyaya bakarak tamamlamaya çalışmaktadırlar! Çalışmalıdırlar!..

[...] Türkiye Cumhuriyeti'nin bilhassa bugünkü gençliğine ve yetişmekte olan çocuklarına hitap ediyorum. Eğer bugün Batı nihayet teknikte bir üstünlük gösteriyorsa, ey Türk çocuğu, o kabahat da senin değil, senden evvelkilerin affolunmaz ihmalinin bir neticesidir.

Batı senden, Türk'ten çok geriydi. Manada, fikirde, tarihte, bu böyleydi.

Şunu da söyleyeyim ki çok zekisin! Malum. Fakat zekânı unut! Daima çalışkan ol!"

18/19 Temmuz 1936

Lise Öğrencisi Mustafa Kemal Gürer'e Yazdırılanlar

(*ATABE*, c.28, s.233-234; Cevat Abbas Gürer, "Montrö İmzalandığı Akşam/ Atatürk Bu Sulh Zaferini Florya'da Nasıl Kutlamıştı", *Cumhuriyet*, 10 Kasım 1941, s.4; Neşe Yeşilçayır, "Atatürk'ün Yazdırdığı Bazı Notlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Mart 1988, c.4, sayı 11, s.497-500)

Musiki İnkılabı Bir Milletin Yüksek Gelişiminin Beratıdır

Bayanlar, Baylar! Dans ediyorsunuz, müzik dinliyorsunuz. Bu oynamadan ve işitmeden çok hoşlandığınız besbelli. Fakat ne oyunun ve ne de musikinin nereden geldiğini, insanlar için ne kadar çok eski ve esasi ehemmiyeti olduğunu bilmem ki düşünmek için bir an zihninizi yormak zahmetinde bulundunuz mu?

Ben, bu hususta sadece dikkat nazarınızı insanlığın iki büyük hakikati üzerine çekmek istiyorum:

1) Hareket, faaliyet,

2) İnsan egosunu yumuşatan, incelten, tanrılara, tanrıçalara unvan olan müs,[119] müzik; işte bu iki şey insanlığın medeni hayatında çok büyük etkendirler. Bu gece çok şey gördünüz; fakat asıl sosyetemizi yaşatan başlıca etkenlerin başında dans ve müzik olduğunu inkâr etmek mümkün değildir.

Dans ve bunu da tahrik eden musiki. İşte bu medeni insanlığın en büyük damgası...

119 Muse (Fr): Sanat tanrıçası, Müz; şiir; ilham perisi, esin kaynağı. (Y.N.)

Bir millet çok şeyde inkılap yapabilir ve bunların hepsinde de başarılı olabilir ve fakat musiki inkılabıdır ki milletin yüksek gelişiminin beratıdır.

2/3 Eylül 1936

Balkan Festivali'nde Dans ve Müzik Hakkında Nutuk

(*ATABE,* c.28, s.274; *Cumhuriyet,* 5 Eylül 1936, No: 4423, s.5; Neşe Yeşilçayır, "Atatürk'ün Yazdırdığı Bazı Notlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Mart 1988, c.4, sayı 11, s.501)

En Güç Devrim Müzik Devrimidir

[...] Biraz sonra Atatürk yepyeni bir konu ortaya attı: "En güç devrim hangisidir?" Sırayla hepimizin yanıtını bekliyordu. Bazı arkadaşlar "Bütün devrimler birbirinden güçtür" dediler. Sıra bana gelince "En güç devrim laikliktir" dedim. Nitekim bugün de hâlâ o kanıdayım. Ama Atatürk yanıtlarımızın hiçbirisini beğenmedi. Bizi bir süre kararsızlık içinde bıraktıktan sonra "En güç devrim" dedi, "müzik devrimidir". Şaşkınlığımızı yüzümüzde okumuşçasına devam etti: "Çünkü müzik devrimi kişiye önce kendi iç dünyasını unutturmayı, sonra da yeni bir dünyaya yönelmeyi gerektirir. Onun için çok zordur." Kısa bir susma oldu. Işıklar saçan gözünü üzerlerimizde gezdirerek ekledi "Çok zordur, ama yapılacaktır" dedi. [...]

13 Eylül 1936

Sadi Irmak'ın Anısı

(*ATABE,* c.28, s.285; Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, *Atatürk ve Türkiye'de Çağdaşlaşma Atılımları,* s.142-143)

İnkılabımıza Dair Film Yapmak Bizim İşimiz Olmalıdır

Ertesi günü beni Çankaya'dan çağırttılar. Atatürk kütüphanedeydi:

"... şirketinden bir mektup aldım. Bizim inkılabımıza dair bir film yapmak istiyorlar. Çok güzel, inkılabımıza dair film yapmak bizim işimiz olmalıdır" *dedi.* "Bir senaryo düşün" *diye emir verdi, sonra:*

"Bu senaryo benim hayatımla mesela bir öğretmenin hayatını paralel olarak yürütmelidir" *diye devam etti. Bana bir kart uzattı. Dikte etmeye başladı. Senaryo bittiği zaman ellerim tutulmuştu:*

"Bunu derle topla, yaz" *dedi.*

1937

"Ben Bir İnkılap Çocuğuyum" Film Senaryosu Hakkında
Münir Hayri Egeli'ye

(*ATABE*, c.29, s.85; *Atatürk'den Bilinmiyen Hâtıralar,* s.128; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938)*, c.2, s.898)

Ektiğimiz Özlü ve Kuvvetli Tohumların Feyizli Neticeler Döner Dolaşır Kalpleri Doldurur

Bir zaman gelir, beni unutmak veya unutturmak isteyen gayretler belirebilir. Fikirlerimi inkâr edenler ve beni yerenler çıkabilir. Hatta bunlar benim yakın bildiğim ve inandıklarım arasından bile olabilir. Fakat ektiğimiz tohumlar o kadar özlü ve kuvvetlidirler ki bu fikirler Hint'ten, Mısır'dan döner dolaşır yine gelir, feyizli neticeleri kalpleri doldurur.

1937

"Ben Bir İnkılap Çocuğuyum" Film Senaryosu Üzerine Yazılanlar

(*ATABE,* c.29, s.86; *Atatürk'den Bilinmiyen Hâtıralar,* s.128; Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938),* c.2, s.898)

Ancak Kendilerinden Sonrakileri Düşünebilenler Milletlerini Yaşamak ve İlerlemek İmkânlarına Nail Ederler

Milletler gam ve keder bilmemelidir. Şeflerin vazifesi, hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.

Vaktiyle kitaplar karıştırdım. Hayat hakkında filozofların ne dediklerini anlamak istedim. Bir kısmı her şeyi kara görüyordu. "Mademki hiçiz ve sıfıra varacağız, dünyadaki geçici ömür esnasında neşe ve saadete yer bulunamaz" diyorlardı.

Başka kitaplar okudum. Bunları daha akıllı adamlar yazmışlardı. Diyorlardı ki "Mademki sonu nasıl olsa sıfırdır, bari yaşadığımız müddetçe şen ve şatır olalım".

Ben kendi karakterim itibariyle ikinci hayat anlayışını tercih ediyorum. Fakat şu kayıtlar içinde: Bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar bedbahttırlar. Besbelli ki o adam fert sıfatıyla mahvolacaktır. Herhangi bir şahsın yaşadıkça memnun ve mesut olması için lazım gelen şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Makul bir adam ancak bu suretle hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve saadet ancak gelecek nesillerin şerefi, varlığı, saadeti için çalışmakta bulunabilir.

Bir insan böyle hareket ederken "Benden sonra gelecekler acaba böyle ruhla çalıştığımı fark edecekler mi?" diye bile düşünmemelidir. Hatta en mesut olanlar, hizmetlerinin bütün nesillerce meçhul kalmasını tercih edecek karakterde bulunanlardır.

Herkesin kendine göre bir zevki var. Kimi bahçeyle meşgul olmak, güzel çiçekler yetiştirmek ister. Bazı insanlar da adam yetiştirmekten hoşlanır.

Bahçesinde çiçek yetiştiren adam çiçekten bir şey bekler mi? Adam yetiştiren adam da çiçek yetiştirendeki hislerle hareket edebilmelidir.

Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlardır ki memleketlerine ve milletlerine ve bunların geleceğine faydalı olabilirler. Bir adam ki memleketin ve milletin saadetini düşünmekten ziyade kendini düşünür, bu adamın kıymeti ikinci derecededir. Esas kıymeti kendine veren ve mensup olduğu millet ve memleketi ancak şahsiyetiyle ayakta duruyor gören adamlar milletlerinin saadetine hizmet etmiş sayılmazlar.

Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkânlarına nail ederler. Kendisi gidince ilerleme ve hareket durur zannetmek bir gaflettir.

Şimdiye kadar bahsettiğim noktalar ayrı ayrı cemiyetlere aittir. Fakat bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır. Ve olmakla meşguldürler.

Bu itibarla, insan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar, bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet verirse, bütün dünya milletlerinin saadetine hizmet etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır.

Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki bu vadide çalışmakla hiçbir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir.

Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, huzur ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın, huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiklerime şunu tavsiye ederim:

Milletleri sevk ve idare eden adamlar tabii evvela ve evvela kendi milletinin mevcudiyet ve saadetinin etkeni olmak isterler.

Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lazımdır.

Bütün dünya hadiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu saymak icap eder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün uzuvlar etkilenir.

Türkiye, Romanya ve diğer dostları kuvvetlidirler. Hiçbir taraftan bize gelecek bir şey beklemem, beklemeye de lüzum yoktur. İşte bu sükûnet içinde bütün dünyayı değerlendirmek fırsatı bizdedir. "Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne?.." dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tıpkı kendi aramızda olmuş gibi, onunla alakadar olmalıyız.

Hadise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lazımdır. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik, şahsi olsun, milli olsun, daima fena görülmelidir.

Bir devlet adamının şahsiyetini mevkiinin gururu öldürebilir. Mesul bir mevkide bir siyasi adam sıfatıyla bir milleti idare edenler her şeyi milletleriyle beraber duymalıdırlar. Millet fertleri kendilerine ihtarda bulunabilmeli, fedakârlıklar bekleyebilmelidir. Milli bencilliğin devlet adamlarını körletmemeleri yalnız kendi neslimiz için değil, gelecek nesiller için de lazımdır. İnsanlar binlerce bağla birbirine bağlıdır. Milletler arasındaki hayatta her hadise bütün milletler üzerine aksi tesirler meydana getirir.

O halde konuştuklarımızdan şu neticeyi çıkaracağım: Tabii olarak kendimiz için bütün lazım gelen şeyleri düşüneceğiz ve icabını yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünyayla alakadar olacağız.

Kısa bir misal: Ben askerim. Umumi Harp'te bir ordunun başındaydım. Türkiye'de diğer ordular ve onların kumandanları vardı. Ben yalnız kendi ordumla değil, öteki ordularla da meşgul oluyordum. Bir gün Erzurum cephesindeki hareketlere ait bir mesele üzerinde durduğum sırada yaverim dedi ki:

"Niçin size ait olmayan meselelerle de uğraşıyorsunuz?"

Cevap verdim:

"Ben bütün orduların vaziyetini iyice bilmezsem kendi ordumu nasıl sevk ve idare edeceğimi tayin edemem."

Bir devlet ve milleti idare vaziyetinde bulunanların daima göz önünde tutmaları lazım gelen mesele budur.

Bu münasebetle muhterem misafirlerimize şunu diyeceğim:

Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda lüzumlu olmayan bir sözü kalbimde taşımak iktidarında olmayan bir adamım; çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim. Yanlışım varsa halk beni tekzip eder. Fakat şimdiye kadar bu açık konuşmada halkın beni tekzip ettiğini görmedim.

17 Mart 1937

Romanya Hariciye Nazırı Antonesco ile Sohbet

(*ATABE,* c.29, s.166-168; *Tan*, 19 Mart 1937, No: 687, s.1, 10; *Ulus*, 20 Mart 1937, No: 5617, s.1, 7; *Cumhuriyet*, 20 Mart 1937, No: 4614, s.1, 5 ve 22 Mart 1937, No: 4616, s.1; *Son Posta*, 20 Mart 1937, No: 2381, s.3; *Son Telgraf*, 19 Mart 1937, No: 16, s.1-2; *Akşam*, 19 Mart 1937, No: 6614, s.2; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, s.280-283)

İnsanın Serveti Kendi Manevi Şahsiyetinde Olmalıdır

Mal ve mülk bana ağırlık veriyor. Bunları milletime vermekte ferahlık duyuyorum. İnsanın serveti kendi manevi şahsiyetinde olmalıdır. Ben büyük millete daha neler vermek istiyorum.

11 Haziran 1937

Çiftliklerin Hazineye Devri Üzerine Trabzon Atatürk Köşkü'nde Halka

(*ATABE,* c.29, s.262; *Büyük Tarih Trabzon'da*, s.51)

İnkılapları ve İlkeleri Yaşatacaksın Gerektiğinde Mücadele Edeceksin

20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında yapılan İkinci Türk Tarih Kongresi'nde delege olarak bulunuyordum.

Dolmabahçe Sarayı'nda Kongre çalışmaları devam ederken, Âfet Hanım, beni bir gün Atatürk'e şöyle tanıttı:

"Size, çiçeği burnunda bir tarih öğretmeni tanıtmak istiyorum." Atatürk, bu söz üzerine dedi ki:

"Çocuk, sen geç kalmışsın. Ben onu tanıyorum." Ben de:

"Paşam, ben emrinizi yerine getirdim ve tarih öğretmeni olarak emrinizdeyim" dedim. Atatürk:

"Bak, öğretmen olmak kâfi değil, görev şimdi başlıyor. Şunu iyi bil ki çok iyi öğretmen olacaksın. Çok okuyacaksın. Sen zaten okuyorsun, ama daha çok okuyacaksın. Talebelerini çok iyi yetiştireceksin. Onlara, Kurtuluş Savaşı'nı çok iyi öğreteceksin ve bu arada Çanakkale Savaşlarını sakın unutma" dedi. Ben:

"Efendim, biliyorsunuz ben Geliboluluyum" dedim. Atatürk:

"Evet, biliyorum. Bak çocuk; bunu neden söylüyorum. Bizi bugünlere getiren Çanakkale Savaşlarıdır. Ezkaza biz onu kaybetseydik, bugün hür dünya camiası yoktu' diye konuşmasına devam etti. Bense "Tamam, Paşam! Emredersiniz!" şeklinde karşılıklar veriyorum. Atatürk, sözlerine şunları da ekledi:

"Bak, çocuk; sana bir şey daha söyleyeceğim. İnkılapları ve ilkeleri yaşatacaksın. Gerektiğinde mücadele edeceksin. Sakın ha, unutma!' Ben:

"Paşam, nasıl unuturum. Cumhuriyet'i nasıl kazandık? Siz, Yüce Kahraman Atatürk'sünüz" diye cevap verdim. Atatürk, sözlerini şöyle bitirdi:

"Biliyorum, ama yine de unutma diyorum."

20-25 Eylül 1937

(*ATABE,* c.29, s.332-333; Atatürk'ün 2 Eylül 1928'de Gelibolu ve 24 Aralık 1930'da Edirne Kız Öğretmen Okulu'nu ziyaretlerinde O'na çiçek sunan ve Atatürk'ün isteğiyle tarih öğretmeni olup, İkinci Türk Tarih Kurultayı'na Gelibolu Ortaokulu Tarih Öğretmeni olarak katılan Refet Angın'la İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nde yaptığı görüşmeden (1990) aktaran: Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938),* c.2, s.877-878)

İnkılap Arkadaşları Arasında Samimi İşbirliği Bizde Âdettir

Celâl Bayar'la çalışmanız, şimdiye kadar İsmet İnönü'yle olan çalışmanızdan hiç farklı olacak değildir. Celâl Bayar ve İsmet İnönü, İsmet İnönü ve Celâl Bayar birdir. Yani bütün inkılap arkadaşları arasında samimi işbirliği bizde âdettir ve tabiidir. Bizim takip ettiğimiz sistemde şahsın değişmesi işin değişmesi demek değildir. Harici ve dahili politikamızın esasları zaten çok önceden tespit edilmiş ve çizilmiş bir programa tabidir. Vazife başına gelen her arkadaş aynı programa devam eder. İsmet İnönü yorgunluk hissetmişti, benden bir buçuk ay istirahat müsaadesi istedi. Ben bu müsaadeyi kendisine verdim. Daha uzun bir müddet dinlenmeye ihtiyacı olduğu için birkaç güne kadar istifa edecektir. Yerine Celâl Bayar asaleten gelerek aynı program ve aynı esaslar dahilinde vazifeye devam edecektir. Bizim sistemimiz zaman zaman inkılap

arkadaşlarımızın birbirlerini ramplase[120] etmelerine müsaittir. Bu değişmeler, kabine buhranı, görüş anlaşmazlığı gibi manalarda alınmamalıdır.

19 Ekim 1937

Yunanistan Başvekili Metaksas ile Görüşme

(*ATABE*, c.30, s.56; D.B.A. (TC Dışişleri Bakanlığı Arşivi) - Hususi Kalem, 1937'den aktaran: Bilâl N. Şimşir, "Atatürk'ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri, Yedi Belge (1930-1937)", *Belleten*, Ocak 1981, c.45, sayı 177, s.179-196)

İnkılabın ve İnkılapçılığın Hayati Vazifeler Verdiği Vatandaşların Sağlığı Milli Meselemizdir

Kendine inkılabın ve inkılapçılığın çeşitli ve hayati vazifeler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı her zaman üzerinde dikkatle durulacak milli meselemizdir.

1 Kasım 1937

TBMM 5. Devre 3. Toplanma Yılını Açış Konuşması

(*ATABE*, c.30, s.73; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c.20, s.3-9; *Ulus*, 2 Kasım 1937, No: 5843, s.1-3; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1937, No: 4840, s.1, 8-9; *Tan*, 2 Kasım 1937, No: 903, s.1, 6, 8; *Akşam*, 2 Kasım 1937, No: 6842, s.1, 7-8)

Yalnız Kurumlarında Değil Düşüncelerinde Temelli Bir İnkılap Yapmış Büyük Türk Milleti

Büyük davamız en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir.

Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılap yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı ancak türeli[121] bir planla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak,

120 Remplacer (Fr.): Birbirleriyle yer değiştirmek. (Y.N.)
121 Türeli: Muntazam, düzenli. (Y.N.)

memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek Kültür Vekâleti'nin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir. *(Alkışlar.)*

1 Kasım 1937

TBMM 5. Devre 3. Toplanma Yılını Açış Konuşması

(*ATABE*, c.30, s.79; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c.20, s.3-9; *Ulus*, 2 Kasım 1937, No: 5843, s.1-3; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1937, No: 4840, s.1, 8-9; *Tan*, 2 Kasım 1937, No: 903, s.1, 6, 8; *Akşam*, 2 Kasım 1937, No: 6842, s.1, 7-8)

Prensiplerimizi Dogmalarla Bir Tutmamalıdır
Biz İlhamımızı Doğrudan Doğruya Hayattan Almış Bulunuyoruz

Dünyaca malum olmuştur ki bizim devlet idaresindeki ana programımız Cumhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler idarede ve siyasette bizi aydınlatıcı ana hatlardır. Fakat bu prensipleri gökten indiği sanılan kitapların dogmalarıyla asla bir tutmamalıdır. Biz ilhamlarımızı gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. *(Alkışlar.)*

Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir. *(Alkışlar.)*

1 Kasım 1937

TBMM 5. Devre 3. Toplanma Yılını Açış Konuşması

(*ATABE*, c.30, s.82; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, c.20, s.3-9; *Ulus*, 2 Kasım 1937, No: 5843, s.1-3; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1937, No: 4840, s.1, 8-9; *Tan*, 2 Kasım 1937, No: 903, s.1, 6, 8; *Akşam*, 2 Kasım 1937, No: 6842, s.1, 7-8)

Haksızlık ve Gerilikle Mücadele Eden İnkılapçı Şair Tevfik Fikret

[...] Atatürk Elâziz'i şereflendirmişlerdi. O zaman ben orada hâkim idim. Büyük Kurtarıcı'nın şereflerine Elâziz Halkevi'nde yapılan toplantıya ben de davetli bulunuyordum.

[...] Atatürk rahmetli İsmail Müştak Mayakon'u çağırarak sahneye çıkıp Tevfik Fikret'in şiirlerini okumasını emrettiler. İsmail Müştak Mayakon arka arkaya "Ferdâ"yı, "Sis"i, "Rücû'"u ve rahmetli Mehmet Âkif'e karşı Fikret'in yazdığı parçayı[122] okudu. İsmail Müştak bu şiirleri arka arkaya okuduğu için yorulmuş olacak ki "Sis" veya "Rücû'"u okurken bazı duraklamalar yaptı. Bunun üzerine Atatürk bu parçanın tekrarlanmasını istedi. İsmail Bey bu parçayı da tekrar okudu ve Atatürk İsmail Bey okumasını sahnede yaparken etrafına dönerek "Başka hangi şair böyle güzel ve inkılapçı şiirler yazmıştır?.." diyerek takdirlerini bildirdiler. İsmail Müştak Bey Fikret'in Mehmet Âkif'e karşı yazdığı şiirin son mısraı olan "Sen ne dersin buna hey Molla Sırât?" mısraını okuduğu sırada Atatürk memnuniyetini gösteren bir tebessümle dönerek etrafındaki kişilere manalı manalı baktılar...

Ondan sonra Atatürk Fikret'in inkılapçı bir şair olduğunu ve zamanının haksızlığı ve geriliğiyle mücadele ettiğini etrafında oturan vekil, mebus ve generallere bir hayli anlattığını iyi hatırlıyorum. Ancak bunları şimdi aradan 25 yıl geçtiği için Atatürk'ün ağzından çıkan aynı kelimelerle anlatamayacağım. Atatürk'ün yanında bulunanlardan ve bu hadiseye şahit olanlardan Sayın Orgeneral Kâzım Orbay'ı iyi hatırlıyorum. Sayın Fazıl Ahmet Bey[123] de hayattadırlar.

17 Kasım 1937

Hüseyin Baykara'nın Anısı

(Avukat Hüseyin Baykara'nın Prof. İsmail Hikmet Ertaylan'a yazdığı 19 Nisan 1963 tarihli mektubundan aktaran: İsmail Hikmet Ertaylan, *Tevfik Fikret/ Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, s.144-145; Sadi Borak, *Atatürk ve Edebiyat*, s.85-87)

122 Tevfik Fikret'in "Târih-i Kadîm" (1905) adlı şiirine cevap olarak Mehmet Âkif (Ersoy) "Süleymaniye Kürsüsünde" (1912) adlı şiirini yazar ve Tevfik Fikret'i "zangoç" olarak niteler. Tevfik Fikret de iki yıl sonra "Târih-i Kadîme Zeyl" (1914) adlı şiirini yazar ve Mehmet Âkif'in "zangoçluk" nitelemesine "Molla Sırat" hitabıyla karşılık verir. (Y.N.)

123 Fazıl Ahmet Aykaç. (Y.N.)

Türkiye'nin Her Köşesinde İhtilal ve İnkılap Hakiki Türklüğe Kavuşma Mücadelesi Olmuştur

Gaziantep'in inkılap tarihimizde silinmez ve unutulmaz sayfa teşkil eden yüksek kahramanlıklarının 16. yıldönümünün kutlulanmakta olduğunu müjdeleyen telgrafınızı aldım. [...]

Gaziantep ve Gazianteplıler cidden bütün Türkiye'nin en bahtlısıdır. Çünkü Türkiye'nin her köşesinde ihtilal ve inkılap hakiki Türklüğe kavuşma mücadelesi olmuştur. Bu cümleden olarak yalnız Gaziantep'in büyük Türk milletinin yüksek Kamutay'ınca[124] gazilikle, muhariplikle unvan almış bulunması için elbette sebepler vardır.

25 Aralık 1937

Gaziantep'in 16. Kurtuluş Yıldönümü Dolayısıyla Ali Kılıç'a

(*ATABE*, c.30, s.127; *Ulus*, 26 Aralık 1937, No: 5894, s.1, 4; *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1937, No: 4892, s.1, 8; *Kurun*, 26 Aralık 1937, No: 7169-1259, s.1; *Akşam*, 26 Aralık 1937, No: 6894, s.1; *Tan*, 26 Aralık 1937, No: 955, s.1)

Dün ve Bugün Olduğu Gibi Yarın da Memleket ve Millet İçin Yegâne Kudret, İkbal ve Refah Kaynağı Olan İnkılap Prensipleri

Belediye seçimlerinin bittiğine dair olan telgrafınızı aldım. Oy sahibi vatandaşlarımızın büyük bir heyecan ve şevkle seçime iştirak ettiklerine ve oylarını Cumhuriyet Halk Partisi adaylarına verdiklerini büyük memnuniyetle öğrendim.

İstiklal Savaşı ve Türk inkılabı her hamlesinde ve her safhasında milletimizin yüksek siyasi ve medeni karakteriyle memleket işlerindeki şuurlu birliğine dayanarak başarılı olmuştur.

124 Kamutay: Büyük Millet Meclisi. (Y.N.)

Cumhuriyet Halk Partisi'nin ideali ve programı ve Cumhuriyet hükümetinin icraatı da ancak milletimizin bu yüksek alaka ve hasletinde dayanak bularak her gün feyizli bir eserini gösterebilmektedir. Dün ve bugün olduğu gibi yarın da memleket ve millet için yegâne kudret, ikbal ve refah kaynağı olan inkılap prensiplerinin ve Cumhuriyet rejiminin tatbikatı üzerinde fikir ve elbirliğinin bu yeni tezahüründen dolayı aziz vatandaşlarımıza ve başta siz olduğunuz halde Parti ve hükümet teşkilatına tebrik, teşekkür ve muhabbetlerimin iletilmesini rica ederim.

15 Ekim 1938

Belediye Seçimleri Dolayısıyla Başvekil Bayar'ı ve Vatandaşları Tebrik

(*ATABE*, c.30, s.292; *Ulus*, 16 Ekim 1938, s.1, 9; *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1938, No: 5183, s.3; *Kurun*, 16 Ekim 1938, No: 7460-1560, s.3; *Akşam*, 16 Ekim 1938, No: 7185, s.13; *Bugün*, 16 Ekim 1938, No: 14, s.3; *Yeni Adana*, 16 Ekim 1938, No: 4640, s.1)

KAYNAKÇA

Arşivler

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi
Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi
Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Devlet En Yeni Tarih Arşivi
Cumhurbaşkanlığı Arşivi
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi
Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Atatürk Arşivi
Sosyo-Politik Tarih Rusya Devlet Arşivi
T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi

Süreli Yayınlar

Açıksöz, Adana Halkevi Görüşler, Akşam, Anadolu, Anadolu'da Yenigün, Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Aydınlık, Ayın Tarihi, Babalık, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Belleten, Bugün, Cumhuriyet, Dünya, Hâkimiyeti Milliye, Halk, İkdam, Kurun, Le Petit Parisien, Maarif Vekâleti Mecmuası, Milliyet, Muhit, Renin, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tanin, Tarih-Coğrafya Dünyası, Tasviri Efkâr, Tevhidi Efkâr, Ulus, Ülkü, Vakit, Varlık, Vatan, Vossische Zeitung, Yeni Adana, Yeni Gün, Yeni Türk, Yenises

Makaleler

Âfet (Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı), "Atatürk'ü Dinlerken: Mukaddes Tabanca", *Belleten,* 1 Ekim 1937, c.1, sayı 3-4, s.605-610.

Âfet (Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı), "Atatürk'ü Dinlerken: Vatan ve Hürriyet", *Belleten,* 1 Nisan 1937, c.1, sayı 2, s.289-298.

Âfet İnan, "Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi (1928)", *Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu,* 2. Basım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

Âfet, "Atatürk'ün Fikir Hayatı", *Ulus,* 10 Kasım 1939.

Âfetinan, "Atatürk ve Demokrasi", *Belleten,* Ocak 1959, c.XXIII, sayı 89.

Âfetinan, "Atatürk'ü Dinledim: Atatürk'ün Bana Yazdırdıkları", *Belleten,* c.18, Ekim 1954, sayı 72, s.429-439.

ATAÖV, Türkkaya, "Hiç Bir Yerde Yayınlanmamış Belgelerle Atatürk ve Lenin Arasındaki Yazışmalar", *Vatan,* 22 Mayıs 1976.

ATAY, Falih Rıfkı, "19 Mayıs 1919", *Ulus,* 19 Mayıs 1938.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, "Bir Fikir Hareketi Vardı", *Cumhuriyet,* 6 Mart 1972, No: 17091.

BALTACIOĞLU, Ismayıl Hakkı, "Hayatım", *Yeni Adam,* 7-14-21 Ağustos 1941, sayı 345-346-347.

BAYDAR, Mustafa, "Anılarla Fikret ve Atatürk", *Varlık,* 15 Aralık 1967, sayı 708.

BAYKAL, Bekir Sıtkı, "Atatürk ve İnkılap", *Belleten,* c.47, Ekim 1983, sayı 188.

BAYUR, Hikmet, "Milli Mücadeleye El Koymaya Çalışanlar", *Belleten,* Ekim 1971, sayı 140, s.622-623.

ELDENİZ, Perihan Naci, "Atatürk ve Türk Kadını", *Belleten,* Ekim 1956, c.20, sayı 80.

[EMRE], Ahmet Cevat, "Millî Dil Şuuru Hamlesi/ Büyük Milli Dil Kurultayı", *Muhit/ Resimli Aylık Aile Mecmuası,* Teşrinievvel [Ekim] 1932, No: 48, s.2-3.

GRAZİANİ, Albert, "Mustafa Kemal ile 20 Sene Evvel Bir Mülakat", *Cumhuriyet,* 31 Ekim 1933, No: 3408, s.3.

GÜNALTAY, Şemsettin, "Atatürk'e Ait İki Hatıra", *Ülkü,* 16 Kasım 1945, No: 100, s.3.

GÜNEŞ, İhsan, "Atatürk'ün Bilinmeyen Bir Konuşması", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* c.2, sayı 5, yıl 1986, s.463-465.

GÜRER, Cevat Abbas, "19 Mayıs", *Yeni Türk,* Temmuz 1937, sayı 55, s.992-999.

GÜRER, Cevat Abbas, "Gençliğe İnanan Atatürk", *Atatürk,* Türk Milli Talebe Federasyonu Yayını, İstanbul, 1964.

GÜRER, Cevat Abbas, "Montrö İmzalandığı Akşam/ Atatürk Bu Sulh Zaferini Florya'da Nasıl Kutlamıştı", *Cumhuriyet,* 10 Kasım 1941.

PERİNÇEK, Mehmet, "Atatürk'ün Lenin'e Sansürlenen Mektubu: Mücadelemiz Her Şeyden Önce Kapitalizme Karşı Yönelmiştir", *Aydınlık,* 19 Ocak 2003, sayı 809, s.46-48.

Siirt Mebusu Mahmut, "Gazi ve İnkılâp", *Milliyet,* 29 Ocak-7 Şubat 1930, No: 1425-1434.

ŞİMŞİR, Bilâl N., "Atatürk'ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri, Yedi Belge (1930-1937)", *Belleten,* Ocak 1981, c.45, sayı 177.

VANDEMİR, Bâki, "Atatürk'ün Cehaletle Mücadelesi", *Tarih-Coğrafya Dünyası,* Atatürk Özel Sayısı, 10 Kasım 1959, c.2, sayı 9-10, s.171-172.

YEŞİLÇAYIR, Neşe, "Atatürk'ün Yazdırdığı Bazı Notlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Mart 1988, c.4, sayı 11.

Kitaplar

Âfet İnan, *M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.

Âfetinan, *Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1959/1984.

Âfetinan, *Atatürk'ten Hâtıralar,* Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1950.

Âfetinan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Ali Cevat, *İkinci Meşrutiyetin İlânı ve 31 Mart Hadisesi,* Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1985.

ALTAY, Fahrettin, *10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası,* İnsel Yayınları, 1970.

ARALOV, S.İ., *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları,* Çeviren: Hasan Âli Ediz, Burçak Yayınevi, İstanbul, 1967.

ARIBURNU, Kemal, *Atatürk'ten Anılar,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1969.

ASLAN, İzzet, *Atatürk Silifke'de,* 2. Basım, İçel, 1981.

ASLAN, Yavuz, *Mustafa Kemal-Frunze Görüşmeleri/ Türk Sovyet İlişkilerinde Zirve,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 2002.

Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler III, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.

Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, c.1, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.

Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, c.2, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, c.3, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları, c.4, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

Atatürk'den Bilinmiyen Hâtıralar, Nakleden: Eski Bir Atatürkçü [Münir Hayri Egeli], 2. Basım, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık Ltd. Şti., İstanbul, 1959.

Atatürk'ün Anıları, Yayıma Hazırlayan: Dr. İsmet Görgülü, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Ankara, Ekim 1998.

Atatürk'ün Bütün Eserleri (ATABE), c.1-30, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998-2011; c.1 (Ekim 1998), c.2 (Mayıs 1999), c.3 (Mayıs 2000), c.4 (Kasım 2000), c.5 (Nisan 2001), c.6 (Ağustos 2001), c.7 (Ocak 2002), c.8 (Mayıs 2002), c.9 (Ekim 2002), c.10 (Mart 2003), c.11 (Eylül 2003), c.12 (Aralık 2003), c.13 (Haziran 2004), c.14 (Ağustos 2004), c.15 (Şubat 2005), c.16 (Mayıs 2005), c.17 (Ağustos 2005), c.18 (Mart 2006), c.19 (Eylül 2006), c.20 (Ocak 2007), c.21 (Mayıs 2007), c.22 (Ağustos 2007), c.23 (Mart 2008), c.24 (Kasım 2008), c.25 (Nisan 2009), c.26 (Kasım 2009), c.27 (Temmuz 2010), c.28 (Kasım 2010), c.29 (Mayıs 2011), c.30 (Mayıs 2011).

Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge) 1919-1923, c.1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

Atatürk'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşileri, Derleyen: Sadi Borak, 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Şubat 1997.

Atatürk'ün Seyahat Notları (1930-1931), Yayına Hazırlayan: Gürbüz Tüfekçi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, İstanbul, 1945.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, Ankara, 1952/1959.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Yayımları, Ankara, 1954.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Tamim ve Telgrafları V, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1972.

Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri, Derleyen: Mustafa Selim İmece, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1975.

Atatürk/ Belgeler, El Yazısıyla Notlar, Yazışmalar, Yayına Hazırlayan: Yücel Demirel, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998.

ATAY, Falih Rıfkı, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları,* Sel Yayınları, İstanbul, 1955.

ATAY, Falih Rıfkı, *Atatürk'ün Hâtıraları,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1965.

ATAY, Falih Rıfkı, *Çankaya,* Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A.Ş. Basımevi, İstanbul, 1969.

ATAY, Falih Rıfkı, *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri,* Sel Yayınları, İstanbul, 1955.

AVCIOĞLU, Doğan, *Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e,* İstanbul Matbaası, İstanbul, 1974.

BALTACIOĞLU, Ismayıl Hakkı, *Atatürk/ Yetişmesi, Kişiliği, Devrimleri,* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1973.

BAYAR, Celâl, *Ben de Yazdım,* c.1, Baha Matbaası, İstanbul, 1965.

BAYKAL, Bekir Sıtkı, *Millî Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.

BAYUR, Hikmet, *Atatürk Hayatı ve Eseri/ Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar,* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1990.

Büyük Tarih Trabzon'da, Derleyen: Trabzon Çocuk Esirgeme Kurumu, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1938.

CEBESOY, Ali Fuat, *Siyasî Hâtıralar/ Lozan'dan Cumhuriyete,* c.2, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, 2002.

C.H.F. Nizamnamesi ve Programı, TBMM Matbaası, Ankara, 1931.

CHP Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası 9-16 Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Mustafa Kemal, c.I, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1992.

ERTAYLAN, İsmail Hikmet, *Tevfik Fikret/ Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri,* Türkiye Emekli Öğretmenler Cemiyeti, İstanbul, 1963.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri İzmir Yollarında/ Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Muhtelif Mahallerde İrad Buyurdukları Nutuklar ve Hasbıhaller, Matbuat Müdüriyeti Umumiyesi Neşriyatı, İstihbarat Matbaası, Ankara, 1923.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Bir Hitabesi/ Halkçılık, Halk Hükümeti, Hâkimiyet Bila Kaydüşart Milletindir, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1340-1338.

Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2015.

Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk/ Vesikalar,* Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2015.

GÜLEKLİ, Nurettin Can - Rıza Onaran, *Türkiye Büyük Millet Meclisi 50. Yıldönümü (1920-1970),* T.C. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayını, İstanbul, 1973.

IRMAK, Sadi, *Atatürk ve Türkiye'de Çağdaşlaşma Atılımları,* Hisarbank Kültür Yayınları, 1981.

IŞIKSEL, Foto Cemal, *Atatürk Gazi Mustafa Kemal,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969.

İNAN, Ali Mithat, *Atatürk'ün Not Defterleri,* 2. Basım, Gündoğan Yayınları, Ankara, Ocak 1998.

KANDEMİR, F., *Atatürk'ün Kurduğu Türkiye Komünist Partisi ve Sonrası,* Yakın Tarihimiz Yayınları, İstanbul, 1966.

KANSU, Mazhar Müfit, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber,* c.1, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Kılıç Ali, *Atatürk'ün Hususiyetleri,* Sel Yayınları, İstanbul, 1955.

KIZILDOĞAN, Hüsrev Sami (Kars Saylavı), "Vatan ve Hürriyet = İttihat ve Terakki", *Belleten,* 1 Ekim 1937, c.1, sayı 3-4, s.619-625.

Mustafa Kemal, *Eskişehir-İzmit Konuşmaları (1923),* Yayına Hazırlayan: Sadık Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 1993.

Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk, 3. Kitap, Derleyen: Niyazi Ahmet Banoğlu, Yeni Tarih Dünyası Özel Sayısı, 2. Basım, İstanbul, 1955.

ORAL, Fuat Süreyya, *Türk Basın Tarihi/1919-1965 Cumhuriyet Dönemi,* İkinci Kitap, Doğuş Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., 1968.

PALAZOĞLU, Ahmet Bekir, *Atatürk İnkılâpları (Milletin Çağdaşlaşması),* Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara, 1999.

PALAZOĞLU, Ahmet Bekir, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928),* c.1, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991.

PALAZOĞLU, Ahmet Bekir, *Başöğretmen Atatürk (1928-1938),* c.2, TC Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991.

PERİNÇEK, Doğu, *Kemalist Devrim-6/ Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri,* Kaynak Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Mayıs 2008.

[SEVÜK], İsmail Habib, *Atatürk İçin/ Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yazılanlar,* Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1939.

SOYAK, Hasan Rıza, *Atatürk'ten Hatıralar,* c.1-2, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1973.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, c.3, c.7, c.14, c.28; Devre 2, c.27; Devre 5, c.20, TBMM Matbaası, Ankara.

TEVETOĞLU, Fethî, *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler,* Ankara, 1967.

Türk Parlamento Tarihi TBMM- III. Dönem 1927-1931, c.1, Hazırlayan: Kâzım Öztürk, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, *Atatürk'ü Özleyiş/ Hâtıralar,* Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1957.

YÜCER, Rıza Ruşen, *Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hâtıra,* Şaka Basımevi, İstanbul, 1947.

DİZİN

4. Ordu, 51.
5. Ordu, 39, 41, 42.
29. Süvari Alayı, 39.
30. Süvari Alayı, 39.
31 Mart Vakası, 56, 57, 286.
1908 İnkılabı, 41, 50, 51, 78, 151, 195.

Abdülhamit II, 51, 285.
Abdülkadir Kemali, 287.
Abilov, İbrahim (Azerbaycan Sefiri), 107, 113, 114, 130, 135.
Adana Türk Ocağı, 178.
Adana, 179-183, -lılar, 211.
Adliye Hukuk Mektebi, 226-230.
Adnan Menderes (Aydın CHF Reisi), 287.
Âfet İnan, 41, 46, 56, 63, 250, 253, 268-271, 273-281, 306, 312, 324.
Afgan Emiri, 104.
Afganistan, 106, 114, 127-130, 132.
Afrika, 89, 117.
Afyonkarahisar, 135, 205, 219, 220, 225, - Belediyesi, 188, - Kolordu Dairesi, 81, - Türk Ocağı, 188, 225, -Dumlupınar Meydan Muharebesi, 198, 205, 209.
Ahmet Cevat Emre, 302.
Ahmet Emin Yalman, 154, 156.
Ahmet Han (Afgan Sefiri), 128-130.
Ahmet Refet Muvahhit Bey, 232.
Ahmet Remzi (Mısır Büyükelçisi), 304.
Ahmet Tevfik Bey (Erkânıharp Yüzbaşısı, Selanikli), 42, 48.
Akaretler, 37.
Akdeniz, 42, 48, 146.
Akhisar Türk Ocağı, 224.
Ali Fethi Okyar, 54, 55, 64, 65, 266, 284, 285, 306.
Ali Fuat Cebesoy, 41, 93, 211.
Ali Hikmet (Ayerdem) Paşa, 287.
Ali Hz., 298.
Ali İhsan (Sabis) Paşa, 135.

Ali Kılıç, 329.
Ali Seydi Bey, 284, 287.
Almanlar, 106.
Almanya, 92.
Amanullah Han (Afgan Kralı), 127-129, 281.
Amasya, 73, 74.
Amerika, 83.
Amerikalı Türk Dostları Cemiyeti, 309.
Anadolu, 64-68, 74, 76, 78, 79, 85, 86, 98, 99, 102, 103, 111, 147, 195, 199, 232, 235, 238, 253, 300, 301.
Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti, 74.
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 77, 84.
Anafartalar, 59, 60, 64.
Ankara, 54, 71, 74, 75, 84, 90, 91, 96, 99, 119, 120, 124, 147, 149, 150, 152, 194, 235, 243, 252, 266, 297, 300, 301, 303, 308, 311, - Belediyesi, 105, - Halkevi, 301, - Hukuk Mektebi, 227, - Subay Adayları Talimgâhı, 90, - Sultanisi, 75.
Antalya, 287.
Antonesco, Victor (Romanya Hariciye Nazırı), 324.
Aralov, Semyon (Rus Sefiri), 126, 127, 130-135.
Araplar, 103, 262.
Arif Oruç Bey (Yeni Dünya Başyazarı), 86.
Asım Gündüz, 135.
Asım İsmet Kültür, 288-290.
Asya, 89, 91, 117, 129, 130, 132.
Aşiyan, 64.
Atina, 42.
Avrupa, 55, 74, 86, 87, 89, 92, 121, 122, 129, 141, 172, 199, 218, 229, 264.
Azerbaycan, 82, 102, 104, 105, 107, 114, 130, 132, 140, - hükümeti, 85, - İçtimai Şûralar Cumhuriyeti, 93, 135, -lılar, 82, 140.
Azeriler, 82.

Babıâli, 49, 68, 158.
Bağdat Caddesi, 287.
Bailly, Jean Sylvain, 142.
Bâki Vandemir, 310.
Bakû, 85, 102, 105, - Kongresi, 102.
Balıkesir, 177, 224, 284, 287, 289, 291.
Balıkesir Türk Ocağı, 291.
Balkan Festivali, 320.
Balkan Harbi, 49.
Balkanlar, 181, 300.
Bastille, 142.
Bayburt, 286.
Bedirhaniler, 287.
Behbud Şahtahtinski (Azerbaycan İçtimai Şûra Cumhuriyeti Fevkalade Delegesi), 93.
Beyazkule, 54.
Birinci İnönü, - Meydan Muharebesi, 209, 210, - Zaferi, 209, 210.
Birinci Türk Tarih Kurultayı, 301.
Bitlis, 91, 286.
Bolşevik Cumhuriyeti, 82, 83, 94.
Bolşevikler, 81-83, 91, 92, 103, 112, 126, 127, 147.
Bolu, 162, 255.
Briand, Aristide, 307.
Buhara, 130, 132, - Halk Şûralar Cumhuriyeti, 125, -lılar, 125.

Bursa, 46, 49, 95, 146, 161-163, 203, 247, 300, 303.
Büyükada, 255, 256.
Büyükdere, 266, 267.

Camii Ezher, 299, 300.
Celâl Bayar, 325.
Cemal Paşa, 51-54
Cemil Bey (Binbaşı), 54, 55.
Cemil Uybadın (Selanik Merkez Kumandan Muavini Mümtaz Yüzbaşı, Tekirdağ Milletvekili), 42.
Ceza Kanunu, 236.
Chambrun, Kont de (Fransa Büyükelçisi), 264.
Cihan İnkılabı, 85.
Cumhuriyet Halk Fırkası, 156, 175, 176, 204-206, 210, 211, 222, 223, 233, 243, 244, 254, 287, 288, 290-296, - 3. Büyük Kongresi, 294, - 4. Büyük Kurultayı, 313-317.

Çanakkale, 60, 73, 195, 325.
Çankaya Köşkü, 56, 70, 218, 320.
Çekirge, 303.
Çerkesler, 100.
Çiçerin, Georgiy (Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Dışişleri Halk Komiseri), 89, 99, 101.

Darülfünun, 146, 194, 196, 197, 212, 233.
Denikin, Anton, 126.
Derviş Vahdeti, 286.
Dikmen, 96.
Divanıharp, 284, 285.
Diyanet İşleri Reisi, 71.
Djeressi ailesi, 58.
Doğu Halkları 1. Kongresi, 102.
Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Konseyi, 101, 102, 105.
Doğu İnkılabı, 125.
Dolmabahçe Sarayı, 238, 252, 254, 324.
Duatepe, 112.
Dumlupınar, 199-202, 205, 219, - Muharebesi, 198, 209, 219, 260.

Ebu Ubeyde Hz., 298.
Ebubekir Hz., 298.
Edirne, 282, - Kız Öğretmen Okulu, 325, - Erkek Muallim Mektebi, 283.
Elâziz, 328, - Halkevi, 328.
Emin Bey (Manej Hocası), 64.
Emin Bülent Serdaroğlu, 173, 184.
Enver Paşa, 59, 252.
Erkânıharbiyei Umumiye, 68.
Ermeniler, 82, 83, 91, 92.
Ermenistan, 82, 104, 105.
Ertuğrul yatı, 261, 263.
Erzurum, 68, 70, 98, 323, - Kongresi, 120.
Eskişehir, 96, - Mutasarrıflık Dairesi, 153.
Eşba Yoldaş (Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Konseyi Yetkilisi), 102, 103, 105.
États Généraux, 142.
Ethem (Çerkes), 96, 97, 100, 113, 242.
Ethemciler, 96.

Fahrettin Altay, 197, 287.
Falih Rıfkı Atay, 51, 154, 156, 212, 253, 255, 256, 306.
Farrère, Claude, 137-140.
Fazıl Ahmet Aykaç, 328.
Feneryolu, 287.

Ferid Celâl Güven, 178.
Ferit Bey (Maliye Halk Komiseri), 100, 101.
Fevzi Bey (Erkânıharbiye miralaylığından emekli), 287.
Fransa, 92, 141-144, 155, 214, 264.
Fransız İhtilali, 141, 143, 153, 155, 159, 251, 264, 307.
Frunze, Mihail (Ukrayna Fevkalade Delegesi), 110-119, 126, 127.
Fuad Köprülü (Edebiyat Fakültesi Reisi), 194.
Fuat Ziya Çiyiltepe, 41.

Galatasaray Lisesi, 259.
Galiçya, 73.
Gaziantep, 329.
Genç, 211, 245.
Giresun, 205.
Gorki, Maksim, 88.
Göztepe, 195.
Graziani, Albert, 58.
Guillotin, Joseph-Ignace, 142.
Gülhane Parkı, 254.
Gümülcine, 58.
Gürcistan, 82.
Gürcüler, 82.

Hâkimiyeti Milliye, 68, 76-78, 106, 309.
Hakkı Baha Pars, 45, 46, 49, 50.
Hakkı Behiç Bayiç, 100.
Halep, 50, 51.
Halil Bey, 41.
Halk Fırkası bkz. Cumhuriyet Halk Fırkası.
Hamdullah Suphi Tanrıöver, 305.
Hamidiye Çarşısı, 39.
Harbi Umumi, 81, 92, 106, 116, 117, 120, 166.
Hareket Ordusu, 56, 57.
Harp Akademisi, 42.
Hasan Bey (Erkânıharbiye Miralayı), 44, 45.
Hasan Rıza Soyak, 211, 282, 290.
Haşimoğulları, 298.
Havran, 39.
Havza, 206, -lılar, 206.
Hendek, 162.
Hilali Ahmer, 259, 260.
Hint, 321.
Hoca Mustafa Efendi (Ankara Mebusu), 149.
Hüradam, 284, 287.
Hürriyet Meydanı, 52.
Hürriyet ve Vatan Cemiyeti, 42.
Hüseyin (Mekke Şerifi), 104.
Hüseyin Baykara, 328.
Hüseyin Paşa Köşkü, 287.
Hüsnü Bey, 96, 97.
Hüsrev Sami Kızıldoğan, 45, 46, 48-50.

Irak, 91.
Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, 197.

İbrahim Abilov (Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti temsilcisi), 107, 113, 114, 130, 135.
İbrahim Bey (Yarbay), 191.
İbrahim Çallı, 196.
İkinci İnönü Zaferi, 134, 209,
İkinci Türk Tarih Kongresi, 324, 325.
İnebolu, 215, 219, -lular, 215, - Türk Ocağı, 216, 218.
İngiliz, 91, 92, 124, -ler, 59, 78, 79, 82, 91, 104, 120, 286, - Sefiri, 231.

İngiltere, 79, 92, 167, 174.
İran, 140, 180.
İsa Hz., 299.
İskender Paşa (Sıhhiye Reisi), 45.
İsmail Canbulat, 64, 65.
İsmail Habib Sevük, 153, 219, 254.
İsmail Hakkı Kavalalı, 58.
İsmail Hikmet Ertaylan, 328.
İsmail Kemal Bey (Afyonkarahisar Türk Ocağı'ndan), 225.
İsmail Müştak Mayakon, 154, 328.
İsmet İnönü, 64, 66, 135, 194, 196, 204, 261, 285, 286, 303, 325.
İstanbul, 44, 45, 56, 57, 64-67, 71, 72, 84, 86, 91, 92, 99, 111, 120, 146-148, 151, 155-159, 192, 194, 195, 198, 213, 215, 229, 237, 238, 252, 256, 261, 263, 300, 303, - Darülfünunu, 146, 194, 196, 197, 212, 233, - Darülmuallimatı, 195, - Darülmuallimini, 195.
İstiklal Mahkemeleri, 121, 233, 246, 247.
İzmir, 67, 92, 143, 146, 147, 165-176, 194, 233, 234, 288, 300, 303, - Hükümet Konağı, 163, 164, - Türk Ocağı, 225, 288, 289.
İzmit, 160, 161, - Kasrı, 155-157.

Jeu de Paume salonu, 142.
Jourdan, Jean-Baptiste (General), 143.

Kafkas, 73, - Cumhuriyetleri, 114.
Kafkasya, 82, 91, 114, 136.
Kalinin, Mihail (Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı İcra Heyeti Reisi), 151, 251, 266.
Kâmil Bey (süvari subayı), 38.
Kammerer, Albert (Fransız Büyükelçisi), 307.
Kanunu Esasisi, 229.
Karadeniz, 109, 110.
Karlsbad, 63.
Kastamonu, 71, 218-220, - Belediyesi, 215, - Cumhuriyet Halk Fırkası, 222, 223, - Muallimler Birliği, 219.
Kâzım İnanç, 59.
Kâzım Karabekir, 284, 287.
Kâzım Orbay, 328.
Kâzım Özalp, 54, 55, 285, 286.
Kemalettin Efendi, 191, 192.
Kıbrıs, 284.
Kılıç Ali, 329.
Kılınçzade Hakkı Bey (*İleri* gazetesi muhabiri), 154.
Kızılordu, 82, 109-111, 126, 127, 133-135.
Kniajevo, 58.
Kocatepe, 145.
Kolçak, Aleksandr, 126.
Komintern, 97.
Komünist Enternasyonal, 102.
Komünist Fırka (Sovyet), 92.
Konya, 162, - Sultani Mektebi, 186, 187, - Türk Ocağı, 173, 184, 185.
Köroğlu, 287.
Kristal, 52.
Kubilay, Mustafa Fehmi, 283, 284, 291.
Kuleli İdadisi, 44.
Kurtuluş Savaşı, 325.
Kuvayi Milliye, 77.
Kuzey Kafkasya, 82.
Kültür Vekâleti, 327.
Kürt Hüseyin Paşa, 287.
Kütahya, 242, - Sultanisi, 189.

L'hôtel des Invalides, 142.
La Vue, 301.

Le Matin, 252.
Le Petit Parisien, 148.
Lehistan, 81-83.
Lembet, 49.
Lenin, Vladimir İlyiç, 94, 98, 99, 101, 119-124, 126, 127, 136.
Louis XVI, 142.
Lozan Konferansı, 155.
Ludwig, Emil (*Vossische Zeitung* Muhabiri), 267.
Lulin dağı, 58.
Lütfi Bey, 39, 40.
Lütfi Müfit Özdeş, 39-41.

Maarif Vekâleti, 194.
Mahir Bey (Selanik Muallim Mektebi Müdürü, Hoca), 46.
Mahmut Bey (Doktor), 40.
Mahmut II, 218.
Makedonya, 41, 42, 46, 48, 49.
Marmara Köşkü, 297.
Martin, Henri (İsviçre Ortaelçisi), 265.
Marx, Karl, 88.
Mazhar Müfit Kansu, 68-71.
Mecelle, 161, 245.
Medenî Bilgiler, 268-281.
Medeni Kanun, 236, 248, 253, 264.
Medine, 104, 298.
Mehmed Emin Bey (Bakû'da Türkiye İştirâkiyûn Komitesi Heyeti Merkeziye Üyesi), 85.
Mehmet Âkif Ersoy, 328.
Mehmet Emin Bey (eski Aydın Belediye Reisi), 287.
Mehmet Fayek (Miralay), 41.
Mehmet Hayri Tarhan, 41.
Mehmet Muhittin Kurtiş, 41.
Mehmet Şükrü Bey (Afyonkarahisar Mebusu), 101.
Mekâtibi Âliye Talebe Birliği, 213.
Mekke, 104, 298.
Memduh Şevket Bey, 85.
Menemen, 283, 284, 286, 287, 291, - Belediye Reisi, 285, 287.
Mersin Millet Bahçesi, 184.
Metaksas, Yannis (Yunanistan Başvekili), 326.
Mısır, 42, 78, 180, 254, 299, 304, 321, - Hıdivi, 104.
Michelet, Jules, 142.
Minber, 65.
Mirabeau, Honoré Gabriel Riqueti de, 142.
Misakı Milli, 91, 93, 107, 157.
Montesquieu, 167, 168.
Moskova, 83, 93, 94, 97, 101, 105, 124, 151, - Antlaşması, 136, 191, - Sefareti, 107.
Mougin, Louis (Fransız Albay), 141, 144.
Muallimler Cemiyeti Kongresi, 305.
Muhammed Hz., 158, 161, 216, 262, 298.
Muhiddin Üstündağ (İstanbul Şehremini), 263.
Muhittin Baha Pars, 95.
Musiki Yurdu, 225.
Mussolini, Benito, 232.
Mustafa Cantekin (Doktor, Çorum Milletvekili), 40-42, 47.
Mustafa Kemal Gürer, 319.
Mustafa Necati Bey (Maarif Vekili), 259.
Mustafa Necip Bey (piyade mülazımı), 49.
Mustafa Nuri Bey (*Yeni Dünya* Yazı Kurulu Müdürü), 86.

Mustafa Suphi Bey (Bakû'da Türkiye İştirâkiyûn Komitesi Heyeti Merkeziye Reisi), 85, 98.
Mübarek Galip Eldem (Müzeler Müdürü), 231.
Müfit (Kurutluoğlu) Hoca Efendi (Kırşehir), 149.
Müfit Özdeş bkz. Lütfi Müfit Özdeş.
Mümtazüddevle İsmail Han (İran Sefiri), 140.
Münir Hayri Egeli, 321.
Münir Müeyyet Bekman, 75.
Müniretül Mehdiye Hanım (Mısırlı şarkıcı), 254, 256.

Naci Sadullah Daniş, 288-290.
Nahcivan, 82.
Naim Palas, 195.
Namık Kemal, 95
Natsarenus, Sergey Petroviç (SSCB Ankara Büyükelçisi), 113.
Nazarî Bey (Buhara Halk Şûralar Cumhuriyeti Delegesi), 125, 130.
Nâzım Resmor (Tokat Mebusu, Doktor), 101.
Necdet Efendi (Galatasaray Lisesi talebesi), 259.
Necip Ali Küçüka, 306.
Necker, Jacques, 142.
Nizamettin (Nizam) Bey (Ordu Mutasarrıfı Vekili), 96, 97.
Nurettin (Sakallı) Paşa, 247.
Nuri Conker, 54, 55.

Olimpos Palas, 52, 53.
Orta Asya, 91, 130.
Osman Şevket Bey (Muamelatı Zatiyye Şefi), 284, 287.
Osmanlı Devleti, 39, 41, 55, 60, 103, 147, 149, 154, 171, 172, 177, 180, 181, 199, 238-240.
Osmanlı Kanunu Esasisi, 229.

Ömer Hz., 298.
Ömer Naci Bey, 45, 48, 49.

Pehlivan çetesi, 96.
Perekop Kuşatması, 127.
Piran, 245.
Pire, 42.
Polatlı, 112.

Radek, Karl, 99.
Ramazan Ağa, 180.
Raşit Rıza Samako (tiyatro sanatçısı), 232.
Recep Bey (Buhara Halk Şûralar Cumhuriyeti Delegesi), 125.
Recep Peker, 306.
Refet Angın, 325.
Reşit Galip Bey (Maarif Vekili, Doktor), 307.
Rıza Nur Bey (Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili, Doktor), 136.
Rifat Börekçi (Diyanet İşleri Reisi), 71.
Roosevelt, Franklin, 309.
Rousseau, Jean-Jacques, 168, 269.
Rum, 92.
Rumeli, 49, 77.
Rus, 87, 93, 98, 99, 107, 126, 151, 190, 191, 231, - Bolşevik hükümeti, 82, 94, - Bolşevizmi, 87, 88, - elçiliği, 96, 97, - Federatif Sovyet Cumhuriyeti Hükümeti, 89, 94, 95, - İhtilali, 87, 151, 265, 266, - İnkılabı, 81, 87, 106, 126-128, 130, 251, - inkılapçıları, 131, - komünistliği, 95, -lar, 81, 89, 93, 94, 101,

105, 107, 109, 110, 113-116, 119, 128, 131, 134, 151, 231, - Sefareti, 134, 231, - Şûralar Birliği, 109, -İngiliz ticaret anlaşması, 124.
Rusya, 81, 86-88, 91, 94, 96-102, 105, 107, 109, 111, 114-116, 120-127, 131-136, 174, 190, 191, 310, - Bolşevik hükümeti, 94, - Şûralar Cumhuriyeti, 134, 135, 191, - Şûralar Hükümeti, 114, 115, 130, 133, 134.
Ruşen Eşref Ünaydın, 61, 62, 74.

Sabiha Nuri Hanım, 260.
Sadi Irmak, 320.
Saffet Arıkan, 306.
Sakarya, 162, - Muharebesi, 110, 111, 209, 260, - zaferi, 111.
Samsun, 68, 69, 238, - Belediyesi, 206.
Sanayi Mektebi, 38, 43, 282.
Sanayii Nefise Mektebi, 196.
Sansa, Nadya de (*La Vue* Muhabiri), 301.
Sarayburnu, 255-260.
Sarraut, Albert (Fransa Büyükelçisi), 214.
Selanik, 38, 42-56, - Askeri Rüştiyesi, 45, 46, - Askeri Hastahanesi, 45, 49, - Askeri Kulübü, 56, - Muallim Mektebi, 46.
Serbest Cumhuriyet Fırkası, 285, 287.
Sevr Antlaşması, 147, 163.
Silifke Türk Ocağı, 210.
Sivas, 79, 294, - Kongresi, 120, 294.
Sofya, 58, 59.
Son Posta, 284, 287.
Sovyet, 84, 101, 109, 116, 119, 121, 135, 251, 308, 310, - cumhuriyetleri, 107, - hükümeti, 89, 92, 136, 251, 314, - İnkılabı, 251, - milletleri, 265, - Rusya, 94, 102, 105, 123, 124, 135, 310.
Spor Kongresi, 236.
Stroim, 310.
Sultan, 47, 50, 102, 103, 111, 147, 148, 192.
Suphi Nuri İleri, 156.
Suriç, Yakov (Sovyet Büyükelçisi), 191, 308.
Suriye, 41, 43, 47, 49, 181.
Sururi Efendi, 284.
Süleyman Sami Bey, 84.
Süleyman Şevket Demirman, 41.
Süreyya Yiğit, 68, 70.
Süzbeyde Hanım, 58.

Şam, 39-43, 46-48, 50.
Şark Sineması, 161-163.
Şehit Asker abidesi, 198, 202.
Şemsettin Günaltay, 298.
Şer'iye Encümeni, 148, 149.
Şer'iye Vekâleti, 243.
Şeyh Esad, 287.
Şeyh Halil, 287.
Şeyh Sait İsyanı, 211, 245.
Şükrü Bey (Fen Fakültesi müderrisi, matematikçi), 194.
Şükrü Kaya, 259, 286, 306.

Tahir Bey (Selanik Askeri Rüştiyesi Müdürü, Bursalı), 46.
Tahsin Bey (Aynizade, Hukuk Fakültesi Reisi), 194.
Takriri Sükûn Kanunu, 237, 246, 247.
Tanzimat, 245, 256.
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 244-246, 284.
Teşkilatı Esasiye Kanunu, 108, 155, 157, 168, 169, 185, 190, 269, 270, 286.
Tevfik Bıyıkoğlu (Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi), 298, 299.

Tevfik Fikret, 64, 75, 76, 328.
Tevfik Rüştü Aras, 306.
Tıbbiye, 40.
Ticaret Kanunu, 236.
Tolstoy, Lev, 87, 88.
Toroslar, 54.
Trabzon, 203, - Atatürk Köşkü, 324, - Halk Fırkası, 204, 205.
Troçki, Lev, 101, 133.
Türk Ocakları, 173, 178, 184, 185, 188, 210, 213, 216, 218, 224, 225, 231-233, 285, 288-292.
Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 300.
Türk-Fransız anlaşması, 124.
Türkistan, 105.
Türkiye Komünist Fırkası, 99-101.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, 54, 82, 84, 85, 90, 93, 95, 102, 103, 107-111, 114, 115, 120, 124, 125, 129, 134, 136, 139, 140, 143, 147, 148, 152, 157, 180, 191, 208, 229, 236, 237, 243, 246, 295, 296, 326, 327, 329, - hükümeti, 93, 136, 139.
Türkiye Halk İştirâkiyyûn Fırkası, 84, 85, 100, 101.
Türkiye Muallimler Birliği, 198.
Türkiyeliler, 109, 129.

Ukrayna, 109-111, 114, 115, 117, 118, 136.
Upmal (Y. Y.) Angorski (Ankara Sovyet Misyonu Sekreteri), 96-101.
Urla, 234.

Üçüncü Enternasyonal, 92, 104.

Vahdettin, 65.
Van, 91.
Vâsıf Bey (Tıp Fakültesi Reisi, Doktor), 194.
Vâsıf Bey, 287.
Vâsıf Çınar, 312.
Vatan ve Hürriyet Cemiyeti, 39, 41, 47, 49, 50.
Vehbi Bey, 284, 287.
Versay, 142.
Vladaya, 58.
von Sanders, Liman, 59.
Voroşilov, Kliment Yefremoviç (Sovyet Heyeti Başkanı, Mareşal), 308.
Vrangel, Pyotr, 126.

Yafa, 42.
Yakındoğu, 91.
Yalova (Eceabat yakınlarında bir köy), 59.
Yalova, 298.
Yarın, 284, 285, 287.
Yat Kulübü, 259, 260.
Yemen, 181.
Yeniasır, 287.
Yonyo, 52, 53.
Yozgat, 162.
Yudeniç, Nikolay, 126.
Yunanistan, 48, 92, 326.
Yunanlılar, 68.
Yusuf Kemal Tengirşenk, 115.

Zafer Tepe, 112.
Zakir Kadiri Ugan, 299.
Zekai Apaydın (Milli Müdafaa Vekili), 286.
Zvonarev, K.K. (Sovyet Rusya Askeri Ataşesi), 135.

ATATÜRK
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 1
1
Din ve Laiklik Üzerine
Din ve Laiklik Üzerine
M. Atatürk
5. Basım
KAYNAK YAYINLARI

ATATÜRK
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 2
2
Geometri
Geometri
M. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI

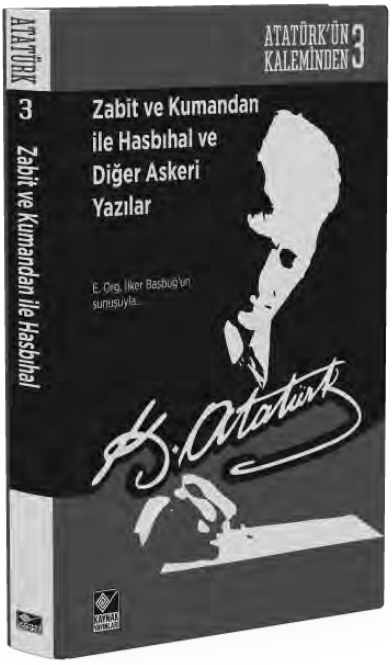
ATATÜRK
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 3
3
Zabit ve Kumandan ile Hasbıhal ve Diğer Askeri Yazılar
E. Org. İlker Başbuğ'un sunuşuyla...
Zabit ve Kumandan ile Hasbıhal
M. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI

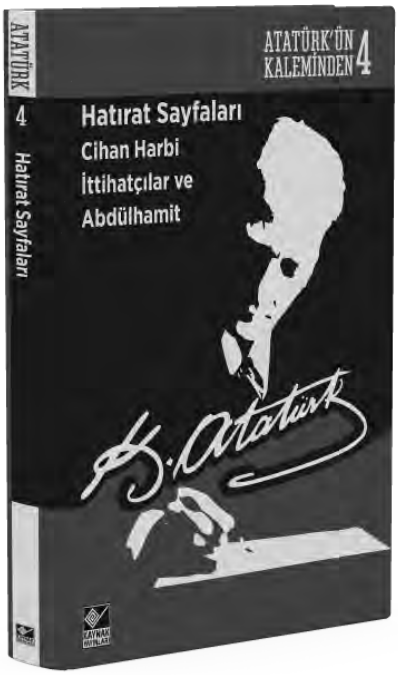
ATATÜRK
4
Hatırat Sayfaları
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 4
Hatırat Sayfaları
Cihan Harbi
İttihatçılar ve
Abdülhamit
K. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI

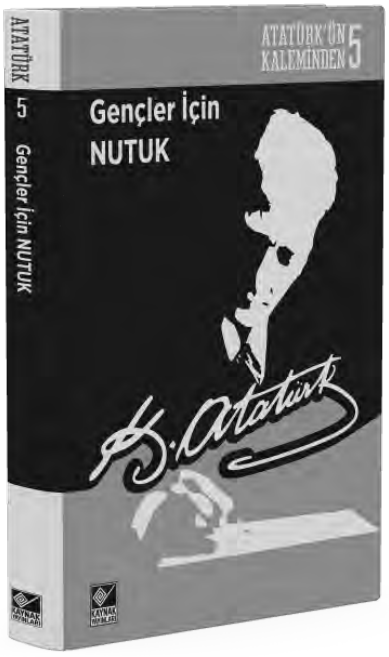
ATATÜRK
5
Gençler İçin NUTUK
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 5
Gençler İçin
NUTUK
K. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI

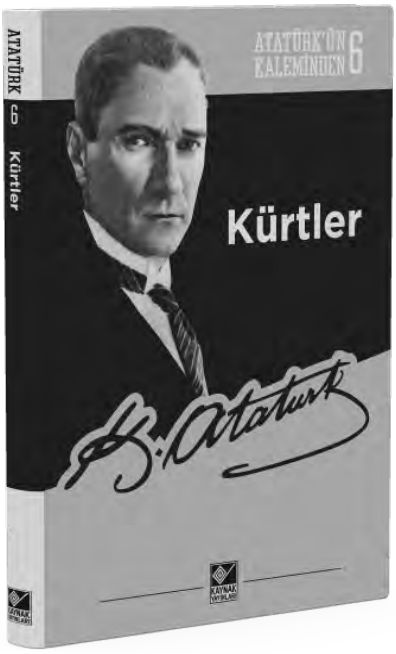
ATATÜRK
6
Kürtler
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 6
Kürtler
K. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI

ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 7
ATATÜRK
7
Emperyalizm ve Tam Bağımsızlık
Emperyalizm ve Tam Bağımsızlık
M. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI
ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 8
8
Suriye ve Irak
Suriye ve Irak
M. Atatürk
KAYNAK YAYINLARI

ATATÜRK'ÜN KALEMİNDEN 9

Gençlik Üzerine

M. Atatürk

KAYNAK YAYINLARI